

Vatra veche

Vatra veche

3

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XVI, nr. 3 (183) martie 2024 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Carmen Doreal, Memoria culorilor

LUCIAN BLAGA

Trezire

*Mocnește copacul. Martie sună.
Albinele-n faguri adună
și-amestecă învierea
ceara și mierea.*

Nehotărât între două hotare,
cu vine trimise subt șapte ogoare,
în văzduhuri zmeu,
doarme alesul, copacul meu.

Copacul meu.
Vântul îl scutură. Martie sună.
Cîte puteri sînt, se leagă-
mpreună,

din greul ființei să mi-l
urnească,
din somn, din starea
dumnezeiască.

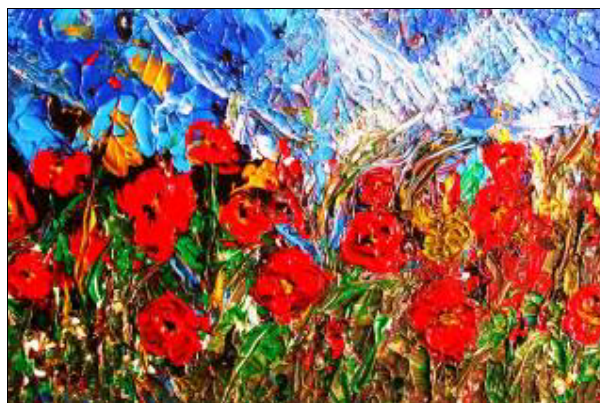
Cine vântură de pe muncel
atîta lumină peste el?
*Ca lacrimi – mugurii l-au podidit.
Soare, soare, de ce l-ai trezit?*

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITATĂ: CLEOPATRA LORINȚIU

SUMAR

Trezire, de Lucian Blaga/1
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitată: Cleopatra Lorințiu/3
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Ștefan Mitroi/7
Liviu Rebreanu, Crăișorul Horia, de Ionel Popa/12
Proza literară a lui Lucian Blaga, de Ionel Popa/13
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/14
Niculae Gheran în oglinda corespondenței, de Rodica Lăzărescu/15
Poeme de Liliana Popa/16
Memorialistică. Virgil Iernuca, de Dorin Nădrău/17
Poeme de Ileana Mălăncioiu/18
Jurnal de prezentă, de Ecaterina Țarălungă/19
Restituiri literare. „Fantazianul” (Ion C. Pena), de Zenovie Cârlușea/20
Miezul unui ev aprins. Probleme..., de Aurel Buzincu/21
N. Steinhardt 25. „Între lumi”, dincolo de timp, de Veronica Pavel Lerner/23
Măști histrionice în romanul „Niște țărani”, de Dinu Săraru/25
Cronica literară. După 44 de ani, de Nicolae Băciut/29
Atât de aproape, departe (Răzvan Ducan), de Nicolae Băciut/30
Un cult al poeticului (Răzvan Ducan), de Ioan Marcoș/31
Sentimentul iubirii (Cezar Haiura), de Iulian Cătăluș/34
Altarul de „lumină și har” (Doina Pologea Berceanu), de Cornel Simion Galben/36
Vocea lirică a poetului Grigore Avram, de Mircea Daroși/37
Călătorie prin abisul inimii (Ioan Vintilă Fintîș), de Mihaela Aionesei/38
Avatarurile lui Orfeu (Gheorghe Varganici), de Nicolae Suciuc/39
Ferestre spre lumina scrisului (Eugenia Faraon), de Lina Codreanu/40
Abisul (post)memoriei (Veronica Bălaj), de Pompiliu Crăciunescu/42
Vibrația Dorinței Împlinite (Doina Popa), de Valeria Manta-Tăicuțu/44
Timișoara, orașul metamorfozei (Nina Ceranu), de Doina Bălțat/45
Eveniment cultural. Un medic publicist (Viorel Pătrașcu), de Adrian Simeanu/47
Conștiință și vibrație (Simona Mișuțiu), de Silvia Urdea/48
Poeme de Daniel Șerban/50
Documentele continuității. De la romani la români, de Ioan-Aurel Pop/51
„Pe urmele lui Petru Maior”, de Florin Bengean/52
Acești români parizieni, de Gabriela Mocănașu/53
Portret. Mircea Popa, de Luminița Cornea/55
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/57
Tunetul (Iisus Hristos), de Eugen Mera/58
Asterisc. Figura 114 – „Mormintele scriitorilor”, de Gheorghe Sarău/60
Colinde în străini, de Silvia Urdea/62
Starea prozei. Sunt blestemat a fi floare, de Valeria Bilț/65
Poeme de Melania Cuc/67
Starea prozei. Dolarul de argint, de Rodica Bretin/68
Mi-am dat o întâlnire..., de Bianca Marcovici/70
Poeme de Dorina Brândușa Landén/71
Impresii lusitane. Poeți portughezi reprezentativi, de Cristina-Rodica Mazălu/72
Starea prozei. Cuscră primulei Mațo..., de Dumitru Hurubă/74
Starea prozei. Impostoarea, de Florentina Loredana Damian/75
Starea prozei. Căpitane de județ..., de Ion Dulugeac/76
Poeme de Nastasia Popa/78
Revoluția franceză, între inevitabil și absurd, de Alex Măroiu/79
Poeme de Flaviu Claudiu Mihali/81
Carmen Doreal, un artist complex/82
Literatură și film. Hedonism cu violoncel, de Alexandru Jurcan/83
Eu am trecut pe malul celălalt, de Shanti Nilaya/83
Catrene migrenogene, de Nicolae Mățaș/84
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/85
De la un clasic citire. Radu D. Rosetti/85
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/86
Panoramic cultural – martie 2024 (foto)/87
Ding, dang, poem de Nicolae Băciut/88

Carmen Doreal, Câmp cu maci

Carmen Doreal, Paradisul albastru

Carmen Doreal, Gheișă

Număr ilustrat cu lucrări de Carmen Doreal, Canada

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITATĂ: CLEOPATRA LORINȚIU

Un podcast despre diplomatie, literatură, sacrificiu, iubiri trăite în (contra) timp și triumfiuri amoroase ale culturii române din ultimele decenii

(I)

Episodul XIX, al sezonului II, al podcastului *Avangarda, cu Ionuț Vulpescu*, dezvăluie provocările confruntate de Cleopatra Lorințiu, ca autor, jurnalist, realizator de televiziune și diplomat. Cărțile ei s-au scris din viață: a avut întotdeauna un călcâi al lui Ahile, literatura pentru copii, o plăcere nevinovată; dar a scris pentru adulții care știu că „Iubirea nu trece”, că „Există un limpede loc” – lumea și inima noastră, în care ni se permite să greșim și să fim fericiți; că „Vocația căii singuratică” nu e numai unul dintre titlurile sonore semnate de Cleopatra Lorințiu, dar și un fel de a îmbrățișa viața. A cunoscut succesul dar și anii cenurii, pentru care nu de puține ori – cinci, mai exact, manuscrisul romanului *Abandon* i-a fost returnat. Cleopatra Lorințiu crede că viața e prea scurtă și timpul neiertător: de aceea, toate iubirile și întâlnirile cardinale contribuie la destin, cu o condiție: să nu le lași să te schimbe. Iar binecuvântarea vieții Cleopatrei Lorințiu este ca întotdeauna a știut ce are de făcut. Veți afla culisele filmului dedicat lui Ștefan Augustin Doinaș, pe care Cleopatra Lorințiu l-a făcut în anii 2000, când a și întâlnit-o pe balerina Irinel Liciu; ne vom întoarce în timp, când poetul Gheorghe Tomozei, prietenul poetului Nichita Stănescu, îi devine soț, și vom afla de ce intersecția acestor biografii e, în felul ei, rostul unei intervenții providențiale. Surpriza acestui *podcast* pentru lumea culturală va fi povestea care leagă numele lor într-un detaliu șocat, care trădează umanitatea și sursele de inspirație ale operei marilor scriitori Doinaș și Tomozei și ale dansului mării balerine a Operei Române, Irinel Liciu.

Interviul integral poate fi ascultat accesând link-ul: <https://www.youtube.com/watch?v=xllMW5HHS0>

Cea mai pretențioasă persoană intervievată de Cleopatra Lorințiu, Cella Serghi: „Era atât de interesată de ce rămâne după ea”. De ce nu acceptat Cella Serghi să facă nicio fotografie pentru interviuri?

Ionuț Vulpescu: Bună ziua, la un nou episod al podcastului meu. Astăzi o am invitată pe poeta, prozatoarea, jurnalista și realizatoarea TV, Cleopatra Lorințiu. Mulțumesc foarte mult că ați acceptat invitația mea.

Cleopatra Lorințiu: Eu vă mulțumesc. E o provocare pentru mine. Am stat pe locul dvs., al celui care pune întrebări, peste 35 de ani, așa că pentru mine e o provocare să văd cum e când trebuie să răspunzi.

I.V.: Să vedem câte sezoane o să rezist și eu pe acest loc... dar pentru că am început așa, și pentru că vorbim despre întrebări și despre răspunsuri, sigur, în România, mai degrabă se adevărește o vorbă a lui Paler în ultima vreme. Sunt două tipuri de singurătăți: a celor care vorbesc și a celor care nu ascultă. Care e rețeta unui dialog potrivit, a unui dialog care să fie util celor care ascultă? Există o rețetă a interviului ideal?

C.L.: Eu nu am fost un om care să facă interviuri și care să aibă un mare succes cu ele, după părerea mea. Cu modestie zic. Cred că rețeta este empatia. Faptul că din acel dialog trebuie să iasă ceva care să spună ceva: fie informație, fie emoție – poate chiar emoție artistică, fie destăinuire, fie proiecție către viitor, o scânteie trebuie să existe. După părerea mea, scânteia, elementul subiectiv, este ingredientul principal într-un dialog.

I.V.: Când au ieșit scânteii? Ați făcut interviuri pentru radio, pentru televiziune și pentru presa scrisă, înainte și după Revoluție, ca să spun așa. Care a fost scânteia cea mai teribilă, un interviu memorabil, un interviu la care vă gândiți și acum cu emoție?

C.L.: Cu emoție mă gândesc la cele de început, ca să fiu sinceră. Pentru că atunci prospețimea era maximă. *Eu aș zice Cella Serghi, deși nu este autoarea de prim plan a literaturii române, dar confruntarea cu ea era,*

de fapt, întâlnirea cu lumea interbelică pe care tânăra care eram a resimțit-o din plin. Un interviu care mi-a rămas în minte. Îmi aduc aminte cu exactitate fiecare clipă din întâlnirea aceea și m-a impresionat seriozitatea cu care Cella Serghi a apreciat acest interviu. Am înregistrat interviul pe casetofon, după care l-am transcris, după care i l-am dat, după care n-a fost mulțumită, după care mi-a cerut întrebările în scris, după care mi le-a dat, apoi i le-am dat înapoi, revăzute de mine, după care mi-a răspuns în scris, a durat vreo lună. Niciun pic de spontaneitate. Până în ultima clipă, fiecare vorbă de acolo, ea a văzut-o și a revăzut-o și a rescris-o... era atât de interesată de ce rămâne după ea. Asta m-a impresionat foarte tare! Și nu a acceptat să facem nicio fotografie. Voia să rămână în memoria publicului așa cum fusese pictată de pictorii vremii sau din fotografiile din tinerețe.

Fetița care eram, bestseller, deși este literatură pentru copii. Cleopatra Lorințiu: „M-am temut să nu rămân doar autoare de literatură pentru copii”

I.V.: Tânăra care eram, ați spus. Fetița care eram! E un experiment literar, sau e o altfel de biografie?

C.L.: *Fetița care eram*, nu, e o carte pentru copii, cartea mea care a avut și cel mai mult succes, a fost și reeditată. Și acum îmi scriu mulți dintre cei care erau atunci copii și acum sunt adulți, și își aduc aminte. O poveste din copilărie în care ceva este din mine, dar nu e o autobiografie. Este o carte pe care am scris-o în anii 1979-1980. E cam demult... dar având prospețimea aceea, a tinereții, voiam să scriu pentru copii. *Am scris pentru copii și am publicat multe cărți pentru copii, după care m-am oprit. Eu m-am temut să nu rămân doar autoarea de literatură pentru copii. În lumea noastră literară e o oarecare tentă de minimalizare a celui care scrie pentru copii, din păcate. Am făcut la anchete... „Este literatura pentru copii Cenușăreasa?” Numai de asta mă ocupam în anii '80.*

I.V.: Cultura în sine este o Cenușăreasă.

C.L.: Încă nu îi venise vremea...

I.V.: Literatura pentru copiii e →

ceva gri... *Micul Prinț* e o carte pentru copii sau pentru oameni mari?

C.L.: Asta voiam să spun... termenul e mai mult decât ambiguu. M-am gândit la Larbaud, literatură pentru copii, Jules Renard, pentru copii, Saint-Exupery, pentru copii... Însă s-a încetățenit această calificare minimalizatoare. Cred că a fost facilitată de Călinescu însuși, care în *Istoria literaturii române* scrie despre Otilia Cazimir, și a scris și literatura pentru copii, și romanul pentru copii a murit. Unul care este excepțional, este o minune, e o pepită, ca să zic așa, dar criticii literari au făcut un pas în spate, cred, dintr-un anume snobism.

I.V.: E totuși una dintre cele mai vândute cărți din lume.

C.L.: Da, din lume, din toată literatura pentru copii!

Visul din copilărie al Cleopatrei Lorințiu: o carieră de „poezăriță”

I.V.: Când ați știut că o să fiți scriitoare, că o să faceți literatură? Ați știut dintotdeauna?

C.L.: Mi-am dorit asta, de când am început să citesc, aveam cinci-șase ani, și se punea întrebarea aceea tipică, în școală: „Ce vrei să faci când te faci mare?” eu am răspuns: „Vreau să mă fac poezăriță”! Și așa a fost!

I.V.: Și așa a fost... întrebare tipică... Spuneți-ne, care e cea mai banală întrebare care vi se adresează la interviuri?

C.L.: De ce ați făcut cibernetică?

Când a devenit studentă, avea deja două cărți publicate. Cleopatra Lorințiu, premiu la concursul de povești al emisiunii „Noapte bună, copii”, după Victor Eftimiu

I.V.: Atunci eu vă întreb altfel, cum ați ajuns de la cibernetică la literatură?

C.L.: Am ajuns de la literatură la cibernetică, pentru că atunci când am intrat la facultate, aveam deja două cărți publicate. Eu am fost tipul acela de copil precoce, care în clasa a V-a, a VI-a, visează ceva, visează să scrie, dovadă a faptului că în acea perioadă, cu atâtea constrângeri și cu atâtea semne de întrebare, un copil din Bistrița, care avea 11 ani, reușește să câștige un concurs național de literatură, nu pentru copii, ci de literatură pentru radio-difuziune.

Simplu, anunțul era afișat pe ultima pagină a programului radio-tv. Era singura publicație la care noi aveam abonament. Și acolo scria: „Trimiteți până la data... nu știu care... o poveste pentru emisiunea Noapte bună, copii!”. Eu ascultam „Noapte bună, copii!” Și am scris o poveste. L-am rugat pe tata să mă ajute să o bată la mașină, și el i-a dat unei doamne dactilografe materialul, iar eu am reușit să îl trimit așa cum trebuia. *Peste o vreme, am aflat că Premiul I era Victor Eftimiu, Premiul II nu se acorda, Premiul III – Dana Cleopatra Lorințiu. Toată lumea credea că această persoană e o persoană! Sigur, din provincie, pentru că venea din Bistrița, dar totuși... eu am ținut secret bucuria.* Era atunci ceva de neimaginat, să pleci cu trenul, să mergi să iei premiul. Am luat premiul de autor din perioada în care eram în clasa a VI-a, vă dați seama, cât de mândră am fost. Ulterior, adică peste vreo 10 ani de zile, l-am întâlnit pe domnul Mihail Jermăneanu, care era redactorul de la „Noapte bună, copii” Deja publicasem, scrisesem, eram cât de cât cunoscută, și dânsul mi-a spus: „Știi, doamnă, acum câțiva ani de zile, era cineva care avea numele ăsta... sunteți cumva rudă cu Dana Cleopatra Lorințiu?” Pentru că eu mi-am scris numele ca la catalog: Lorințiu Cleopatra Dana. Ei l-au întors: Dana Cleopatra Lorințiu. „Sunteți rudă?” Zic: „Sunt eu!”; aveam 22 de ani, era practic imposibil. Asta a fost dovada faptului că atunci se putea, nu îmi dau seama dacă acum se poate, ca un copil care are o vocație, să poată ajunge din

Nicolae Băciuț, Cleopatra Lorințiu, Răzvan Ducan, acasă la George Coșbuc

micul oraș de provincie, propulsat într-o altă lume, care atunci pentru mine era strălucitoare.

Ionuț Vulpescu, confundat cu Ileana Vulpescu: „De ce nu ne-ai spus, Ionuțe, că ți-a apărut o carte?”

I.V.: Am și eu o amintire halucinantă. Scriam; la Târgoviște, aveam o rubrică, eseuri de licean, eram clasa a X-a, a XI-a, și în perioada aceea, 1992-1993-1994, apăruse o ediție neglijentă la o editură care nici nu știu dacă exista, a romanului doamnei Ileana Vulpescu, *Arta conversației*. Pe copertă scria I. Vulpescu, exact cum semnam eu la ziarul *Dâmbovița*. Și am fost întrebat în cancelarie: „De ce nu ne-ai spus, Ionuțe, că ți-a apărut o carte?” Se întâmplă... Aveți o antologie, *Anii scurți*, antologia volumelor dvs. de poezie. Acolo sunt niște versuri care și deschid volumul, „Viața se va întâmpla într-un ritual mai ușor”. A fost ușor ritualul poetic și literar al Cleopatrei Lorințiu, privind acum cartea, dar întorcând-o de la ultima pagină spre prima pagină.

C.L.: Da.... ritualul poetic.... Nu știu, eu am iubit atât de mult poezia, încât am fost foarte puțin atentă la aspectul carierei mele. Adică nu am știut sau nu am vrut, am fost reticentă, să ies, de fapt, nu să ies, să intru în lumea acestor cercuri concentrice și a acestor lumi mici, literare. Nu am făcut parte din lumea literară, și din cauza faptului că în anii '80, '77-'78, de→

fapt, am avut șansa de a avea o rubrică la *Luceafărul*, rubrică de carte străină – văd aici o sumedenie de cărți despre care aș fi putut scrie, doar că nu erau încă scrise și publicate... – și asta m-a apropiat de gruparea de la *Luceafărul* care, mă rog, m-a susținut, mi-a publicat versuri, nu știu dacă publicul larg știe, dar, mă rog, publicul literar știe că exista o luptă între acele curente, între protoconism, care era considerat ca fiind eticheta *Luceafărului*, și sincronism, care era considerat eticheta celeilalte grupări, *România literară*.

Eu am căzut cumva la mijloc, și din cauza aceasta nu am mai avut contactul necesar. Lumea literară era foarte împărțită atunci, motiv pentru care ritualul, cum ziceți dvs. – nu îmi aduc aminte de poezia asta – a fost cvasiinexistent.

De ce lumea literară a secolului trecut era una a solidarității „cu hârtoape”?

I.V.: Era împărțită atunci ca și acum, deși este un paradox. Era o solidaritate de breaslă. Uniunea literară, Uniunea Scriitorilor însăși era un bastion al libertății în România. Era o solidaritate care din păcate s-a dovedit conjuncturală, sau, în orice caz, contextuală.

C.L.: Era o solidaritate cu hârtoape. Cum să zic, într-adevăr, era o stimă între autori oarecare, dar consecința nu a fost pozitivă, pentru că în momentul Revoluției bubă s-a spart și oamenii s-au depărtat și mai tare. Poate că ar fi avut prilejul să construiască ceva pe o solidaritate comună, de cultură, de valoare a literaturii.

I.V.: Libertatea e o capcană pentru un om de cultură? E mai riscantă libertatea decât constrângerea?

C.L.: Cred că amândouă sunt, depinde de autor. Dar și constrângerea, și libertatea. Oarecum, autorul cred că este independent. Poate să fie, poate să existe în ambele paradigme. Din păcate, poate că nu e frumos ceea ce spun eu.

De ce crede Cleopatra Lorințiu că viața este prea scurtă?

I.V.: Această antologie se cheamă *Anii scurți*. Aveți o altă carte la care o să fac referire și din care o să și citez ceva, *Scurte întâlniri*. E o

recurență, apare cuvântul „scurt” în două rânduri.

C.L.: Viața însăși e scurtă. O să mai apară.

I.V.: De ce folosiți în mod recurent acest cuvânt?

C.L.: Pentru că mi se pare că timpul curge extraordinar de repede și că totul mi se pare prea scurt. Ar fi mult mai multe de spus și de trăit într-o viață.

I.V.: Cât de scurți sunt anii, de fapt?

C.L.: Unii sunt foarte scurți, și devin tot mai scurți. Într-un film de Cédric Klapisch, care se numește *Paris*, există un final care mă obsedează. Este vorba despre eroul principal, interpretat de Romain Duris, care confruntat cu o boală de inimă, trebuie să facă o operație, totul se întâmplă pe această frământare a lui, timp în care vedem tot orașul, tot Parisul, eșantioane, oameni care se cunosc, care nu se cunosc, și în final el, mergând spre spital, se uită în dreapta, în stânga – la orașul acesta fabulos, cel mai frumos oraș din lume, după părerea mea, și nu face altceva decât să zâmbească și să se gândească: „uite-i pe ăștia, suferă sau sunt fericiți, sau mănâncă, sau se ceartă, sau se păruiesc, nu își dau seama cât de prețioasă este fiecare clipă”. *Fiecare clipă este prețioasă și de aceea, pentru mine, anii sunt scurți, mult prea scurți pentru cât de multă bucurie ar trebui să adune fiecare clipă pe care o trăim, fiecare dintre noi, clipe pe lângă care de foarte multe ori trăim și ne înnegrim sufletul, poate pentru prea puțin.*

Cel mai straniu an din viața Cleopatrei Lorințiu: 1985. „Cea mai mare bucurie și cea mai mare tristețe a vieții”

I.V.: Care a fost, din anii aceștia, inevitabil scurți, așa cum spuneți, cel mai concentrat an din viața dvs.?

C.L.: O întrebare foarte complicată, ce înseamnă concentrat? În care mi s-au întâmplat foarte multe lucruri?

I.V.: Cel mai dens. Cel mai intens. Sinteza anilor scurți.

C.L.: Cred că sinteza s-a întâmplat înainte de Crăciun, cred că cel mai straniu an a fost anul 1985. În primul rând, scriam foarte mult, în al doilea rând nu aveam serviciu de ani și ani de zile, eu între anii 1980 și 1989-90, 15 ianuarie, când am fost chemată printr-

un telefon generos la ziarul *Dimineața*, lucru pe care nu pot să îl uit, nu am avut serviciu. Dintr-o conjunctură, cum să spun, dintr-o nepotrivire a felului meu de a fi, pe care mi-am asumat-o. Am lucrat numai trei luni de zile, pe un post din care am fost după aceea dată afară, era un post temporar. În perioada aceea nu am lucrat, eram în plină suferință, în plină urmărire, deja mă obișnuisem cu gândul că tot ceea ce fac este urmărit.

Aveam prietenii care nu erau indicate... atunci a venit pe lume și primul meu copil, atunci am fost și perfect singură, ca să zic așa, atunci era și cea mai mare bucurie a vieții, și cea mai mare tristețe a vieții, atunci era și dezluzia, și părăsirea, și teama, și toate la un loc. A fost o concentrare: 1985.

I.V.: La *Dimineața*, când v-ați dus, cred că Alexandru Piru era director onorific.

C.L.: De fapt, telefonul l-am primit de la Carmen Firan. Eram la Bistrița și ea mi-a spus: „Uite, facem un ziar nou”. Era 15 ianuarie, 1990. „Facem un ziar nou, vino cu noi”. Acolo ne-am reunit foarte mulți oameni.

I.V.: Un ziar nou care îl lua pe cel vechi, care avea sediul pe Sărindar.

C.L.: Titlul era, dar era nou pentru că nu apăruse în timpul comunismului. A fost o perioadă romantică, pe care n-o regret, cu toate că după aceea, lucrul acesta nu ni s-a întors cu bine înapoi.

I.V.: Niciun entuziasm nu merge până la capăt, orice entuziasm are bumerangul lui. Ați făcut și un volum, pe care l-am citit recent, de dialoguri, de convorbiri cu Jean Jacques Askenasy. *Despre ce nu se uită. Ce nu se uită, ce nu poate uita Cleopatra Lorințiu?*

C.L.: Eu sau el?

I.V.: Cleopatra Lorințiu este invitata mea. →

C.L.: Am înțeles. Ați preluat doar titlul.

I.V.: Cartea este foarte interesantă, mi-au plăcut la nebunie portretele pe care le face unor oameni. Față de unii dintre ei, am avut și eu să am șansa unei apropieri mai mult decât amicale.

C.L.: Ați văzut că ne contrazicem constructiv.

I.V.: Doar așa ies lucruri bune.

C.L.: Nu a fost o carte făcută cu complezență: „Vai, ce bine spuneți...”

I.V.: E și o carte făcută la distanță, și aproape și departe, în același timp.

C.L.: Da, eram în același oraș, în Tel Aviv, dar era perioada pandemiei, și mai degrabă prin email comunicam, nu a fost o carte ușor de făcut și domnul Askenasy e o persoană fermecătoare, unul dintre ultimii oameni care mi-au reabilitat ideea de prietenie. Are simțul prieteniei, lucru care pe mine m-a fermecat.

I.V.: Floare rară...

C.L.: Floare rară, da... Ideea că mi-am făcut un prieten care avea atunci 90 de ani...

I.V.: E nonagenar.

C.L.: Da! Atunci avea, când am început să facem cartea. Fermecător!

Cleopatra Lorințiu, o fire iertătoare

I.V.: Ce nu se uită în viață?

C.L.: Copilăria, în primul rând, și adolescența, nu se uită marile întâlniri ale vieții, oamenii pe care i-ai prețuit, nu se uită unele lecturi, și cred că nu se uită nici durerile, dar ele se estompează.

I.V.: E și ceva ce nu se iartă?

C.L.: Nu în cazul meu. Probabil... Eu sunt iertătoare de la Dumnezeu, așa îmi e felul meu de a fi. Chiar persoane care mi-au făcut rău deliberat și rău mare de tot, le-am iertat. Așa e felul meu de a fi. Nu sunt capabilă să duc o ură la *la longue* și nu sunt ranchiunoasă. Astea sunt cred că defecte.

I.V.: Că tot suntem în Postul Mare, e bine să iertăm.

C.L.: Da, dar așa e felul meu de a fi.

Cleopatra Lorințiu: Iubirea adevărată nu trebuie neapărat să fie împărtășită

I.V.: Aveți un roman, *Iubirea nu trece*.

C.L.: Oh-la-la! Da!

I.V.: Câți oameni reușesc de fapt să

iubească? Lumea de azi pare una care se dedică mai degrabă dragostei, decât iubirii.

C.L.: Care era întrebarea?

I.V.: Cum reușesc oamenii să iubească? Cum ajungi la asta?

C.L.: Nu știu, există o carte a lui Yasushi Inoue, *Pușca de vânătoare*, care e formată din trei scrisori: a fetei, a soției și a iubitei. Și ideea este: ce înseamnă iubire? Iubirea înseamnă să fie ceva împărtășit? *Ideea lui Yasushi e că iubirea e ce este în sufletul tău. Chiar dacă e neîmpărtășită. Acea e fericirea. Fericirea e iluzorie, e o experiență personală, profund personală.* Despre felul în care iubesc oamenii astăzi, nu prea știu. Sunt puțin îndurerată de anumite aspecte, de vulgarizare și de vulgaritate, existente în societate, că mă întreb în ce măsură ele vor împiedica împotriva acestui lucru care ne e dar și care e o minune de la Dumnezeu, și care, la fel ca și viața – vorbesc ca și cum am fi pe *Pluta Meduzei*, de multe ori nu știm să o prețuim.

De ce întâlnirile destinale nu i-au modificat viața Cleopatrei Lorințiu? „Știam ce am de făcut”. Care sunt motivele pentru care evoluția feminismului ia tente care îi displac scriitoarei Lorințiu?

I.V.: Spuneți...

C.L.: Mi-e frică!

I.V.: Ce nu voiam să uit, în deschiderea acestui volum, *Există un limpede loc: „Așa cum Henri Michaux spunea undeva că lucrurile încep să se ascundă de tine, fularele,*

de pildă, se pitesc prin crăpăturile canapelelor, amintirile mele se scurg, se diluează, se evaporă, se solidifică, sunt toate manierele posibile de a se face fie văzute, fie altcumva. De ce ar fi importante amintirile mele? Evident, nu din pricina mea. Dar am cunoscut oameni deosebiți, adesea uimitori. Am cunoscut oameni excepționali. Cuvintele sunt sărace, vai de ele! Epitetele sunt superflue. Întâlnirea cu ei m-a îmbogățit. Frânturi din viețile lor, întâmplări, idei adunate la un loc, ar putea deveni un fel de ierbar. Ar putea fi util.” Cui? În carte sunt câteva din aceste întâlniri evocate. Care ar fi întâlnirile destinale pe care le-a avut Cleopatra Lorințiu? Cele care i-au modificat viața? Cele care au influențat-o?

C.L.: De modificat viața nu mi-a modificat-o nicio întâlnire, ca să fiu sinceră, și să îmi iertați orgoliul, pentru că știam ce am de făcut. Întâlniri importante, însă, am avut, într-adevăr! Uneori, întâlnirile importante au fost nu neapărat cu nume extraordinare, ci cu niște persoane de la care am învățat. Am învățat multe lucruri, de la Romulus Vulcănescu – m-a impresionat foarte tare întâlnirea cu el, am învățat multe de la Ecaterina Oproiu, pe care am respectat-o foarte mult, ca să zic așa, a fost ideea cea mai subtilă de feminism pe care am văzut-o la ea. De altminteri, scrisese o prefață la o carte de-a doamnei Mathilde Niel, o carte apărută în 1968, despre condiția femeii, o carte în care Mathilde Niel spune ceva ce nu o să vă placă de fel: „femeile reprezintă grupul social cu cea mai îndelungată experiență a asupririi”. O duce așa, în istoria umanității. Când stai să te gândești că ajungem astăzi la feminism, când feminismul ia niște tente care mie îmi displac. Deci marile lupte, m-a învățat Ecaterina Oproiu, trebuie să fie ale minții, lupte subtile, nu lupte neapărat cu pancarte, care fac din bărbați un rival. Nu sunt rivali, suntem împreună, cu toții. Alte întâlniri care m-au frapat: m-a frapat întâlnirea cu Ion Caraion, care a fost foarte scurtă, care era un scriitor foarte important. De altminteri, din ceea ce el mi-a scris, de la Geneva, în vremea dictaturii, am decupat titlul viitoarei mele cărți – uite că îmi fac promoție – *Fata care scrie*. Am scris despre Ion Caraion, o cronică...

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: ȘTEFAN MITROI

PARIUL CU VIAȚA AL LUI ȘTEFAN MITROI: ADU-ȚI AMINTE SĂ NU UIȚI!

(II)

Bagatelizarea Teleormanului, revolta lui Ștefan Mitroi

I.V.: Cum simțeați în anii din urmă când Alexandria și Teleormanul erau privite cu ironie, ca să zic așa, de foarte mulți din țară, prin prisma unui singur om?

Ș.M.: Un fel de revoltă. Îmi povestea teleormăneanca Floarea Calotă, mai cunoscută decât mine, mult...

I.V.: Și nu pentru că a avut un rol politic, ci pentru că este o mare artistă...

Ș.M.: Într-adevăr e o mare artistă și scrie, multe dintre textele cântecelor sale sunt scrise de ea. Ea coase, are o colecție impresionantă de costume populare, peste 250, și suferă pentru că, sar de la una la alta...

I.V.: În anii '90 a făcut politică social-democrată.

Ș.M.: Nu găsește un loc care să devină muzeu unde să fie expuse costumele acestea. Nu a găsit încă pe cineva dispus să le primească. Nu știu unde, nu știu cu cine a vorbit. Dar nu e timpul trecut. Îmi spunea, și eu m-aș bucura dacă una dintre instituțiile de profil din Teleorman s-ar grăbi să intre în posesia acestor costume și să deschidă, bunăoară la Alexandria, un muzeu al acestor costume. Un muzeu al costumului popular autentic, căruia să i să dea numele chiar Floarea Calotă. Înțeleg că peste puțin timp va fi repusă în funcțiune vechea Casă de Cultură a Sindicatelor, acum este a orașului, a municipiului, se lucrează acum la renovarea ei, și va purta numele lui Liviu Vasilică.

I.V.: Alt mare artist! Deci simțeați revoltă atunci!

Ș.M.: Da, să ne întoarcem la revolta de care vorbeam. Știți, stați de vorbă cu un om aproape bătrân. Există riscul să pierdem din idei pe parcursul discuției noastre.

I.V.: Nu, nu exagerați.

Copii huiduiți la Festivalul folcloric din Cișmigiu, doar pentru că sunt din Teleorman

Ș.M.: Îmi spunea Floarea Calotă că există un Festival în Cișmigiu unde

vin grupuri folclorice de copii. A venit într-unul din anii trecuți și un grup din Alexandria. Copii frumoși, talentați, în costume populare. Și când au fost anunțați, câțiva spectatori, nu tot publicul, au huiduit! Mi s-a părut inadmisibil!

I.V.: Absolut!

Ș.M.: Mă bucur că nu am fost acolo, că aș fi sărit la gâtul lor, zău!

I.V.: Să reduci un oraș sau un județ la un singur om...

Ș.M.: Dar erau niște copii! Mi s-a întâmplat și mie să mi se strige: „Uite-l, e de-al lui Dragnea” Eu nu sunt din Teleormanul lui Dragnea, deși e din Teleorman și el. Eu sunt din Teleormanul lui Constantin Noica, și nu pentru că e născut în aceeași comună cu mine. Mai bine zis, eu sunt născut în aceeași comună cu el.

I.V.: La Siliștea!

Ș.M.: Vitănești! Comuna Vitănești!

I.V.: Satul Siliștea.

Ș.M.: Din comuna Vitănești, da! Sunt trei Siliști în Teleorman. Cea a lui Marin Preda, Siliștea mea, din sudul județului, și încă una, aproape de Videle, Siliștea Nouă.

Sunt, în ce mă privește, și din Teleormanul lui Zaharia Stancu, pe care îl chema, după acte, Mitroi. Pe toți frații lui i-a chemat Mitroi, Pe unul chiar Ștefan Mitroi!

I.V.: Scriitor important, Președinte al Uniunii Scriitorilor.

Ștefan Mitroi: „M-am găsit înmormântat acolo. M-am înfrigurat puțin”

Ș.M.: E plin cimitirul din Salcia, am fost acolo să văd, de cruci pe care scrie Mitroi, pe vreo două-trei era trecut chiar numele meu. Era ca și cum aș fi fost înmormântat acolo! M-am înfrigurat puțin. Sigur că erau alți Ștefani Mitroi, nu eu. A fost un neam mai mare decât era la mine în sat, neamul Mitroi, la Salcia.

Mai sunt, ca să enumăr mai departe, din Teleormanul lui Gala Galaction,

lui Dimitrie Stelaru, și chiar din Teleormanul lui Miron Radu Paraschivescu, care nu a stat mult în Teleorman, dar s-a născut totuși la Zimnicea.

I.V.: Este acest roman, *Adu-ți aminte să nu uiți*, un răspuns, un elogiu pe care îl aduceți Teleormanului și Alexandriei?

Ș.M.: *L-am scris fără intenția de a mă revanșa față de cei care au a înjurat și înjură Teleormanul. Dacă ar ști toți aceștia ce suflet adânc poate să aibă județul nostru! Au dovedit-o marii scriitori născuți aici, precum și marile voci ale muzicii populare românești. Poate că economic nu suntem între primele județe ale țării...*

I.V.: În general sudul și județele din sud nu sunt...

Ș.M.: Dar din perspectiva marilor creatori, e un județ care se ține pe urmele Moldovei. Fără a avea curțile domnești și universitățile de acolo!

O carte-ficțiune scrisă de pe urma unor documente-reale

I.V.: V-am întrebat asta fără a intra în amănunte din roman, pentru a-i lăsa pe oameni să citească această carte, dar cred că sunt câteva lucruri care ar trebui punctate. E și o miză, hai să zic, istorică. Nu întâmplător este vorba despre Alexandria și despre Teleorman, în roman. Personajele reale și fantastice din roman... obiceiurile, tradițiile... ați făcut o documentare serioasă pentru roman...

Ș.M.: Exact!

I.V.: Sunt obiceiuri și tradiții care s-au pierdut. Nu mai sunt astăzi!

Ș.M.: Nu m-aș fi descurcat singur. Mă aștept să îmi reproșeze cineva citind: „domnule, nu s-au petrecut chiar așa lucrurile în istoria orașului Alexandria”. S-au petrecut cum am vrut eu, este o carte de ficțiune! Am strecurat și nume reale, și evenimente istorice reale, dar repet, rămâne o carte de ficțiune. Și ca să nu greșesc în privința numelor și a evenimentelor, sigur că am citit eu însumi niște cărți. În primul rând, Calendarul țaranului român, enciclopedia lui Ion Ghinoiu, o carte formidabilă, de unde am înțeles, deși văzusem și acasă, ce e cu Zărăzeanu, cu Tontoroii femeilor, ce e cu →

Ropotinul sau Ropotina. Nu știam. Chiar eu, din Teleorman, nu știam, că e ziua în care femeile fac țestele. În Teleorman încă se mai fac țeste. Mi-a completat documentarea, ca să zic așa, Floarea Calotă. Ea e de la Beuca și acolo încă mai sunt oameni care fac țeste. Nu are voie oricine. Doar femeile curate trupește și în a treia marți după sărbătoarea Paștelui. Exista o singură zi din an! Se adunau câteva femei asupra cărora nu plana nicio suspiciune de necurăție sau necurățenie, în sensul direct al cuvântului – și își alegeau locul, pământul, îl frământau cu picioarele, plămădeau țestele întocmai cum ai face o pâine pe care ai băga-o în cuptor, și apoi făceau un chef al lor, numai ele între ele. Nu avea voie niciun bărbat să participe la petrecerea aceasta, a femeilor.

I.V.: Și meniurile de la ospetele domnești formidabile, pantagruelice.

Ș.M.: Am mai citit niște cărți, am recitit scrisorile lui Ghica, despre hoții de cai m-am documentat din proza scurtă a lui Vasile Voiculescu, am citit niște monografii, din păcate nu am putut citi monografia satului sau a comunei mele, pentru că nu există, dar ale satelor din jur, da. Chiar satul alăturat, de unde este mama mea, se cheamă Teleorman acum, altădată se numea Pielea. Multe lucruri coincideau. Am aflat dintr-o astfel de monografie că la Atârnați, numit Cernetu, azi, un sat la 9 kilometri de mine, s-a născut D. Teleor, un poet aflat în anturajul lui Eminescu. O întâmplare din viața lui m-a și inspirat în creionarea destinului unui personaj frumos din carte. E vorba de Letiția, care moare înecată, la fel ca sora lui D. Teleor, tragedie despre care a scris un poem însuși Vasile Cârlova.

I.V.: Târgovișteanul! Să revenim la județul vecin, din care sunt eu!

Ș.M.: Iată o legătură între Teleorman și Dâmbovița!

I.V.: Și mai e ceva! Eu am scris o monografie a comunei mele, Dobra, din județul Dâmbovița, locul unde m-am născut și unde am făcut școala generală. Mă bucur că acum, la Evaluarea Națională, singurul copil care a luat 10 la Limba și Literatura Română este din Dobra.

Ș.M.: Am citit despre asta, am citit!

I.V.: E singurul copil! I-am dat eu o bursă, nu de aia a luat ea 10, dar am susținut-o, am văzut că e foarte talentată! Mai e ceva. Apare un

personaj la dvs., Dobrița, la mine e Dobra!

Ș.M.: Încă o legătură! Pentru că și eu, chiar să îmi fie iertată lipsa de modestie, dar și eu dau de aproape zece ani o bursă unei fete de la mine din sat, nu vreau să se scrie despre asta, nu vreau să se dea la televizor!

I.V.: E un lucru foarte bun!

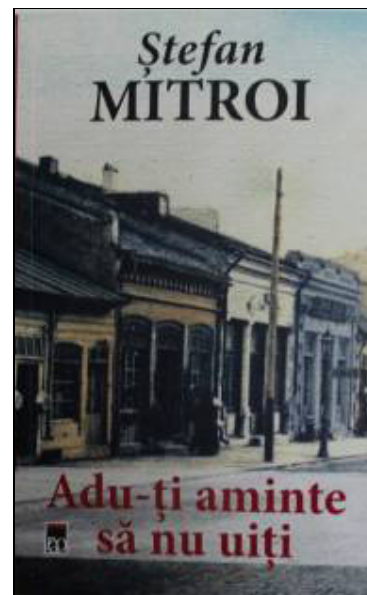
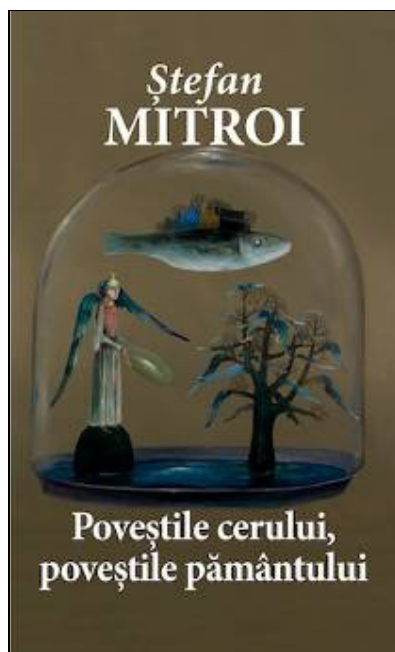
Ș.M.: Da, da, chiar de când era la grădiniță, și acum a terminat anul I de liceu, și am zis că până la încheierea liceului, dacă mă ține sănătatea și dacă mă țin posibilitățile, o să continui să îi acord bursa aceasta lunară. Apropo de Dobra, pe străbunica mea maternă – nu am cunoscut-o, dar știu asta din poveștile mamei – o chema Dobra.

I.V.: Iată! Mai este un element, îl discutăm înainte să facem acest podcast, un element literar, că nu am cum să îl explic, semn că literatura bate viața, cum se zice, am locuit amândoi pe aceeași stradă, treizeci de ani mai devreme, ați stat pe strada pe care stau eu astăzi!

Ș.M.: Nu literatura bate viața, ci viața bate literatura!

I.V.: Aici e foarte greu să spui cât e literatură și cât e viață.

Ș.M.: *Eu zic că viața are mai multă fantezie decât creatorii. Se întâmplă uneori lucruri în realitate ce par neverosimile. Așa ar spune cititorii dacă le-ar descoperi într-o carte. Cum să crezi așa ceva? Dar s-au întâmplat în realitate. Se întâmplă tot timpul!*

Cartea căreia Ștefan Mitroi i-a dedicat cel mai mult timp din viață

I.V.: Ne-ați ascultat pe noi la lansare, veți vedea cronicile care vor descrie această carte, care o vor analiza... dar care este totuși miza, pentru Ștefan Mitroi, care este cronicarul propriei cărți, care e miza acestui roman? Ce are el față de celelalte romane?

Ș.M.: *Este cartea la care am avut mai multă răbdare decât la oricare din cele dinainte. Este singura pentru care, așa cum am spus mai devreme, a trebuit să mă documentez. Scrierea ei mi-a luat aproape un an și jumătate din viață. E cumva și un răspuns față de orașul în care, deși nu m-am născut, mereu l-am socotit al meu... am simțit nevoia să am un oraș al meu, și s-a întâmplat să fie Alexandria. Când am ajuns să fac liceul, era orașul-miraj, eu trăind într-un sat la 14 kilometri de Alexandria... Nu i se spunea Alexandria, i se spunea „orașul”. Mergem la oraș. A fost cutare la oraș. Bâlcuiul, care era întotdeauna de Sărbătoarea de Rusalii, la noi nu se spunea că sunt Rusaliile, se știa că e Bâlcui! Chiar uitându-mă pe calendarul religios de pe perete, care nu lipsea niciodată din nicio casă de la mine din sat, mă întrebam de ce scrie Rusalii acolo și nu scrie Bâlci? Era Bâlcuiul de Rusalii și așa a fost și anul acesta! Era marea călătorie a vieții mele. Mergeam cu mama, la Bâlci, să văd Zidul Morții, Omul-cap-de-porc, Femeia-șarpe, să trag →*

la tir, să îmi cumpere alviță, să îmi cumpere o minge, să beau un sirop, să o trag de fustă, că mai vreau aia și aia, și ea zicea de regulă „mi s-au terminat banii”. Pleca de acasă cam cu 25 de lei în buzunar. Ne duceam cu căruța, ne întorceam cu căruța. Era Alexandria, nu? Ajunsesem la oraș. Dar de fapt ajunsesem într-o margine și din marginea aceea ne întorceam acasă. Cu adevărat în Alexandria am ajuns când am terminat școala generală, dus de mama de mână, deși ea era analfabetă. Ea mergea cu mine peste tot! Și am fost împreună să mă înscrie la examen la liceu. Și am petrecut patru ani acolo și încă două luni după ce am terminat facultatea, ca procuror. Asta este viața mea comună cu Alexandria. Dar a rămas pentru mine orașul acela pe care mi l-am dorit. Nu, orice aș face, nu îl mai pot scoate din cămăruțele inimii mele.

I.V.: Sunt foarte multe paradoxuri și metafore în carte. Râul, pârâul, care apare în carte, se cheamă Vede.

Ș.M.: Ăsta nu e inventat, chiar există.

I.V.: Da, există. Multe dintre acțiuni sunt pe Strada Viitorului.

Ș.M.: Există și străzile respective. Toate străzile din Alexandria sunt drepte, de la un capăt la altul, rectangulare, formează un unghi drept atunci când se intersectează. Chiar există numele respective. Era împărțită Alexandria în două, pe vremea aceea, Delenii și Velenii. Se făcea. la distanță egală de linia mediană a orașului, o piață și în partea aceasta, și în partea cealaltă. S-a făcut școala colo, s-a făcut și dincolo, la aceeași distanță. Asta până în nu știu ce an, că după aceea s-a pierdut tradiția aceasta. Acum nu se mai împart alexandrienii între deleni și veleni. Asta era până acum o sută de ani.

Clopotul Catedralei Sf. Alexandru din Alexandria: furat de sovietici ca să fie topit pentru obuze, returnat în Alexandria Italiei, crezând că e de origine latină, întors în România din bunăvoința italienilor

I.V.: Care este povestea clopotului din Catedrala Sf. Alexandru?

Ș.M.: Și povestea aceasta este adevărată. Când au plecat nemții – Alexandria a avut acolo, în timpul Primului Război Mondial, un fel de comendură a lor – au luat cu ei tot ce s-a putut. În primul rând, cam toate

cerealele. Vitele nu au apucat să le ia pe toate, pentru că au sosit francezii. Ei au fost salvatorii. La plecare nemții au luat și clopotul Catedralei, Sf. Alexandru, pentru a-l transforma în obuze, dar n-au mai apucat. După război, autoritățile locale au făcut demersuri să îl recupereze. Se semnase tratatul de pace.

I.V.: După Trianon.

Ș.M.: Cu obligația Germaniei să restituie tot. Au dat înapoi, știți la fel de bine, ba poate chiar mai bine decât mine, lucrări de artă, au dus mult acolo, zeci, sute de vagoane, între acestea, și clopotul. Dar nu îl luaseră ca artefact, ca obiect de artă, ci să îl topească, să facă obuze din el. Nu au mai apucat. Au văzut că scria cu litere latine pe el Alexandria, și au crezut că e din Italia. Așa că, după ce au primit scrisoarea pentru returnare, l-au trimis la Alexandria din Italia. S-au trimis însă și acolo scrisori de la Alexandria mea, și cei de acolo și-au dat seama de unde e clopotul. L-au trimis înapoi. Așa s-a întors clopotul în Catedrala din care plecase.

I.V.: Un traseu miraculos!

Ș.M.: El însuși merită o carte separată.

Marea iubire a lui Ștefan Luchian, o tânără din Alexandria

I.V.: De altfel volumul se încheie cu capitolul dedicat. „Clopotul”, așa se încheie cartea, când introduceți și figura lui Ștefan Luchian. Care a pictat, puțină lume știe, Catedrala.

Ș.M.: Era îndrăgostit de fata prima-

rului de la vremea respectivă, din Alexandria, chiar am citit, m-am gândit – să o introduc, să nu o introduc – o scrisoare de dragoste trimisă de Luchian, acestei fete. Era prea lungă și cum nu am folosit niciun fel de document, am zis că nu vreau să stric echilibrul romanului. N-am folosit nici scrisoarea lui Luchian.

I.V.: Se face referire la ea în roman.

Ș.M.: Ea nu este o invenție. Nu numai Catedrala a pictat-o Luchian. Când eram eu elev de liceu, exista o casă, a unui avocat, unde Luchian șezuse în gazdă.

Pictase, făcuse câteva picturi murale înăuntrul ei, dar, din păcate, cei din conducerea de atunci a orașului n-au știut să aprecieze asta și au demolat casa respectivă.

Mare pierdere!

I.V.: Din păcate, nici la centenarul Luchian nu s-au făcut lucruri extraordinare care să aducă în prim plan această figură extraordinară.

Ș.M.: Alexandria nu are mari valori de patrimoniu imobiliar. Sunt puține case vechi pe străzile orașului. Nu mai vechi de 1834, nici măcar de atunci, mai dincoace, de pe la sfârșitul secolului XIX. Case boierești, vreau să spun.

I.V.: Deci cam atât. 1834.

Ș.M.: S-a înființat în vara lui 1834, s-au bătut atunci primii pari, atunci au fost întemeietorii. În 1837 a fost un incendiu, s-a distrus aproape tot orașul.

Pesemne că se folosise mult lemn, pentru că au ars foarte multe case. Au trebuit să refacă tot, inclusiv Catedrala de care vorbim, Sf. Alexandru, a fost zeci de ani din lemn, până a fost făcută din cărămidă. Și din ce fel de cărămidă: italiană! Eu am spus în carte, nu tocmai fantasmagoric, că au dat și ele o mână de ajutor în găsirea clopotului. →

**„Sunt un pierzător de meserie”:
autobiografia lui Ștefan Mitroi**

I.V.: Îi spunei într-un dialog lui Marian Nazat – l-am citit, un dialog de acum câțiva ani – și spunei că sunteți invidios sau că, în orice caz, regretați că sunt scriitori care au scris înaintea dvs. cărțile pe care voiați să le scrieți. Care ar fi acelea? Care e scriitorul român pe care aveți această invidie, în sensul bun?

Ș.M.: Inclusiv Moromeții, ca să rămânem la Teleorman. Și vreo două din cărțile lui Zaharia Stancu, *Ce mult te-am iubit...* deși, într-un fel, am scris și eu despre moartea mamei, chiar în *Dulce ca pelinul...* sunt, de fapt, trei romane acolo. Cât despre poezie, mi-ar fi plăcut să scriu o parte din poeziile lui Labiș. Chiar din poeziile detestabilei Beniuc, pentru că are poezii de dragoste formidabile. Mi-ar fi plăcut să scriu proza scurtă a lui Nicolae Vealea, mi-ar fi plăcut să fi scris *Îngerul a strigat...*

I.V.: Fănuș Neagu.

Ș.M.: Mi-ar fi plăcut să scriu *Cartea Milionarului*.

I.V.: Ștefan Bănulescu. Scriitor extraordinari, uitați unii dintre ei. S-au împlinit 90 de ani de la nașterea lui Fănuș Neagu în acest an, dar e și centenarul nașterii lui Marin Preda. În august.

Ș.M.: În august, dar teleormănenii îl vor serba prin octombrie, se gândesc la organizarea unui simpozion.

I.V.: E un lucru bun. Aveți sentimentul că este sărbătorit Marin Preda la 100 de ani de la naștere așa cum merită un scriitor de nivelul lui?

Ș.M.: Anticipez că vor fi niște manifestări decente, dar totuși sărăcăcioase față de cât merită Marin Preda, și asta se înscrie în tendința generală pe care o au, cum zice Ion Cristoiu, „stăpânii vremelnici” ai zilelor noastre. Nu își găsesc niciodată timp să fie atenți, ca să nu zică recunoscători, cu cei de dinaintea noastră. Au sentimentul că lumea începe cu ei. Chiar și generațiile tinere de creatori cred asta. E un fel de război între generații. Ce am fi fost fără scriitori ca Marin Preda, fără istorici ca Nicolae Iorga, și putem să luăm exemple din fiecare domeniu... Văd la alții ce respect extraordinar au față de înaintași. Aminteam mai devreme de Franța, povestea cu Panteonul. Îi duc acolo pe

marii lor scriitori. Sigur, numai dacă acceptă familia, pentru că sunt scriitori care meritau să fie în Panteon, dar s-a opus familia. Camus, de exemplu care e înmormântat într-un sătuc din sudul Franței. Încă mai trăiește fata lui, care s-a opus mutării tatălui său în Panteon.

I.V.: La Lourmarin, undeva în Provence.

Ș.M.: Am fost de două ori la mormântul lui. E un mormânt ca oricare altul. Sunt 100 de morminte în cimitirul acela mic, dar acolo a vrut familia, acolo rămâne. Franța a fost și este pregătită să îi acorde respectul cuvenit, și nu numai lui. România îi cam uită pe oamenii ei mari.

**Întreprinderile de profit din
Teleorman: Marin Preda, Zaharia
Stancu, Gala Galaction. Au produs
mai mult decât orice**

I.V.: De ce? Spunem asta, și eu am văzut. Am văzut și la bicentenarul Alecsandri, și am avut și o reacție publică atunci. Și la Mircești, casa, conacul lui arată destul de rău. De ce credeți că se întâmplă asta?

Ș.M.: M-am și certat odată cu autoritățile, acum nu știu câți ani, chiar la Alexandria, la o zi a cărții, la Biblioteca Județeană, care îi poartă numele lui Marin Preda. Erau prezenți acolo Președintele Consiliului Județean, altul decât cel de acum, Viceprimarul, Șeful Culturii. Până la urmă, am și plecat la jumătate, m-am supărat, am zis „nu mai calc în viața

mea pe aici”. Când veți învăța să înțelegeți că nu am fi nimic fără întreprinderile care produc cel mai mult în acest județ? Știți care sunt? Marin Preda, Zaharia Stancu, Gala Galaction. Sunt întreprinderile cu care noi ne-am mândrit și ne vom mândri. Nu vă mai cer nicio investiție, doar de suflet. Ei nu au nevoie de noi. Noi avem în continuare nevoie de ei. Marin Preda nu are nevoie să se facă o casă memorială Preda la Siliștea Gumești, dar noi avem nevoie și toți cititorii lui au nevoie de o casă memorială acolo. Casă care nu există, pare incredibil. Există un fel de casă a lui Zaharia Stancu la Salcia, nu am mai fost de câțiva ani acolo, dar ultima oară era o casă uitată, numai memorială nu părea.

I.V.: Apare și în carte o referire la Salcia. Spuneți undeva că sunteți un pierzător de meserie. Care sunt meciurile importante pe care le-a pierdut Ștefan Mitroi? De ce spunei asta?

Ș.M.: Uite, meciuri de felul acesta. De regulă, mă ia gura pe dinainte.

I.V.: Asta nu înseamnă că pierdeți.

Ș.M.: Ba câteodată da. Nu mari meciuri, dar pierd sufletește. Nu încerc să fiu diplomat. Pun mult suflet în oameni, în acțiuni, iar asta se soldează uneori cu eșecuri și eu sunt cel care are de suferit. Chiar la Alexandria, bunăoară, pentru că am spus niște lucruri în fața conducerii județului, atunci, mai ales despre fostul director al Bibliotecii, că nu mai e director – „domnule, omul acesta nu are ce să caute aici, a fost contabil!”. Nu aveam nimic cu el, era un om cumsecade, dar totuși existau și există zece-unsprezece membri ai Uniunii Scriitorilor în județul acesta, existau și există destui profesori de Limba Română, chiar nu gășiți unul să cunoască scriitorii, să iubească scriitorii? Adică, omul acela, contabilizește, poate conduce corect Biblioteca, dar lipsea ceea ce dă strălucire unui asemenea loc. Priceperea la cărți și scriitori! Cum e posibil ca în alte județe, și am dat ca exemplu Bistrița, un poet și un preot totodată, e directorul Bibliotecii Județene, e vorba de Ioan Pinte, la Baia Mare...

I.V.: Îl cunosc foarte bine, Bistrița e un exemplu.

Ș.M.: La Baia Mare e Teodor Ardelean, care a fost senator, vicepreședinte al Senatului, a construit →

una dintre marile biblioteci din România. M-am lăudat și și mă laud și acum: au un raft Ștefan Mitroi, el m-a dus și mi-a arătat toate cărțile mele așezate la loc de cinste acolo.

I.V.: Bun, dar a fi pierzător e altceva.

Ș.M.: Teodora Ardelean trebuia să iasă la pensie, dar i-au dat prelungire. Nu mai contează culoarea politică, nu trebuie să aibă culoare politică cel care conduce o bibliotecă județeană, mai ales una care poartă numele lui Marin Preda.

I.V.: Trebuie oameni care să se priceapă la asta și să nu se califice la locul de muncă, evident.

Ș.M.: Și pierd, pentru că îmbrățișez cauze de felul acesta, care nu sunt ale mele, sunt pușintel și ale mele. Și pierd, sigur.

I.V.: Aici se vede și jurnalistul, cumva.

Ș.M.: Ia să îl ținem departe pe Mitroi, că ne supără, nu e un om care... dar da, acum ne-am mai împăcat puțin. Am fost chemat recent, și m-am simțit onorat, pentru a fi întrebat întrebat dacă accept să fiu făcut, acum, în august, când sunt Zilele Orașului Alexandria, cetățean de onoare al municipiului. Am acceptat, firește. Chiar cu vădită emoție.

I.V.: Numai cartea asta și vă recomandă, ca să nu mai vorbesc de alte lucruri.

Ș.M.: Da, da, cumva suntem într-o relație bună, și până la urmă, eu nu mă pot supăra. E ca și cum m-aș certa cu copiii mei în familie. Chiar dacă le spun niște lucruri, o fac cu dragoste. Așa am făcut întotdeauna și le-am spus celor de acasă, care conduc județul, niște lucruri. Am făcut-o, poate că ei nu au observat, cu dragoste. Încă nu este târziu să observe.

Ierarhia afectivă a lui Ștefan Mitroi: Literatura, pe primul loc; familia pe locul doi; prietenii pe locul trei

I.V.: Care sunt lucrurile cele mai importante pentru Ștefan Mitroi, lucrurile în care crede cel mai tare?

Ș.M.: Literatura, scrisul meu este pe primul loc. Pe locul doi este familia. Pe locul trei sunt prietenii. Și sigur că deasupra tuturor este Dumnezeu. Nu sunt bisericos, nu merg la biserică, dar cred că zilnic stau mult de vorbă cu Dumnezeu și chiar primesc semnale de acolo. Mă repet a nu știu câta oară, faptul că am devenit

scriitor și am un oarecare succes, că au fost premiate unele dintre cărțile mele, recent chiar cu Premiul Uniunii Scriitorilor, constituie pentru mine dovada că există Dumnezeu Sunt un copil născut într-o familie de țărani, unde nu exista nicio la venirea mea pe lume, tata avea patru clase, mama era neștiutoare de carte... și m-am născut cu dorința asta! De unde a venit ea? Eu cred că mi-a pus-o cineva de sus în gânduri și din gânduri a coborât în suflet. A făcut-o punându-mi mâna pe creștet, așa cum a face și acum. Cred că datorită acestui fapt unele dintre cuvintele pe care le scriu par încărcate cu lumină, iar asta duce la succesul mai mare sau mai mic, de care mă bucur.

I.V.: Adu-ți aminte să nu uiți e un titlu foarte interesant. Trimite la memorie, la amintire, la identitate. Are Nabokov o carte, niște memorii... Vorbește, memorie. Așa sunt și personajele de aici. Iar Dumitru Bălăureanu e vocea Alexandriei. Cel puțin acest centenar comun pe care îl au, cel puțin 1834, finalul cărții.

Ș.M.: Acum mă aștept să îmi spună cineva: „domnule, bun, chiar ai împlinit biografia Alexandriei cu biografia unui hoț de cai? Noi, cei de acolo chiar asta suntem? Deși Alexandria are în stemă un cal, încă de la înființare, cal ce s-a păstrat până în ziua de azi, nici vorbă ca alexândrenii să fie hoți de cai. Să nu confundăm realitatea cu ficțiunea!

I.V.: Și pădurea aceea din roman există?

Ș.M.: Pădurea e o pădure călătoare. Ea dispăre la sfârșit. E crângul călător. Chiar așa am vrut să îi spun inițial cărții. Dar am zis că nu e un titlu suficient de impunător.

I.V.: Adu-ți aminte să nu uiți e un titlu puternic, care va rămâne.

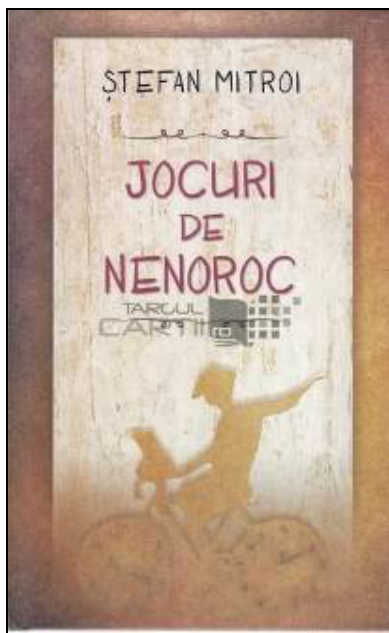
Ș.M.: Bănuiesc că discuția noastră de acum e doar primul episod din cele douăzeci-treizeci în care am putea sta de vorbă.

I.V.: Aș vrea în final un gând, o urare, pentru cei care urmăresc acest podcast.

Ș.M.: În primul rând, un gând pentru dvs. Să vă dea Dumnezeu putere să duceți mai departe ce ați început, pornit din dragostea față de cultură, față de creatori, indiferent de natura lor. Nu urmăriți un câștig, nu sunteți plătit pentru asta. Puțini oameni cu credibilitatea pe care o aveți mai sunt dispuși astăzi să facă astfel de lucruri și, legat de dragoste, celor care ne urmăresc, ne-au urmărit, ne vor urmări, să se întoarcă ori de câte ori se simt în impas la dragoste. De la un strop de dragoste pornește orice naștere, și orice renaștere, Toți suntem născuți din mai multă sau mai puțină dragoste. Stropul acela dacă e pus unde trebuie, cum e pus bobul de grâu, crește din el o dragoste mare, dragostea aceea se face mai mare, și mai mare. Însăși Ortodoxia este o religie care pune în centrul ei dragostea. E nevoie între oameni, în vremurile acestea de ură cumplită, de ceva mai multă dragoste. Numai dragostea mai poate salva lumea. Nu frumusețea, cum spunea Dostoievski.

I.V.: Mulțumesc mult pentru această discuție și vă mai aștept.

Ș.M.: Mulțumesc mult. O să mai vin!

Liviu Rebreanu

CRĂIȘORUL HORIA

Revizuirea dosarului critic

(V)

Pentru Gheorghe Glodeanu „povestea de iubire” e un simplu „intermezzo liric”; „este singurul episod ce se abate de la cronica riguroasă a evenimentelor adăugând narațiunii o pagină de lirism” (p224).

Pentru Ion Simuț „povestea de iubire” reiterează, într-un mod precar, mitul „cuplului etern”, care a făcut subiectul romanului *Adam și Eva*: „Fără să fie vorba de o dragoste propriu-zisă, revin aici câteva elemente statornice în mitul cuplului etern. Rafaela îl <recunoaște> pe Crăișor fără să-l fi văzut, prin reflexul aceleiași paramnezii de reduplicare prezente și în *Adam și Eva* între parteneri. Prima întâlnire dă revelația unui <dincolo>, <firul unui destin citit în priviri>. Domnița Rafaela intuiește destinul Crăișorului în reprezentarea dintr-un tablou de familie care înfățișează pe strămoșul familiei. Comparația lui Horia cu strămoșul este o <punere în abis>” (p.364-365).

Liviu Malița e de părere că povestea de iubire e „o ratare a unicului mod al personajului de realizare autentică; e un eșec, deoarece, prea schematică, devenind un banal și anemic pretext de speculație minoră cu pretenții la o dimensiune transcendentă” (p. X).

Aceste „neîmpliniri” ale povești de iubire vin, probabil, din dorința lui Rebreanu de a nu repeta aidoma ceea ce a realizat în *Adam și Eva*, dar, tot atât de probabil, e de vină presiunea spiritului realist angajat în descrierea realității istorice.

Adevărul este că scriitorul, cu simțul său artistic, a dezvoltat povestea de iubire exact cât a fost nevoie pentru a realiza personajul așa cum și-a propus.

În *Romanul romanelor*, Rebreanu furnizează informații despre modelul care stă la baza portretului Rafaelei și a rostului ei în construcția lui Horia: „În viața lui simplă și tumultuoasă, eu n-am adăugat decât o domniță suavă și minunată pe care am copiat-o de pe o icoană foarte veche din biserica de la Criștior, la care cu siguranță s-a închinat și marele căpitan al moșilor.” (Liviu Rebreanu, *OPERE*

10, ediție critică de Nicolae Gheran).

Iată, rezumată, chiar de scriitor, idila dintre Horia și domnița Rafaela:

„Într-o primăvară – era atunci de douăzeci și patru de ani – porni cu căruța plină de vase spre Zarand, a poposit în satul Criștior, pe drumul spre Abrud și Brad. Ființă îl apucase noaptea, a mas acolo, la marginea șoselei, în capul satului. A doua zi de dimineață, pe când se gătea să plece mai departe și horea un cântec de jale cu glasul lui moale ca o mângâiere, s-a pomenit în față, parc-ar fi ieșit din pământ, o domniță frumoasă ca o zână din povești, subțire și mlădioasă ca firul de trestie tânără, cu niște ochi negri, mari și umezi, adumbriți de gene lungi și lenese.

Stătea pe drumul zbicit și-l cântărea cu o privire uimită de curiozitate [...].

Horia își întrerupse îndată cântecul, își scoase cuvincios căciula și dădu binețe.

-Cine ești tu?, întrebă domnița scrutându-l și mai stăruitor din ochi.

-Ursu Necula, domniță, din Albac! Răspunse dânsul simplu.

Era unica fiică a nobilului Kristosori, Rafaela [...] Avea șaptesprezece [...]

Cântecul țaranului o atrăsese cu ritmul straniu și dureros, care parcă trezise în sufletul ei nostalgii străvechi. Înfațișarea flăcăului cu părul castaniu închis, lung până aproape pe umeri, și puțin inelat, despărțit pe creștet, cu figura brună arsă de soare, cu trăsăturile tari și totuși fine, cu nasul drept, subțire și delicat, cu privirea aprinsă și plină de istețime, cu sumanul negru pe umeri — toate îi aminteau un tablou vechi din sala de arme reprezentând pe străbunul familiei, pe voievodul Boalea, fiul lui Boariu, căruia regele Sigismund, acum vreo patru sute de ani, i-a tăiat capul pentru că l-ar fi jicnit [...]

În vreme ce țaranul îi spunea cum se duce cu marfa prin țară s-o vândă și-i arăta obiectele ce credea că o pot interesa, ea se gândea numai la asemănarea ciudată dintre acest iobagiu și strămoșul ei. La sfârșit însă, îi zise prietenos:

-Când ai să te întorci acasă, să vii la noi la curte, să ne faci și nouă lucruri d-astea d-ale voastre!

Toamna, cum s-a întors de pe drum, Horia s-a dus la curtea din Criștior. Domnița l-a recunoscut și bo-

ierul bătrân l-a tocmit să lucreze ce-i va porunci domnița până la Crăciun [...] Niciodată n-a lucrat Horia cu mai mare bucurie, fiindcă domnița Rafaela stătea în fiecare zi ceasuri întregi să privească cum cioplește și să-l asculte povestind întâmplări și necazuri din viața iobagilor.

Ochii ei mari sorbeau poveștile și se umezeau uneori fără să-și seama. Întrebuse într-o zi pe tatăl ei cum se face că seamănă străbunul din tablou cu omul care lucrează vase de lemn, și bătrânul i-a explicat confuz că nu poate fi vorba de asemănare, deoarece voievodul Boalea chiar de-ar fi fost român sau așa-ceva, cu siguranță însă a fost nobil.

Atât de puțin convingător i s-a părut argumentul acesta domniței, că îndată a început să viseze pe strămoșul familiei povestind pe ungurește aceleși necazuri al iobagilor ca și Horia. Iar peste câteva zile [...] întrebă pe flăcău:

-Unde sunt crăișorii voștri?

-Vai, domniță, crăișorii noștri s-au făcut de mult unguni și acuma numai în visuri și în basme îi mai întâlnim!”

La despărțire Rafaela își ia rămas bun, și când i-a simțit mâna aspră a flăcăului, degetele ei au strâns involuntar mâna „în care se odihneau”, urându-i: „Drum bun și sănătate, crăișorul!” În cronologia fabulei romanului, acesta este primul moment când Horia e numit cu apelativul „Crăișorul”.

IONEL POPA

PROZA LITERARĂ a lui LUCIAN BLAGA

(VII)

UN STUDIU REVIZUIT ȘI DEZVOLTAT

În popasurile sale prin burgurile transilvane, personajul-narator din **H.** e prea puțin interesat de peisajul orașului și a locurilor din jur, cu toate că fiecare avea ceva care să-i atragă privirile. Fiecare descriere a lor începută alunecă repede spre notații referitoare la spațiile culturale: școală, bibliotecă, librărie și urme materiale ale istoriei. Iată, bunăoară, cum e descrisă întâlnirea cu orașul de pe Criș: „La Oradea, ajungeam într-un oraș trepidant, mie necunoscut până atunci și cu cel puțin o stradă de izbitoare eleganță. Se simțea din toate că era într-un ținut unde pusta interferează cu românismul” (p.135). După acest crochiu, totu-i miezos, personajul-narator trece la adevăratul eveniment pentru care a memorat momentul Oradea: „În acele zile, verișoara mea îmi pusese în mână poezii de Rilke, Dahmel, Georg. Și-mi arăta și o monografie asupra lui Rodin, pe care o comandase din Germania” (p.137).

Prin câteva notații austere, Blaga surprinde personalitatea locului. Iată chipul Sebeșului din anii de școală petrecuți aici: „Orașul Sebeș-Alba, de-o înfățișare medieval-germană, în parte tipic burghez, izbutea azi puțin, mâne puțin, să mă lege de ale sale colțuri, făpturi și privilegiți. Mai mult de jumătate din populație era românească, dar atmosfera ce se răspândea din centru se datora burgeziei săsești cu așezările ei seculare. Aspecte și duhuri cu totul opuse se întâlneau uneori în compromisuri firești ce imprimeau urbei un farmec bastard” (p.34). Scriitorul se oprește asupra monumentelor istorice și de artă ale cetății: „Cunoșteam de la școală că cetatea număra un trecut de șapte sute de ani și că oștile turcești în cutreierul lor prădalnic au adăstat în repetate rânduri [...]. Închipuirea mea, cutremurată, se întorcea mereu lângă acel moment de cronică plin de jale când aproape întreaga populație fusese deportată de turci și silită acolo în împărăția lor să se piardă fără urmă în aluatul turcesc [...]. Mă opream ca să mă încredințez cu totul trecutului prin preajma turnurilor părăsite” (p.34).

Nucleul descrierii e școala: „Localul școlii făcea parte dintr-un ansamblu de clădiri roase de vremi. Miezul îngrămădirii îl alcătuiă străvechea biserică succesiv clădită din părți, una în stil romanic, a doua în stil gotic, de înălțimi foarte inegale, dar frumos răzbnute de-un turn mândru, cu vârful ascuțit, jucăuș, flancat de alte patru minuscule turnulețe. Ne nimeream în fața vitraliilor ogivale cu răsfrângeri multicolore și a porților pline de inscripții în graiul latinesc al umaniștilor. Intram noi, copiii, uneori, și în naos, ca să ascultăm sunetele de orgă și înălțarea la cer a sufletelor protestante!” (p.34-35).

Cu întreruperi scurte, adolescentul Blaga petrece la Brașov, ca elev la Șaguna” opt ani. Și totuși spațiul geografic al orașului din Țara Bârsei nu-l reține. De mirare, căci Muntele era acolo, ca un paznic al cetății. Brașovul i-a rămas în memorie ca spațiu sufletesc și cultural. Personajul-narator aduce în obiectivul amintirilor sale: școala, colegii, profesorii și câteva întâmplări specifice și semnificative pentru viața de liceean.

La fel procedează și în paginile consacrate anilor de studenție la Viena. În prim-planul evocării sunt prezente: biblioteca universitară, teatrul-opera, cafeneaua unde se întâlneau tinerii studenți și dezbăteau probleme filosofice și de artă modernă (expresionismul). Marele eveniment de viață este reîntâlnirea/regăsirea „ghiocelului negru” (Cornelia Brediceanu, viitoarea soție). Împreună se plimbau prin Viena și în împrejurimile ei.

Pe unde trece și poposește, pe Blaga nu-l rețin în mod special aspectele sociale, politice etnice, el reține și memorează aspectele

culturale, creațiile omului, reține în spirit european „compromisurile fructuoase”. Spațiul și lumea cetății nu mai sunt mitizate ca cele ale *vetrei*. Spațiile-povești (muntele, pădurea, iezorul, pe post de lari) dispar din geografia citadină. Orașele sunt și rămân în biografia adolescentului Lucia repere temporale și cultural-spirituale. La Sebeș, Brașov, Sibiu, adolescentul Blaga intră în contact cu matricea stilistică a etniei germane, Deocandată, cunoașterea ei s-a sidemat în memoria culturală a viitorului filosof al culturii, de unde, mai târziu, în perioada maturității creatoar, prin intermediul catalizator al cărții, va intra în substanța studiilor de filosofie a culturii.

Școala pe care o face Blaga prin burgurile transilvane are legături subterane cu Școala Ardeleană. Ca și Corifeii acesteia, Blaga se adapă la cultura europeană întru întemeierea *culturii majore* a neamului românesc, cu rădăcini adânc înfipte în vatra strămoșească și cu o coroană amplu desfășurată în universalitate. Cel născut la Lancrăm își forjează puternicul și ardentul sentiment patriotic, care i-a irigat permanent existența și creația: „Cărturarii ardeleni [despre care va scrie o lucrare - *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, publicată postum, în 1966) au cultul *vetrei*, al rădăcinilor, și, în același timp, viziunea universalității, a necesității contactelor, a mișcării de idei pe vaste coordonate spațiale și temporale”¹⁰. Lucian Blaga e urmaș și continuator al acestora.

Toate perspectivele și relațiile Eului narator cu Cetatea se vor schimba în *Luntrea lui Caron*, al doilea volum al dipticului de biografie romanțată.

În **H.** drumurile spre oraș erau drumuri drepte și suitoare spre cultură, creație și libertate. În **LC.**, drumurile sunt „întoarse”.

Dacă în **H.** orașul era temă a creșterii și formării, în **LC** orașul devine un spațiu-timp apocaliptic, bolav, al unui „paradis în destrămare”.

Dacă în **H** drumurile de la Vatră spre Cetate, și înapoi, erau drumuri ale unei *tranhumanțe culturale*, în **LC** sunt drumuri ale *alungării*, drumuri ale teroarei istoriei recente impusă de „eliberatorii” sovietici.

IONEL POPA

Corespondența lui Dimitrie Stelaru

(LXIX)

Scrisoarea trimisă de Gheorghe Sarău, din București, la 7 decembrie 1989, lui T[h]eodor Ionescu, la Constanța, legat de proiectele privind-l pe Dimitrie Stelaru (este ultima scrisoare trimisă acestuia).

București, 07 decembrie 1989

„Stimate domnule T[h]eodor Ionescu,

Vă cer scuze deoarece nu am izbutit să vă răspund la scrisoarea dumneavoastră. Vă mulțumesc frumos pentru frumosul dar pe care l-ați făcut în memoria lui D. Stelaru, trimițându-mi cele două volume de versuri scrise de poet. Vă sînt profund îndatorat. Am tot amînat în a vă răspunde, deoarece am sperat, din zi în zi, și că apare volumul de versuri inedite pentru copii (în Editura „Ion Creangă”), îngrijit de concitadinul dumneavoastră, Victor Corcheș. Volumul însă nu a apărut încă. Imediat ce apare am să vi-l trimit.

Între timp, am adîncit cercetarea în ceea ce îl privește pe Stelaru și am descoperit existența unui volum de versuri despre care se credea că – după unii – nu a fost publicat, iar după alții - că nu s-a mai păstrat nici un exemplar. Este vorba de volumul „Blestem”. De asemenea, sunt pe punctul de a dovedi că primul volum al lui Stelaru nu a fost „Melancolie”, ci altul. Dar toate acestea le voi publica întîi, cînd voi considera oportun.

Din păcate, confesiunea pictoriței Rodica Mihaela Pandele (a doua soție a poetului), înregistrată pe bandă magnetică, se află încă la Victor Crăciun, în vederea transmiterii la radio. Cred că trebuia să o fi dat la vreun alt redactor literar de la radio, eventual de la o altă emisiune, căci, constat, nu se întreprinde nimic concret în acest scop. Eu de „pisat” n-am să-l „pisez”, întrucît o umbră de încredere în cuvîntul dat mai am încă. Vom trăi și vom vedea. Dacă nu o transmite, am să dăruiesc banda Muzeului Literaturii Române. Este, totuși, păcat să se piardă o astfel de

confesiune vibrantă, pe care eu am realizat-o cu pictorița.

Vă doresc multă sănătate cu prilejul noului an care se apropie. Multe bucurii alături de familia dumneavoastră!

Cu stimă,

Gheorghe Sarău”.

1990

Scrisoare trimisă de la München de către Pavel Chihaiia [și familia: soția, Moussy, și Matei, fiul lor] sculptorului Ion Vlad, la Paris, la 24 aprilie 1990, publicată la p. 214-215, cu titlul *Dragă Ioane*, în vol. “Pavel Chihaiia, *Corespondență*. Scrisori primite. Scrisori trimise (Constanța: Ex Ponto, 2012”).

Reproducere: „.../ Mi-ai spus cîndva că nu am participat la festinele platoniene înflăcărare de licoarea lui Bachus, este adevărat după cum este adevărat că nu am fost o rudă de gradul I cu tine, cum a fost **Stelaru**, a cărui prietenie v-a îmbogățit neasemuit pe amîndoi, așa cum am scris-o, de altfel.

Dar, încă de cînd ne întîlneam, în relații fie amicale, fără decor oenologic, în atelierul de pe str. Pangratti sau în expoziții, am fost un mare admirator al tău și artei tale și sunt fericit și onorat că în exil am avut prilejul să îmi mărturisesc încă de la început această prețuire. Nu este vorba numai de poziția unui critic de artă, dar și de un contemporan și un om care a trăit sub aceleași ceruri ca tine și **Dimitrie Stelaru** și este fericit să relateze despre semnificația artistică a doi reprezentanți de

frunte (cred cei mai importanți în domeniile lor) ai generației de după cel de-al doilea război. Am visat mereu o monografie **Stelaru-Vlad**, care să fie și o sursă documentară și poate cîndva o vom face. Dar totul demarează foarte greu.

Iată, am vrut să public poemele inedite ale lui **Dimitrie Stelaru**, cu portretul excepțional făcut de tine, am scris în țară lui Emil Manu – exegetul lui cel mai competent – nu mi-a răspuns și sunt aproape două luni. Sunt foarte dezorientat, pînă la urmă le voi publica fără concursul lui*!..!”.

Notă

*Lucru care s-a și întîmplat. A se vedea contribuția lui Pavel Chihaiia: *Manuscrite ale poetului dintre anii 1941-1944 (Cuvînt înainte de Pavel Chihaiia, în „Manuscriptum”, nr. 3-4 (80-81)/ 1990 (Anul XXI).*

Revistă trimestrială editată de Ministerul Culturii și Muzeul Literaturii Române, p. 283-296” [în text sunt inserate 5 ilustrații și o fotografie]. În afară de *Vila Șchioapei* (p. 292-296), articolul mai este însoțit de 3 mici producții în proză, un fel de însemnări: “[I.] He, dacă n-aș fi cetit o cronică tînără într-un cotidian/.../” (p. 291); “[II.] Altădată eram căutat de notițele ziarelor/.../” (p. 291); “[III.] Stai! Să stau. Trebuie să stau/.../” (p. 291-292); v. și: *Dimitrie Stelaru*, desen de Ion Vlad, 1942 – “Le misérable poet[e]” (p. 284).

La p. 288, Pavel Chihaiia precizează: „Portretul în creion negru, albastru și roșu (executat de Ion Vlad, dar nesemnat) al lui Dimitrie Stelaru, cu notația, în partea superioară – cu creionul, scrisul lui Ion Vlad – accentele adăugate, ulterior, cu cerneală neagră: „Le misérable poet[e]”; „Stelaru”, compoziție de Ion Vlad, 1942”, publicată de Pavel Chihaiia, p. 285 și p. 289). La p. 289, Pavel Chihaiia precizează: “p. 20 <Un scris străin, cu creionul:> Botticelli – Venera, Uffizi – Firenze. <Dedesubt, conturul acestei Venere, lângă marca de posesor a lui Stelaru, ambele executate de Ion Vlad, și, în partea inferioară a paginii, schița de portret a lui Dimitrie Stelaru de Ion Vlad>”.

GHEORGHE SARĂU

NICULAE GHERAN

ÎN OGLINDA
CORESPONDENȚEI
ȘAMU (III)

„Mă doare faptul, nu pentru că aș fi invidios, departe de mine asta”

Câțiva nori, aducând, în ciuda negării, a invidie, probabil și oleacă de câștiguri financiare la mijloc, vor tulbura la un moment dat bunele relații dintre cei doi istorici literari – Niculae Gheran și Domokos Sámuel. E vorba de traducerea pieselor de început, scrise în limba maghiară, incluse în volumul 11 al integralei Rebreanu, traducere promisă, se pare, inițial profesorului Domokos Sámuel, dar finalizată de colegul Fischer György.

[1]

La 17.X.1978

Dragă Nicule!

Azi m-a căutat d-l Fișer* la universitate și mi-a adus aminte că încă n-am răspuns la scrisoarea Ta. Scuză-mă!

Între 10-17 sept. am fost [la] București și Te-am căutat – în zadar.

Revin la Rebreanu.

Încă, pe vremuri, la Catedră, m-a căutat Ciucu[n]del** și mi-a vorbit despre cercetările sale de la Șoproon, pe care și le-a publicat. Nu-mi aduc aminte că ar fi fost la Gyula sau nu. Dacă a fost, urmează să-ți dea datele necesare Ție, dacă nu – ar trebui să Te ajut eu.

Nu mi-ai scris, cât de urgentă e treaba aceasta. Eu acum, în cursul semestrului, nu mă pot mișca de aici.

Deci sincer vorbind, nici nu prea cred că ar găsi ceva. Multe cercetări zadarnice am făcut după *amintirile* (?) membrilor familiei Rebreanu, care susțineau lucruri inventate, că el ar fi publicat prima nuvelă, în 1906, în Uj Idók***. Am răsfoit toate numerele – zadarnic, am căutat în anii precedenți – zadarnic.

Tot ei au susținut că i s-ar fi reprezentat vreo piesă la Nemzeti Színház din Bp. sau că a trimis mai multe piese acolo. M-am dus la Bibliotecă, am căutat în afișele teatrale – zadarnic, m-am dus și la arhiva teatrului – dar tot zadarnic.

Acum însă cert este că între 1903-1906 a staționat la Gyula ca ofițer. Oare s-ar găsi acele registre, că aceea garnizoană în 1919 a fost desființată.

Poate nici Ciucundel n-a găsit acolo arhiva garnizoanei. Ți-ar putea spune el.

Natural, eu din partea mea Ți dau tot ajutorul! Dar nu prea am timp să fac cercetări – în prezent – la fața locului.

Ar trebui să vii tu, cumva oficial, sau să vină duduia cu care ai lucrat pe vremuri, sau o altă studentă care ar putea veni aici cu bursă. (Voi nu folosiți aceste posibilități – nu prea vine nime pentru cercetări aici, adică nu Vă interesați de noi... Nu este vina Ta, ci spiritului, mentalității că n-aveți nevoie de vecinii unguri. Deși istoria, chiar și cea a literaturii, ne-a mpletit destul de bine!) Dar să lăsăm vorbele goale.

Mă adresez muzeului din Gyula, există sau nu documente din garnizoana 2 honvezi. Și apoi Ți comunic la ce am ajuns.

Am găsit volumul I din Opere, nu-l mai căuta!

Așteptând deci în primul rând câteva precizări (Ciucundel a fost la Gyula, a găsit ceva?) și între timp mă interesez și eu!

Aștept deci câteva rânduri și să n-ai frică, dacă-mi [sic!], și primesc.

Cu multe îmbrățișări:
Domokos Sámuel

* Fischer György, traducătorul din maghiară al pieselor lui L.R. pentru volumul 11 de *Opere*.

** Constantin Ciuchindel (22 ian. 1926-15 dec. 1996), primul cercetător care a studiat, la Budapesta, documentele referitoare la anii petrecuți de Liviu Rebreanu la Liceul Militar din Sopron și la Academia Militară „Ludovica” din Budapesta.

*** Uj Idók – „Timpuri noi”, revistă budapestană.

[2]

Bp. la 2.IV.1979

Dragă Nicu!

Nu uit cât de bine m-am simțit la voi: tânăra Doamnă a fost foarte drăguță, masa a fost excelentă și Tu erai în elementul Tău, bine dispus!

De mult trebuia să-ți mulțumesc [pentru] invitarea și masa copioasă, atmosfera de prietenie, care însă n-a întrerupt când Tu ai început să vorbești de Fischer, care Ți-a tradus piesele lui Rebreanu, pe care, cândva, mi-ai promis mie de tradus. Nu banii m-ar fi interesat, ci faptul că pot contribui prin ceva în editarea lui Rebreanu.

Mai mult de un an mi-ai scris despre o bibliografie a traducerilor în limba maghiară. Acum însă n-ai spus nimic despre asta. Desigur – între timp – l-ai însărcinat pe colegul Tău, pe Fischer.

Natural, redactorul are tot dreptul să însărcineze pe cine vrea. Însă totuși mă doare faptul, nu pentru că aș fi invidios, departe de mine asta.

Prietenia între noi presupune și sinceritate, așa se explică că dau glas „durerilor” mele.

Ce s-a făcut, s-a făcut și este incorigibil, deci să uităm! (cred, că pot!)

Iartă-mă că sunt așa de sincer, dar așa sunt eu.

La vară voi merge la Paris, oficial din partea universității. La București numai în anul viitor mă voi duce dacă apare Legenda Olimpului de Al. Mitru pe care am tradus.

Sunt ocupat cu grădina mea, acum, primăvara e mult de lucru. În săptămâna aceasta e vacanță la noi.

Sărut mâna Doamnei! Te îmbrățișez:
Domokos Sámuel

Să-i dăm cuvântul și lui Fischer!

[3]

Bpesta, 12 06 1979

Dragă Niculae,

Aseară am avut dubla bucurie de a primi deodată două scrisori de la Tine, una având alăturată și calculația analitică a contribuțiilor și operațiilor, nominalizate, la vol. 11. Dumnezeuule mare!, zău că nu Te-am invidiat pentru această muncă sisifică, dar „finis coronat opus”, iar poster(ior)itatea cu siguranță va aprecia la modul cuvenit și această migală demnă de toată admirația. Când m-am uitat mai atent la datarea celor două epistole, mi-am dat seama că au fost scrise și expediate în aceeași zi (primirea lor concomitentă nu este încă decisivă) și stau și acum nedumerit, care să fie explicația: de nescrutat sunt căile Domnului! (N. Gheran). Sau afacerile și chestiunile personale nu pot sta alături?! Oricum, două plăceri, două. →

RODICA LĂZĂRESCU

ESCAPISM (uneori uit să dorm)

Flora o aduce pe Venus la țărniță
într-o scoică
și scoica începe să cînte
în secolul care a uitat să respire
și peștii să tacă
într-o zi cenușie de noiembrie
un nor albastru
trimite o rază
printre degetele lui străvezii
și raza mi se strecoară printre degete
îmi pătrunde în piele
ca gândul ce alungă norii
uneori uit să dorm
în farul meu cu o singură lumină
în răstimpuri ascult neliniștea
uneori uit să dorm
și mă întîlnesc cu mine

Îngă farul singuratic
diminețile vin neliniștite
ca păsările în furtună
și eu le mîngîi aripile
se face seară
și trebuie să ajung la far
altfel
îmi voi uita iar visele

dezambiguizare

punctele cardinale
palpită de multă vreme.
și-au schimbat locul
și perspectiva
așa a apărut alb roză
floarea de măr
pe gura ta.
între două turnuri
tăcerile pîlpîie

și eu nu mai găsesc
punctul de fugă.
între două nopți
coboară dimineața, pe rouă
cu lumina ascunsă în plete
și sună un clopoțel de argint

LILIANA POPA

→Îmi pare bine că ți-am mai
putut descreți și eu fruntea cu ceva,
chiar dacă în timp ce alergam de la
Ana la Caiafa, aveam uneori senti-
mentul că aduce întrucâtva a coșmar,
știe Kafka. Dar acum sunt și eu în stare
să mă amuz pe propria-mi
socoteală.

Țin să-ți mulțumesc în mod
sincer pentru osteneala de a fi făcut cu
atâta acribie toate calculele după ce
Ți-am produs pe parcurs atâtea
supărări și necazuri. Voi încerca să
mai recuperez câte ceva cu ocazia
lecturii pentru „bun de tipar”. În
această ordine de idei, Te informez
(deși o vei afla de la d-na Aurelia
Rusu) că Ți-am urmat sfatul întocmai
și am expediat Calculația semnată de
mine pe adresa Editurii Minerva, pe
numele ei, însoțind-o de câteva
rânduri de mulțumire (idem și pentru
Rodica Ion) și cu angajamentul unei
maxime operativități și
conștiinciozități, cu ocazia operației
citirii corecturilor, la București. Nu mă
îndoiesc, cum nu m-am îndoit
niciodată înainte, că și acest volum va
veni să consolideze prestigiul ediției
critice și al îngrijitorului ei, și că nu va
fi cu nimic mai prejos în privința
calității decât restul lucrărilor Tale.
Încerc – Ți-o mărturisesc cu
sinceritate – un sentiment de tristețe și
de regret pentru că odată cu acest
volum și din alte motive, colaborarea
noastră a luat sfârșit. Oricum, odată tot
trebuia să se termine. În gând,
inevitabil, se formulează întrebarea:
fără aceasta, plus depărtarea ce ne

desparte, ce conținut va putea primi de
acum înainte singura formă de
legătură care ne rămâne și ne stă la
îndemână – corespondența?
Deocamdată însă este devreme să-mi
fac griji, iar după aceea, cine știe. Într-
una dintre scrisorile Tale, ai amintit în
treacăt o intenție sau un proiect,
despre care, de fapt, mi-ai vorbit mai
demult la București. Anume, de
cercetarea arhivelor de aici pentru
depistarea unor noi urme lăsate de
L.R. pe aceste meleaguri. Îmi
reamintesc că prof. Domokos S. s-a
arătat, nu știu de ce, destul de sceptic
atunci când i-am vorbit despre
planurile Tale. În orice caz, dacă aş
putea să-Ți fiu de folos în vreun fel, o
voi face cu cea mai mare plăcere, o știu
doar. Iar dacă ai într-adevăr de gând să
vii la Budapesta, Te aștept cu bucurie
și drag, chiar dacă, deocamdată, nu-ți
pot oferi o cameră separată, așa cum ai
făcut-o Tu. Un pat, niște sticle cu
licoare (la alegere) și timpul meu Îți
vor sta mereu la dispoziție. Volga să-ți
trăiască!

Mi-ai provocat o reală bucurie
scriindu-mi despre cunoștințe și amici.
La rândul meu, Te rog să-i transmiți
felicitări sincere d-lui Grigore, multă
fericire și înțelegere în viitoarea-i
câșnicie d-lui Bănică și încă odată
multă sănătate d-lui Rădulescu, calde
salutări și bune urări unor colegi și
colégi pe care-i crezi Tu de cuviință.
Aș fi foarte bucuros să-l întîlnesc pe
Gh. Doru, sper să mă caute.

Vreau să cred că nu greșesc
atunci când afirm că din rândurile Tale

se desprinde o notă de mai mare liniște
în privința Cristinei. Mă bucură că se
simte bine în noua sa ambianță.
Transmite-i, Te rog, gândurile bune și
afecțiunea noastră. Asemenea și d-nei
Vali, care, nădăjduiesc, nu nutrește
resentimente față de noi. D-lui și d-nei
Coban*, tuturor prietenilor tăi, salutări
și urări de bine.

Despre mine n-am prea multe a-
Ți scrie. Munca mea de aici e destul
de interesantă. Citesc cărți în limbile
accesibile mie și scriu referate. În rest,
colaborări – pentru completarea
bugetului. Cam la fel și Tereza. Fiica
Agnes lucrează la spital și se
pregătește (?) să încerce și aici la
facultate (medicină). Cealaltă fiică –
Eva se pare că începe să se descurce,
lucrează și de la toamnă va studia la
Columbia University. Doamnele
bătrâne, cu bătrânețea și necazurile
senectuții. Cam atât despre noi, în plus
că am dori să petrecem vreo două
săptămâni de concediu pe litoral,
probabil la Mamaia, spre sfârșitul lunii
August. Dar până atunci mai e.

Încei cu mereu aceleași
sentimente,

Te îmbrățișez cu drag
Gyuri

* Nicolae Coban (1915-1996), scriitor,
colaborator al lui NG la copierea
actelor din arhiva Rebreanu,
colaborator la elaborarea Addendei la
vol. 9 din Rebreanu – Opere.

(Din volumul în pregătire *Niculae
Gheran în oglinda corespondenței*)

Memorialistică

Virgil Ierunca

Fragmente din Jurnalul de exil

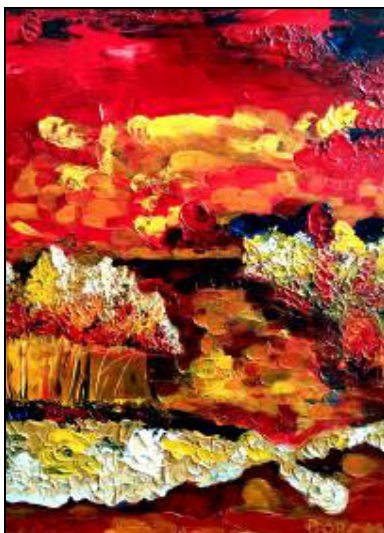
E de notorietate că atât Virgil Ierunca, cât și Monica Lovinescu sunt mai cunoscuți publicului larg din România ca „voci”, decât prin ceea ce au scris, datorită precederii în timp a emisiunilor radio față de cărțile scrise. Deceniile de colaborare la Radio Europa Liberă i-au consacrat ca pe cei mai însemnați critici culturali din exil și printre cei mai valoroși din întreaga epocă românească postbelică. Ierunca a fost titularul a două emisiuni culturale care s-au bucurat de o uimitoare audiență: „Actualitatea culturală românească” și „Povestea vorbei (Pagini uitate, pagini cenzurate, pagini exilate)”. Și totuși, Virgil Ierunca, receptat îndeosebi ca luptător activ cu arma cuvântului, prin scrierile sale, prin înființarea de reviste, prin încercarea de a atrage atenția Occidentului asupra dramei poporului său, Occident marcat de o permanentă „nepăsare frivolă”, rămâne una dintre cele mai importante personalități ale culturii românești din exil necunoscute (și) ca scriitor de valoare. A fost critic literar, publicist și poet.

Opera memorialistică a lui Virgil Ierunca este reprezentată de volumul „Trecut-au anii” editat după 1989 de Humanitas. Această mică parte a însemnărilor alese spre a fi făcute publice acoperă doar perioada 1949 - 1951, plus 1960 până la 31 mai, adică anii de început și o jumătate de an în timpul în care neliniștile pentru viața mamei Monicăi Lovinescu, aflată în închisoare, sunt tot mai mari, când în țară „se pregătește procesul lui Constantin Noica alături de alte douăzeci de persoane”, când Albert Camus moare într-un accident, iar diaristul notează cu disperare și malițiozitate că a rămas „în Franța lui Jean Paul Sartre, mai bine în Madagascar”. Fragmentele de jurnal impresionează în primul rând prin informația consemnată (primii ani de exil la Paris, greutățile începutului, atmosfera acelei perioade în care procomunismul domina mare parte din intelectualitatea franceză, amănunte le legate de cele mai importante personalități ale exilului românesc: Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, dar și

interesante amănunte asupra unora mai puțin sau deloc cunoscuți de cititorii de azi, cum era fostul său profesor de franceză din Râmnicu Vâlcea, Lucian Bădescu, de exemplu). În al doilea rând, se remarcă stilul evocării (referitor la paginile de jurnal, Mircea Eliade aprecia „ești un mare scriitor”). Motivul de a nu fi păstrat decât o mică parte a însemnărilor îl dezvăluie autorul chiar în Prefața-răspuns la întrebarea pe care și-o pune singur drept titlu, „De ce?”. Fiindcă nu dorea să fie „un jurnal blajin”, nu dorea „să întindă milostenia pe o întreagă existență” fără riscul de a deforma; în plus, dezamăgirilor din partea unora considerați prieteni, le-a preferat, peste timp, „tăcerea” în locul acelor deformări de imagine.

Jurnalul ne relevă în multe pagini portrete, caracterizări ale unor prieteni sau cunoscuți. Aspectul, dar mai cu seamă caracterul sunt surprinse în câteva cuvinte cu putere de sugestie. Cioran, de exemplu, ne este înfățișat a fi, neașteptat poate, „simplu, deschis, de o uimitoare delicatețe sufletească”. Generalul Rădescu, în vizită la Paris, îi apare ca „un bătrân robust și ferm, de o bunătate pe care nu o pot localiza. Bunătate sau duioșie?”. La rândul său, N. I. Herescu este „lung, elegant, boier”, chiar „profesor de boierie”, iar în Noaptea Învierii, poetul Horia Stamatu e „aproape transfigurat de sărbătoare”.

Jurnalul ne relevă în multe pagini portrete, caracterizări ale unor prieteni sau cunoscuți. Aspectul, dar mai cu

Carmen Doreal, Apus roșu

seamă caracterul sunt surprinse în câteva cuvinte cu putere de sugestie. Cioran, de exemplu, ne este înfățișat a fi, neașteptat poate, „simplu, deschis, de o uimitoare delicatețe sufletească”. Generalul Rădescu, în vizită la Paris, îi apare ca „un bătrân robust și ferm, de o bunătate pe care nu o pot localiza. Bunătate sau duioșie?”. La rândul său, N. I. Herescu este „lung, elegant, boier”, chiar „profesor de boierie”, iar în Noaptea Învierii, poetul Horia Stamatu e „aproape transfigurat de sărbătoare”.

Fragmente:

= 25 februarie 1949 - Seara, la Eugen Ionescu. De cum am venit la Paris m-am repezit să-l cunosc. Era unul din idolii mei secreți. În nodul cravatei i-am adus o tăietură din „Monitorul Oficial” cu decretul lui de condamnare ca unul care a ofensat „armata democrată”. Și, de la început, Eugen Ionescu a fost foarte atent cu neliniștile mele. M-a primit ca pe un frate mai mic. De nenumărate ori, la masă. Ne-am plimbat împreună ca să-mi arate Parisul. Uneori - și momentele acestea m-au impresionat profund - citea poezie românească. Citea cu acea seriozitate rară pe care puțini o au când e vorba de asemenea „lecturi”. Mi-a încredințat „Jurnalul” lui intim pentru editarea în România. (Era în vremea în care încă ne mai făceam iluzii, prin vara lui 1947). A scris într-o revistă, „Les chemins du Monde”, cu rezerve, însă, despre „Agora”. Rodica Ionescu găsisse o explicație a deschiderii lui Eugen față de mine: înainte de a mă fi cunoscut, Eugen Ionescu se socotea omul cel mai pesimist din lume. Acum - zicea ea - are nevoie să mă vadă. Sunt atât de întunecat, atât de amărât, atât de profund nefericit, încât, văzându-mă, Eugen se descoperă, pe loc, un optimist. →

DORIN NĂDRĂU

Între timp, nefericirile mele grele, cătrănirea mea existențială au găsit o fereastră. O fereastră care mi-a schimbat însăși privirea: România. Eugen Ionescu se îndepărtează acum de mine. Mi-am dat și mai bine seama în seara aceasta. Și o tristețe nouă mă cuprinde.

= 27 februarie 1949 - O duminică mai insuportabilă decât multe dintre acelea care au clasicizat complexul de ură duminicală.

După-amiază încerc să dorm în camera atât de confortabilă a lui Iulian Petrescu. Sub ferestrele ei sunt arbori și un bulevard. Îmi place, în plus, să aud trecerea regulată a metroului. Mai ales într-o stare de vagă somnolență care mă transpune - melodramatic - undeva într-o provincie românească și imaginară în care aud parcă șuieratul trenului. Sau în Grădina Botanică din București, unde șuieratul trenului ține de o întreagă mitologie a iubirilor mele adolescente. De ce nu pot dormi, de ce nu pot uita sau îngropa, sau rade de pe fața pământului Grădina Botanică? /.../

= 1 martie 1949 - Toată ziua în casă. Afară e un vânt rece, aproape românesc. Spun aproape, fiindcă nicăieri nu mai bat vânturile copilăriei. Vânturile acelea nesfârșite și surde, unice /.../

= 2 martie 1949 - Îl văd pe profesorul Herescu la tipografie. E mai surzător ca niciodată.

Îmi spune că o să-mi lase pe mână gazeta. Mă invită la masă, însă refuz, fiindcă n-am cravată pentru prânzurile de la Grand Hotel. Ieșim împreună pentru ca să ne revedem la 2 după-amiază din nou la tipografie, pentru a tipări numărul 4 din „Uniunea Română”.

Două ore mai târziu la Mircea Eliade, care mă inițiază în tehnica „secretariatului general” al „Lucafărului”. Mergem apoi la librăria „Maison Neuve”, de pe bulevardul Saint-Germain, unde e depozitată revista. Imi arată factura. Mă sperii: primul număr a costat 200.000 de franci.

Seara, într-o cafenea de pe cheiul Luvrului, la o întâlnire între „confrați”, ca să vedem ce putem face pe tărâmul rezistenței intelectuale. Sunt de față: Emil Turdeanu, Mihai Niculescu, Horia Stamatu, Pavel

Costin Deleanu, Vasile Postecă, Alphonse Jillard, teologul Popescu și N. Morcovescu.

Plec cu Bădescu în noapte, schimbăm mai multe cafele de pe Champs Elysee. E mult mai retras, mai posomorât. Refuză să scrie în numărul 2 al „Lucafărului”, sub diferite pretexte. La orele 2 noaptea, ajung și eu acasă. Acum, când am terminat de însemnat acest inutil „proces verbal”, sper să pot adormi, ca să uit de toată cenușa zilei.

= Sâmbătă, 23 mai 1959 - Seara la Puck Popescu, de ziua ei. Lume multă și pestriță, adunată aiurea prin zăpăceala de copil modern și bun al arhitectei.

Cum deschid ușa, îl zăresc pe Emil Cioran care mai târziu se va așeza lângă bufet („din obișnuință” și „vocație” - va completa el peste câteva minute) (...) La început sunt bucuros că Cioran vorbește din nou românește cu mine. Îmi povestește cum, aflându-se într-o librărie poliglotă cu Paul Celan, a dat peste un dicționar „româno-reperist” - acela pe care l-am consultat și eu zilele trecute - și, neavând bani să-l cumpere, acela i l-a oferit pe loc. Se pare că Celan - „cel mai mare poet german la ora actuală”, așa îl numește Cioran, fericit că mai poate plasa un superlativ - e mai bine dispus ca de obicei. Ar vrea să traducă și din poezia românească autentică, Blaga, de pildă.

Când discutăm despre impostura lui Petru Dumitriu, apare doamna Brătianu care ține mult să-l cunoască pe Cioran. Monica i-l prezintă și urmează o scenă, dacă nu apăsătoare, cel puțin tulburătoare pentru „gânditorul transilvan”. O aud pe doamna Brătianu întrebându-l demnă, cu emoție, tristețe și mirare: „Ce ți-am făcut, domnule Cioran, de ne ponegrești atât?”. Cioran se fâstâcește, nu-și găsește locul, se mulțumește să afirme că el iubește România, așa invers.

Mărturisește că taică-său, aleasă față bisericească din Rășinariii lui Goga, a murit cu același reproș pe buze. Doamna Brătianu fiind repede confiscată de generalul Chirnoagă care ține neapărat să-i explice situația internațională. Cioran se refugiază în cercul nostru mai strâmt și mai lumesc, mai ales din cauza lui Reneville și Istrati, pentru a cultiva cu neșă șotiile.

Cîntec de primăvară

A venit primăvara, speranțele din iarnă s-au dus,
Acum se duc speranțele de primăvară,
Dar o să fie bine la toamnă,
Dar o să fie bine la sfîrșit.

Dar o să fie bine după aceea,
Cînd nu vom mai ști nimic,
Dacă nu vom mai ști nimic,
Dar cine știe.

Oricum o să fie bine,
Vine o vreme cînd totul e bine,
Dar eu mă încăpățînez să cred
Că încă nu e vreme.

A venit primăvara, speranțele din iarnă s-au dus,
Acum se duc speranțele de primăvară,
Am plecat la munte să mai uit o vreme
Și-am început din nou să urc muntele.

În drumul furnicilor

Întreg pămîntul era un mușuroi
furnicile ieșiseră la soare
și fierbeau în țărîna încinsă
înainte de ploaia răcoritoare.

Adormisem undeva în drumul
furnicilor
și visam că voi fi ocolită
cînd deodată au început să treacă
peste mine
cu pasul lin de cale nesfîrșită.

Noi furnicile, spunea regina
furnicilor,
ne știm bine drumul prin mușuroi
iar eu cu spaimă răspundeam încet:
și noi, regină, și noi.

ILEANA MĂLĂNCIOIU
(Din *Europoezia*, *Antologia*
Festivalului, Brăila, 2022)

JURNAL DE PREZENTĂ

(XI)

1971

4 ianuarie 1971

Azi a fost chef la BPT cu ce-am adus de acasă. Și tot azi a nins în București pentru prima oară în iarna asta.

5 ianuarie

Am citit din Ch. Lalo – *Eléments d'une esthétique musicale scientifique*; am văzut albumul *Mantegna*.

7 ianuarie

Am citit ca „bun de difuzare” *Moromeții*, vol. I. Am luat leafa pe două săptămâni: 568 de lei, din care am plătit 30 lei pentru cărți cumpărate, 15 lei pentru flori gazdei, 13 lei diverse, am pus la păstrare 200 lei, am plătit masa de prânz la fondul literar 130 lei.

8 ianuarie

Am împrumutat (de la Savin Bratu) Henri Brémond¹⁰ - *La Poésie pure*. Am început un curs de engleză. Am văzut albumul *Velasquez*. M-am dus să vad ce-i cu apartamentul pe care mi l-am comandat la OCLPP. Mi-au spus ca n-a mai înaintat lucrul, încă nu li s-au alocat fonduri.
10 Născut în Occitania (sudul Franței).

9 ianuarie

Mi-am cumpărat un disc și am ascultat Ceaikovski, *Concertul nr. 1*, interpretat de Richter, cu Orchestra din Viena condusă de A. von Karajan. Continui să citesc *La Poésie pure* a lui Brémond. Am dus înapoi la Biblioteca Academiei E. Lovinescu – *Istoria civilizației române moderne* și am împrumutat Hegel – *Știința logicii și Estetica*. Am scos bibliografia pentru Emile Faguet și Jules Lemâitre – *Les Contemporaines*.

10 ianuarie, duminică

Am primit de la Gabi Omăt, fosta mea colegă de facultate și acum și colegă de editură, *Arta fugii* a lui Bach și un concert pentru trompetă de Henri Purcell. Aș începe să scriu un articol despre E. Lovinescu (concepția lui despre poezie) în

comparație cu poetica de azi (poetica matematică). Am ascultat la radio *Mica serenadă* de Mozart și *Serenada pentru orchestră de coarde* a lui Ceaikovski cu Orchestra Filarmonicii Române dirijată de Mircea Cristescu. Am citit în continuare Brémond. Trebuie să mă apuc de citit și Sainte Beuve.

De rezolvat săptămâna viitoare:

- redactarea le Georges Simenon – *Motantul*;

- de terminat lectura la Brémond;

- de dat lui Romul Munteanu¹¹ la Editura Univers oferta lui Savin Bratu pentru critica modernă;

11 Profesor de literatură universală la Facultatea de Filologie a Universității din București, cu facultatea absolvită la Universitatea din Cluj și doctoratul susținut în RDG, secretarul de partid al cadrelor didactice din facultate și director al Editurii Univers, după reorganizare (după Vladimir Streinu).

- de vorbit cu Theodor Vărgolici la editura noastră (Minerva) ca să publicăm în BPT pe Taine, Brunetière, Faguet, Lemâitre;

- de recapitulat cursul de engleză;

- de cerut lui Romul Munteanu cu împrumut *Les métamorphoses du cercle*;

- de terminat lectura lui *Titu Maiorescu* de Lovinescu;

- vizită la Gabi Negreanu pentru împrumut Herbert Read;

- de vizitat Aura Matei pentru luat *Structuralismul* lui Lévi Strauss.

11 ianuarie

Am cumpărat discul Rahmaninov – *Rapsodia pentru pian și orchestră pe o temă de Paganini* cu Orchestra Concertelor de la Colonna (Köln) dirijată de Ionel Perlea și *Capriccio de Paganini* interpretat de Rugiero Ricci. Pentru BPT am redactat în continuare Simenon. Am dus la

Biblioteca Academiei Lovinescu – *Critice și Titu Maiorescu și contemporanii lui*. Încă citesc din Brémond.

12 ianuarie

Redactez Simenon – *O cameră în Manhattan*. Citesc Lovinescu și Brémond. Am ascultat *Sonata nr. 1* de Bach. Aura Matei nu mi-a răspuns la telefon. Ce-o fi cu Moldoveanu, colegul meu de editură și fost coleg de an la facultate? Stă cu capul pe masă și doarme aproape tot timpul... Mariana Șora și Sanda Șora (simpatică) au venit la redacție și ne-au făcut cinste pentru apariția traducerii lor (în germană) *Teatrul* de Eugen Lovinescu. Am ascultat la radio Cimarosa – *Concert pentru oboi și orchestră de coarde* și *Concertul pentru două flaute și orchestră*.

13 ianuarie

Am avut curs de engleză (o oră) și apoi am făcut o recapitulare pe cont propriu. Citesc *Critice* de Lovinescu, vol. VIII și constat că se repetă pe el însuși... În continuare îmi fac planuri pentru casă. Am primit de la tata o scrisoare alarmată. Încă n-a putut începe lucrul. Trebuie să le trimit 600 de lei. Am făcut socoteala și sepoate. Aș traduce o antologie a structuraliștilor: Piaget (120 pp), Goldmann (structuralismul în general, 16 pp), Barthes (din *Essais critiques*), Todorov (dar din ce?), în total cam 200 pp. Să vorbesc cu Avramescu, Sincu, Savin Bratu (penibilă afacere din cauza lui Bachelard, subiectul tezei mele de diplomă (subiect pe care l-am schimbat cu unul de literatură română). Am vrut să fac o ofertă de traducere la BPT și ei n-au fost de acord, probabil se gândesc la altcineva.

14 ianuarie

Am ascultat la radio: A. Copland – *Primăvara apalașă* (lucrare diatonică în 7 părți organizate pe triade, fiecare plecând de la alt sunet al gamei – un fel de „arta fugii”), Ed. Lalo – *Simfonia spaniolă concertantă* (adică fără variațiuni) pentru vioară și orchestră și Camille Saint Saëns – *Simfonia a III-a* (două părți: *Adagio – Dies irae* și *Poco adagio*).

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

Restituiri literare -

„FANTAZIANUL”

SCRIITOR ION C. PENA ȘI
DEVANSATUL LUI SIMȚ
„ORWELLIAN”

(VII)

După cele 26 de luni, „orice bancnotă veche, care întâmplător a mai rămas în circulație, suportă o scădere lunară de 10 ori mai mare decât scăderea normală”, procedura lovind aspru în bancnotele vechi, pentru ca să se asigure funcționarea cât mai normală a sistemului.

Și pe pagini întregi autorul desfășoară niște tabelare cu variația pe 26 de luni a bancnotelor fantaziene, pe fiecare tip în parte, începând din „ianuarie 1950” până la „28 februarie 1952”, când orice valoare „va deveni zero”.

Așadar, după scăderi valorice lunare, succesive, bancnota cea mai mare în sistemul fantazian de 1250 Fani, prin scăderi succesive timp de 25 luni, ajunge la 1000 Fani, când se retrage din circulație, înlocuindu-se cu alta nouă, bună pentru circulație alte 26 luni”. Tot astfel urmează deprecierea și pentru celelalte monede valorice, asigurând astfel circulația banilor și nu teaurizarea lor.

La finele fiecărei luni, pentru ca emisiunea monetară a țării să fie constantă, Banca Națională pune pe piață o emisiune nouă de monedă, echivalentă cu scăderea suferită de moneda aflată în circulație”.

Povestea „reformei” urmărește apoi cu aceeași rigoare finanțistă tot ce se întâmplă cu piața monetară și măsurile ce trebuie luate de Stat: „scăderile lunare și menținerea emisiunii la quantumul inițial” (IV), „credit și economie în Fantazia” (V), „mecanismul monetar în relațiile cu străinătatea” (VI). Ultimul capitol al părții întâi, al VII-lea, cuprinde „câteva cuvinte de încheiere” din care rezultă că „Grație acestui sistem monetar, Fantazia este astăzi, precum am avut ocazia să mai arătăm și în cuprins, prosperă ca nici-o altă țară din lume”. Căci: „Banul, gonit de demonul scăderii, iese din toate colțurile și se aruncă în consumație, dinamizând-o și revolutionând-o și prin aceasta generând industrii uimitoare, salarii mari, prețuri bune, mulțumire generală pretutindeni.”

Astfel, poporul fantazian a marcat în doar câșiva ani „o etapă de

progres echivalentă cu 50 de ani anteriori”, banul de-tezaurizat adus în circulație de reformă devenind „un motor formidabil care pune în mișcare toate energiile națiunii”. Altfel zis, Fantazienii, punând capăt crizei, „au readus pentru eternitate prosperitatea în țara lor și s-au instalat cu autoritate și mândrie în fruntea popoarelor lumii din al XX-lea secol.”

IV

Partea a II-a, FANTAZIA, reia, cu noi considerații, urmările reformei făcute de „strălucitorul geniu” pentru poporul fantazian, unul nu al „moderației” ci al „îndrăzneții”: „Destinul său, căci un destin există, poartă prin lume emblema curajului și dragostea de luptă neobosită pentru cucerirea mai binelui”, către care năzuiește „întregul glob”. Prin urmare, tot autorului îi va reveni „onoarea de cronicar” de a fi „sobru și exact până la capăt” și care disprețuiește „manierele generatoare de plictiseală ale scriitorilor moderni”. Având în minte poporul „fantazian” pe care l-a servit și admirația pentru Platon, Saint-Simon, Morus și pentru alții de seama lor, bunăoară Swift, autorul mărturisește că, dincolo de orice cuvenită prețuire și recunoaștere a celebrității sale, dorește să rămână anonim. Laudele trebuie aduse „poporului fantazian”, pentru că el a îndurat Reforma monetară, proiectându-și vederea „dincolo de vârful nasului, în faldurile zilei de mâine”: „E un popor în care capul ține cumpănă cu fermitate orbului stomac. Aici am cunoscut pe Campanela, pe Fourier, pe Owen și alți maeștri ai meditației înalte, desigur sub alte nume, sub alte trupuri și sub alte costume. Cu ei împreună m-am bucurat sau m-am întristat ani de-a rândul, după caz, prin mărăcinișul schimbător al existenței.”

Fantezie, îndrăzneală, prevedere și organizare – iată „secretul nemuritoarelor opere fantaziene”, al acțiunii unui popor care s-a debarasat de „conservatorism”, cu „tradiția”, realizând o reformă „depășită de necesități”.

„Am trăit în Fantazia – scrie „în calitate prea puțin importantă de corespondent al ziarelor din Londra” - zeci și zeci de ani. Am văzut cu ochii mei evenimente și reforme de tot felul.

Acum la bătrânețe mintea mea e încărcată de mulțimea, de varietatea și

Ion Pena, revista „Prepoem”

de cuprinsul lor.” Și ca să descrie totul cât mai exact, autorul apelează la modalitatea jurnalului intim, începând cu ziua de „3 Octombrie 1924”. Umblând în aceeași calitate prin țări ca Japonia, U.S.A. sau Germania, corespondentul preferă Fantazia „din cauza că mă leagă o adâncă prietenie cu conducătorul sau – Fan”. Cu ani în urmă studiaseră împreună la Oxford științele sociale, purtând discuții despre toate „sistemele sociale și economice de tot felul care și-au făcut loc în lume în toate timpurile”.

Corespondentul aflase din presă că în Fantazia „au loc grave tulburări sociale”, de aici dorința de a pleca mai repede. Este întâmpinat în gara centrală a capitalei de însuși prietenul său, Fan, conducătorul Fantaziei, fără nicio suită și protocol, „travestit și amestecat între lume”. Pe imensele peroane ale gării rumoare, fețe vizibil marcate de neliniști și teamă, ba chiar soldați în echipament de război. „Iarba de pușcă se simte în nas”, notează personajul-narator, invitat acasă la el de conducătorul Fantaziei, care, în schimbul informațiilor de pe mapamond (conflicte regionale, reforme americane, aspecte privind coloniile, mașinismul și șomajul, „imperialismele europene” etc.), își informează prietenul despre „starea quasi-revoluționară din Fantazia și Fan mă pune în curent cu lucrurile”.

Țară eminentamente agricolă, Fantazia este bazată pe marea proprietate, cea mică fiind ca și inexistentă. Din 12.000.000 hectare de pământ arabil, 10.000.000 aparțin marii proprietăți și numai 2.000.000 micii proprietăți. Raportând suprafețele la numărul proprietarilor, rezultă 5.000 de familii boierești stăpâne pe 10.000.000 hectare și 2.000.000 de familii țărănești stăpâne pe 2.000.000 hectare (în medie, cam câte 2.000 de hectare de familie boierească și câte un hectar de familie țărănească).

ZENOVIE CÂRLUGEA

Miezul unui ev aprins Probleme... (III)

O spicuire din prezentarea publică, prin intermediul presei, a unora dintre cele curente ale unui octombrie 1952 foarte important și poate, în anumite privințe, chiar decisiv în istoria românească postbelică nu poate fi decât interesantă.

Astfel, marți, 2 octombrie e Ziua Forțelor Armate ale R.P.R., onorată în Capitală printr-o adunare festivă în care, în ovații nesfârșite, asistența a exprimat adâncă recunoștință a poporului nostru față de marele Stalin, cu al cărui sprijin și înaltă aprobare s-a constituit, acum 8 ani, la 2 octombrie 1943, pe teritoriul Uniunii Sovietice, cea dintâi unitate de voluntari români care a luptat, alături de glorioasa Armată Sovietică, pentru eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist – eroica divizie „Tudor Vladimirescu”. Emil Bodnăraș, ministrul Forțelor Armate, evocă, destul de ciudat, nume care la această dată spun cu totul altceva decât până de curând: *Conștiința patriotică de care erau însuflețiți voluntarii români era rezultatul muncii stăruitoare depuse de către comuniștii români aflați pe atunci în U.R.S.S., în frunte cu tovarășii Ana Pauker și Vasile Luca, pentru clarificarea politică a prizonierilor români. De asemenea semnificativ: Formarea Diviziei „Tudor Vladimirescu” și eliberarea țării noastre de către Uniunea Sovietică erau continuarea și dezvoltarea, în condițiuni noi, a străvechilor relații de prietenie între cele două popoare. Ajutorul pe care l-am găsit întotdeauna, în momentele grele, la marele popor rus, străbate ca un fir roșu istoria noastră națională. Șirul manifestărilor frățești evocate în continuarea cuvântării este bogat și mai de toată lumea cunoscut în epocă sau măcar, în orice caz, frecvent adus la cunoștință poporului.*

Se pregătesc în țară, obișnuit, serbările de 7 noiembrie, cu întreceri în producție, cu declarații ale oamenilor muncii și reportaje care exprimă elan și entuziasm. Zi de zi, în patria noastră sporește numărul șantierelor de construcții, se ridică noi și noi fabrici și uzine, noi instituții de cultură și locuințe muncitorești. Până la sărbătorirea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, realizările numeroase și avântul în muncă, expuse pe nesfârșite spații gazetărești,

se dedică Congresului al XIX-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. *Construit pe fundamentul de granit al marxism-leninismului, spune Scânteia, pătruns de la primul până la ultimul rând de genialele învățături ale lui Lenin și Stalin, luminat de marile perspective deschise de tovarășul Stalin în epocă la sa lucrare teoretică „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.”, raportul prezentat de tovarășul G. M. Malenkov este un document de însemnătate excepțională nu numai pentru poporul sovietic, ci și pentru mișcarea comunistă internațională, pentru toți cei ce muncesc, pentru toate popoarele lumii.*

Se pregătesc în România, de asemeni, în multă agitație și cu mulți agitatori, dar fără alte emoții decât cele pe care partidul le comandă și presa le pune cu măiestrie în paginile ei, alegerile pentru Marea Adunare Națională. Ca urmare, la Bicaz și la Moroeni se lucrează intens, pentru că acum socialismul înseamnă electricitate. Tot așa și în restul țării, în toate domeniile, iar Statistica face publice multe și importante depășiri de plan și de angajamente. *Șantierul Canalului, de la Cernavodă la Năvodari, freamătă de munca creatoare și rodnică a miilor de muncitori și tehnicieni. Sgomotul motoarelor de la tractoarele sovietice „Kirov” se aude neîncetat zi și noapte. Cupele escavatoarelor (n.n. – A.B.: tot sovietice) umplu fără întrerupere cu pământ și piatră trenurile și autocamioanele basculante care străbat viitoarea albie a Canalului. În unele locuri, lucrările de săpare a albiei sunt aproape terminate. Dar nu din acest motiv se va așterne aici liniștea și nemișcarea în mai puțin de un an.*

Agricultura e și ea în înflorire continuă și lucrările de sezon se execută bine și la timp – chiar dacă,

precum explicit va afirma șeful partidului, în marea operă de transformare socialistă a satului se comit și unele abuzuri în ce privește respectarea principiului liberului consimțământ al țăranilor. Dar: *Recoltele obținute de gospodăriile colective din Republica noastră Populară sunt o dovadă vie a superiorității lucrării pământului pe întinderi mari, cu ajutorul mașinilor și tractoarelor și prin folosirea metodelor agrotehnice cele mai înaintate, metodele științei agrotehnice sovietice. Așa, brazda peste haturi nu dă doar titlul unui roman conformist ideologic și propagandistic apărut de curând.*

În plenara Uniunii Compozitorilor Români, unde se dezbat probleme ale creației muzicale românești din domeniul muzicii simfonice și de cameră, al cântecului de masă și al muzicii ușoare, invitații sovietici cu cuvântări ascultate cu un puternic interes și care au constituit un deosebit de bogat ajutor teoretic și practic pentru compozitorii noștri în activitatea lor creatoare. Ele nu sunt neapărat protocolare. V.G. Zaharov constată că în România unii compozitori au față de critică o atitudine nesănătoasă. Și, dincolo de păreri de strictă specialitate, neonorante, adaugă: *Am ascultat o muzică expresivă, scrisă cu mult talent, și această muzică oglindește năzuințele poporului român. Noi n-am întâlnit însă defel unele lucrări pe care ne așteptam să le întâlnim. Mă refer la problema cea mai arzătoare, la problema care preocupă acum foarte mulți oameni din lumea întreagă. N-am avut prilejul să ascultăm acum mari opere simfonice închinete luptei pentru pace. Am ascultat prea puține lucrări închinete prieteniei între popoare, deși această săptămână se desfășoară sub lozincă „Să cântăm pacea și prietenia între popoare”. Și, în încheiere: Noi, în Uniunea Sovietică, socotim că muzica este o uriașă tribună ideologică. Alt delegat, A.G. Arutiunian, exprimă părerea că în România se creează muzică pentru popor și că marile succese de care s-a bucurat „Săptămâna Muzicii Românești” arată că compozitorii români merg pe un drum just, pe drumul realismului. Un al treilea musafir sovietic, V. P. Soloviev-Sedoi, exclamă: *Tovarăși, există o muzică românească contemporană!* Face însă și observația că în genurile de muzică →*

AUREL BUZINCU

pe care le vizează – *cântecele de masă* și patriotice, cântece lirice, cântece umoristice, cântece satirice – există *neajunsuri serioase, cum ar fi influența, încă neînlăturată cu totul, a muzicii de jazz, sentimentalismul plângăreț și altele împotriva cărora noi luptăm în Uniunea Sovietică* și, de asemenea, *uneori caracterul bombastic și superficial, care înlocuiește profunzimea sau retorismul în locul unor imagini artistice convingătoare*. Sigur, pentru familiarizatul cu regula și discursul vremii în materie, locuri comune ale unui criticism realist-socialist inerțial cuprins în protocol.

Politic, pe toate continentele câștigă prețuire socialismul, U.R.S.S. strânge zi de zi relațiile cu marele popor chinez, iar în lume se desfășoară, condusă de Uniunea Sovietică, marea ofensivă a apărării păcii. În *Pravda* se combate *malthusianismul aflat în slujba imperialismului și Scânteia* preia în întregime sau pe segmente considerate semnificative textele moscovite. „Teoria” profund antiștiințifică a Iul Malthus afirmă că populația pământului crește în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de existență pot crește doar în progresie aritmetică. De aci și provin, chipurile, toate nenorocirile omului: mizeria oamenilor muncii, șomajul, bolile, mortalitatea ridicată etc. Dar aceste nenorociri, după Malthus, sunt în același timp și binefaceri, pentru că ele fac ca numărul populației să devină corespunzător cu mijloacele de existență.

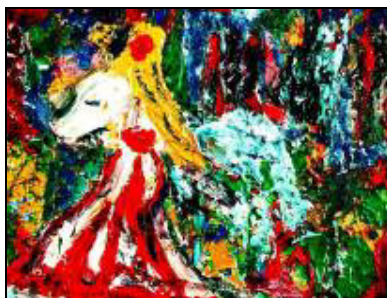
Explicația acestui reacționarism antiumanist virulent: „Teoria” lui Malthus a văzut lumina zilei în condițiile ascuțirii simțitoare a contradicțiilor de clasă în Anglia și ale dezvoltării tendințelor colonialiste ale acestei țări. Această „teorie” corespundea într-un tot intereselor claselor guvernante ale țărilor capitaliste, întrucât ea apăra capitalismul aruncând vina pentru calamitățile și mizeria maselor asupra oamenilor muncii înșiși și justifică jaful colonialist. În prezent, „teoria” reacționară a lui Malthus este din nou scoasă la lumină și se bucură de atenția deosebită a burgheziei din zilele noastre pentru că Occidentul capitalist trăiește vremuri cu probleme și contradicții de aceeași natură.

În marea lor sete de cunoaștere și de asimilare a marelui model sovietic,

românii află acum că în U.R.S.S. există, profilat încă din anii interbelici, un *minister al rezervelor de muncă*. Explicabil: *Desvoltarea impetuoasă a industriei, punerea în funcțiune a noi și noi întreprinderi înzestrate cu o tehnică modernă necesitau sporirea continuă a numărului de muncitori calificați care să stăpânească la perfecție manipularea complicatelor agregate, mașini și mașini-unelte...* Ținând seama de noile condițiuni, tovarășul Stalin a trasat sarcina ca *pregătirea de muncitori calificați să se desfășoare planificat. Fără aceasta nu era posibilă dezvoltarea cu succes a industriei*.

În octombrie 1940, *Prezidiumul Sovietului Suprem al U.R.S.S. a dat un decret cu privire la organizarea unui sistem de pregătire a cadrelor de muncitori calificați pus sub conducerea Ministerului rezervelor de muncă al U.R.S.S. În felul acesta s-a creat o rețea întinsă de școli pentru rezervele de muncă, școli care pregătesc muncitori calificați în toate ramurile industriale. (...) În școlile profesionale și în școlile de pe lângă fabrici și uzine se primesc toți tinerii și tinerele în vârstă de 14-17 ani care doresc să le urmeze. Cu prilejul înscrierii lor se ține seama în mod obligatoriu de aptitudinile fiecăruia elev. Statul suportă în întregime cheltuielile materiale legate de învățământ în școlile rezervelor de muncă. Tinerii care urmează cursurile acestor școli învață gratuit, li se asigură hrana, echipamentul, manualele și rechizitele școlare și locuiesc la cămin. (...) Griji manifestate față de ei de statul sovietic elevii școlilor din sistemul rezervelor de muncă [îi] răspund prin succesele pe care le obțin la locul lor de muncă. Pretutindeni tinerii muncitori dau dovadă de abnegație, de entuziasm în muncă...*

Din multele și numeros populatetele generații formate și gestionate de

Carmen Doreal. Folclor

Ministerul rezervelor de muncă (adică *oamenii!*) se vor fi recrutat cei mai mulți stahanoviști de mare renume, fruntași în producție, muncitori cu înaltă competență profesională și cetățeni de încredere, luptători pentru orice cauză a partidului comunist – cert însă, mai ales și în primul rând, sau rezolvat eficient, puțin costisitor și într-un acord popular neîndoielnic probleme ale muncii, ale ocupării și integrării productive a populației, ale profesionalizării și chiar ale disciplinării sociale. Ale omului propriu-zis însă – relativ spre puțin. Nu e vorba numai de a exprima opinii pe seama experienței românești în materie – care poate fi privită, dacă avem curajul necesar pentru asta, ca sursă a celei de a doua armate populare, cea în salopetă, la fel de admirată și de slăvită de partid și, ca urmare, de popor și de poezii lor ca și prima și doar cu ceva mai puțin dogmatică și ascultătoare în aliniere, dar oricând și în mai orice sens, la nevoie, deplin subordonabilă. Nici cum însă construcție și edificiu uman – dar nici nu se pune în acești termeni problema –, ci, prioritar, om-unealtă. Stalin însuși, până în pragul sfârșitului, absolutizează ca nimeni altcineva *munca* și încurajează orice slogan aferent, lipsindu-l în fapt pe individ de orice libertate sub motivarea și în folosul *muncii*. Prin munca producătoare de multe și tot mai multe bunuri se deschide în lumea slavă din Răsărit calea spre comunism cam tot așa cum prin post, rugăciune și fapte bune se deschid porțile Cerului pentru cine descoperă sursa răului în felul și facerile omului însuși. *Oamenii sovietici*, spune *Scânteia*, se apropie fără încetare de vremea când în U.R.S.S. va domni *acel nemăintâlnit belșug de bunuri*, ca urmare, materialist-dialectic, și *acea cultură și conștiința înaltă a membrilor societății care caracterizează comunismul*. Dezvoltarea puternică a forțelor de producție – și deci o mulțime suficientă de bunuri astfel produse – va face atunci posibilă, ca efect, și reducerea zilei de muncă la 6 și chiar la 5 ore...

Întors de la Moscova, Gheorghiu-Dej prezintă în ședința C.C. al P.M.R. o expunere cu privire la lucrările congresului sovietic și, socotindu-se că asta se impune, înaltul for de partid aprobă *un plan de muncă în vederea intensificării activității ideologice*.

„ÎN TRE LUMI”, DIN COLO DE TIMP

Dialoguri N. Băciuț - N. Steinhardt -
Veronica P. L.

Cartea de **Nicolae Băciuț** *Între lumi - convorbiri cu Nicolae Steinhardt* a apărut în mai multe ediții, prima în 1994, la Editura Dacia. Este prezentă, sub titlul *Convorbiri cu Zaharia Sângeorzan și Nicolae Băciuț* (Ed. Polirom 2015) și ca parte a integralei N. Steinhardt în 22 volume de la Editura Polirom, sub egida Mănăstirii Rohia, în îngrijirea prof. **Gheorghe Ardeleanu**. Cea mai recentă apariție a ei a fost la *Editura Creator*, în 2016.

Nicolae Băciuț a corespondat cu monahul în perioada 1986-1988, legând un dialog pe cele mai diverse teme. Literatura, autohtonă sau universală, atât de îndrăgita de Steinhardt, ocupă un loc de cinste în discuții. Moralitatea, religia sau istoria sunt și ele intens dezbătute, iar opiniile ferme ale eseistului sunt surprinzătoare, emoționante și profunde.

Acest dialog dintre tânărul Băciuț și cel pe care-l admira, N. Steinhardt, devenit Monahul de la Rohia, a avut loc între Rohia și Târgu Mureș prin scrisori, desigur controlate de Securitate. N. Steinhardt a răspuns cu entuziasm provocării tânărului poet și, cu această ocazie, s-a stabilit între ei o relație de stimă reciprocă. Cei doi n-au apucat să se vadă, Nicu a murit în 1989.

Nicu Steinhardt a fost prieten de familie cu noi și, când am scris, cu peste zece ani în urmă, câteva amintiri despre el în cadrul unui cenaclu literar online, poeta **Carmen Tania Grigore**, devenită între timp membră aUSR, m-a îndemnat să trimit materialul la revista *Vatra veche* din Tg. Mureș, pentru că dl Băciuț, editorul ei, e interesat în orice material despre N. Steinhardt.

Așa a început colaborarea mea la revistă și prietenia - de departe - cu poetul și editorul N. Băciuț. El găsisse în mine pe cineva care-l cunoscuse îndeaproape pe N. Steinhardt, pe de o parte, pe de alta i s-a părut că articolele mele lunare din *Vatra veche* meritau adunate în cărți. Dar, mai mult, m-a provocat și la un dialog peste ocean din care s-a născut cartea *Nicolae Băciuț în dialog cu Veronica Pavel Lerner - Oameni - Repere - Mărturii* (Ed. Vatra veche 2018).

Împreună cu poetul Pr. **Dumitru Ichim**, directorul *Săptămânii culturale internaționale*, care are loc în fiecare vară la Campul Românesc de la Hamilton, Canada, l-am invitat pe dl Băciuț ca oaspete al manifestării, pentru vara lui 2019. Dl Băciuț a primit invitația și ne-a comunicat că va veni însoțit de Pr. **Gheorghe Șincan**.

Urma deci să ne întâlnim pentru prima oară, pe viu, dl Băciuț și cu mine, în vara lui 2019. Ziua stabilită pentru sosirea oaspeților a fost 6 iulie 2019. Ei urmau să plece din România dis de dimineață, să schimbe niște zboruri și să ajungă seara la Toronto,

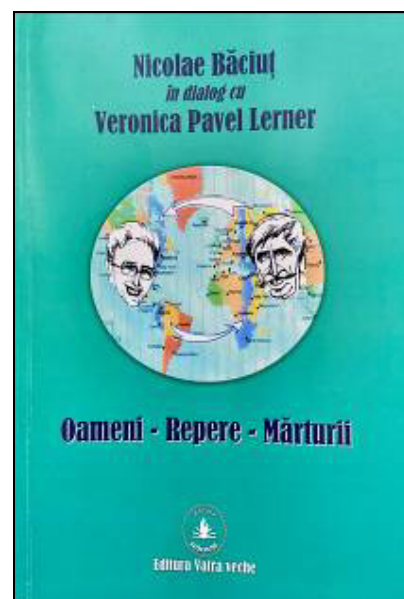
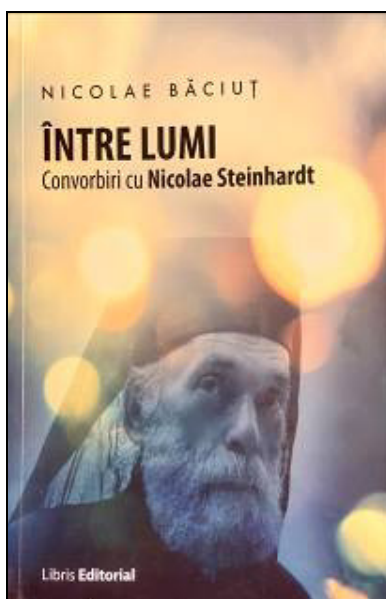
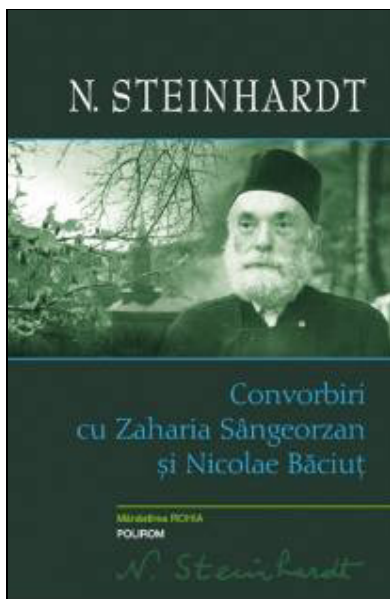
unde eu îi așteptam la aeroport. Oaspeții au ajuns cu bine și i-am întâmpinat cu două stegulețe canadiene. Emoția din momentul întâlnirii se subînțelege.

Oaspeții erau după 14 ore de drum. I-am invitat la un restaurant din apropiere și, pe drum, dl Băciuț, a început să mă întrebe câteva amănunte despre Nicu. Odată așezați la masă, mi-a adresat, fără nicio introducere prealabilă, întrebarea „De ce nu scrieți o carte de memorii? Aveți o viață ca dintr-o carte, ar merita să depănați povestea ei.” Am fost total surprinsă de întrebare. Crezând că glumește, am replicat zâmbind: „Despre viața oricui se poate spune că poate fi subiectul unei cărți, râdeți de mine?”. M-am opus cu câteva argumente, dar atunci n-am reușit să-l conving pe dl Băciuț de justetea reticențelor mele.

Și iată că acum, în 2024, la cinci ani de la acea conversație, mi-a venit în ajutor chiar N. Steinhardt, de dincolo de lume și de timp.

Am lângă mine cartea lui N. Steinhardt *Incertitudini literare* (ED, Dacia - Cluj Napoca 1980). La pagina 181, se află textul intitulat „Viața mea e un roman”: *o iluzie a epicii contemporane*. Aici, Nicu explică foarte clar - ce bun profesor ar fi fost! - nu numai despre apariția răspânditei idei de a considera viața fiecărui om ca eventual subiect de roman, dar și care sunt elementele fundamentale pe care trebuie să le îndeplinească o narațiune pentru a fi roman. →

VERONICA PAVEL LERNER

Autorul dă și exemple concrete de scriitori mari care și-au scris memoriile, fără ca ele să atingă nivelul unui roman.

Nu voi intra în detaliile acestei analize, ea trebuie citită. Voi da însă un citat din acest text, considerând că el ar putea constitui o pledoarie în favoarea celor spuse de mine d-lui Băciuț în seara de 6 iulie 2019, când ne-am întâlnit personal pentru prima oară.

„Viața mea e o aventură, viața mea e interesantă, viața mea e o pildă de nedreptate strigătoare la cer, viața mea e un imbold către virtute și desăvârșire ori, dimpotrivă, un avertisment usturător pentru cei ce sar lăsa ispitiți de unele porniri, viața mea e o dulce idilă, ori o sumbră și cutremurătoare coborâre în abis. Viața mea e pur și simplu descrierea unui eșec sau a unei izbânzii la capătul voinei și perseverenței, viața mea e oglinda unei neîncetate monotonii ori tabloul unei neîntrerupte succesiuni de hazarduri ori ghinioane, viața mea, oricum, e pentru mine totul și ca atare am dreptul să nu port sarcina îndurării ei de unul singur - toate acestea (și multe altele) sunt argumente cu o validitate greu de contestat pe plan uman, psihic și

sentimental. Pe cel artistic, lucrurile stau altfel, și atât de mult râvnitul subtitlu de roman se acordă acelor opere, acelor narațiuni, acelor

Nicolae Băciuț, Veronica Pavel Lerner, Gheorghe Nicolae Șincan, Toronto, 6 iulie 2019

Toronto, 6 iulie 2019, „la taclale”

înjghebări epice supuse unor criterii, reguli și condiții în general dificile.” (p. 186)

Și iată cum, de dincolo de lume și de timp, N. Steinhardt a intervenit - prin articolul său - în dialogul direct N. Băciuț - Veronica din acea seară de neuitat, pledând în favoarea reticenței mele în a scrie o carte de memorii.

Scrisoare către un tânăr poet

26 mai 1987

Iubite Nicolae Băciuț,

În răspunsurile mele la ultimele întrebări ce mi-ai pus, am reluat ideea lui Maiorescu și formula lui Păstorel Teodoreanu, afirmând că scrisul e boierie. Poeziei îndeosebi i se aplică de minune enunțul acesta. Dar ea nu este numai boierie, ci și produsul unei munci neplictisite, negrăbite, intense. E inspirație, desigur, dar și îndelungată trudă. Am citit multe volume de poezie în ultimii zece ani. Și am putut constata că, în ciuda bunăvoinei și prieteniei care au stat la baza lecturii mele, foarte multe nu-s cătuși de puțin vrednice a se numi poezie. Superficiale, conformiste, ușuratece, false, scrise la rezepeală, publicate fără a fi atent revăzute și regândite, reprezintă o uriașă masă de rebuturi.

Se cere muncă, răbdare, șlefuire, e treabă serioasă și nu poate fi „expediată” în tempo de hopa-Mitică. Așadar: atenție, nici o grabă, nimeni nu-l obligă pe

om să publice o carte de versuri în fiecare an. Talentul, desigur, e prima condiție. Dar nu ajunge, trebuie „prelucrat”. Ca să nu mai vorbim de sutele de „poeți” care dau la tipar toate fleacurile, schițele, copiile, ciornele, imitațiile nerușinate, lozincăriile abia camuflate...

Înainte de a ne aventura în considerații subtile și înalte asupra poeziei - teoriei poetice - se cuvine a-i îndruma pe toți cei ce scriu versuri să fie serioși, să nu socotească drept Poezie orice șir de versuri (albe) aliniate la rezepeală pe niște coli de hârtie. Mai întâi să existe „materialul”, apoi vom începe teoretizarea.

La cei din generația '80, mi s-a părut a vedea talent și probitate. Apoi și har și haz; curaj și demnitate profesională - de aceea m-am bucurat. Am văzut și la d-ta: luarea lucrurilor în serios, inspirație, grijă pentru formă. Te rog cu toată prietenia, să continui a da poeziei atenția cuvenită, respectul necesar. Nu fi grăbit! Și din întrebările d-tale deduc: ești acasă în domeniul gândirii și artei.

Singur Nicolae Băciuț, în micul, dar interesantul său volum de convorbiri cu N. Steinhardt, *Între lumi* (1994), îndrăznește să-i pună discretului eseist și călugăr (cum altfel se cuvine să fie un călugăr dacă nu discret, reușind să înăbușe în sine cele lumești?) cea mai indiscretă întrebare care i-a fost pusă vreodată în public: „Ați iubit? Ați fost iubit de - iată, am rețineri, sffiiciune, mi se pare că e impudic să pun o astfel de întrebare - o femeie?” (România literară)

Nu te lăsa prins în capcană de modă, zor, mediu, exemple, clișee (voluntare ori involuntare), fii mereu în stare de alertă, treaz, de veghe! - și foarte indulgent cu elucubrațiile și bătrânești - copilăreștile spuse ale lui

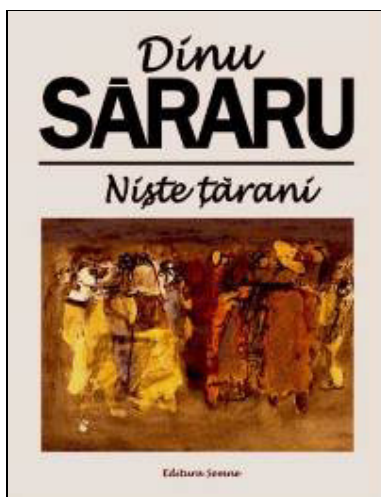
N. STEINHARDT

MĂȘTI HISTRIONICE ÎN ROMANUL

„NIȘTE ȚĂRANI”, DE DINU SĂRARU

O carte a mentalului colectiv într-un moment de cotitură istorică, cum este romanul *Niște țărani* de Dinu Săraru, justifică reținerea de principiu a prozatorului în a da un contur mai puternic personajelor lui, așa cum Duiliu Zamfirescu își intitulase un roman *Tănase Scatiu*, Liviu Rebreanu îl crease pe Ion sau Marin Preda îl zămislise pe inegalabilul său Ilie Moromete. Dimpotrivă, formula de plural *Niște țărani*, cu articulare nehotărâtă din titlul romanului ce marca debutul autorului în 1974, conduce spre o dramă colectivă, cea a deposedării de către comuniști a țăranilor români de pământurile pe care ei le lucrau printr-o tradiție transmisă de secole din tată în fiu. Atuul autorului derivă, așa cum s-a spus deja, din faptul că Dinu Săraru s-a inspirat din viața unor sate ale Olteniei în care a crescut, observând în mod direct cum s-a înfăptuit cooperativizarea agriculturii în România socialistă. În întregul lui, subiectul se plasează în perioada tatonantă care a premers dramatic actului politic propriu-zis.

Evaluările romanului au fost de la bun început diferite, chiar antagonice. Stigmatizat de Virgil Ierunca în emisiunile de la Europa Liberă, în „Antologia rușinii” din revista „Ethos”, scoasă împreună cu Ioan Cusa, autorul cărții va fi așezat de Vladimir Tismăneanu între „jdanoviști” pe lista neagră a protocroniștilor de manifestare violentă, (Vezi „Raport Final”, volum coordonat de Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România (Editura Humanitas, 2007), la pagina 773, unde poate deruta confuzia termenilor, atât timp cât viziunea scriitorului în acest roman este profund anti-jdanovistă. La polul opus, între prestigioșii recenzenți ai noii apariții editoriale, una aureolată din belșug cu premii și transpuneri scenice, universitarul Valeriu Râpeanu, istoric literar consacrat, se referea la *Niște țărani*, concluzionând: „Locul romanului său, al cărui titlu a căpătat, cum se întâmplă numai cu cărțile reprezentative ale unei literaturi, valoarea unei efigii, este de pe acum alături de cărțile care jalonează ceea ce numim *calea cea mare* a unei literaturi.” Trecem peste o remarcă a lui Constantin Sorescu privind „grija pentru psihologia țărănească” în acest roman ce „încheie strălucit un ciclu țărănesc dureros al literaturii române...”, ca să ne oprim la

criticul literar Aureliu Goci, care i-a dedicat autorului un întreg studiu monografic. Domnia Sa conchidea: „Deși era o carte despre trecut, *Niște țărani* s-a dovedit, în timp, o carte pentru mai târziu. De la apariția *Moromeților*, cu două decenii mai înainte, conștiința criticii nu fusese mai violent contrazisă de o asemenea construcție imprevizibilă, care, în plus, modifică tipologia umanității rurale...*Niște țărani* s-a dovedit o carte extraordinară și plurivalent semnificativă, în mai multe contexte socio-politice.”

În *Dicționar de Literatură Română Contemporană*, (Editura Albatros, referenți științifici Romul Munteanu și Mircea Zăciu, 1977, p. 496-497) Marian Popa comenta: „Reluând tema începuturilor cooperativizării agriculturii, romanul *Niște țărani* (1974) aparține noii etape de examinare a procesului, care privește evenimentele fără idilism și schematizare, în toată complexitatea lor gravă. Acțiunea se consumă într-un sat oltenesc. Confruntările dintre tradițiile spirituale și economice milenare și noutățile ideologice și materiale constituie esența conflictuală; tehnica rezistenței sociale prin amânarea dramatică și disimulare teatrală, produce efecte subtil fixate. Remarcabil este romanul prin firescul situațiilor, prin pitorescul nu lipsit de gravitate și mai ales prin umorul ca dimensiune a comportamentului personajelor și ca observație angajantă a autorului.”

În lupta cu extremele, ne salvează totdeauna elucidarea bazată pe reluarea atentă a textului, citit în cheia relației omului cu istoria. Care este noutatea romanului la nivel tipologic? La o nouă lectură a romanului *Niște țărani*, am constatat că procesul de colectivizare a agriculturii în România socialistă găsește în Dinu Săraru un prozator

autentic, cu certe intuiții pe linia mefienței țăranilor într-o ideologie care după o jumătate de secol s-a dovedit perdantă. Prozatorul urmează un traseu eidetic, revigorând o etapă a vieții rurale românești pe baza memoriei sufletului și a conștiinței sale. În același răstimp, după o elaborare de 12 ani, apăruse vol. II al *Moromeților* lui Marin Preda în 1967, dar la Dinu Săraru perspectiva este alta. Năiță Lucean, secondat în carte de Pătru cel Scurt, a făcut războiul timp de șapte ani, adică de la început până la capăt, „ca tot țăranul”, plan ce lipsește la protagonistul lui Preda, devenit celebru, așa cum în literatura română rurală mai este doar Ion al lui Liviu Rebreanu. Orizontul țăranilor lui Săraru este unul deosebit. După atâtea bătălii purtate pe fronturile Europei, pe care însă prozatorul le-a punctat prea vag în roman, acum, la vreme de pace, se desfășoară o altfel de bătălie, respectiv una dusă în planul conștiinței foștilor beligeranți. Ca și pescarul Santiago din proza lui Hemingway *Bătrânul și marea*, țăranul lui Săraru Năiță Lucean înfruntă „marea”, una ce ia forma luptei din propria conștiință cu un tăvălug politic irepresibil. Există în jurul acestui personaj-pivot alte profiluri tipologice creionări de autor, fiecare consătean având o reacție proprie și o altă poveste a înfruntării cu autoritățile socialiste.

Romanul *Niște țărani* debutează cu ridicarea armelor pe care le aveau țăranii satului Cornu Caprei, de pe apa Cernei. Actul acesta inchiștorial imprimă o tensiune apăsătoare, permanentizată în economia narațiunii, circumscrisă preludiului pe care l-a avut în sat procesul colectivizării. În această fază propedeutică, scriitorul înregistrează o presiune morală dusă până la nivel de replici, aparent independente de tema centrală a cărții. Așa este afirmația pe care soția lui Năiță i-o dă lui Pătru cel Scurt: „v-ați întors de pe front și n-a fost mai rău ca acum”. Așadar, în subtext se induce ideea că ceea ce trăiau țăranii amenințați de spectrul colectivizării rivalizează cu anii frontului. Da, era și acesta de acum „un front”. Prin sat se fac percheziții în căutarea armelor nedecarate și țăranii, care sunt duși la Gazul la oraș, se întorc de la anchetele Securității spre a fi dați în supravegherea Miliției locale. Frica de o primejdie iminentă impunea măsuri de apărare și mintea țăranului s-a dovedit, ca totdeauna, la restriște, ingenioasă.

Există în romanul *Niște țărani* al lui Dinu Săraru un histrionism ca formă superioară de protejare la asaltul colectivizării agriculturii românești, →

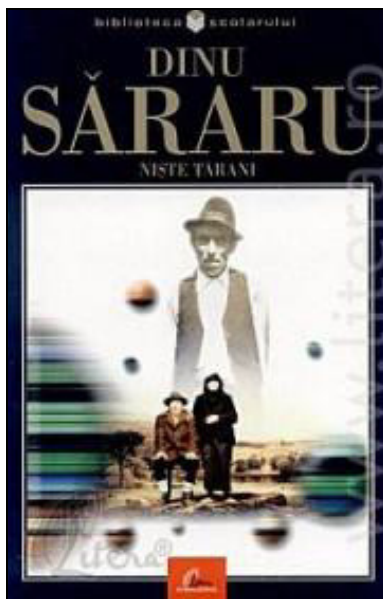
ANCA SÎRGHIE

simțit de sătenii aceluia cătun așezat la „mama dracului” ca act politic dizolvant ce afecta nu numai tot ce izbutiseră ei să agonisească, ci însăși speranța lor de viață. Fără a fi inovația lui Dinu Săraru, „măștile” pe care s-au deprins să și le pună personajele sale au uneori, ca în antichitatea egipteană și chineză, o funcție de catharsis eliberator, dar mai ades, ca cele de teatru elin, pe cea de a tăinui o trăire, de-a înăbuși o revoltă personală, de a simula pe moment o anumită identitate. Mascarea adevăratei trăiri a lui Simion Popescu, declarat fără noimă chiabur și dat exemplul negativ prin toate satele vecine, ia expresie muzicală. El cântă popește la fiecare nedreptate pe care i-o fac autoritățile. Există în scena discuției consătenilor despre colectivizarea satului un moment când aparenta indiferență a lui Simion, exprimată prin cântarea sa bisericească, este contrazisă de expresia feței, căci el „se înveseli negru”, ceea ce trădează prin construcția oximoronică a naratorului o disperare, altfel bine camuflată. El nu răbufnește nici în episodul confiscării de către Ion zis Ciclop a unei căruțe vechi din ograda lui. Tactica sa este reversul magistralului război al nervilor dus de către Ilie Moromete cu Jupuitul venit după fonciere și decis în mod cu totul nerățional să ducă până la primărie o căruță fără animale de tracțiune. Era o imposibilitate practică pe care Marin Preda a satirizat-o plin de umor. Rezolvarea lui Dinu Săraru este cu totul alta, căci Simon văzând cum i se ia căruța, se precipită venind îndatoritor la Ciclop și cu o biciușcă veche, motivând îngăduitor că ar fi bucuos să audă după pocnetul biciului bine cunoscut de el, când căruța lui va fi dusă spre târg de oamenii puterii. Așadar, o combinație iscusită de durere aprigă și de sarcasm, la fel de bine mascate.

Tema-pivot a colectivizării nu este dezbătută public, ci se insinuează aproape numai aluziv în dialogul sătenilor cu reprezentanții autorităților și în discuțiile de la Mat sau, cel mai adesea, în gândurile lor. În romanul lui Dinu Săraru, cel mai cutezător proiect de subminare a colectivizării aparține lui Năiță, Ridicarea unor temelii de case, începute de el pe toate parcelele deținute de familia sa, are ca rațiune scoaterea lor din suprafețele ce urmau să fie predate cooperativei. Iată o formă disperată de rezistență în lupta anticomunistă, încă una plauzibilă. Bani împrumutați de la cămătarul Mucălău cel Bătrân echivalau cu o pereche de boi, fapt tăinuit de gospodar până la finalul încercărilor lui tatonante. Amplasarea unei case pe

terenul lui din Valea cu pietrele, acolo unde urma să fie așezat sediul viitoarei cooperative agricole din sat, este o formă de subversiune. Așa cum șantierul abia deschis atrage atenția tuturor, săteni și autorități, el are rolul jucat în vol. I din *Moromeții* de tăierea salcâmului, chiar dacă acolo simbolul este cu totul altul, cel al pauperizării protagonistului, ca reprezentant al țăranilor mijlocași. O grimasă a uimirii apare pe chipurile țăranilor surprinși la lucru de primul secretar pe șantierul casei ce urma să fie ridicată exact în locul acela destinat viitorului sediu al cooperativei agricole colective: „*Stăteau încremeniți în acea hlizeală veselă* care între timp se cam stinsese, și Năiță văzu chiar cum coboară încet pe obrazul rotund al lui Pătru cel Scurt o lumină străină, și fața acestuia *se întunecă binișor*”. (s.n.) Ultima speranță că vechea legătură dintre Năiță și primul secretar ar putea salva satul de colectivizare se spulberă în gândul lui Pătru, când prietenul lui trage o concluzie cu referire la atitudinea omului politic care se aliniase docil ordinelor primite de sus: „- El ar părea om cumsecade, însă are misiune, răspunse pe gânduri Năiță Lucean. Politica lui asta e, mai făcu el o concesie în favoarea aceluia care era primul-secretar. Aștia au o politică și se țin de ea...” Fără echivoc, responsabilitate politică pe care și-au asumat-o face din acești politicieni o forță irepresibilă. Constatând-o, Năiță nu găsește altă supapă de salvare decât să ridice niște temelii de case prin care puteau fi păstrate parcelele lui de pământ Disperare și ingeniozitate practică, dar una care se va dovedi în viitorul imediat cu totul nerealistă.

Aparenta apreciere de care se bucura în sat primarul ascunde o caustică ironie, căci omul puterii „abia știa să se iscălească, însă nu-l bătea nimeni la politică. Atunci când zicea el „Tovarășe”, îngheța o adunare întreagă”. Melanjul de aparente calități și de defecte este anume construit de autor, ca să treacă de vigilența cenzurii politice. Ca venetic ce avea încrustat pe chip stigmatul înstrăinării dușmănoase față de sat, Craina este portretizat în tușe întunecate: „*sfrîjit și negru și ținând mereu la gură batista aia mototolită cu care își ștergea buzele vinete*.” (s.n.) În conflictul central al romanului, primarul satului și funcționarii executanți, corupți prin tradiție, responsabili cu cotele, totdeauna nemiloși, alături de secretarul de partid de la raion, constituie o axă a amenințării perpetue, ce pune la încercare toată înțelegera și răbdarea sătenilor. Meritul prozatorului constă în modul cum le-a dat viață, particularizându-i și asigurându-le credibilitate sub raport tipologic.

Imaginea emblematică, ce câștigă în economia romanului o pregnanță sculpturală era cea a familiei Lucean sosind la judecată pentru culpa de a fi ascuns, din propria recoltă, un sac de porumb: „Năiță își făcu loc printre oameni și veni în față, cu căciula de care nu se despărțea nici iarna, nici vara-pusă la subțioară și ținută cu cotul mâinii stângi. În urma lui, fuier, cei șase copii și muierea cu batic negru și plângând înfundat.” Sub semnul jocului de măști, cuvântul explicativ al pârâtului spulberă orice urmă de vină, de posibilă subversivitate, în condițiile în care scara cea veche fusese scoasă din uz ca din ea să facă arșice băieții, iar cei veniți în control nesocotiseră sfatul gospodarului de a nu se mai urca pe ea. Nu pentru prima dată, pârâtul ajunge în pragul disperării și cere judecătorului ca, atât timp cât el va sta la închisoare, să se ocupe de cei 7 membri ai familiei lui. Prezent la judecată este și omul său de încredere, Pătru, căruia condamnatul îi cere să elibereze câinele, care nu mai are ce păzi într-o gospodărie pustie. Noutatea personajului Năiță Lucean, ce reprezintă țăranul coborând vertiginos spre polul sărăciei lucii, este ipostazierea disperării, a defetismului în momente dificile când, neputându-și apăra proprietatea pământului, el regretă că nu a fost omorât în război, ca băieții lui să păstreze imaginea unui tată-erou. Ingenios este modul narativ al evocării unui asemenea moment-cheie în evoluția conflictului, reconstituit de către prozator în visul lui Pătru din capitolul al VI-lea, intitulat „Somnul”. →

Dinu Săraru creează cu un simț de-a dreptul pictural imaginii ca cea a lui Pătru meditănd la gura sobei în plină noapte, când fața lui pare plină de sânge, simbolul subtil al disperării sale nemărturisite. Dinu Săraru îl ipostaziază și cu o mască a împietririi, ce amintește de scenă din *Răscoala* lui Liviu Rebreanu în care Petre-Petre încremenește la modul expresionist: „...Pătru rămase cu ochii pe jarul din sobă, și văzându-l *cum stă neclintit*, pierdut în gândurile lui de bărbat și în grijile lui”.(s.n.)

Prozatorul plămădește un portret autentic al psihologiei țărănești în etapa dramatică a trecerii de la proprietatea privată, de tradiție milenară, la cea colectivă, proiectată de partidul unic după modelul sovietic. Personajul monolitic în diversitatea sa, concretizată în nume, care identifică segmente de arbore genealogic, ca Nicu a lui Nae, Veta lui Haralambie, Petre a lui Toma, Simion Popescu, Gheorghe Oțel, Mucălău cel Bătrân, Dumitru lui Dincă etc, concurează cuplul principal format din Năiță Lucean și Pătru cel Scurt. Acest cuplu a fost cimentat în anii războiului când cei doi consăteni „văzuseră moartea împreună”, iar acum credința lor „îi făcea opaci și chiar refractari la evenimentele politice care se succedau cu o viteză amețitoare”. Zvonistica stă la loc de cinste în sat. Atunci când se răspândește vestea că Năiță a promis la raion primului secretar, de care îl leagă amintiri din război, că va construi socialismul în satul lui, sătenii se neliniștesc și îi cer explicații. Socrul lui îl previne răspicat că poate să intre în colectiv cu pământurile lui, nu cu ce i-a dat el, ca părinte, soției lui. Subversivitatea lui Dinu Săraru se concretizează prin stilul exprimării și chiar prin limbaj gestual. Se simte că scriitorul a învățat lecția teatralității de la Marin Preda, având inteligența practică de a da cu totul alte semnificații semnelor scenice folosite de el în narațiune.

Tensiunea politică a unei noi realități are ca piloni adversari pe sătenii derutați și pe Craia, veneticul, sosit de la Corabia ca primar în sat. Subalternul său poreclit Ciclop, din cauza uncului ochi cu care mai vedea, sporește și prin deficiență fizică mefiența sătenilor. Când Craia și Ciclop se înființază la poarta gospodăriei lui Năiță pentru colectivizare, nimic nu se petrece cum cerea tradiția ospetiei, căci Năiță nu le iese musafirilor în prag, căinele sfâșie pantalonul lui Ciclop și când, în sfârșit, se regăsesc cu toții în casă, soția nu servește nimic musafirilor nedoriți:

„Femeia *continua să stea nemışcată lângă sobă și parcă era surdă, nu se clintea, nici ochii nu i se mișcau, nici nu clipeau.*” (s.n.) Devitalizat, chipul femeii, care dovedește un neașteptat simț scenic, ia rigiditatea unei măști, având ceva din fixismul privirii statuilor egiptene antice. Tocmai această încremenire spune mult, semnifică ceea ce femeia nu putea să exprime prin cuvânt. Georgina strânsese până și scăunelele pe care stătuseră copiii adineauri în jurul mesei. Așa se face că musafirii au fost așezați pe pat. Când femeia este trimisă în mod țințit să aducă din beci niște țuică spre a dezgheța musafirii sosiți prin nămeți până la ei în satul așezat „la mama dracului”, se încinge un adevărat scandal între soți. Memorabil este modul cum prozatorul conduce altercația lui Năiță cu Georgina, care pe neașteptate iasă din împietrirea simulată. Replica ei discreditează gazda și pune în cui pofta de băut a musafirilor nedoriți: „Unde ai tu țuică în butoi? Se miră ea acum cu un glas din care se înțelege că se pregătește o ceartă adevărată. Și tu crezi că dumnealor sunt ca tine, pe unde apucă, să bea țuică? Păi dumnealor sunt bețai ca tine?”. Dinu Săraru construiește din jocul verbelor un adevărat război al nervilor în care adversarii-soții Lucean și cei doi musafiri- se tatonează, ies la atac, intră în scenă pe neașteptate spre a echilibra raportul de forțe cu o intuiție a actoriei scenice de-a dreptul magistrală. De la expresia fețelor la starea psihologică a beligeranților, care își luau vorba din gură, încercând să se intimideze unii pe alții, totul devine un joc al măștilor care trebuia să acopere adevărul gândurilor și trăirii lor. Era acolo „o stare de fierbere stăpânită”, gospodarul histrion inventând mereu alte „drăcii”, căci „el se distra mereu improvizând și ascultându-se cum improvizează”.

Craia încearcă, la rândul-i, o stratagemă verificată ca imparabilă în relațiile lui cu sătenii. Îi vorbește gospodarului „cu glas de ședință cu care se făcuse cunoscut în sat ca un om al dracului și amenințător.” Decis să joace totul pe o carte, aruncă în joc situația critică în care fusese Năiță în toamna trecută, anchetat de Securitate. Altfel spus, primejdia plana și acum asupra lui Năiță, dacă promisiunea făcută atunci la raion nu se îndeplinește întocmai acum. Jocul măștilor continuă. Năiță mimează o supunere absolută, vorbind „cu o falsă smereală în glas și întinzând mâinile în lături”. Dar nici gestică expansivă, nici cuvintele aprobatoare nu-și ating ținta, așa că primarul devine amenințător, amintindu-i că „noi avem și alte metode,

„și dumneata știi și n-ar fi cazul.” Deși toată gimnastica pregătitoare, cu jocul din glezne al învăluirilor încercate nu părea să-și fi atins scopul, primarul enunță clar scopul vizitei lui oficiale, având girul primului secretar în fața căruia se făcuse în toamnă promisiunea lui Năiță. În scenă apare soția gospodarului. Ea „intervine iute”, deviind discuția despre colectivizarea satului lor, discuție ajunsă într-un punct mort. Răzvrătită cu un moment înainte, Georgina se sincronizează cu soțul ei mimând supunerea, așa cum obișnuiau femeile satului cu o anumită rațiune practică. Ea mută atenția spre Ion Ciclop, vorbindu-i “cu umilință și făcându-i plăcere vătășelului, căruia când i se spunea „domnule” mai ales de către muieri, se mai muia și mai trecea cu vederea câte ceva de la cote.” Maska umilinței învățaseră să o poarte femeile satului de munte ca să slăbească vigilența celor care dijmuiău produsele gospodarilor. Dar primarul nu pare impresionat de stratagemă femeii, ci reduce discuția exact în același punct-pivot, colectivizarea, rostul sosirii în Cornul Caprei. Acum, războiul nervilor schimbă brusc fizionomia lui gospodarului. Pe fața lui „se lăsă o umbră vânăată, ca atunci când vine câte-un nor și ia fața soarelui și te trezești din senin pe întuneric.”(s.n.) Folosită cu mare abilitate, comparația la care recurge autorul se dovedește a fi sugestivă pentru a fixa starea de spirit a țăranului asaltat de oamenii puternii. Năiță recurge la minciună, încercând să câștige timp spre a schimba raportul de forțe între beligeranți.

Schimbându-și masca, el simte că nu umilința este eficientă, ci contrariul ei. Metamorfozarea se cerea făcută instantaneu, căci „descoperind în ultimul moment o porțiță prin care să strecoare în mintea celor doi ideea că nici el nu e chiar singur pe lumea asta, îl mai cunoaște și pe el cineva, același cineva de care mai pomenise înainte și care cineva putea fi chiar primul-secretar, cu care simțea el că este amenințat subțire de cei doi.” Mutarea bună, ca a unui jucător de șah inspirat, reechilibrează raportul de forțe, acum când minciuna că el, Năiță, ar fi fost tovarăș de arme cu prim-secretarul în război nu putea fi →

verificată. Chiar dacă discuția se purta pe fundalul general al neîncrederii, totuși pe măsură ce „prinse Năiță un fir de curaj, și glasul său se schimbă, prinse și el putere, se întări”, primarul pierde din violența atacului verbal.

O nouă schimbare histrionică la nivel de limbaj face ca primarul să moaie tonul și să-și aleagă cu grijă cuvintele. Față de Ilie Moromete care anihilează pas cu pas pe Jupuitul venit după fonciire, Năiță restabilește echilibrul și este mulțumit să-l vadă pe adversarul lui mai înțelegător acum când „parcă se făcuse o pace între ei”. Craina încearcă o fraternizare cu țăranul desemnat să fie folosit de partid cu rol de cal troian și elementul comun, care-i putea alătura, era faptul că ei doi erau „oameni cu minte”, având responsabilitatea de „a pune la cale” ceva. Dar Năiță face imposibilă rostirea cuvântului „colectivizare”, de care se temea tot satul, întrucât deposedarea de terenurile de pământ și predarea la cooperativă a vitelor de muncă echivala cu renunțarea la speranță. O asemenea nenorocire nu înțelegea să și-o asume tocmai Năiță, intrând în cooperativă, chiar dacă înțelegea că satul Cornul Caprei era printre ultimele localități rurale rămase în afara noului sistem agricol.

Tot histrionismul la care recursese el era alimentat de „frica să un fie cumva obligat să dea un răspuns categoric.” Cuvântul „tovaroși”, anume deformat, pare să rămână străin de lumea satului în care cel numit astfel a intrat ca un intrus. Important era de înțeles că ceea ce spusese „tovaroșul” prim-secretar rămânea un postulat, aflat deasupra oricărei deliberări. Dar cazul special al familiei cu șase băieți care vor cere peste câțiva ani socoteală tatălui pentru că și-a dat tot pământul la cooperativă o scoate din expectativă pe Georgina, care, punându-și o nouă mască, preia toată revolta de adâncime a soțului ei și are curajul să o exprime într-o formă neașteptată. Cu masca pusă, referindu-se la propriile progeneruri, - „fir-ar ai morții”, cum pare să-i blesteme chiar ea, mama lor- ea îi privește pe cei șase băieți ca pe o viitoare amenințare. De aici și tonul violent în falsitatea sa cu care îi încondeiază: „-Și toți cer, fir-ar ai morții, se vârf și muiera lui Năiță în vorbă, arșă și ea de această discuție, la care se aștepta, dar pe care nu și-o închipuise totuși atât de apropiată”. Pe terenul astfel pregătit, gospodarul construiește imaginea de spaimă a judecării la care va fi supus, când va da socoteală de sărăcirea familiei prin cooperativizare: „Ăștia te omoară, că la noi sărăcia e mare, și oamenii răi de

nevoie, și ia pune-te dumneata cu șase care pun parul pe tine, că unde e averea lor cine le-a înstrăinat-o?” Dacă pe primar îl face copârtaș al raționamentului său, cu Ion Ciclop, bătut de femeie și de copil pentru că și-a „bătut pământul la popice”, strategia adoptată era una a anihilării imparabile. Pentru că legătura gospodarului din Cornul Caprei cu prim-secretarul de partid cerea prudență, primarul are paciența de a-i asculta punctul de vedere, dar acela i se va părea aberant, împins departe în timp pe când băieții lui deveniți proprietari vor decide ei ce doresc să facă cu parcelele de pământ de care dispuneau. Concluzia sa este limpede: „zic și eu să intrăm în anul două mii, poate că atunci se mai cumințește lumea și e altă judecată.” Iată o ironie de subtext care discreditează cu totul ideea colectivizării. Autorul acestui moment din capitolul 5 *Valea cu pietrele*, realizat magistral, înregistrează seismografic starea țăranului care, după plecarea musafirilor nepoftiți, se simte încolțit de o mare nenorocire, una fără scăpare. Figura lui Năiță este proiectată simbolic într-o ipostază dramatică: rămas pe prispă în plină zi de iarnă geroasă numai în cămașă, cu capul gol „lipit de peretele alb, încât părea, așa cum sta răstignit ca o pasăre.” (s.n.) Dacă în vol. II al romanului *Moromeții*, sub o ploaie neiertătoare, protagonistul medita asupra destinului istoric al țăranimii, Năiță reprezintă o altă ipostază, cea a omului care opune rezistență tăvălugului politic, care se vede nevoit să suporte „teroaarea istoriei” cum afirma Mircea Eliade.

La pomana din capitolul cu același titlu al romanului, eveniment pe care Pătru cel Scurt îl organizase ca semn al ieșirii lui din sărăcia la care fusese condamnat, țăranii adunați aduc vorba despre colectivizarea ce plana ca o amenințare asupra întregii comunități. Când află că mai mulți consăteni, între

Carmen Doreal, Doamna în roșu

care Gheorghe Oțăt, Petre a lui Toma, erau gata să se înscrie, Năiță se răstește la ei plin de revoltă, stare pe care autorul o exprimă și printr-o expresie fizionomică. La raționamentul practic al lui Gheorghe Oțăt „dacă asta e politica, e musai să jucăm și noi.”, replica ia forma unei interogații ce are menirea să-l trezească la realitate pe contraopinentul său: „-Și tu știi să joci? *Înfruntă negru la față* Năiță Lucean.” (s.n.) Maska revoltei omului „negru la față” este justificată prin eșafodajul rezistenței lui care s-ar prăbuși instantaneu. Raționamentul lui Năiță ia forma halucinatorie: „Cu ochii vedea fața de loc din Culmea-Oarbe și vedea cum se topește planul lui de a mai ridica acolo o temelie de casă, și locul se pierdea și parcă îl și vedea pe Geanovu măsurând Oarba toată și cureaua lui.”

El găsește incomplet raționamentul consătenilor lui, care sperau să scape de dări odată cu predarea pământului și vitelor de muncă, dar nu credeau că truda cea multă pentru „omorârea pământului” tot lor le revenea. Abia când se trece la alt subiect, „se luminează dintr-o dată Năiță la față.” În literatura română contemporană dedicată acestei teme, niciun alt personaj nu-și făcuse un asemenea plan personal de apărare a pământurilor lui de tăvălugul colectivizării ca protagonistul romanului *Niște țărani*. Între săteni, Năiță Lucean pune în discuție cele mai clare contraargumente la acceptarea unora și doar după moartea prietenului său de idei, va scrie și el cererea de intrare în colectiv, dar și atunci o face cu niște condiții care să-i răcoarească sufletul la o asemenea înfrângere. Așadar, un nou pact cu istoria.

Din arsenalul de instrumente pe care prozatorul le-a folosit cu iscusință pentru a panorama o lume țărănească pusă în mișcare de un comandament politic inespugnabil, am ilustrat numai pe cel mai rafinat, histrionismul. În accepția, „ultimului țăran din Slătioara”, cum îi place lui Dinu Săraru să se autodefinească, jocul măștilor care a pus în valoare cutremurul produs în conștiințele sătenilor de o stavilă de netrecut, este nutrit din inteligență practică, dragoste de viață și de natură, respect pentru datini și demnitate umană, din tenacitate și iubire de pământ, din familiaritate cu animalele gospodăriei și simțul eroic al sacrificiului pentru țară. O asemenea însumare de valori umane nu puteau fi teaurizate de prozator niciăieri mai tainic decât la „niște țărani” trăind într-un sat românesc așezat „la mama dracului”.

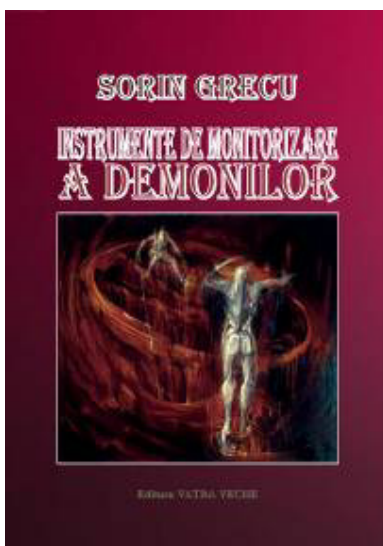
Cronica literară DUPĂ 44 DE ANI!

Poetul Sorin Grecu*, copilul teribil al poeziei Clujului anilor optzeci (cu frecvență la zi la „Școala de boemă clujeană”), „incontestabil campion al stilului smuls: / sentimentele abreviate - iubiri de scurt parcurs” (*Maratonist al speranței*), îmi reamintește că sunt printre primii comentatori ai poeziei sale, de vreme ce scriam în *Echinox*, nr. 11/12, 1980, că „Cele patruzeci-cincizeci de poeme pe care le include acest volum-manuscris (n.n. – *Pudriera cu apă*), multe din ele antologabile, poartă marca unui talent disciplinat, care a asimilat experiențe de viață și livrești ca pe niște fascinații, reflexul unei astfel de atitudini fiind această anatomie curată a vârstelor. Din toate aceste vârste (*Mă credeți ori nu!*) derivă o singură vârstă fundamentală: vârsta poeziei”.

Dar, atrage atenția poetul: „Voi vedeți în mine mai degrabă golanul proscris/ ieșit pe străzile Clujului taman acu` în apocalips/ decât o persoană/ școlită într-o bibliotecă însuflețită - altfel zis/ singurul capabil să v-arate (salvator) un zapis / emis de elitista școală a boemilor clujeană” (*Școala de boemă clujeană*).

Când au trecut cei 44 de ani nu știu, parcă ar fi fost ieri, cel puțin dacă am în vedere că Sorin Grecu este tot copilul teribil al poeziei Clujului, („azi – aceeași oaie neagră / te încapățânezi să hălădui prin furnicar/ însă paradoxal dai de un uriaș câmp viran / ticsit cu suflete moarte / preocupate să dea instant lovitura vieții” – *Ieșirea într-un oraș fără conținut*) care-și flutură cu aceeași dezinvoltură și lipsă de inhibiție steagul versurilor sale, ca pe o datorie mereu neachitată, pentru că și-a deschis multe conturi în care și-a depozitat elanurile vârstelor pe care le-a trecut prin tot felul de vămi, revolte, visele, amăgirile și dezamăgirile, rămânând însă la înălțimea (și la propriu și la figurat), care i-a dat distincție și l-a impus ca pe o voce singulară în orașul care încă se caută pe sine, cu poeții săi care n-au vrut să-l părăsească seduși de mirajul Capitalei, de la Aurel Rău la Adrian Popescu, de la Ion Mureșan la Marta Petreu...

Alergător singuratic de cursă lungă, greu de afiliat, Sorin Grecu așteaptă pentru poezia sa acea critică

detașată de con-juncturi și interese, care să-l așeze la locul lui, inconfundabil, mai degrabă de liant între generații și aspirații literare.

Poezia sa a ajuns acum, la maturitate, să aibă suflul tinereții în care și-a căutat drumul în poezie: „adolescent pe-atunci/mă pregăteam să devin poet / începusem și io să combin versuri /le recitam cu mândrie celor mari” (*Adevăr poetic și sex oral*). A ajuns poet, dar a urcat frumos în vârste, rămânând în vârtejul unei lumi pe care o visa mai bună și în care continuă să intre măcar în armonie cu sine, cel care nu se poate desprinde de trecut: „Nimeni nu te mai vizitează în ultima vreme/ decât poate firescul/ sau amintirea vreunui eveniment traumatizant/ din copilărie” (*Purgatoriu*).

Poziția sa față de starea poeziei e polemică, acuzatoare: „Ați început să emiteți atâta poezie / inflaționistă încărcată cu *vibe*” (*Adevăr poetic și sex oral*); „dacă-mi retrag urgent oștirile de cuvinte/ veți rămâne cu aceiași guriști stipendiați/ așii *felațiunilor* din Carpați / meritocrații literelor sulemenite cu ir” (*Dacă-mi retrag oștirile de cuvinte*).

El rămâne poetul stărilor de spirit cotidiene, în ipostaze comune sau insolite, presărate cu flashuri aduse din diverse amintiri, inclusiv din timpul inocenței: „ca dintr-un gheizer mi-au fășnit în memorie / întâmplări demult uitate/ stăteau cufundate/ în subconștientul genetic fără glorie” (*Testamentul ascuns al tatălui*).

Pune frecvent în balanță prezentul, cu un trecut care capătă adesea valențe paradisiace, dovada cea mai elocventă fiind transformarea unei

embleme a ludicului, „Alunelu”, într-una a jocului politic „A lu' Nelu”, cu toate conotațiile „evoluției” sensului, într-o proiecție a fatalității: „curând va veni și clipa când/ carnea ți se va desprinde de oase/ iar sufletul de trup” (*Purgatoriu*)

Destinul omului contemporan e pus în orizont metafizic, dar supus unor idoli care sucesc gândul rânduiei creștine „Ăștia vă sperie mereu/ cu ceva din ce în ce mai josnic și greu: / zilele de azi ar fi cele de pe urmă - și nu cum le-a rânduit bunul Dumnezeu”, salvarea fiind selectivă: „doar cei cu simțuri dezvoltate mai pot azi privi / în ochi adevărul – care transformă noaptea în zi!” (*Sacrificiu*)

Sunt ridicate la fileu liric vulnerabilitățile condiției de poet, vânată de ignoranții care fură biografia acestuia, râvnind la câștigurile sale, reușind, paradoxal, să genereze nu pierdere, ci câștig: „e prima zi de libertate absolută din ultimii ani” (*Ziua când ți-au furat biografia*).

Sorin Grecu își ia unele libertăți de limbaj, fără să abuzeze de lipsa de perdele, și scrie despre sine, fără rețineri, fără prejudecăți în valuri de sinceritate dezarmantă pentru performerii ipocriziei, rămânând un *Maratonist al speranței*: „alergător fără mas/ spui asta fără vreo urmă de îndoială / în ciuda acțiunilor ratate/ a pachebotului căruia îi năvălește apa în cală/ și-a vieții ce funcționează în regim de avarie:/ la final sufletului tău o să i se facă dreptate”. Evocă orașul boemiei sale, scrie despre „Secretele murdare ale orașului”, fiind forțat de împrejurări să nu se lepede de poezia socială, într-un „oraș mistuit de licheni și lichele”, „să mă salvez cumva de monștri/ intruderii fără de număr ai noilor smârcuri/ ce-apar și ei cu fiecare clipă ce trece” (*Dejunuri în stradă și alte mășcări*).

Despre ofensiva poetică a lui Sorin Grecu „Unii ar zice c-ai luat-o razna mergi deja prea departe”. (*Instrumente de monitorizare a demonilor*), dar nu poate rămâne impasibil, când vede „cum crește nimicul și a devenit deja nimicitor”.

Sorin Grecu e cronicarul în versuri al orașului său, consemnând întâmplări care nu se văd, parte a unei realități refugiate în imaginar, scrie uneori „cu urme întoarse, ca-n comunism”: „sunt obligat să scriu derutant / pentru obișnuitele lentile de →

NICOLAE BĂCIUȚ

contact” (*Scriu cu urme întoarse ca-n comunism*), în care identitățile, de orice fel, au fost înlocuite cu monstruozițai, spațiul mioritic fiind, pe rând, diluat, fezandat, apoi confiscat, încât ajungi să „îți cauți ființa în vechi ilustrate”. Deși, autorul știe adevărul peremptoriu: „chiar și rescrisă - viața n-o mai aduci înapoi!” (*Începi să-ți rescrii poemele*).

Cartea e computer-tomografia unui destin literar, care a trebuit să învingă poezia, să se învingă pe sine și să cucerească lumea. E posibila trinitate a lui Sorin Grecu, cel care crede că a „descoperit poate prea târziu”, „chipul bunului Dumnezeu”. (*Paradis în comă*), dar mai bine mai târziu decât niciodată: „însă acum/ lupta cu tenebrele a chiar început/ contempli deja singurul drum/ pe care ești lăsat să mergi/ atât ai putut:// înarmat cu o cruce și-un mănunchi de vergi/ iar rugăciunea părintelui - un scut!” (*Boxul lui Dumnezeu*).

Sorin Grecu își trăiește suferința cu demnitate și cu încredere în mântuire prin propria lui biografie, cu toate ale ei, bune ori mai neinspirate, dar aduse sub cupola iubirii și credinței, ca o împăcare cu soarta, dispus să se gândească „la concludivul poem/ pe care să-l inscripționezi într-o piatră/ departe de lucrurile lumii care gem/ și de cuvintele care latră”. (*Preumblare prin bibliotecă*)

Constată, ca-ntr-o spovedanie: „ce viață am avut! tot împărțind pumni în dreapta și stânga/ rușinoasă îmi părea îngenuncherea pe-orice prag/ sensibilitatea asumată mi-a fost numai pungă/ (așa se-ntâmplă când părăsești definitiv strunga)// de-acum voi încerca regăsirea Dumnezeului drag!” (*Ah, ce-aș fi vrut*)

Astfel, cuvintele poetului își găesc calea, iar acesta adevărul și mântuirea.

*) Jurnalist, scriitor, om de televiziune din Cluj-Napoca, născut la 6 februarie 1962, la Cluj. Absolvent al Facultății de Filologie din Cluj-Napoca. A practicat pe timpul comunismului următoarele munci: paznic de noapte, muncitor necalificat, librar. După 1989, a fost profesor de limba română, jurnalist și reporter de televiziune la importante publicații și posturi de televiziune, naționale sau regionale. Opt cărți de reportaj publicate, multipremiate, cum premiate (cu notabile distincții din țară) sunt și reportajele sale Tv.

ATÂT DE APROAPE, DEPARTE

Un proiect cultural care a scris deja istorie, legat de sărbătorirea Zilei Limbii Române (31 august), l-a avut pe Răzvan Ducan, aproape mereu, cronicar harnic și atent la cele mai mici detalii. E adevărat, și evenimentele incluse în acest proiect, precum și locurile alese pentru a sărbători Ziua Limbii Române au oferit din plin material reporterului, cronicarului, astfel că, de fiecare dată, în ultimii ani, Răzvan Ducan a pus între coperti de carte povestea unei sărbători, de celebrare a limbii române.

În aceeași reverberație a emoției, Răzvan Ducan a fost prins în vârtejul inspirației, scriind texte cu ținte poetice care n-au rămas în capcana circumstanțelor.

Apoi, și în cazul cărții de poeme dedicată lui Nichita Stănescu, ca și în cea dedicată lui Brâncuși, Răzvan Ducan a demonstrat că știe și să valorifice clipa, să o stoarcă de lirismul ei, ca mărturie a unor trăiri înălțătoare, a unor experiențe unice.

Ziua Limbii Române a inclus pe traseele ei și locuri în care există comunități românești, înafara granițelor de țară, la Roma, la Pererâta (locul nașterii lui Grigore Vieru), la Vidin (Bulgaria), Torac (Serbia)...

Proiecția pentru 2024 este Viena, capitala țării în care și-au găsit acum sens al existenței lor mulți români. Ca și altădată.

Mirajul Vienei i-a sedus pe mulți și nici românii nu au scăpat. Dar, dincolo de fascinanta Vienă, pentru noi mai e una care încă nu a închis rănile drumurilor noastre spre regăsirea ființei naționale.

Galeria românilor care își leagă numele de Viena include personalități de seamă, dar și oameni simpli, care s-au împăcat cu soarta, care au acceptat destinul, oricât de nedrept ar fi fost el.

Privind înapoi, spre cei care și-au legat biografia de Viena, de universul austriac, dincolo și dincoace de aura imperială, Răzvan Ducan a deschis baierile inspirației, cu anticipație, nemaiavând răbdare pentru „viitorul din trecut”, și a adus în unduire poetice vieți ale unor români rămase și în memoria Vienei. Cu Eminescu în frunte, monarh al spiritualității românești.

Poezia dă mâna cu istoria, într-un pariu pe care îl câștigă fiecare în parte, cu ceea ce i se cuvine de drept.

Viena de dinainte de Viena, cea căreia vrem să-i punem cununa Limbii Române la sărbătoarea ei, l-a făcut din nou pe Răzvan Ducan să vibreze, când cu bucurie, când cu tristețe, când cu nostalgie, când cu disperare, dusă până la revoltă.

El e justițiarul, pentru că, spune poetul, „bunul simț al judecății” o cere, care vrea să facă dreptate în toate nedreptățile istoriei, cărora le-au căzut victime românii, la Viena, dar și acasă la ei, din cauza deciziilor care s-au luat la Viena, în ceea ce-i privește pe cei confiscați de un imperiu rapace.

Prin poezia lui, Răzvan Ducan descoperă el însuși cât de profunde sunt legăturile ființei românești cu lumea Vienei, chiar dacă ea ne-a luat mult mai mult decât ne-a dat. Oricum, nu amestecă lucrurile, poziția lui fiind fermă: „apreciez doar Viena culturală”, „Da, Vienă, nu sunt deloc ipocrit.”

Poezia acestei cărți aduce „departele” aproape, îi luminează părți știute și neștiute, văzute sau doar imaginate. Viena lui Răzvan Ducan e o rană deschisă, nevindecabilă, mai lasă să se audă zgomotele și furia unor vremi.

Ca să completeze jurnalul liric al unei călătorii viitoare, Răzvan Ducan recuperează câteva episoade ale întâlnirii sale cu Viena, în timp.

Și de această dată însă, Răzvan Ducan dă istoriei ce e al istoriei și poeziei ce e al poeziei.

Demersul său original, unic, poate face parte din dosarul procesului poporului român, intentat Vienei de ieri și de azi, care va ajunge, până la urmă, și la o Judecată de Apoi.

NICOLAE BĂCIUȚ

UN CULT AL POETICULUI

Un constant exercițiu de admirație cultivat de-a lungul mai multor volume de poezie aduce Răzvan Ducan marelui Mihai Eminescu.

Poetul Ducan a mai „recidivat” în tentative similare închinare unor figuri poetice speciale, precum Nichita Stănescu, Adrian Păunescu sau Eminescu însuși, cărora le-a dedicat câte un volum de versuri elogiative, dar noul volum antologic proeminescian – *Religia Eminescu și Biblia visului de fier* (Vatra veche, 2023) le întrece, în amploare a fervorii și profunzime a inspirației în umbra visului eminescian.

Atașamentul forte al poetului, dus până la instituirea unui „cult” al creatorului absolut, jalonează momente cruciale din biografia cultural-poetică a acestuia, refăcând în acolade dedicatorii traseul ascensiunii sale lirice exemplare. Ni se propune o biografie poetică dar mai ales poezia unei biografii creative dedicate marilor teme ale simțirii și cugetării românești în versiune romantică - „religie” a inspirației cuvântului dar și „Biblie a visului de fier” al unității românilor.

Demersul evocativ al lui Răzvan Ducan realizează (în formularea lui Nicola Băciuț dintr-o densă, informată prefață) termenii unei „mitologii Eminescu”. În opinia aceluiași critic apelul la „modelul Eminescu” e pledoarie pentru o recunoaștere/celebrare a esențelor. Volumul antologic al lui Ducan conferă, în tonuri de o constantă „venerație”, coerență și viziune în imagini de o autentică inspirație. „Românului absolut” Eminescu i se invocă, drept argument, biografia spirituală, arcul ideilor și idealurilor sale, în frunte cu acela al unității românești – geografice dar și spirituale. Evocarea lirică a biografiei poetului are, în opinia criticului Băciuț, accente revelatorii. Din mănunchiul episoadelor invocate el conturează un „portret în mișcare” al geniului național. Între componentele acestuia intră biograful propriu-zis, viziunea trăită, ca și întregirea de sensuri, pe teme perene, ale profunzimii cuvântului.

Impresia la lectură confirmă o certitudine: antologia lirică dedicată de Răzvan Ducan tematicii eminesciene are, în fervoarea abordării sale, încheieri de vârf, antologice.

Imers voluntar în „curentul eminescian”, poetul Ducan nu se uită pe sine reușind, într-un timbru original, un dialog imaginar autentic. „Tușele de iubire” ce întregesc portretul Poetului sunt sublimări biografice, descriere a unei vieți exemplare. Astfel, traiectul temerar al călătoriei din tinerețe de la Cernăuți la Blaj, via Tg. Mureș-Târnăveni este și o primă plecare „de acasă” restrânsă către cea extinsă, simbolică, evocarea incluzând în bucla ei simbolică „visul de fier” al unității provinciilor românești. „Mica Romă” poate fi Blajul dar și Transilvania, urmată de ecoul lecturii ”tari” din Schiller în podul cu fân din Giurgiu. Noutatea radicală a experienței de viață a „haimanalei sănătoase” pornită din ținutul înstrăinat bucovinean este bine conturată într-o imagistică încărcată de nuanțe, sugestii intense. Excursul biografic al acestuia e punctat din start cu formulări radicale, în tonuri de jazz, cu volute și piruete verbale surpriză: „De „Indrea”, marea sărbătoare a dacilor/ devenită „Ignat”,/ o apă s-a rupt și un nod gordian era de tăiat./ Ipotești vine de la ipoteză./ Botoșaniul aștepta după colțul anului/ să-i dea Ipoteștiului în freză” (*Viața lui Mihai Eminescu*). Reperele biografice sunt cele esențiale, Ducan atacând frontal inclusiv aspecte cu interpretări controversate precum data nașterii Poetului, re-„botezarea” operată de Iosif Vulcan, reacția lui Alecsandri față cu „cineva mult mai mare ca el”, duritatea lui Maiorescu, cruzimea sfârșitului (episodul măsurării creierului), spectacolul ipocriziei – vină a simțului comun chiar în fața morții.

Pe linie mitologică nașterea Poetului e omologată modelului sacru/cristic, noul început e de „viitor domn, de limbă aleasă”, rege al metaforei cristalizate în ”stropi de miere”. Omagiul liric convenit e consemnat în termeni cosmici: un buchet nu de flori, ci „Mai bine aduceți-i meteoriți./ O lună plină, din argint moale,/ Să-i vărsați, mai bine, la picioare./ Din înalt aduceți marile șoapte./ Din crengile cerului, stelele coapte” (p. 24). Ipostaze aparent obișnuite sunt augmentate hiperbolic: „Actorul anonim,/ ce nu primește flori/ dar joacă toată piesa,/ e-n cușca de sufleur./ Și e sortit tot lui,/ jucând cadru cu cadru,/ tot neștiut, să fie/ regele din teatru” (30). Etapele drumului inițiat de la Dorna la Blaj sunt pietre-punți dintr-un periplu magic, o imersie în sacralitatea stelară a nopții contemplative: ”De pe brațul de fân,/ Sub Calea Lactee,/ Stea pe cer căuta/ Să pornească la cheie./ Și să-l ducă pe drum./ Pân la naltul cuibar,/ Unde stele sub cloșcă/ Luminează mai rar” (*Drum*). Evocarea hanului Calul Alb, locul de popas al Poetului în Tg. Mureș, e o restaurare spirituală, în culoarea vechimii: ”Au ruginit potcoavele Calului Alb./ Chiar el ajuns-a verde pe perete,/ Hangiu-i mort și mușterii la fel,/ Cei cu creștari în pungi, pe umeri, plete”. Clădirea veche e percepută în simetrii negative, induse de „hainul timp”: „Și hanul este dus la Han-Tătar/ Și curtea nu-i mai plină de trăsuri./ Hainul timp, de-un veac și jumătate./ Pe calapod tot trage noi măsuri” (p. 33). Împrejurimile Sânmărtinului (Târnăveniul de altădată) recâștigă parfumul vechimii, în tonuri de ceramică smălțuită din colbul unui târg de țară ardelenesc: „Și-a descheiat bumbii kaiseroc-ului și-a suflat în sân./ Fermecat fiind de vorovitul și de straiete ardelenesti/ Ale țaranilor veniți cu bucate-n căruțe./ Din Bobohalma, din Boziaș, din Cornești”. Tabloul e vopsit în paste apăsate, budai-deliene: „Și-a uimit ochii cu albul cămeșilor de cânepă aspră,/ Cu lucrătura cheptarelor de oaie./ Așezate-n căruțe, praponite de pari./ Pe somnul pruncilor pe-un strat de paie” (p. 34-5). Răzvan Ducan are puterea rezonanței sufletești cu modelul evocat, ca în scena salutului adresat „micii Rome”: „Sunet pur de românism, ție, Ave./ În diapazon tandru de Târnavă./ Ape prinse în →

IOAN MARCOȘ

galbine maluri,/ Ave, mică Romă, de pe dealuri”. O solemnitate imnică degajă apelurile adresate corifeilor pașoptiști, în a căror pleiadă corolar este „dascălul drag” Pumnul Aron, văzut în „doliu de lumină” (p. 36). Popasul la Rășinari devine un episod-simbol al eternității: „Peste zeci de milioane de ani./ O să fie chihlimbar/ Vorba lui Eminescu./ Prinsă-n rășină./ La Rășinari” (38). Meditația la data nașterii Poetului – prilej pentru un excurs simbolic în zbuciumata sa viață, se încheie cu o revelație șocantă: „Iartă-l, Doamne,/ Așa cum și el demult te-a iertat./ răstignit pe crucea conștiinței sale./ Spovedește-te, Doamne, de propriul păcat!” (136). Accidentul morții acestuia e dat drept un eveniment cosmic: „I-au legat capul cu o eșarfă neagră/ ca nu se vadă/ unde l-a pălit meteoritul,/ și unde, în jurul capului său,/ aurei strălucitoare/ i s-a dat cu flitul” (66). În tărâmul poeziei sale se intră ca într-o instituție a miracolelor: ”La Eminescu, în poeme,/ se intră ca într-o instituție,/ cu portar și contabil-șef./ adică nu se intră oricând și oricum.// Bați la uși ce se deschid prin răsfoire/ Și, în spatele lor, prind carate gradele de reverie./ Pe fire de păianjeni urci./ Pe ape freactice cobori./ În șaua unor electroni cauți pericole./ În sânul unor comete, de magice confluente mângâieri./ Până-n prăselele simțurilor,/ vibrează cuvântul (*Instituția Eminescu*). Nevoințele lumești (“Doar în somn mă satur după poftă./ Mațul gros mi-e mai mereu subțire./ Ochii largi, ca o căscată gură./ Se umplu numai în închipuire”) poetul le sublimează în vis (*În vise pun nădejdea toată-a mea* - 39). Locuirea Poetului se înscrie ca o comuniune între domestic și cosmic: ”Planeții i-au uns robineții./ Perseidele i-au umplut toate blidele./ Luna plină l-a hrănit cu conul ei de lumină./ Iară stelele din depărtare/ s-au lăsat desfăcute cu chei tubulare.” E un spațiu livresc, un loc ”unde polițe cu cărți, pe post de pereți./ Țineau cerul propriei vieți.// În rest, pe jos, cărți și manuscrise./ Din scoarță-n scoarță, citite și scrise./ Având toate, miezul greu./ Ținute de Poet la perigeu” (*Planeții*). În *Teatrul teilor*, într-o înscenare de magice confluente, Poetul e un Peter Pan liric, sufleur cu tainice puteri ce întreține vraja sevelor din tei („seva rolurilor, prin crengi și ramuri./ el a împărțit-o, cu dulceața ei”). Idila Eminescu-

Veronica are drept decor un Iași magnificent, încărcat de nostalgii: „Un braț al pick-up-ului/ Pe striaițele celor șapte coline./ Iașiul de altădată/ Aluvionat de vechime” (p. 49). Ca într-un concurs al miracolelor, omul și opera se întrec în surprize: „Și a filtrat înconjurul/ La rându-i, filtrat/ La rându-i fiecare./ Călău și condamnat.// Văzut-a nevederea./ Auzit-a neauzitul./ Spus-a nemaispusele” - aluzie anticipativă la „necuvintele” stănesciene. Complexul biografie-creație are, în evocarea lui Ducan, numeroase ecouri. În spirit geometric, suntem confrunțați cu speculații ingenioase, iluminări metaforice tari: „La început a fost ideea punctului și apoi punctul./ apoi strigătul reverberat al punctului/ a devenit linie dreaptă./ Apoi linia dreaptă a început să muște din întuneric/ și a devenit rază” (*La început*). În *Eminescu levita* inspirația are irizări mitologic-religioase, cristalizate în perfecțiunea cuvântului poetic: Eminescu levita./ Se ridică din când în când de la pământ/ și intra în tagma îngerilor.// Inițiasse o catapultă a cuvintelor./ Știa curenții de aer din jurul acestora./ Știa rugozitatea verbelor./ știa cât de lucioase erau adjectivele./ ascendența fiecărei forme de mirare.//... trăirile repetate găseau soluția perfectă”. În episoade ale prieteniei rezonanța sentimentelor sublimează în sentințe memorabile, ca în relația de creație cu Creangă: „Astfel, își potcoveau fiecare/ organele lor de mers./ înspre mirare” (p. 55). În „Lumânărar” ne întâmpină ființa duală, diurn/nocturnă a unui agent astral, „cu fruntea lipită de aștri”, ascultând „cometa rebele”, căutând, spre „izvorul facerii”, „în cuiabar înalt, ouă de stele”. Ritmul imaginii are pași mari, de uriaș: „Credința lui zugrăvea biserică./ Lumina lunii, tronând închipuirea.// Și el boteza în cristelnița firii./ Rază cu rază, nemărginirea”. Personalități poetice de anverguri

Carmen Doreal, pași spre Paradis

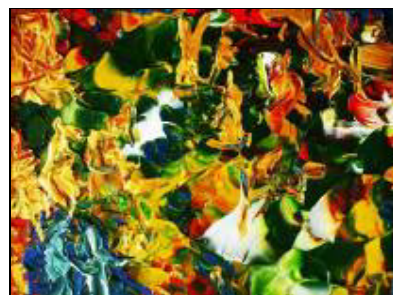
diferite își rețin individualitatea, ca în *Eminescu și Veronica*: ”El, luminând pe un cer./ Ea, luminând o-ncăpere”. Poetul care, citind mult, „închidea brusc cartea/ ca să prindă fulgere”, „și-a făcut în camera lui/ un insectar pentru ora de reverie” (p. 59). Mâncarea Poetului este, altundeva (p.60), hrană cerească pentru o foame spirituală: sațietatea venind de la Newton – cu mere, sau gustând „ciorchinii sorilor/ Direct de pe vița din cer”, ori urmărind „roiurile de lumini/ Din stupii galaxiilor pline./ Să centrifugheze puțină/ Miere de albine”. În pasta portretului intră și ipostaza jertfei: „O Ană din spatele unui zid de cărți./ Variantă masculină./ Ziua când nu s-a mai surpat/ Cultura Română” (*Trepte*). În posteritate el este „canonizat în stereotipuri” și, rareori, văzut în adevar, ca „înger păzitor de înger” (72). Manuscrisele sale de la Academia Română „sunt asemeni Giulgiului de la Torino”(79). O metaforă științifică iradiază un flux de imagini derivate, de ample rezonanțe: „Pe spinarea luminii stră-lucesc/ și solzii șarpelui primordial/ și nodurile din toiagul lui Sfântu Petru.// Aici, sub clopotul lui Gauss, sub toate curbele pământului./ a fost înghesuit, cu bunele și cu relele lui./ poporul român./ Dar aici, în clopotul lui Gauss./ este și Eminescu./ sub formă de limbă de clopot” (p. 80). Tema poemelor eminesciene e abordată în formule/definiții percutante: astfel, poemele lui Eminescu „nu trebuie date cu fixativ”, „nu trebuie tapate, ca să aibă volum de idei”, „nu trebuie date cu ceară, să strălucească” (p. 82); „Poemele lui Eminescu/ sunt statui în raza pietrificată a cuvântului./ căzând mereu în picioare./ la proba orizontului de așteptare” (p. 83). În ton pamfletar însă, cu note acide e realizată caricatura funcționarilor („care în sarcofagul registruului te omoară”), a „lăudătorilor” de ocazie: „oameni cu viciu/ Vor face un desant cu logoree./ Peste auditoriul de serviciu”; „va fi un joc de glezne, ipocrit”; „vei fi recitat cu emfază, bombastic”, „de pseudoculturali și politrucii” (p. 84-85). Tot în nuanțe ironice e pictat alt tablou al aniversării Eminescu: „În prealabil, de ziua lui EMINESCU./ se duc limbile să se ascută la fierar./ se decolmatează urechile de ceară./.../se închid și se deschid repetat și larg narile, ca exercițiu” pentru ”aerul ipocriziei/ de conjunctură” (p. 143).→

Ipocrizia recurentă la evenimente aniversare îi impun poetului Ducan, combinând „utilul și plăcutul”, „să igienizez vorbăria/ din preajma statuilor” (p. 112). În același cadru asistăm la un dialog de replici-surpriză cu Eminescu solemn, statuar. Evocarea sa e o succesiune de multiple nuanțe, precum cele sugerate la statuia din Târnăveni a Poetului: ”Neîndoios este el, cel de la Praga./ Incurabil romantic, scrutând viitorul”; ”Este el, cel cu îngăduința cât un munte”, ”făcându-și cruce cu dreapta de lut”; ”o conștiință” (p. 113). Comunicarea peste timp are turnuri tandre, de adâncă umanitate, ca în această „scenă” imaginată pe tema lumii virtuale din telefonul mobil: „oglinjoara luminoasă” e „telefon fără fir”, „un miracol numit tehnologie” cu care poți vorbi la capătul pământului./ dar poți face și alte lucruri, o mie” (p. 114). Cu Veronica însă nu se poate vorbi, căci are „telefon nealocat”. De 4 august, schimbul de gânduri despre Veronica înmormântată la Văratec stârnește remarca memorabilă: „Nici cenușa noastră-n lume./ scumpo, nu s-o întâlni.” (p. 120).

Imaginarul poetic al lui Ducan raportat la Eminescu are, ca Ianus Bifrons, o dublă față: una luminoasă, radiind inspirație, alta încruntată, detunând relele de percepție/receptare ale creației eminesciene. Falsitățile proliferază acut în preajma zilelor aniversare, „când începe din nou să se aspire/ locurile tasate de uitarea de peste an./ să se dea cu mătura și pământul/ peste obișnuința nepăsării crase./ să se dea cu straturi groase de vopsea peste ipocrizie” (p. 134). Sărbătorescul așteptat se transformă în „pâine și circ” : „*Mititeii*, ce vor încerca să se ridice./ vor sosi deodată cu muștarul penibilității./ în care se vor tăvăli cei mai mulți la discursuri” (135). Vizați sunt „cei ce la piciorul broaștei./ Au pus inculturii semn de carte./ Chiar dacă și-au tras pe bani/ Pompoase diplome deșarte” (137). Sau „culturnicii” care, ca să câștige o pâine, „în fața unor adunări./ Fac penibile mășcări./ *Mititeii*,/ tăvăliți prin muștarul narcisist al ideii” (159). Un elogiu condensat aliniază o serie metaforică intensă: „El, eternul azimut./ Călăuzitor în propriul durut./ El, apa vieții./ De unde se adapă poeții./ El, sensul major/ Al tuturor sinapselor” (161). Reverența poetică la statuia magică e adesea un pretext pentru seria întrebărilor-cheie:

„pretextul să-ntreb./ Până unde se întinde/ Necuprinderea./ Ce ne cuprinde” (167). Versificarea ni se prezintă nu o dată ca o scară cu trepte armonizate înspre un prag final, de tâlcuri profunde: ”Eminescu mă culcă./ Eminescu mă scoală./ Eminescu-i vindecare./ Eminescu mi-e boală/.../ Eminescu mi-e stea./ Eminescu mi-e crez./ Eminescu-i visul/ Sângerat pân-la miez./ Eminescu mă duce./ Eminescu m-aduce./ Eminescu mă învie./ De pe propria cruce” (185-6). Meditația asupra efectelor/ fenomenelor conduce firesc spre invocarea cauzelor, dinspre aspectele realelor înspre substratul lor poetic: „Poezia e buncărul meu în care mă refugiez”, unde „nu îmi trebuie nici apă și nici mâncare”, iar simpla prezență în ”acest adăpost de voie/ îmi dă o bucurie, care compensează toate nevoile primare./ Aripile îmi vin de la sine” (190). Imagini ale lumii de azi sunt chipuri în oglindă ale plâsmuirilor Poetului: „Orfană de părinți, steapă de copii./ Dulce Românie, nu-ți doresc să fii.../ Preferat cobai, furată prin hârtii./ Cărpă pentru șters, piele pentru-mpuns./ Cal de povară, vacă pentru muls” (196). Poetul Ducan își așterne „gigacaloria de dor” de țară sub semnul „visului” patriotic ardent eminescian, pe care de 1 decembrie îl poartă la Alba, „Ca să fie întărit încă odată./ „Unirea românimii”, ca vis al tău de fier./ Ce nu ruginește niciodată” (204).

Sub aspect tehnic, Răzvan Ducan recurge constant la vehiculul metaforei, pe care o stăpânește cu aplomb, la cote înalte de expresivitate: „Eminescu și Creangă./ toate la scară concavă./ rară prietenie adunată./ înflorire de agavă” (p. 56); Eminescu „Noaptea era cu fruntea lipită de aștri./ Adunând licuricii, din iarba de departe.../ Ca să vadă izvorul facerii, căuta./ în cuibar de înalt, ouă de stele” (57); în poemele sale „Bați la uși ce se deschid prin răsfoire/.../ Pe fire de păianjeni urci./ Pe ape freactice cobori./ În șaua unor electroni cauți pericole./ În sânul unor comete, mângâieri (74). Formula metaforei intensifică expresia, inducând sensuri ascensionale, ca în *Eminul*: „El, eternul azimut./ călător în propriul durut./ El, apa vieții./ De unde se adapă poeții”. O *Închipuire cu Eminescu* operează deschideri ample ale realului în imaginar: ”Bust de bronz și mai jos îngropat./ În beton, corpul lui./ Precum statuile/ Din Insula Paștelui./ Privind, ca un pui din cuib/

Carmen Doreal, Rapsodia toamnei

Ca pasărea mamă să crească./ Din depărtări./ Ca mană cerească”, dar și ale exteriorului spre interior/nevăzut (“Suficient să-l ampretez/ În circumvoluțiuni./ Cu flash-urile mele./ de devoțiuni”). O conversație aparent banală ne conduce firesc înspre un magic tărâm fermecat: despre bancnota de 500 de lei Poetul vrea să afle: ”De unde ai hârtia asta./ M-a întrebat./ Dintr-un zid, i-am răspuns./ Pe care, c-un Sesam, l-am crăpat” (p. 166). Un poem de structură ambivalentă, elogios/polemică include această densitate metaforică extremă: Eminescu „E soare fix, ce luminează veșnicii./ În noapte e bănuț de lună./ Românii se aștern cer pentru el./ Să răsără și niciodată să apună” (p. 201-202). Clădit în jurul metaforei, imaginarul eminescian al lui Ducan are forță și autenticitate.

Un evantai simbolistic susține evocarea sa poetică, de pildă în *Visul lui Eminescu*, unde virgulei i se găsesc un mănunchi de funcții („continuitatea în discontinuitate”, „încifrare a credinței/ că munții Carpați nu sunt margine./ ci scheletul de interior”, „organismul speranței, mereu viu”, „un cod binar./ virgula disimulată în punct”).

În 8 iunie 2023 Eminescu se arată drept „alt Iisus Christos” căruia i se poate vedea chipul ”pe o frunză de tei, cu statuia sa – „cabina de probă a „sufletului nemângâiet”. În *Veronica* ni se oferă o paralelă a două Veronici – a lui Iisus și a lui Eminescu, ambele simboluri ale compasiunii, „naframe în stand by” lângă „cruce de dus”. Imaginea „cămășii de forță” din poemul cu nume asemănător e văzută multiplicat, din acute unghiuri de forță conducând spre sugestia reprimării („șesătură concentraționară./ De intrigi pe bătătură, de intrigi bătute pe urzeală”).

În *Citea mult* simbolul nopții e orientat spre ”ora de reverie” a cititului, scăldată în magia nocturnă→

a „luminii de lună”, eminesciene. Statuia aparent mutilată a Poetului („fără picioare”, fără trup”, fără mâini, „din bronz”, „singur”) expune culpa majoră a posterității, urmată de replica aspră a celui „neînțeleș”: „Vă iert./ fiindcă așa cum nu am putut învăța/ a muri vreodată./ n-am învățat nici a neiertă vreodată” (p. 104).

Tonul evocării e frecvent aluziv, cu trimiteri la multele aspecte ale vieții și artei poetice a modelului poetic asumat. Evocatorul își imaginează, de Sf. Ignat („ziua nașterii adevărate”, după opinia bine argumentată chiar de Răzvan Ducan), o scenă de iarnă feerică, unde întâlnirea a doi poeți se menține în termeni ritualici, vectori ai unei simbolistici aparte.

Câteva poeme dialogale sunt inserții de citate compuse pe schema întrebări/răspunsuri în care aluziile la titluri, pasaje din operă abundă, replicile lui Ducan acționând ca intense actualizări (p. 148-151). Poemul *Convorbiri literare...* înșiruie, în limbaj comun dezvoltat nu fără un grad de sofisticare, scene cheie din biografia spirituală a „poetului nepereche”.

Atitudinea constantă a lui Răzvan Ducan, în raport cu „modelul” evocării este una militantă, deși cu accente insolite, ca în acest elogiu al tăcerii: „Orice intrus/ Este binevenit./ Dacă știe tăcea./ La plus infinit” (p. 123).

Convorbirea din *Că-i greu și acolo, totuși* se desfășoară pe spirala unor întrebări pline de solitudine confraternă, terestre: „dacă-i bine hrănit”, „dacă nu simte nevoia unei discuții”, „dacă are haine frumoase”, „tutun, cafea”, vreun „pachet” și alte „nevoi”, ca răspunsul Poetului să fie unul sintetic, esențial: el vrea „Peste o mie de ani./ O Românie care să mai aibă români”.

Structurate după o formulă clar delimitată, preponderent cerebrală, poemele „eminesciene” ale lui Ducan dezvoltă o serie imagistică abundentă, de puternice efluvii metaforice. Beneficiind de un limbaj elevat, flexibil, compozițiile sale au fluentă și expresivitate.

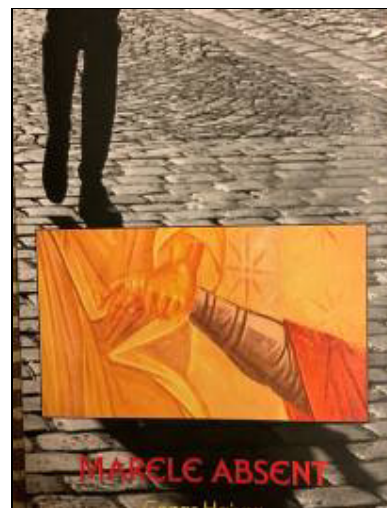
Avem de-a face cu un eminescianism de substanță, de inspirație (post)modernă. Admirația sa „lirică” cristalizează noi carate de originalitate, întreținând un cult ardent al poeticului.

Sentimentul iubirii

Iubirea apare descrisă în literatura universală atât ca un „sentiment sacru”, în accepțiunea dragostei sublime și necondiționate față de Dumnezeu, cât și un sentiment profan, mundan, relevat de amorul dintre oameni și, cu toate că, semnificațiile conceptului sunt numeroase și uneori surprinzătoare, toate sunt propagate oarecum unidirecțional și catapultate ca având drept obiectiv ultim dobândirea mântuirii sau Vieții de Apoi. Fiecare sentiment ori simțământ de acest fel trebuie să fie zămislit din inimă, desigur, și să plămuiască la rândul-i o bunăvoință din care să emane cvasi-einsteinian lumina, rezultat al cunoașterii celuilalt, astfel paradigmele sau modelele cu privire la această idee înălțătoare variază, de menționat fiind aspectul grecesc al triplicității sau triadei ori trinității acestui nobil sentiment: *eros* – latura fizică, *agape* – latura divină și *filia* – latura filială. În cartea sa de eseuri *Studii despre iubire*, José Ortega y Gasset efectuează o scurtă prezentare a ceea ce s-ar putea numi istoria iubirii amintind că: „Lumea antică s-a orientat mai întâi după cea a lui Platon, apoi după doctrina stoică; Evul Mediu a învățat-o pe cea a Sfântului Toma din Aquino și a arabilor; secolul al XVII-lea a studiat cu fervoare teoria pasiunilor a lui Descartes și Spinoza”¹. Astfel, observăm nestupefiați că puterea gândului e iradiată ineluctabil de-a lungul secolelor, însă fundamentul lucrurilor își conservă indubitabil limpezimea și originalitatea în funcție de perspectivele, mai mult sau mai puțin fascinante ale vremii, iar ceea ce naște dragostea este tocmai ceea ce florentinul Lorenzo Magnificul numea „*un appetito di bellezza*”². Regăsim, prin urmare cauza primă care dezlănțuie metamorfozarea ovidiană, închegarea iubirii și despărțenia îndrăgostiților de realitate, ceea ce același Ortega y Gasset numește „ideea dizlocării iubitei de realitate” totul concluzionându-se cu contopirea cu Marele Tot, așa cum poetul și filozoful Lucian Blaga definea „întregul universal”.

¹ José Ortega y Gasset, *Studii despre iubire*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 9.

² José Ortega y Gasset, *op. cit.*, p.10.

Volumul de poezie *Marele Absent* (Sibiu, Editura Agnos, 2021) aparținând autorului bucovinean Cezar Haiura (născut la 3 septembrie 1974 în Siret, județul Suceava, absolvent al Colegiului Universitar “Hyperion”, specializarea Consultanță juridică, jurnalist la cotidianul *Nord Press* din Suceava în perioada 1994-1996, funcționar public și pompier salvator și paramedic în cadrul ISUJ Bucovina al județului Suceava), al treilea, după debutul cu incitant-subversivul titlu *Poet de contrabandă* (Sibiu, Agnos, 2017) și un al doilea cu un titlu cvasi-romantic *Iubire și zbor* (Sibiu, Agnos, 2018) se focalizează pe tematica iubirii (căci “dacă dragoste nu e, nimic nu e”, potrivit lui Marin Preda, care l-a preluat pe Sfântul Apostol Pavel din *Epistola întâia către Corinteni*), la care se adaugă cea social-patriotică. Prima conține cel puțin trei fațete ori laturi poematice-filosofice: iubirea față de Dumnezeu, pentru femeia iubită și dragostea de țară/ patrie, iar Marele Absent este chiar El, Isus Hristos, Dumnezeu, care lipsește de multe ori cu desăvârșire din discursul de astăzi al umanității, preocupată de alte probleme mai mult sau mai puțin globale spinoase și depresive.

Chiar din primele poeme ale volumului, de exemplu, în „Femeia trofeu”, Cezar Haiura aseamănă ființa iubită cu un vânat, cu un trofeu la care visează toți adolescenții, în timp ce poezii sunt în stare să înveșmânteze femeia-trofeu ca pe o *Cântare a Cântărilor* (o carte a *Bibliei* unică prin celebrarea dragostei sexuale, ce redă „vocile a doi ibovnici, care se laudă unul pe celălalt, dorindu-se unul →

IULIAN CĂTĂLUI

pe altul și invitându-se la plăceri lumești”, conform lui Robert Alter și Duane Garrett), după ce au scormonit nopțile și dicționarele. În poezia “Un gând”, eul liric sau alter ego-ul autorului încearcă să găsească o definiție ad-hoc a iubirii, pentru el aceasta fiind un carusel bizar care-și schimbă des și lejer rotirea, atât dragostea simplă cât și cea față de Dumnezeu sau Isus Hristos trebuie simțită în doi și apoi în trei, singur sau în mod individual nefiind indicată. În opinia poetului: “*Căci, soarta, viața, lumea sau oricine/ Ți i-a adus în casă, înțelege,/ L-a pus preaplin de dragoste și bine./ Dar trupul vieții îl va îndrăgi, e lege!*”. În volumul lui Cezar Haiura, femeia apare și sub alte fațete sau ipostaze postromantice și idealiste, femeia năvalnică, femeia luminoasă, femeia milenară, din al cărei mers sugubăt curg „curcubeie sub arțar”, care se metamorfozează cvasi-ovidian în „cuib de dor”, și care se remarcă prin „ochii ei cumiņi”.

Cezar Haiura abordează și latura socială ori societală a poeziei, cunoscându-se faptul că în spațiul românesc, poezia socială a fost o constantă a preocupărilor lui Eminescu, începând cu perioada lui de formare și terminând cu faimosul poem *Împărat și proletar*, o sinteză a acestei poezii, în ea fiind diferite “straturi de experiență”. În poezia socială eminesciană se îmbină plenar și se întretaie carverian experiența vieții, dezamăgirea, simțul critic, răzvrătirea socială și națională și afirmarea unor valori etico-morale, concepte ori idei care se regăsesc și în lirica haiuriană. Poezie socială conține și opera lui Arghezi, dar aceasta se axează pe urâtul vieții, fațeta dizgrațioasă a lumii, mahalaua citadină, spectacolul terifiant al degradării umane, scabrosul și scatologicul, plăcerea cruzimii, putreziciunea și deșertăciunea lumii, într-un cuvânt estetica urâtului. Poetul german postbelic Hans Magnus Enzensberger vorbea despre un fel de subcapitol al poeziei sociale, respectiv poezia politică, lansând trei teze în acest sens: misiunea politică a poeziei este aceea de a „refuza orice misiune politică și de a vorbi în numele tuturor, chiar și atunci când nu vorbește de nimeni”; puterea și poezia sunt ireconciliabile, pentru că „în ochii Puterii, poezia este anarhică (...) subversivă prin însăși existența ei” și

„poezia transmite viitor”, printr-un dublu demers: critic și anticipativ.

La rândul său, Cezar Haiura exemplifică poezia socială, și prin aceste trei puncte de vedere sau viziuni, prin poemul intitulat chiar “Social”, care este subsumat și poeziei patriotice, astăzi desuetă, nu numai celei de protest sau de răzvrătire, eul liric pornind de la ideea juxtapunerii individului care îi merge bine și își afișează “râsul fără de rușine”, țării sale care-i merge tot mai rău. Autorul se interoghează ce este o țară și tot el răspunde: “*Un mușuroi de oase și un nimb/ O limbă și-o cărare spre afară./ Un petec de pământ ce nu-l mai schimb*”. De asemenea, poetul consideră amar, dar cumva conspiraționist, că țării îi este rău și că nu ne mai aparține, noi fiind stăpâni doar pe o părere și nici măcar soarele care bate la geam nu mai are putere “să ardă românește”. Totodată, se face trimitere la strămoși și la domnii și voievozii mulți care au stăpânit „vreun tron”, am oferit altora, nu din cauza fricii, nici obligați”, ci pentru „comision”, dar și la copiii mutilați emoțional prin școli cu absolvenți analfabeți, cu părinți roboți care își uită fiii în destrăbălări și bătrânii între patru reci pereți. Concluzia poemului este legată de un sentiment ineluctabil și inebranabil de zădărnice și de neputință părdalnică: „*Și multe-ar fi de scris, dar cui ajută?/ De s-ar putea schimba măcar un pic./ O țară ieri de aur, astăzi slută./ De bumi români ce nu mai simt nimic*”. Din aceeași categorie, dar mai patetic-bombastică, este poezia “Un vis”, în care eul poetic pornind de la ideea de dezbinare/ despărțire seculară a românilor își închipuie sau visează ziua în care românii să nu mai fie

Carmen Doreal, Atracție

despărțiți de nimeni și de nimic și să fie „un TOT și fericiți un pic”, finalul fiind de-a dreptul apoteotic: „*Un vis prea scurt pierdut azi în uitare/ De care tainic și mereu ni-e dor./ Să fim din nou o Românie Mare./ Să fim din nou./ Să fim din nou cu toții un POPOR!*” Poezia patriotică haiureană se extinde, după cum era de așteptat, și la Basarabia sau Republica Moldova, în poemul intitulat simplu “Chemare”, la fel de grandilocvent-emfatic, în care ideea esențială ar fi eliberarea și „reîntregirea tristului popor”, dublat însă de o inadecvată și periculoasă chemare: “*Noi așteptăm de zeci de ani pe malul/ Cel drept al unui râu despărțitor/ Un ordin, o poruncă sau semnalul/ Reîntregirii tristului popoer./ Deci, dar-ar Dumnezeu să se mai nască/ Un mareșal din viață de eroi/ Și bărbătește să ne poruncească/ Să trecem iarăși Prutul pentru voi!*”

Pe lângă poezia de dragoste, socială și patriotică, Cezar Haiura inserează în volumul său și poezii de esență creștină, ca de pildă, în poemele “Cu taină” („pom de rugăciune/ pe deal în Ghetsimani”), „Crăciun sub ploii” (aici, autorul se întreabă: “Se naște Pruncul: unde e iubirea?”), „Colindul căutării” (avându-l ca protagonist pe însuși Isus care ne cântă sub fereastră, culminând cu poemul-efigie-basorelief care dă chiar titlul cărții „Marele Absent”, în aceasta din urmă, eul poetic deplângând tocmai absența dureroasă și cvasi-irepresibilă a lui Dumnezeu, a lui Isus Hristos din lumea noastră cruntă și materialist-financiară de astăzi, din gândurile și ideile noastre torturate de parvenire și lipsa spiritului, până și din sărbătorile noastre. El este exclus din această ecuație, deși noi nu prididim în a-L invoca tot timpul: „*Așteaptă cumiņel o-mbrățișare./ Un La mulți ani timid sau complezent./ Noi robii, L-am exclus din sărbătoare/ Pe Împărat, pe Marele Absent*”.

În cele din urmă, putem spune că Dumnezeu l-a chemat la el pe Fiu, care suferea prea mult pentru noi, păcătoșii, El bătând la ușa lui Dumnezeu și cerând să intre. Există în cartea lui Cezar Haiura o taină a persoanei, a omului și o comunicare intensă cu divinitatea, cu Dumnezeu, cu Isus Hristos. Poezia este o transformare, o transcendență și o pregătire pentru moarte, inițiere, trecerea pragului.

Lecturi aleatorii

Altarul de „lumină și har“

Doina Pologea Berceanu (n. 19 decembrie 1958, Târgu-Mureș), autoarea unei izbutite introduceri în opera lui Bartolomeu Valeriu Anania, nu este o necunoscută pentru cititorii noștri.

Afirmându-se mai întâi ca autoare de proză scurtă (*Pescărușii nu se tem de furtună, Muntele și oglinda, Noi povestiri după piesele lui Shakespeare*), ea s-a impus definitiv în conștiința acestora în calitate de poetă cu profunde trăiri duhovnicești.

Urmând volumelor *Fantastica făclie* (2002), *Părtașii Taborului* (2007), *Tărâmuri și purpuri* (2011) și *Omul care și-a pierdut numele* (2014), noua sa carte de poeme reia firul tainic al acestora, adăugând stărilor ilustrate deja noi ipostaze ale dialogului cu sine și ale tentativei de a evada din „magma păcatelor“, în care s-a adâncit „de când s-a făcut mare“.

Cu gândul la copilul care a fost, coboară în sine „ca într-o Jilavă“ și, băjbăind prin întunericul ce a înconjurat-o în răstimpuri, se cutremură o dată în plus, constatând că trecutul său e „o mare de greșale“ și că ea însăși e o „țărănă stearpă“.

Întrebându-se cine în sine „stinge lumina și trebăluiește“, se vede prinsă în „plasele împletite din neguri“ ale unui păianjen ce o tot prăvălește în înfricoșata-i prăpastie și singura soluție pentru a scăpa de „cleștii și piciorușele lui“ e ajutorul Maicii Domnului, pe care o roagă să-i surpe lucrarea: *Pe mine de mine mă izbăvește!*

Știe că Măicuța sărut, cum o numește, e „toată nădejdea și alinarea“, este „veghea statornică“, „sărutul dezvoltat și mărit/ al Domnului/ de pe obrazul omului“, paharul de „apă limpede“ ce adună nu numai „singurătatea Fiului“, ci și „toată trădarea noastră“.

Tot mai convinsă că există „o taină prin care lucrurile/ lunecând ca pe schiuri/ dar nu fără o cumpănită măsură“ se apropie de ea atunci când le dorește, își revarsă toată dragostea către Mireasa Cerului și chiar dacă versurile se țin cu sfaială, ele zvănesc spre „culmea cea de sus“, aidoma lujerului trandafirului cu care o aseamănă: *de-aș ști grăi, Măicuță, un*

cântec pentru tine/ mai înspumat ca norii pe coline/ mai răcoros ca ploaia certând rugul de zmeur/ fugar ca albumița, în tremur și cutremur// de-aș ști grăi colinda Pruncului Divin/ din Betleem, născut odată cu ai lumii zori/ dar decât zorii mai curat/ mai luminos/ și mai frumos/ pe care noi Îl însângerăm/ Îl răstignim/ Îl îngropăm/ ca-ntr-un amurg al lumii, amânat/ de mii de ori// o altfel de colindă voi aduce: tăcerile/ care nu încap în cântec, iar lângă ele/ o pajiște de maci și albăstrele/ Mireasa Cerului să se îmbrace în ele.

Și cum Măicuța cântec e „fluierul Domnului/ în inima omului“, simte până în străfunduri cum e privită și cum ea îi așază în inimă „cămin/ Cu vreascuri lin troznind“, cum o năpădește cu „sfânt surăs“ și cum Măicuța îi devine „grădină-adeverită prin sărut/ Și prin bătaia inimii, ce sparge liniștea din ore/ Precum adeverește roua trandafirii“.

Recunoaște că, „gingașă, inima omului e un vas/ clătinat“, că stând îngropați „până la genunchi, până la umeri, până la os“ în oceanul de păcate, „chiar noi suntem iudele și spinii/ cumplitului chin“ generat de „cununa de spini a Golgotei/ unde floarea cu petale/ din stropi de sânge/ adună toată trădarea noastră“, dar pornind de la adevărul că Dumnezeu nu a creat inima „să conțină ură“, e încrezătoare că Măicuța lacrimă nu ne-a părăsit și că iubirea sa izbăvitoare e fără de margini: *nimeni niciodată ca tine nu ne-a iubit/ cu sângele Fiului tău pus pe Cruce ne-ai prețuit// Măicuță, lacrimă și lăcrămioară,/ cu*

toate grădinile tale din Cer ne-mpresoară!// ești vâl răcoros pe sufletul ars de păcate grele/ tu îl învii cu apă vie și cu trei smicele// Măicuță, mare e durerea ta/ nu s-a găsit cântarul în stare-a o purta// cântarul care ține lumea toată, cu tot ce e-n ea/ o picătură de aur primind - lacrima ta - s-ar surpa// în ieslea Betleemului Prunc ne-ai ivit/ nimeni niciodată ca tine nu ne-a iubit// Măicuță, lacrimă și lăcrămioară,/ cu toate grădinile tale din Cer ne-mpresoară!

Regăsindu-se pe sine ca „liant între minunile create și minunile nevăzute ale Lumii“, cum observă și Petrișor Militaru în cuvântul însoțitor de pe ultima copertă, Doina Pologea Berceanu reușește să ne convingă că „sufletul omenesc este o grădină a Maicii Domnului, iar inima omului este o floare în care Logosul renaște de fiecare dată când puritatea inimii se întâlnește cu gândul inspirat ca în aceste poeme bine-cuvântate“.

Străbătut de un „intens fior floral“, sumarul noii cărți de poezie a sensibilei poete vorbește practic de la sine și, pornind chiar de la titlu, transformă, filă cu filă, **Măicuța grădină** (Craiova, Editura Aius, 2022, ilustrații de Iulia Maria Defta) într-un imn ce nu te poate lăsa indiferent, cu atât mai mult cu cât în ziua de azi, când totul e de luat și nimic de păstrat sau de dat, am vrea să spunem, aidoma ei: *Cer nou aflând în tine, omule îngenuncheat/ Visele nu au trup, nici umbră, vântule gri/ de neluat fie sufletul meu!*

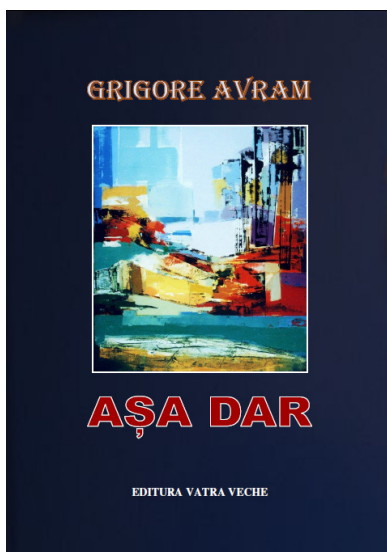
Să-i pășim așadar pe urme, să ne pătrundem de fiecare clipă în care Măicuța nufăr, Măicuța crinilor, Măicuța orhidee, Măicuța trandafir, Măicuța păpădie, Măicuța dimitrițelor, Măicuța bujor, Măicuța lăcrămioarelor, Măicuța floare de colț, Măicuța și toate florile lumii ne este privire lăuntrică, suspin, lacrimă, cumplitul bob de rouă, rouă de lână, dar mai ales rază și far, ce ne călăuzește spre altarul de „lumină și har“ și spre iertarea „adusă prin jertfa fiului“.

Să ne străduim ca și sufletele noastre să se transforme într-o „năframă/ până în larguri/ de la pământ la cer/ bucuria desfășurând“ și să primim cu inima deschisă darul sublim ce ni se dă, an de an, la Crăciun: *în noi se va naște/ Prunc minunat!*

CORNEL SIMION GALBEN

Vocea lirică a poetului Grigore Avram

Poezia lui Grigore Avram este un amestec rafinat de sensibilitate și inteligență artistică, de virtuozitate și inspirație tumultuoasă, precum și încredere în puterea Cuvântului și a Frumosului. „Aurul verde” al plaiurilor noastre mioritice a fost izvorul de inspirație pentru romanele sale : „Anul șarpelui” (2013), „Da, de unde” (2015), „La poalele Sodomei” (2022), iar în cele cinci volume de poezii strălucesc „codrii verzi de brad” ai lui Octavian Goga și se simte aerul proaspăt al regiunii în care poetul trăiește : „Lacrima nopții” (2000), „Rugi” (2005), „Sub cerul gol” (2008), „Cu rând” (2012) și „Așa dar” (2024). Cele peste 100 de poeme cuprinse în ultimul volum amintit cristalizează liric experiența acumulată de-a lungul anilor în profesia de silvicultor, care i-a dat satisfacția muncii, a împlinirilor și nu în ultimul rând sensibilitatea unei exprimări literare de o rară frumusețe: „Măsoară-mă în anii tăi pădure/ Și din celula ta zidește-mi casă./... Măsoară-mă și dă din timpuri rece/Privirii mele albul frunții tale./... Măsoară-mă din ochi și dă-mi culoare/ Să-ți vin ciopor, cu toamna, la izvoare (Ex silvae). Poezia are ceva din sfințenia rugăciunii și a unui cântec necântat. Pentru poet, pădurea este o clepsidră cu osia trecută prin propria-i ființă. El este „un orizont întreg de sentimente”, mereu flămând de cuvinte, pentru că în ele își găsește împăcarea cu destinul. Sunt superbe expresiile : „un polog de vorbe” sau „Cuvântul din mine clădește o rugă”, dar și altele. Prin stil și tematica amplă cu ecouri simbolice, Grigore Avram poate fi așezat alături de Gheorghe Pituț, Radu Cârneli, Anatolie Paniș, acei „poetii ai pădurilor și ai stihiiilor”. Felia lui de creație se caracterizează prin autenticitatea versurilor și dimensiunea sentimentelor puse în acord cu diapazonul sufletului său : „Am dat pădurii flacăra din mine/Și-abia atunci am înțeles ce-nseamnă/Să crești altoi. Și când am știut că vine/Un dram de soare, m-am trezit că-i toamnă./ Și-am adormit pe-un pat de frunze moarte/Când încă noaptea visuri doar cioplise./Țineam, cuminte, cerul prins în toarte./Dar, printre ramuri, luna se golise” (Un strop de

primăvară). Chiar dacă este adeptul structurilor clasice cu o prozodie fără cusur, el rămâne un poet modern prin imagini, mesaj și idei, limbaj poetic și valori estetice cultivate cu multă mîgală. Poezia „Traseu”, este imaginea sinelui : „De câte ori am fost, crezând că sînt/ Mai mult decît o palmă de pămînt./ M-am dezlipit, subtil, de neamul meu/ Și mi-am făcut din sânge curcubeu./Să se hrănească bolta mai apoi/ Cu tot cuvîntul argăsit în noi”. Verbul „a fi” primește aici nuanțe afective prin care se decantează „tot argintul vieții” sale. Nu văd în poezia lui Grigore Avram nicio forțare, nicio cărpire a metaforei, ci o exprimare cursivă, naturală care poartă amprenta talentului și harului său poetic. Fiecare poem din acest volum este datat și localizat acolo unde a fost scris. Se pare că autorul a vrut să pună pecetea peste momentul în care a avut inspirația să-l scrie, începînd din anul 2011 și până 2023, în localitățile : Bistrița, Sucevița, Sângeorz-Băi, Cluj-Napoca, Geoagiu Băi, Băile Felix, Târgoviște etc, sau chiar pe meleaguri străine (Corsica, Croația). Discursul poetic al lui Grigore Avram se pretează la o abordare tematică complexă. În multe poezii el caută sensurile vieții, își pune mereu întrebări despre viață, dialoghează cu sine însuși, folosindu-se de valoarea stilistică a verbului pentru a-și exprima intensitatea trăirilor: „m-am întreat”, „de-aș putea”, „aș vrea să cred”, „n-am știut”, „mi-e greu” ș.a. Tema iubirii, pentru Grigore Avram este o taină, o stare de vis, de frumusețe și fericire : „Iubita mea/Cînd lacrimi cu

duiumul/Prin viața ta ușor și se perindă./ Întoarceți anii, unul câte unul./Și vino iar, arzînd, la mine-n tindă” (Trucaj). Prin iubire își măsoară propria sa existență : „Cît de mare mă simt cînd iubesc/ Cît de mic cînd sunt trist, ce mărunt !” (Un fel de a fi), sau : „...dac-ar fi să pot să iau./Aș lua iubirea ta drept un început” (Dileme). Percepția naturii este o altă latură, tot atât de sensibilă, a creației poetului măierean. Din versurile lui se desprinde ideea că omul se află în strînsă legătură cu natura, iar natura se integrează în sfera umană. De aici provine și lexicul care cuprinde o arie semantică specifică pădurii : copaci, frunze, ramuri, lemn, tulpină, brad, stejar etc, termeni cărora le va găsi sensuri poetice și metafore pline de sensibilitate: Pădurea își rupe-o aripă/Și stoarce din nori nădușeală.../Copacii-s rămași fără nume” (Noatalgii autumnale): „De ziua ta copac străin./Mă-nchin în trupul tău divin” (Monument autumnal), ori „șoapta copacului blînd” (Un fel de împlinire). Foarte des face referiri la anotimpuri pe care le pune în relație cu vârstele omului. Peisagist de excepție prin culoarea cuvintelor, el dă curs unei stări emotive : Mă-ncearcă iar un răsărit de soare/Cu codrii adăpați în sevă nouă./Împodobii de păsări călătoare./Și iar pămîntul ne miroase-a rouă./Și iar, în holde, gustu-i tot de pâine./Și iar, în toate, bate-a primăvară!”. Trecut de vremea tinereții, Grigore Avram se consideră „Un biet străin, orfan de primăvară” dar se întreabă retoric: „Ce-am fi ajuns de n-aveam toamnă/ Și-apucături despădurite ?/ ...Cum am fi fost de n-aveam vară ? Ne-ar fi privirea mai feroce.../Dar dacă n-aveam primăvară ? (Fără anotimpuri). Există în poezia lui Grigore Avram câteva motive literare care contribuie la definirea mesajului său. Motivul dorului, un sentiment profund, răvășitor, care sugerează dorința, neliniștea și nostalgia poetului. El este prezent în poezia Mi-e dor de rod : „Mi-e dor de rod. De vocile din munte/Ce m-au condus înspre-ale văii pânze./Mi-e dor să fac din gîndul tău o punte./S-ajung la tine dezbrăcat de frunze”. Ca un laitmotiv „dorul” revine și în poezia „Pentru osîndă : „De dorul tău n-am să aprind/Cea mai rămas în noi pădure./Dar →

MIRCEA DAROȘI

vreau o umbră de colind,/ Care mă ține sub secure ”. Motivul visului, trezește în poet un sentiment de melancolie, dar și de încredere : „Curg râuri visurile mele/ Și mă conduc până departe .../ Cu ele zbor și nu mi-e frică/ Să rătăcesc vreodată drumul ” (Curg râuri). Trăirile poetului conturează întregul său univers liric. Pământul este un simbol esențial în structura acestor poeme. Muntele, dealul, văile și câmpia sunt elemente care fac parte din peisajul terestru: „ Și când o fi să mă împături/Cu trupul tău scaldat de Lună/ Redă-mă vremurilor munte/ Să-mi fie veșnicia bună” (Planeta Pământ) sau „ Mă aplec, uneori spre pământ/ Ca să-mi caut cuvânt din cuvânt ” (Exemplu). Spațiul cosmic se integrează în viziunea lui contemplativă : cerul, soarele, luna, stelele, sau fenomenele naturii, precum vântul, furtuna, norii, ploaia, lumina și întunericul, răsăritul și apusul, țin de structura compozițională a poemelor printr-o mulțime de sintagme : „ luna amfiteatru ”, „stele coapte ”, „geană de soare ”, „lucefăr tăcut ”, „galaxii obtuze”, „vânturi ciopor”, „bătrânul apus”, „baierile furtunii ” etc. Lirica lui Grigore Avram are și o coordonată religioasă pe care nu și-o asumă în mod declarativ, dar se simte fiorul acestui sentiment. Cele două poezii aflate în volum sunt dedicații speciale : una pentru mama lui și alta pentru mama prietenului său, Radu Blanche : „Te-ai dus la cel ce și-a-ntrupat Cuvântul,/Dar ne-ai lăsat un gol atât de greu./ Că toate-n suflet se răstoarnă parcă, /Deși tu ești de-acum cu Dumnezeu ” (Te-ai dus departe), „ ...Îți cer, Isuse bun.../O ia de mână, fără mult alai/ Și, în genunchi te rog, dacă se poate,.../Un colț de veșnicie ca să-ți dai/ Să-ți stea alături de-al tău cor de îngeri/ Să te slăvească-n veci neîncetat/ Și cum, în viață, tu ne-ai învățat,/ Din pâinea ta să mi-o hrănești, prin frânger ” (La întâlnire cu Isus).

Grigore Avram este poetul mărturisitorilor sincere: „Nu știu ce-am fost în vremea dinainte,/ Nici ce voi fi în anii dinapoi./Știu doar că astăzi timpul tot mă minte/ De parc-ar vrea să-și ceară înapoi/ Întregul univers care-l cuprinde”(Memorie parțială). Poemele lui formează în ansamblul lor cartea unei experiențe de viață, care în plan literar devine o bijuterie lirică cu profunde rezonanțe sufletești.

Călătorie prin abisul inimii

cu „purtătorul de cruce”

„Lacrima templului/ este o slavă cerească/ veniți să ne închinăm”, așa ne îndeamnă poetul Ioan Vintilă Fintîș în cel mai recent volum de poezii apărut la Editura Limes, 2024. Un poet de cursă lungă de la al cărui debut, cu volumul personal „Singurătatea supremă” (1991), au trecut 33 de ani. O cifră deloc de neglijat, cu puternice semnificații religioase, fiind adesea asociată cu creșterea spirituală, călătoria spirituală și dezvoltarea spirituală. Poate nu întâmplător, la trecerea acestui prag spiritual, autorul regizează cu măiestrie o călătorie a sinelui spre „țara promisă” în căutarea liniștii, acolo unde „sângele înfloreste pe lemn” și „totul este lumină”.

În „Lacrima templului”, frumos și sugestiv titlu, se pășește încet, cu sfiala începătorului care își vede imperfecțiunile în tăișul spadei cu care poetul Ioan Vintilă Fintîș cioplește cuvinte spre a le desăvârși în metafore seducătoare. Inginer de meserie, știe unde și cât să taie, astfel încât niciun cuvânt să nu fie la voia întâmplării, fascinand cu precizia de laser pe care o deține. Iată ce frumos descrie actul creației „deschid zidul nedumeririi/ și te caut precum pasărea/ zborul ei nevisat” (...) (zidul nedumeririi), apoi într-o ars poetica memorabilă, continuă: „a fost noapte și a fost zi/ deasupra și înlăuntrul ființei/ ceva înalt/ zidindu-se într-un cuvânt/ se crapă tăcerea / și a început să cânte/ devenim dintr-o dată păsări/ cu chipul neasemuit/ de frumos.”(cuvântul de la început)

La prima citire, în poezia lui Ioan Vintilă Fintîș, totul pare simplu și ușor. În realitate, ca să ajungi la „templul metaforei”, trebuie să treci prin „carnea pustiului”, să ascuți „glasul din flaut/ cum se deșiră ca un fuior”, să privești prin „fereastra timpului”, să vâslești cu încredere „spre catedrala gândului”, acolo unde „așteaptă lumina/ pentru a vedea fața lui/ în care pentru veșnicie/ vom fi botezați” (acolo ne așteaptă lumina), și abia când „se nasc poezii/ sfînșite cu lacrimi”, să te destăinuiești. Ce bine ar fi ca acest act al răbdării să fie înțeles și însușit de cei care cred că este suficient să arunce la întâmplare un pumn de cuvinte”, pentru a scrie un poem!

Pârjolul focului creator este întreținut de mici „fulgere cărunte”, pe care cunoscătorii le vor descoperi aproape în fiecare poem, „plânsul secundeii” fiind de departe una dintre cele mai frumoase „descrieri ale creației: „din adâncul

cerului/ frumos coboară un chip/ o fi duhul blândeții/ și adevărului/ când sunt îndurerat/ cum rândunelele din sufletul tău/ cuvintele înfloresc în poeme/ și crucea le tănuiește în sine/ la gândul celor întâmplare/ mai demulți/ astfel vom cutreiera prin mulțime/ plânset al secundeii/ încremenită pe cer/ pentru a se naște/ din nou inocentă.”

Departe de modelele acestui veac, în care „tot românul e poet”, Ioan Vintilă Fintîș rămâne un poet singuratic și singular, fidel credinței și creației sale, care-i seamănă – o „flacără rostogolindu-se printre portocalii/ spre deznădejdea ierbii” (rana inimii).

Călător împătimit căutând „cuvântul de la început”, sugerând starea de armonie și perfect atât de necesară „facerii”, când dansator „dansând în brațe cu timpul/ într-o neliniște tulburată/ de violoncele albastre”, când magician „din frunze se vor naște poeme”, poetul reușește să poarte cititorul prin atmosfera sacră a cărții în care toate își au rostul lor: caii orbesc, îngenunchează, valurile râd, ploile sunt amare, călimara e de pământ, căprioarele și nisipul dansează, sângele cântă, lemnul plânge, sângează, etc. Cum era și firesc, din peisajul liric nu lipsește chipul iubitei care îl însoțește permanent pe „drumul unei alte lumini” unde împreună învață „măreția sângelui/ scurs din icoane/ să-l strângem în pumni și să-l bem/ când soarele este insuficient pe cer”. Scopul final al acestor peregrinări fiind acela de a se pregăti pentru intrarea în cetate recunoscându-și cu smerenie și împăcare, slăbiciunile și păcatele „suntem căprioarele dimineții/ cântând/ înainte de a intra în cetate/ pentru curățarea păcatelor” (așternut evlaviei). →

MIHAELA AIONESEI

Motivul lacrimii, care se repetă în mai multe poeme, nu este neapărat un simbol al suferinței, durerii, fragilității, cum întâlnim la poeții Grigore Vieru și Lucian Blaga, ci mai degrabă unul al înălțării prin purificare, pentru a cunoaște puterea Duhului Sfânt. „*Să ne rugăm în tăcere/ doar așa se va arăta lumina/ devenind porumbel*” (**călători cum pădurile**).

Fiecare poem este un pas înainte în călătoria spirituală pe drumul Damascului, unde ne cheamă să-l urmăm „*spre tronul biruinței*” care „*es-te aproape de noi*”, împlinind condiția iubirii „*iubește pe cel care te-a iubit/ și niciodată nu a greșit cărarea.*”

Poemele păstrează o ordine interioară, ca și cum poetul ar fi păstor de cuvinte pe care le mână cu „*blândețe fără seamăn*”, dar ferm, spre locul unde „*Tatăl și Fiul îmbrățișați/ cu duhul adevărului/ ne privesc din apa/ pe care însetați o strângem/ dimineața de pe botul mielor.*” (O imagine tulburătoare, de excepție!) Nu dezvăluie tot, dar nici nu ne aruncă în mister, ci ne conduce „*la întâlnirea lângă Templu/ cu o iubire spațială*” pe care fiecare cititor o va percepe sau nu, după propria putință și credință. Cert este că deasupra a tot și a toate, cea care strălucește ca o cunună de sfânt este iubirea de aproapele spre care, cu tot discernământul, să ne îndreptăm, ne îndeamnă: „*iubește pe aproapele tău/ la loc de odihnă/ împarte pâinea și vinul cu el/ abia apoi călătoriți mai departe/ cărând pe umeri identitatea/ semințelor care mocnesc sub ploi.*” (**identitatea semințelor**)

O carte remarcabilă care invită la reflecție și reflexie prin aceste minunate exerciții de asceză, aș îndrăzni să le numesc. Poetul – un regizor de excepție – folosește limbajul religios tocmai pentru a putea atinge împreună aceeași înălțime a revelației întru buna înțelegerea a ceea ce este de (ne)înțeles. Ne cheamă la o trezire spirituală până târziu nu va deveni prea târziu: „*iată începe să se însereze/ să cugetăm/ cu roua dimineții/ nu știm/ dacă va mai veni/ păstorul cel bun*” (**să vină regizorul**)

Grafica interioară a artistului-sculptor Eugen Petri, adâncește misterul și completează tabloul acestei călătorii spațiale cu lucrări de excepție, cea de la pagina cinci, simbolizând în viziunea mea o lacrimă de piatră, fiind una dintre cele mai frumoase. Fie ca „*Lacrima templului*” să cadă în inima cititorilor, să atingă și să dea rod bun și înmiresmat.

**Lacrima templului*, Ioan Vintilă Fintiş, Ed. Limes, 2024, 113 pagini

AVATARURILE LUI ORFEU ȘI POEZIA LUI GHEORGHE VARGANICI

Descendent din familia poezilor orfici, Gheorghe Varganici care, în urmă cu doi ani, semna cu pseudonimul Sebastian Lestrangé³, se dorește a fi un aed profund al atipicelor timpuri pe care le trăim. Combustia sufletească, pe care o emană fiecare poezie a sa, dar mai ales cele care aparțin temei *fortuna labilis*, una rar întâlnită la alți poeți actuali, își pune amprenta mai ales pe dăruirea de ardent cântăreț al omului bântuit de rele, în acest veac al resetării. Baudelairean până-n măduva oaselor, prin imaginile morbide, apoi bacovian prin motivul toamnelor cangrenate și prin forța sugestiei, poetul fălțicenean observă realitatea cotidiană, banală, ca pe un efect al *mişcărilor tectonice* sufletești, ancestrale, care se derulează tacit, în partea nevăzută a vieții omului, de unde și predicția pentru scene sepulcrale, stranii. Asemenea poetului din Lancrăm, autorul volumului *DE*⁴ este convins că, așa cum creatul are la bază increatul, tot așa viața înseamnă de multe ori, o amânare continuă, secundă cu secundă, a morții. Viziunile sale despre societate nu sunt de suprafață și împiedicate în remarcarea unor neajunsuri materiale, ci sondează câinește adâncurile sufletești, față-n față cu dimensiunea timpului și cu pulsul iubirii ca univers compensativ.

Bazat pe o structură riguroasă, formată din patru unități distincte: *Depresiile*, *Demențele*, *Dezamăgirile*, *Despărțirile*, volumul intitulat monosilabic *DE* descoperă în sens invers, așa-zisele neajunsuri sufletești, ca detalii sincere ale eului liric, de la *Depresii* spre *Dezamăgiri* și nu invers. Adică, de la efect la cauză, ca într-o reluare a lecturii borgesiene, astfel

Carmen Doreal, Focul pasiunii

³ Cu acest pseudonim s-a înscris Gheorghe Varganici, la prima ediție a Concursul de poezie FLORI LIRICE PENTRU IUBITA MEA, organizat în martie 2021, de *Despărțământul ASTRA „Tmotei Cipariu” Dumbrăveni*, jud. Sibiu, la care a obținut premiul al II-lea

⁴ GHEORGHE VARGANICI – *De*, Editura Innk Story, 2023, Pucioasa

că despărțirile cântate în poezii cu formă fixă sunt văzute din postura depresiilor. Atipica aranjare a capitolelor, parcă împotriva firescului: *despărțirea-dezamăgirea - demența - depresia* și mai ales preferința atât pentru prezența în titlurile poeziilor, a prepoziției *de*, cât și pentru preferința pentru pluralul articulat hotărât al acestor substantive care vizează *bolile*, nu *boala*, articolul hotărât individualizându-le parcă, pe fiecare în parte, impune dramul de originalitate necesar. Articolul hotărât dă de înțeles că nu este vorba de orice fel de *depresii* sau de orice fel de *demențe* care i-au marcat viața eului poetic și totodată l-au determinat să scrie, ci de adevărate contururi ale lăuntrului său suflesc. Sensul acesta, al coborârii de la *despărțire* de cineva drag, la *depresie*, semnifică de fapt, un urcuș spiritual, iar pașii sunt treptele avatarurilor sale.

Pasajele ușor morbide, dacă nu sunt posibile porțițe deschise spre katharsis, sunt cel puțin niște aspecte de culise ale scenei vieții (cu lectura textului pe roluri, cu aranjarea de măști, cu detalii de machiaj, cu repetițiile, cu ultimele retușuri pentru scenă ș.a.), existente tot timpul în om, paralel, timpul, societatea: „De-atâtea ori, scriind, fără ca una dintre ele să fie inferioară celeilalte, culisele scenei și viceversa, viața însemnând și o moarte continuă, latentă, pe care poetul are curajul arghezian s-o privească drept în față: „La asfințit mi-am apucat trecutul./ Ca pe-un cuțit, și mi l-am împlântat în piept, apoi am expirat./ Privindu-mi drept în ochi necunoscutul” (*De viață*, p. 64), reflectând, fie la destinul de plâpândă→

NICOLAE SUCIU

frunză al omului: „Destinul frunzei e să moară./ Al meu e să mă chinui viu./ Închis într-un carnal sicriu./ Pecete-n sânge, nu în ceară” (*Rondel II*, p. 91), fie, în genere, la nimicnicia speței umane: „Eu sunt lumina pusă sub obroc./ Eu sunt cel înviat rămas în groapă” (*De cădere*, p. 62). Relevante sunt, așa cum am mai spus, unele imagini de-a dreptul baudelairiene: „Deci nu cumva să vă apuce plânsul/ Când hoitu-acesta va să guste lutul!? Acela nu-i sfârșit, ci începutul/ Descătușării omului de dânsul” (*De moarte*, p. 63), menite să scormonească dincolo de suprafața amăgitoare a vieții, ca realitatea secundă a vieții: „Eu nu știu moartea cât de nctet pășește./ Sau cum miroase clipa cea din urmă./ Nici viermii nu i-am auzit cum scurmă/ În carnea ce aproape putrezește” (*De moarte*, p. 63). Altele parcă refac atmosfera tipic bacoviană: „A venit toamna, dar în loc de frig, noroaie./ Vânt, cadavre vegetale, frunze, ceață, brumă, nori” (*De toamnă*, p. 37).

Revenind, pare-se, din profunzimea bolgiilor celor mai de jos ale sufletului, după ce își întorsese încă o dată capul spre Euridyce, Orfeul lui Varganici, ajuns în *istud tempus*, își înstrunește în așa fel cuvântul, lăsând deoparte „arta găunoasă a retoricii umane de toate zilele”⁵, apoi modelându-l în magicele retorte ale necuvintelor, încât să poată răzbate ușor, spre perfecțiunea *cântecului orfic*: „Mă vaiet și eu, în greoaie cuvinte” (*De speranță*, p. 67); „Cuvintele seci nebunie îndeamnă/ Și urlu la mine, și urlu la toamnă” (*De nervi*, p. 68); „Cu rădăcini sfioase vor desface/ Și oasele, și carnea, și cuvântul, / În scoarță sufletul să mi-l îmbrace” (*Sonnet I*, p. 79). Încropirea unei lumi imaginare nu este o *fugă în ireal*, nici o demisiune de la real, deoarece „imaginea nu e arbitrară, ci revelatoare”⁶.

În DE, *arta poetică* este o temă majoră, iar poezii aparținând altor teme lirice, fac deseori trimiteri la ea, ca la un suprem crez al artistului dăruit cauzei nobile, a sublimării acestei lumi în cântec, nu însă fără a o căli în spuză celorlalte teme: fortuna labilis, iubirea, am încercat/ Să nu cifrez obscure paranteze./ Ci, evitând un scris prea elevat./ Am vrut ca versul meu să eleveze” (*De cădere*, p. 62). Scrisul ca „slovă făurită”, trimite de multe ori, la argeziiana *Flori de mucigai*: „Fiindu-i

cerneala uscată, scrie cu sânge: „Dar nu mai am cerneală; scriu cu sânge” (*De insomnie*, p. 71); „Căci scris cuvânt în el e numai unul./ La nesfârșit pe foi: întunecare” (*Sonnet II*, p. 80); Căci versul se zbate și geme./ Îar litera scrisă mă doare/ De parcă aş scrie blesteme./ Dar caut în versuri iertare” (*Rondel I*, p. 90); „Coșmarul nopților de vară/ Am vrut pe frunze să îl scriu./ Destinul frunzei e să moară./ Cu ea, și-al meu cuvânt pustiu” (*Rondel II*, p. 91). Argeziiană pare a fi și înțelegerea nemuririi prin artă: „Iar tu mi-ai săngerat pe buze vina./ Că ți-am dat viață, ceea ce nu ești (...) Am vrut, cu jumătatea mea de gheară./ Să mângâi, jumătatea ta de nimb/ Și, lepădând pornirile de fiară./ O aripă pe trupul tău să plimb (...) Te aștept în fiecare seară./ Ca să-ți dau viață, ceea ce nu ești” (*De neființă*, p. 55). De asemenea, G. Varganici crede în salvarea prin scris: „Dar nemurind în numele-ntr-o carte./ Sau într-un vers ce-l vor șopti poeții./ Un strop din veșnicia frumuseții/ Pot căpăta, să uit cele deșarte (...) Dar nu cerșesc eternă amintire./ Căci și-amintirea trebuie să moară” (*Sonnet IX*, p. 88); „Eu însă, pe harta noilor hotare./ Mi-am înscris din vreme numele cu sânge” (*De așteptat*, p. 60). Poezia este cea care-i dă puterea de depăși momentele de criză: „Și-atunci, mânat de-un neștiut îndemn./ M-am ridicat, lăsând în urmă vina” (*De viață*, p. 64).

Nu în ultimul rând, semnificativă este încărcătura emoțională a orficeii iubiri, cum ar fi cea din poezia *De neființă*: „Pe umerii tăi goi am scris lumină./ Din sânii tăi am plămădit povești./ Iar tu mi-ai săngert pe buze vina./ Că ți-am dat viață, ceea ce nu ești să-ți dau viață, ceea (...) Sunt gol și alungat din pat afară./ Dar încă simt din coasta mea cum crești./ Și te-aștept, în fiecare seară./ Ca

ce nu ești” (p. 55), dar și deznădejdea copleșitoare în *Sonnet X*: „Nu curge dragostea ca băutura./ S-o torn din sticlă și să uit de sete./ Degeaba mai aștept să mă îmbete/ Coapsele tale, sânii, ochii, gura...” (p. 89) sau în *Rondel III*: „Dar eu îți știu vorbele goale/Și lingușirea de felină./ Doar să vomit poate să-mi vină./ De masca ce o porți cu jale./ De frumusețea feței tale” (p. 92) sau, bunăoară, încărcătura emoțională a regretului: „Necunoscuți, pe-o stradă solitară./ Ne-am întâlnit întâmplător cândva./ Tu ai plecat cu soarele de vară./ Iar toamna a venit deasupra mea” (*De soare*, p. 51) și nostalgică despărțire: „Dar rămâi în timpul de mai înainte./ Eu aici sunt astăzi, tu stai în trecut./ Nu-mi dă voie moartea să-mi aduc aminte./ Peste tine, ploaie, peste mine, lut” (*De devreme*, p. 49).

Din punct de vedere stilistic, recurența unui termen: „Nemișcat, nemișcat, nemișcat./ miez de noapte mă băntuie iar./ În clipirea de pleoape – coșmar./ În mișcarea suflării-oftat (...) Nu-mi pretinde vreun ultim cuvânt./ Mă apropii de groapă tăcut./ Peste mine și somnul pierdut/ Doar pământ, doar pământ, doar pământ” (*De somn*, p. 70); „Peste-ntristata mea inimă/ Picură, picură, picură” (*De ploaie*, p. 50); „Asfințit, asfințit, asfințit/ Nu mă lasă nici azi să respir./ Tu ești steaua ascunsă-n nadir./ Eu te caut mereu la zenit” (*De somn*, p. 70) sau a unei sintagme promovează obsesia unor emoții: „Din umbră în umbră de bloc (...) Din umbră în umbră de om (...) Din umbră în umbră de câine (...) Din umbră în umbră de poate (...) Din umbră în umbră de tine” (*De lumină*, p. 53). Alături de recurență, un loc aparte îl sugerează stărilor încărcate de emoție, îl are originalitatea metaforei: *fund de cer, la margine de cer, rețele arămii de jad, copiii durerii, coperțile pupilei, veșnicia frumuseții, toamna-nstrăinării noastre, toamna viselor, gratii de azur porțile de nori* ș.a., frăgezimea repetiției și a personificării, dar mai ales prospețimea epitetului: *urcuș amețitor, eratic asfințit, purpuriu nemărginit, ce purpurii sunt pașii tăi, vânt nor, poeziile ucise/ strigă mut, udă-i cărarea, aurul viu, frunziș întunecat, agonia-mi solitară, cuvânt pustiu, creangă fumerară, soare bolnav, lubrice șapte, dragoste uscată, grea ninsoare* ș.a.

Trudind la acest volum de versuri, tânărul poet, Gheorghe Varganici, anticipează faptul că, într-un viitor apropiat, nu se va afla departe de felul cum autorul *Poemelor luminii* vede poetul, ca un *donator de sânge la spitalul poeziei*.

Carmen Doreal, *Romeo și Julieta*

⁵ NICOLAE BALOTĂ – *Arte poetice ale secolului XX*, Ed. Minerva, 1976, p. 35

⁶ NICOLAE BALOTĂ – *Lupta cu absurdul*, Ed. Univers, 1971, p. 436

Ferestre spre lumina scrisului

Debutul literar al Eugeniei Faraon a fost „autorizat” de poetul Geo Dumitrescu în revista „Flacăra” din 1989, iar cel editorial poartă pecetea poetului Cezar Ivănescu care a semnat prefața vol. *Bolțile rugii* (1994). În secretul speciei japoneze haiku a fost inițiată și promovată de Florin Vasiliu. Haiku-ul e o specie dificilă care pretinde un maxim de comunicare a senzației în minimum de cuvinte, definită de Șerban Codrin drept „o estetică interioară”. Drept urmare, Eugenia Faraon a publicat, în 1996, vol. *Freamăt de cleștar*. În preajma haikului, vol. prefațat de Gheorghe Tomozei. Minionele speciei poetice în formă fixă foarte dificil de compus, precum renku, haiku, haiga, gunsaku, senryu, haibun se trag din poemul scurt clasic. Eugenia Faraon a perseverat în exercițiul liric insolit și, dispusă să se perfecționeze, se ncumetat să publice, în 2012, o carte cu titlul *Haiga*. Precizăm că în 1997, i-a apărut cartea de poezii *Floarea cerului*, cu o prefață de Theodor Codreanu.

Adăugând numelor de mentori - Geo Dumitrescu, Cezar Ivănescu, Florin Vasiliu, Gheorghe Tomozei, Theodor Codreanu - și numele lui Al. Cistelecan, remarcăm până aici întâlniri cu spirite auguste, providențiale, care au săpat urme adânci în istoria literaturii române, și care i-au validat talentul artistic pentru urcușul literar al autoarei.

În 2018, autoarea pare că părăsește acest teren atât de dificil, cerebral și exotic, căci trece de la frământul liric la discursul epic într-o carte de proză religioasă, prefațată de același Theodor Codreanu, cu titlul *Sera de suflete*. Menționăm că în afara trudei de scriere a cărților, autoarea are o activitate complexă, exprimată în slujirea caritativă și pastorală din cadrul Bisericii Romano-Catolice din Huși.

Estimp, Eugenia Faraon a publicat creații în diferite reviste literare și în vol. colective realizate în Croația, Canada, București, Târgu-Mureș. La Vaslui, a fost inclusă în vol. *Voci lirice vasluiene*, din 2006. Recent a fost editată antologia coordonată de George Roca din Australia, unde autoarea figurează chiar cu un fragment din volumul apărut în 2023, la Editura PIM din Iași. Este vorba despre duplexul memorialistic *Sub aripi de azur*, în două volume, cu o Prefață semnată de pr. prof. univ. Tarciziu-Hristofor Șerban de la Catedrala Sf.

Iosif din București, purtătorul de cuvânt al Arhiepiscopiei Catolice de București.

Structura cărții oferă cititorului două paradigme de înțelegere a lumii „de lume” și a nimbului „de taină”, sugerate de cele două subtitluri ale volumelor: I. *Poteci prin lume* și II. *Suim spre lumină*. Prima viziune încumbă dimensiunea orizontală (păienjeniișul de poteci pământene), alta - verticalitatea (unicul suiș „spre taină”).

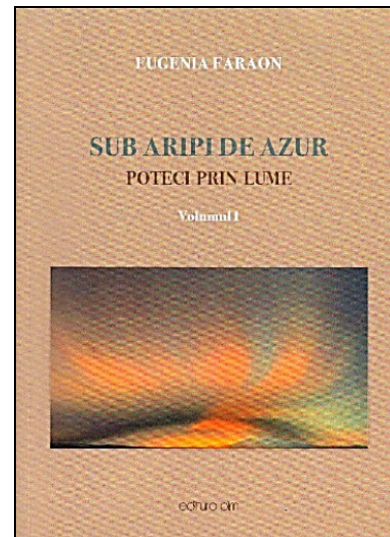
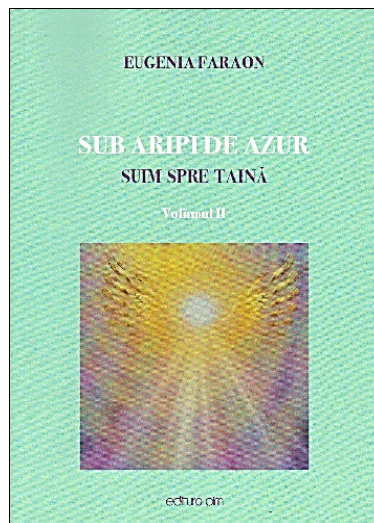
Compozițional, fiecare capitol se deschide cu un mesaj-citat (din texte religioase și de învățătură) adecvat conținutului ce va urma: „Toate lucrurile îmi sunt îngăduite, dar nu toate sunt de folos” (1 Corinteni 11, 12) (vol. I, p. 54); „Cu cât ne apropiem de Dumnezeu, cu atât ne iubim între noi ca frații” (I, p. 119), „Învăță-ne să socotim bine zilele noastre/ ca să ne îndreptăm inimile spre înțelepciune./ Întoarce-te, Doamne!” (Psalmul 90, 12-13), (vol. II, p. 253).

Închiderea confesiunii este realizată prin sfaturi („Încrede-te în Dumnezeu și va fi bine!”), convingeri („Numai astfel, palmele de la ceilalți devin aripi de zbor pentru suflet...”) ori prin invocații („Vino, Duhule Sfinte, muzica iubirii și bucuriei Sfintei Treimi, vino...”) ș.a.

În ansamblu, ca formula literară, substanța cărții este memorialistică, o saga din literatura de frontieră cu imagini pendulând între realitatea biografică și ficțiune.

Pr. Tarciziu-Hristofor Șerban oferă cea mai corectă definire a lucrării: „un manual de spiritualizare a vieții”.

Autoarea urmează principiul literarizării (auto)biografice, anihilând bariera între veridic și ficțional, făcând să interfereze instanțele narative:

autor-narator-personaj.

Narativitatea subiectivă e susținută de formele persoanei I (verbale și pronominale), dar autoarea are capacitatea să se detașeze și să-și observe ego-personajul indus sub numele Geniza. Metafora alegorică înregistrează treptele devenirii eroinei: înmugurirea, înfrunzirea, zbaterea, înflorirea, pălirea și revelația. Destinul Genizei - alter-ego-ul auctorial - impresionează prin dârzenia de a atinge limitele de sus, într-o succesiune de alternanțe din tehnica contrapunctului muzicii lui Bach: când viața a pus opreliști suiișului, în calea-i a apărut și câte o mângâiere divină, încât speranța a înmugurit din propria înfrângere.

Stratagama Eugeniei Faraon pare simplă căci relatările sunt despre sine, dar nu doar pentru sine, ci, mai ales pentru aceia care-i vor citi confesiunile. De aici tonul familiar de adresare către cititor, colectivul martor mut, cu care stabilește un dialog permanent și-l cheamă în poveste: „Vă invit să stăm sub streășina evenimentelor acestei eroine”; „priviți-o la aproape un an”, „iată un episod de iarnă grea” (vol. I). Autoarea se adresează nu făpturii fizice a prezumtivului lector, ci vorbește sufletului acestuia despre labirintul propriei călătorii spoveditoare. De altfel, mesajul scripturii e clar: cartea a cărei scriere „este o jertfă” reprezintă „o cale de căutare și de sugere a înțelesurilor vieții” (p. 30). Acestui receptor colectiv îi dă sfaturi, povețe izvorâte din experiența intrinsecă, adică „probe, ispite și lecții”, cum precizează autoarea. Iată câteva frânturi: „Scriu pentru ca să înflorim prin Har!”, „Trebuie să evităm: a risipi viața”, „Să nu neglijăm nicio →

LINA CODREANU

componentă a ființei noastre”, „Poate ar trebui, totuși, să învățăm unii de la alții ceea ce e benefic” (s.n.,L.C.) și altele.

Sunt de admirat la autoarea Eugenia Faraon capacitatea de autoanaliză, de armonizare a ceea ce stă „în afara mea” cu cele interioare: chemarea misionară prin scris și rugăciune. În abisurile conștiinței are convingerea că făptura-i fragilă a primit drept compensație cerească atribute speciale de întărire, precum: rezistența, credința, altruismul ș.a. Încercările vieții au întărit-o și i-au descoperit frumuseți inaccesibile semenilor, cum bine argumentează: „Fii recunoscător celui care te-a vătămat, căci ți-a oțelit voința” (Lin Kaiting), (p. 84). Apoi, harul scrierii, sensibilitatea și smerenia se încheagă ca trepte ale devenirii în aspirația de a „sui spre taină”.

Autoarea a intenționat să aștearnă în carte tot ce i-a trecut prin cap și prin suflet, ceea ce amintește de aprecierile lui G. Călinescu privind proza celebrei prozatoare interbelice Hortensia Papadat-Bengescu „căreia îi vine să scrie și care pune pe hârtie tot ce-i trece prin cap și mai ales prin simțuri. Însă capul acestei femei este inteligent, iar simțurile-i sunt rafinate...” (Istoria literaturii române de la origini până în prezent, 1941). Uneori, E. Faraon pare grăbită să epuizeze subiectul, adeseori „să ardă” până la capăt gândurile, speriată fiind că paginile pot deveni neîncăpătoare. De aici impresia unei dezordini în șirul gândirii, salvate de stilistica narației, când înflorită ca ramul de cireș, când aspră precum miriștea de secară. Unele aspecte ale epicului (de observație și de psihanaliză, descriptiv și aforistic) au tangențe și suprapuneri cu liricul, căci naratoarea are în străfunduri artistice primare o platformă poetică.

În autoprezentarea cărții Sub aripi de azur, de la lansarea din 21 octombrie 2023, autoarea menționa că este ultimul efort scriptural pe care-l susține, că gata, „asta e ultima carte”! Artiștii sunt născuți sub zodia inspirației și pare greu de acceptat că realitatea va curma actul scrierii, deoarece credem că Eugenia Faraon posedă rezerve de creație nebănuite nici de sine. Dovadă stă recenta mărturisire din noiembrie '23: „cred că Dumnezeu îmi dă subiecte pentru Desaga pentru ceruri, ultima mea carte, a șaptea”.

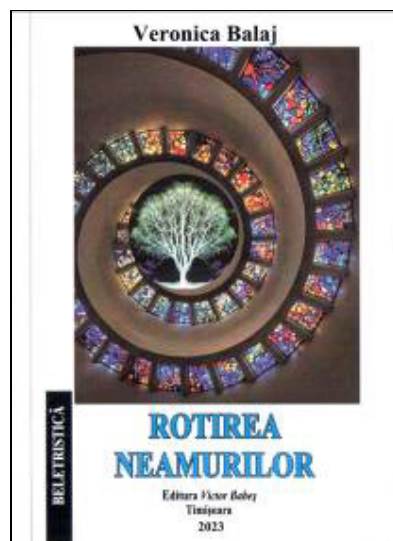
Cum preconizam, rămânem în așteptare...

ABISUL (POST)MEMORIEI

Sunt aproape trei decenii de când, referindu-mă la volumul *Ploia la Troia* (1995), remarcam faptul că „prozele Veronicăi Balaj [...] își găsesc punctul de convergență în (subtil) mascatul eșec al recuperării trecutului”, indiferent de cele două reacții atitudinale ale personajelor față de „un timp defrișat și străin: identificarea și distanțarea” („Orient latin”, nr. 6, 1995, p. 10). *Ploia la Troia* urma altor trei cărți de autor ale scriitoarei pe tărâm epic – *Jurnal de Timișoara, Ne tirez plus* (proză scurtă, ambele din 1991) și *Sărbători amânate* (1993, primul roman) –, iar dacă trimit la remarca mea de odinioară este pentru a pune în exergă faptul că problematica trecutului se ivește odată cu zorii operii sale. În răstimp, deopotrivă jurnalistă și poetă consacrată pe mai multe meridiane, Veronica Balaj a devenit autoarea unei creații care se impune nu doar prin amploare (aproape patruzeci de titluri), ci și prin forțele de portanță axiologică ce-i străbat toate ținuturile. Așa se face că, fătuindu-se ca poezie, proză, reportaj sau dialog, opera poartă aura fastă a totalității complexe, lăuntric echilibrată tematico-stilistic.

Bunăoară, rămânând pe tărâmul prozei, se vede limpede că între volumele de început și recentul roman *Rotirea neamurilor* (Timișoara, Editura Victor Babeș, 2023) se întind veritabile „poduri de raze”. Venind din trecut, ele răzbat către un alt trecut, mult mai îndepărtat, cristalizat în orbite identitare de intensități diferite. Ceea ce le ține întreolaltă este climatul inefabil al memoriei. În fapt, *Rotirea neamurilor* are drept nucleu de incandescență tocmai căutarea unui timp răzlețit, prin și dincolo de zările amintirii. Deltă valorică pentru întreaga rețea epică alcătuită de către Veronica Balaj, *Rotirea neamurilor* se dezvăluie astfel, simultan, ca roman al Sinelui și al Firii, al Eului îndepărtat și al Veșniciei în care conștientesc cele văzute cu cele nevăzute; căci, vorba lui Unamuno, „ceea ce nu este etern, nici real nu este”.

Trama narativă stă sub zodia acestei covalențe, în vreme ce cadrul în care se înlănțuie poartă însemnele zăpoarelor istoriei de veac XX. Pornită într-o călătorie-întoarcere la obârșii, Cătălina – protagonistă romanului, trăitoare în Franța – răzbate într-un spa-

țiu sluțit de victorioasa orânduire socialistă, dar intact în memoria sa afectivă: „Aici e partea mea de eden. Pe care am moștenit-o în adâncul sinelui și nu o voi lăsa destrămării cu niciun preț” (p. 8). Iată gândul sub imperiul căruia personajul descinde pe tărâmul rădăcinilor, animat de convingerea că „Viața se leagă ca verigile unui lanț”, numai că „Între verigile din trecut și cele actuale nu încap exactități. Doar sume variabile de întrebări, impresii, uimiri” (p. 46). Or, imperativ al călătoriei-revenire, recuperarea verigilor de demult – unele voalate de timp, altele din *alt* timp, necunoscut/netrăit – face ca celelalte personaje ale romanului să se situeze pe două paliere distincte, dar interferente, ambele participante la propensiunea onto-cognitivă a Cătălinei: *plenitudinea identitară*.

Primul nivel este configurat de *catalizatorii „vocii memoriei”*, i. e. Berta și Nadia, prietenele din copilărie, grație cărora Cătălina „re-trăiește” întâmplări vechi, pe de o parte, iar pe de alta, pătrunde în apele tulburi ale noii epoci. În tovărășia Bertei, de pildă, ghidul său în patria prezentului, protagonistă reflectează: „În memoria mea s-au interpus imaginile celor două copile care am fost tot noi. Imaginația ne dublează. Suntem patru laolaltă. Cele din trecut și cele de acum. Ne ignorăm secvențial, ne reîntregim printr-un joc existențial rapid. [...] Suntem și acolo, într-un îndepărtat ținut afectiv, dar suntem și aici, acum într-o învârtire de carusel” (p. 40-41). Deși pe același palier, pentru că ea se desprinde →

POMPILIU CRĂCIUNESCU

dintr-un „vechi cadru cam ceșos” al amintirii (p. 165), prin povestea ei Nadia potențază pliurile personalizate ale prezentului, de la condiția mamei cu copil „din flori” până la suferința indusă de eșecul catastrofal al mereu absentului său partener de a se refugia peste Dunăre. Evoluând între empatie și contrast, *jocul existențial* reînnoadă cu „celălalt eu”, închis de către protagonistă „într-un modul al memoriei” (p. 36).

Trebuie de asemenea remarcat că la acest laborios proces de reapropiere a sinelui îndepărtat participă nu doar personajele menționate, ci și parte dintre componentele toposului. Poarta casei, inaccesibilă acum, dar străjuită de același „copac magic”, salcâmul, și fântâna – mărci ale statorniciei în răspăr cu vremurile – se constituie astfel în funcții de cataliză mnemonică sau imaginativă. Martorul „a sute și sute de foste venituri și plecări”, salcâmul *se confesează*, aidoma porții, care-i amintește Cătălinei de „ultima plecare”, a ei însăși (p. 36). La rândul ei, fântâna „*păstrează magice limpezimi în adâncurile sale*” (p. 78), aceleași din care, la vremea când credea în nălucirile din povești, Cătălinei i se părea că ies „duhuri de aburi”. Este un simbol al permanenței și al permanentei geneze: „*de aici izvorăsc stele, galaxii, harul de-a crede în Dumezeu*”, apele sale au „*gust de văzduh*” (p. 77).

Din perspectiva tehnicii romanești, primul nivel personajal, complinit simbolic de elemente spațiale, configurează proustian un segment ontologic determinat: verigile „brumate de timp” ale lanțului vieții emerg cu limpezime în prezent, accentuând identitar cugetul protagonistei. Dar lucrurile nu se opresc aici.

Edgar Morin definește în mod just omul ca făptură ego-, socio- și geno-centrică. Lanțul vieții coboară mult mai adânc, cele mai numeroase dintre verigile sale se cufundă în depărtările pe care cea din urmă caracteristică le subîntinde. Personajul Veronicăi Balaj jinduiește tocmai la aceste depărtări izvodite de un timp căruia nu i-a aparținut, dar care-i cuprinde întregul neam. Limitată tot de timp, propria memorie nu poate decât să nutrească năzuința: voga imagine a mamei dispărute la 27 de ani, pe când Cătălina avea doar șase, stă mărturie. De aceea altele sunt căile susceptibile să ilumineze pe cât posibil

îndepărtatele verigi ale lanțului existențial. Este vorba despre *proiecția imaginativă*, pe de o parte, și, pe de alta, de ceea ce Marianne Hirsch numește – cu un termen la care voi reveni – *postmemorie*.

Ambele căi se întrevăd în structura romanească: dacă proiecția imaginativă traversează – preponderent în gamă poetică – întreaga textură narativă, cealaltă cale cristalizează un nou aliniament personajal, crucial pentru propensiunea ontologic-întregitoare a protagonistei. Complementar în raport cu cel dintâi, acest aliniament este cumpănit lăuntric de un *dinamism cu dublă față*: una întoarsă către *generațiile dinainte* (mama și bunicul matern), alta oglindită în *arhitectura romanului*, i.e. în relația capitolului-cheie: al cincilea, al optulea și al unsprezecelea (textul fiind distribuit în treisprezece secvențe).

Forța de recuperare a trecutului în *paradigmă genocentrică* este generată așadar multinucleic, prin intermediul unor personaje pe care le voi numi *atractori mnemotehnici*: mama Bertei, tușa/tanti Estera și tatăl Nadiei se impun cu toată pregnanța. Evocările lor dau viu contur personalității bunicului, domnul Filimon, a cărui imagine domina („cu reveniri biruitoare”, p. 9) memoria Cătălinei. Viețuind în două lumi, una marcată de anii pogromului (vezi povestea Esterei despre socrii ei), alta marcată de prigoana comunistă (vezi povestea tatălui Nadiei despre interogatorii și închisori), fostul primar „reînviat” din memoria celor doi, care l-au cunoscut, confirmă impresia de dărzenie inoculată protagonistei de fotografia de pe cruce: „*Este limpede că nu are teamă. Nici de veșnicie!? Se vede că-i gata să înfrunte orice [...]. Era trușă, era cutezător, era învingător*” (p. 28-29). Pachetul „cu hârtii vechi”, păstrat din parte-i de către tatăl Nadiei și dăruit Cătălinei, dobândește valoarea moștenirii unui „crașmei de viață”. Mai mult, scrisoarea netrimisă către fratele Jorj, de asemenea plecat în ceea lume, e „un semn al rotirii neamurilor”. Și, adaugă protagonistă, este un „Semn rotit în timp până la mine” (p. 286).

O rotire în spirală, desigur, potențialitate actualizată de către energia memoriilor înlănțuite „în zbor invers”: dinspre generația „de după” către generația „dinainte”. De aceea, noțiunea de *postmemorie* – forțată

probabil sub vraja unei particule invadatoare, ca orice modă (*postmodernism, postistorie, postcultură* etc.) – poate părea improprie. Nu de alta, dar dacă luăm drept pivot pentru „travaliul memoriei” (Ricœur) cea mai recentă verigă a lanțului vieții, mai potrivit apare termenul opus, *ante-memorie*. Oricum ar sta lucrurile, cert este că engramele trecutului încopciate de ultima verigă nu sunt îndeajuns spre a ilumina trecutul care o excedează, după cum nici proiecția imaginativă nu e suficientă pentru comprehensiunea propriei existențe chiar, darămite a lanțului însuși. Ea devine suverană abia din punctul de ruptură, de acolo de unde nu se mai află nimeni care să depună mărturie. Documentele, dacă sunt – fotografii ori înscrisuri –, i se oferă ca indelebil suport.

Revenind la „veriga” cea mai puțin încărcată de timp, personajul-axă al romanului, devenirea sa se transparentizează prin *adaus de memorie exogenă* la engramele manifeste. Climaxul acestui proces, dominat de cețurile ce învâluie amintirea înmormântării tinerei mame, Adela Filimon, răzbate în capitolul al cincilea, cel mai percutant din roman, și o are drept atractor mnemonic pe bătrâna Estera. Ea este cea care, deși nu-și mai amintește multe, în afară de ninsoarea stihinică din acel blestemat februarie, îi dezleagă Cătălinei un mare nod de, până acum, mister: faptul că fetița a leșinat, prăbușindu-se pe mormântul proaspăt. „Nu pot rotunji în minte întreaga ceremonie de la cimitir. Undeva se pierde ceva”, spune Cătălina (p. 151). „Pentru că ai leșinat”, îi răspunde Estera (p. 152): „Acum înțeleg. Aici era veriga lipsă din scena despărțirii” (p. 158).

Dureroasă *falie ontologică*, acest răstimp al viețuirii fără conștiență echivalează cu un abis insondabil: „*îmi lipsește și azi partea de viață despre care nu știu nimic*” (p. 163). Intervine însă, compensatoriu, proiecția imaginativă: „*O scurtă vreme n-am fost nici pe pământ, nici în veșnicie, unde-i doar curgere eternă. [...] Hălăduisem printr-un gol. Fără de timp*” (p. 160-161). Un gol ce prețuiește cât Edenul, din care, revenind/renăscându-se ca „ființă din lume”, personajul păstrează drept dar *lăuntric* o parte: „Aveam partea mea de Eden” (p. 162). Coroborat cu prima ocurență a motivului (citată deja: →

„Aici e partea mea de Eden”, p. 8, s. m.), acest enunț depliază semantic inefabilul tărâm: *edenul interior/inteligibil* și *edenul exterior/sensibil*. Viețuind departe de toposul rădăcinilor, personajul îl interiorizează și pe cel din urmă („în adâncul sinelui”), astfel încât devine purtătorul unui eu scindat: „În mine se născuse atunci un alt eu” (p. 157).

Iată de ce călătoria-revenire se dezvăluie ca odisee a plenitudinii identitare. Căutând verigile lipsă pe care genocentrismul le subîntinde, Cătălina caută pragul fuzional dintre *atunci* și *acum*, într-un spațiu care a fost, *cândva*, și spațiul verigilor pierdute. Nu întâmplător, pe lângă *functorii topologici de cataliză a memoriei* (poarta, salcâmul, fântâna), alte mărci spațiale reprezintă *functorii de relianță pentru toate vârstele neamului*; așa sunt *cimitirul* și *Valea Morii*. În romanul Veronicăi Balaj, cimitirul este spațiul median și mediator între verigi ontice și timpuri; este locul în care Cătălina intră în „jocul reinventării pașilor făcuți de înaintașii” săi: „Pași foști reali, cum tropăiau care mai de care! Siguri pe ei, șovăitori, monotoni, agili, speriați, furtuoși, timizi, plini de flexibilitate, greoi, atingând țărâna cu durere, istoviți, betejiți, singuratici. Romanțioși, încruciași unii cu alții, îndoielnici sau îndrumători” (p. 11). Spre deosebire de cimitir, Valea Morii are în plus o valență ideologică; inițial topos al comuniunii, în iureșul vremurilor acesta devine loc de suferință atroce (spațiu de adunare a evreilor pentru deportare, iar, în momentul naționalizării, al schingiurii morarului care se opune) și, în prezentul narațiunii, spațiu de circ. Schematica stratificată pe care romanciera i-o atribuie face din Valea Morii simbolul *altui* lanț, istoric de această dată, un lanț ce conotează nu atât continuitatea, cât constrângerea și năpasta; un fel de eden defrișat.

Refocalizând eșafodajul romanesc, devine foarte clar că, edificat pe un fundament tematic de esență onto-cognitivă – în care eul/sinele apare ca rezultat a „rotirii neamurilor” –, acesta este viguros susținut de simbol și metaforă. Simbolice sunt, precum am văzut, orbitele personajale și topologice (catalizatori/atractori) –, în vreme ce textul e brăzdat de multiple fibre lirice, prozatoarea Veronica Balaj

neabandonînd-o pe poeta cu același nume. Așa se face că problematica centrală a romanului se împresoară de o aură stilistică menită să-i potențeze gravitatea și ritmul. Undele metaforice – străbătătoare și la nivel grafic, în italice – diafanizează punțile dintre *chronos* și *aiôn*, dintre făptură și cosmos. Un singur exemplu: subtila ecuație liniște-tăcere: „*Liniștea din jur pare o funtă fugară, hăituită*” (incipit); „*Liniștea pare că stă pe loc sprijinită și ea ca și mine de trunchiul salcâmului de la vechea poartă*” (p. 48); „*Tăcerea, mișelește, adesea tăinuiește multe*” (p. 135). Iscodind ardent dinamica liniștii cosmice, cotloanele tăcerii ontice, dar și pripoarele imaginarului, personajul Veronicăi Balaj transgresează datele concrete ale căutării identitare prin ținuturile Bistriței, spațiul de obârșie devenind simbolul însuși al condiției făpturii ca verigă a Ființei.

Romanul se încheie astfel: „Port cu mine spirala înaintașilor neamului meu [...] și partea mea de eden, rescrisă” (p. 300). Scriindu-i istoria, Veronica Balaj se scrie pe sine într-o carte în care se poate regăsi fiecare cititor, verigă existențială la rându-i. Căci *lanțul Ființei* e nesfârșit, aidoma Veșniciei din care se iscă și în care se întoarce; aidoma Abisului.

Vibrația Dorinței Împlinite

Romanul Doinei Popa abordează teme fundamentale într-o manieră narativă mai puțin frecventată de scriitorii contemporani: valoarea epică nu este dată de vreun șir de întâmplări

cu impact emoțional asupra cititorului, ci de dinamica interioară: fluctuația gândurilor, schimbarea de stări sufletești, efortul de a depăși molozul împins de realitate până în străfundurile ființei alcătuiesc substanța diegetică. Desigur, avem de-a face cu un roman de analiză, iar autoarea nu se limitează la a reface în imaginar coordonatele lumii materiale, ci pătrunde – cu ușurința pe care și-o dau lecturile, meditația și rugăciunea –, în lumea nevăzută, în acea parte cu flux energetic divin, de care, ca oameni supuși vicisitudinilor de toate felurile, ne-am îndepărtat în timp. Suntem, spune Doina Popa, fire de iarbă, fiecare cu individualitatea lui, dar nu valorăm ceva decât împreună. Împreună putem deschide canalele de comunicare cu divinitatea, împreună putem să ne vindecăm de boli, de spaima de moarte și de multe alte spaime, cel mai adesea nenumite. *Vibrația Dorinței Împlinite*, o entitate născută din entuziasmul uluitor al maselor în acel Decembrie 1989, înlesnește, prin monologul ei interior (pedeapsă pentru căderea în cele lumești), înțelegerea laturii umane a personajelor: „Ce știu eu despre oameni? Nu știu mai nimic și nu trebuie să știu prea multe. Ceea ce trebuie să înțeleg e că oamenii pot fi grandioși, dar la fel de bine pot fi fire de iarbă. Și, mai degrabă oamenii știu să fie fire de iarbă decât să-și înalțe sufletul spre cele din înalt, către care e greu să tindă, pentru că nu-i ajută nici vederea, nici unul din simțurile lor trupești, dar nu-i ajută nici intuiția” (pag. 249-250).

Domnu' Învățător, Vera, Sonia și Laura, în efortul lor de vindecare (și autovindecare) sunt oameni – fire de iarbă fragile/ vulnerabile –, care descoperă partea imaterială a lumii; se pare că fiecare dintre noi vine cu tot „instrumentarul” necesar pentru o comunicare simplă și directă cu Lumina, dar că, pe parcurs, învinși de întunerice, uităm câte puțin, pierdem câte puțin, până ce ne trezim sceptici, poate chiar cinici atunci când vine vorba despre acele inefabile trepte ale cunoașterii esoterice ori despre terapiile spirituale prin care se pot trece pragurile de lumină și energie. Tămăduirea Verei este un proces îndelungat și complicat, care pune personajele în fața unor eforturi mentale și emoționale greu de→

VALERIA MANTA TĂICUȚU

înțeles pentru ființa concretă care ne convine să fim. Bolnavă de cancer, Vera este pe punctul de a face marea trecere, fiind, ca mai toate făpturile de pe pământ, „împietrită în șabloane convenționale care defineau realitatea materială” (pag. 183). Șabloanele duc la blocaje, la limitarea capacității de a înțelege anumite circumstanțe ale vieții, dar și la limitarea comunicării, la falsificarea ei, adică la infirmități neconștientizate: „omul nu-și poate da seama de infirmitatea ivită. Obișnuit să aibă la îndemână funcțiile creierului, nu simte lipsa de nuanță sau căile puține care i se pun la dispoziție. Tot mai tributatar conveniențelor, care devin aliate de nădejde, abordează un zâmbet politic, aprobă, rostește vorbe conjuncturale a căror eficiență a fost dovedită” (pag. 8). Ca să iasă din acest blocaj, Vera are nevoie de ajutor – și-l primește -, dar învață, în cele din urmă, să se ajute singură. Găsește modul în care chiar și cea mai crâncenă boală poate fi învinsă, prin miracolul simplu al credinței, al rugăciunii, al acceptării Luminei. Situată, ca și Domnul Învățător, „în mijlocul punctului unde se întrepătrund cele trei lumi, cea fizică, cea energetică și cea a spiritelor” (pag. 141), și ea primește „din plin puterea telurică și puterea celestă”.

Fundamentat pe învățături esoterice, romanul Doinei Popa se citește ușor și cu plăcere, pentru că autoarea, cu multă inteligență și intuiție, dar și cu mult talent, știe să îmbine dialogul cu monologul interior, analiza cu plajele narative (cel mai des, acestea urmăresc povestea de dragoste dintre Sonia și Domnul Învățător) într-un tot verosimil, interpretabil în mai multe chei. Desigur, cea religioasă este precumpănitoare și cititorul va fi pus în fața unei rezolvări neașteptate a aparentului conflict dintre preoți și tămăduitori. Mulți preoți consideră vindecările/ practicile esoterice ca venind de la satana, când, de fapt, spune autoarea, „în curând n-o să se mai mire nimeni. Noi, oamenii, vom progresa din punct de vedere spiritual. Vom înțelege mult mai multe atunci când se vor deschide căile, vom realiza că axarea pe materie ne îngroapă în pământ de vii”. (pag. 157)

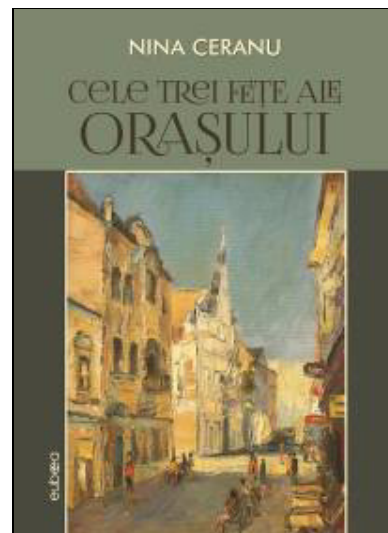
Doina Popa, „Firul de iarbă”, Eikon, București, 2023

TIMISOARA, ORASUL METAMORFOZEI

(III)

Nici Crăița nu este prea convinsă de reușita unei posibile căsătorii cu acest om prea direct, prea lipsit de delicatețe în discuțiile cu femeile: „Îl crezuse uniform în simfăminte, dar uite că avea și el sușuri și coborâșuri... «Ca persoană, e plăcut, dar pentru o conversație, ca să mai afli ce se mai urzește prin urbe, ceva ce nu știi, însă pentru o legătură așa cum e între un bărbat și o femeie... hai, s-avem pardon!» își duse ea gândul mai departe. Ferească Dumnezeu să se fi lăsat prinsă în mrejele lui, cu toate că el habar n-avea cum să curteze o femeie cum e de pildă Crăița. După eșecul primei legături... uitase arta învățurii. A seducției, n-a știut-o niciodată; era direct, dar mereu în pană de vocabule, fără să respecte, acolo, un minim de protocol.” (p.241-242). Ca să completăm și noi ce gândeau cele două personaje despre o posibilă relație viitoare, am putea spune că prezumtiva lor căsătorie ar fi fost cea mai potrivită nepotrivire... Iar cuvântul „bitang”, folosit de Crăița la adresa lui, pare să îl irite până la furie: „părinții dumitale [...] te-au crescut ca pe-un bitang” (p.253) și nu îi rămâne dator, sugerându-i că e colportor: „Mintea dumitale e deschisă numai la bârfe” (p.255), afirmație întărită și de naratoare: „Cât umblase să se pensioneze de boală – prea devreme, după părerea multora – Crăița devenise o curea de transmisie între cartierul ei și oraș, adesea schimbându-și direcția. Ducea de acolo-acolo spaime și bucurii, fără să știe că poate răspândi un virus fatal dintr-o societate ce deocamdată respira artificial, conectată cu cabluri, la o inimă bătrână, apărută de împrejurii fragile de carton, cu igrasie, cu reziduuri din casele părăsite, obținute prin retrocedări de proprietarii de drept sau de moștenitori inventați, prin falsuri înlănțuite și vândute unor inși care le lăsaus apoi în părăsire, cu intenția să le dărâme, și să construiască în locul lor altele și mai nefolositoare, greu de închiriat și, mai târziu, greu de întreținut.” (p.316-317). La tavernă, în fața unei sticle de „Stalinskaia”, Fortunat gândește despre Crăița: „Dă-o naiba de prostănacă, nu merita să-și facă sânge rău din pricina ei!” (p.260). Mai mult chiar, dorea să o facă knockout spunându-i „Ghiolbanco!” (p.261).

Fire discretă, echilibrată, Fortunat ocolește postura de vedetă dintr-un

calcul prestabilit: „Tot singur se strecurase prin viață, aproape furișându-se, căutând a se pierde în mulțime, nu pentru că ar fi crezut despre sine că e un om simplu, ci pentru că, înrolându-se în «marele anonim», risca să devină aidoma acestuia. O grupare fără personalitate. Ar fi fost un non sens, o nepotrivire... Simplitatea sa, văzută dinafară, vădit voită, era pentru a trece nebăgat în seamă. Și cu asta se ferea și de neplăceri. Însă riscul putea fi și aici mare: chiar să rămână un anonim. Acolo, în dreapta orchestrei, ori la clasă, în fața elevilor, așa era perceput. Cert e că nu stârnea gelozii, invidii, iar concurența, după părerea lui, era minimă”. (p.321-322).

Orașul din vestul țării este privit de Crăița „Ca orice ființă vie [...] că al ei e o vietate [...] se dovedea plină de viață! [...] Dar ea îl iubea și acum după ce-l percepuse vulnerabil și greu de mulțumit și nu l-ar fi schimbat pentru niciunul din lume. Îl iubea așa cum era, cu toate împlinirile și neajunsurile lui” (p.318). Eroina suferă atunci când „filarmonicistul” (p.317) îi prezintă infirmitatea acestui „conglomerat fără odihnă”, felul în care acesta „schiopăta – prin handicapul oamenilor, mai ales cel sufletesc”, considerând că urbea era „nefericită și neubită de indivizi cum era țambalagiul ăsta, și el o vintură care se spunea își luase numele de scenă de Fortunat când de fapt pe el l-ar fi chemat Sfârcea Pavel.” (p.318). Referitor la oraș, Fortunat nu reușise să și-l facă prieten, ba mai mult, ura să se strecoare pe străzile acestuia pline de nelipsitele cozi la diverse produse: „N-o înțelegea pe Crăița, fata venită din codri, cum de știe toate fundăturile, cum de nu se rătăcește niciodată, cum de →

DOINA BĂLȚAT

nu i se topesc pașii pe asfaltul încins când stă la cozi interminabile, la zahăr și la te miri ce, imediat după miezul nopții, când anvelopele străzilor își mai stâmpără arșița și până către prânz la a treia încercare de a-și îngroșa stocul” (p.321).

Romanciera nu uită să insereze și alte fragmente din radiografia societății comuniste antedecembriste: „*ici-acolo, se iscaseră câteva nemulțumiri, răbufniri sociale, dar anemice, aproape de neluat în seamă. La Brașov, se spunea, cică a fost o mică revoltă și alte câteva erupții, când niște intelectuali își ieșiseră din fire. Un foc de paie, cum ar veni. În rest, locuitorii se sculau în zori, se așezau la cozi pentru aceleași alimente.*” (p.59). Compoziția acestui roman realist este obiectivă, naratoarea este omniscientă și omniprezentă, iar subiectele sunt inspirate din realitatea comunistă, așa cum am trăit-o și am cunoscut-o mulți dintre noi. Acțiunea se desfășoară pe mai multe planuri, iar conflictele sunt de natură socială, psihologică, politică etc. Și revenind la politică, la cea comunistă, desigur, aflăm prin intermediul lui Fortunat bronchistul, invitat la Cenaclul „Ridendo” la o întâlnire cu caricaturistii și epigramiștii, că directorul de teatru este „*judecat de membrii de partid pentru că a folosit mașina instituției în scop personal, și-a cheltuit și vreo douăzeci de litri de benzină...*” (p.49). Directorul este umilit de „*colegii de organizație*” (printre care și portarul, tovarășul Gligor!) care l-au judecat „*ca pe ultimul bandit din lume [...] pentru combustibilul acela nenorocit*”. (p.51). Dar nu toată populația simțea efectele crizei alimentare: *judecătorii ad-hoc* (DNA a fost inventată mult mai târziu!) aveau mereu parte de belșug culinar căci, așa cum remarcă bronchistul-flautist Fortunat, „*Masa gemea încărcată cu de-ale gurii, cu navete cu vin de Recaș, procurate de tovarășul Wagner, un beneficiar, care aducea date de la IAS-urile și CAP-urile din Câmpia bănățeană, pentru prelucrarea lor la calculator.*” (p.50). Da, putem bănui că aceste favoruri li se făceau doar pentru că în acea vreme nu se auzise încă de „*pensii speciale*”...

Personajele care populează această operă literară întruchiează mai multe categorii sociale, complex caracterizate, reprezentând tipuri umane. Ceea ce le aseamănă este continua luptă pentru supraviețuire, sărăcia în care se zbat, mediocritatea ori banalitatea în care se complac. Ca într-o continuă mișcare browniană, apropiindu-se ori depărtându-se, aceste personaje

interacționează în funcție de nevoile personale ori sociale. Structura unui astfel de roman realist este închisă. Naratoarea utilizează frecvent tehnica detaliului și accentuează relația dintre mediu și personaj. Ghicim cu ușurință proveniența personajului (zonă geografică, familie, nivel cultural etc.) urmărindu-i limbajul, exprimarea, iar autoarea dovedește o bună cunoaștere a limbajului din sudul țării. Iată deci câteva cuvinte ori expresii utilizate frecvent de Crăița, cuvinte din zona mehedintului, care și mie mi-au „delectat” auzul ori mi-au „colorat” în mare parte limbajul copilăriei: „*sta lipită de-un zid, rebegită și învinețită de frig; pus pe hartă*” (p.219); „*Hăi dracu; Mânca-ți-aș ochii*” (p.244); „*la stai mata colea lângă mine, să mai tănuim și noi*” (p.249); „*Du-te nouă și cu-a brânzii zece!*” (p.258); „*din ălea ca să știe muiera dacă e borțoașă...; ce drac de loc de muncă e și ăla al consătenicii mele?*” (p.270); „*să nu-ți fi trecut pe la ureichi nimic-nimic?!; Te răzi de mine?*” (p.284); „*mai pății una: stam pe prosop, cu picioarele crăcănate, după asane și ce închinatulul ne mai comanda unu cât un ulm de înalt [...] pentru mine mâinile [...] e totu. Cu ele mă sprijon... [...] Așa că dupe o ședință de asta...*” (p.285); „*și-ar fi dorit ca madam Băluș să fie trează-trezuță. Sau [...] chefită, ca s-o poată îmbrodii*” (p.301); „*Uite cum mă-nțind eu la taină; Mă luă cu leșin din capu pieptului!*” (p.311); „*se lăsau mai greu «jeggăniși»*” (p.317) și altele și altele...

Dacă „burgul” a devenit „un personaj etern, întinerit, încărunțit, însăngerat”, în funcție de trecerea lui Cronos, simbol al formei devoratoare de viață, a unei dorințe nesățioase, cel cu care începe sentimentul duratei, se pare că și trenul este personificat: „*el era tocmit cu ora, cu ziua, cu anul, cu lungimea vieții lui, fără să se implice emoțional, să poarte lumea, și la bine, și la rău, la pace și la războaie... Nu se întreba dacă duce omul spre victorie sau spre eșec, dacă îl însoțește să-și continue viața, sau să moară. Are un mers al lui, aparent programat de oameni... ăsta era el și astea orașele cu adăposturile lor de suflete*” (p.218). Crăița a constatat că „*oamenii, locuitorii ai imobilelor din oraș, când aveau interesul, își puneau palma-n fund și-și vedeau de-ale lor. Plecau spre alte orizonturi promițătoare. Nu în transhumanță, ci în repopularea altor spații.*” (p.218). Nu poți să nu o îndrăgești pe Crăița pentru limbajul ei colorat, generator de zâmbete, dar și de „dileme”/întrebări retorice: dacă ambele

palme ale fiecărui călător erau ocupate cu căratul bagajelor, era permisă urcarea în tren? Dacă erau călători de la țară și nu „*locuitorii ai imobilelor din oraș*”, li se impunea aceeași procedură „*cu palma-n fund*” ori, poate... ambele palme?! Sau niciuna?! În mod ilar, putem să ne imaginăm „deprinderea” pasagerilor făcând „parada modei” în călătoriile cu trenul, devenit un fel de „podium” pentru manechinele-călători, imaginând chiar și durata, asta pentru că nu e nicio precizare referitoare la timpul punerii în practică a procedurii „*cu palma-n fund*”: la urcarea în tren, pe tot parcursul călătoriei ori doar „pe o bucată de drum”, poate că și la coborâre?!

Acest personaj, Crăița, devine „*proprietara pe jumătate a unei cocioabe înecată în verdeață, și a câtorva palme de pământ, unde vara proliferau milioane de fânțari, de-ți era aproape imposibil să viețuiești acolo*”. (p.390). Este vorba de casa din Crișan Telep, o zonă mai deocheată a orașului. Crăița acceptă împreună cu Fortunat să fie nași la nunta Ricăi, (consăteana Crăiței și măturătoare de stradă IGOT) cu Adam, „*cioban din vârful muntelui [...] scoborât de pe creste, forțat să joace acest rol, de mire, în ceremonia pusă la cale de niște inși iresponsabili sau puși pe șotii*” (p.453), nuntă cu o recuzită improvizată, caricaturală, un „*alai-cortegiu inedit*” (p.451). Chiar și mireasa constată nemulțumită că: „*ideea de a se duce la altar în dricul ăsta de cărat gunoiul era de-a dreptul idioată, cu toate că se voise a fi o caleașcă la care trăgeau «doi cai», cum nu mai avusese nimeni până atunci.*” (p.452).

Căii, în persoanele celor doi frați ai miresei, „*Relu, șchiop de la un cui ce-i dăduse-n talpa dreaptă, Toni, geamănul, șontăcâind și el de același picior, amândoi cu părul scârcior, roșcovani, cu tenul rozaliu ca niște funduri de nou-născuți, la fel îmbrăcați*” (p.453) fac parte „*din alaiul celor patru*” (p.455). Tot ei sunt cei care „regizează” nunta: „*Relu spoise cu bidineaua cu aracet carcasa verde a tomberonului, iar Toni aruncase asupra-i petale viu colorate, adunate de la florarii din Piața 700. Ici-colo, strecurați, la adăpost, câte-un trandafir roșu ca focul, poate din ultimii din toamna aceea târzie, și-o cală roșie, parcă ardeau*”... (p.456).

După ce au trecut de colțul Catedralei, au auzit „*sunetul de flaut al domnului Fortunat [...] într-o camionetă ce venea în urma alaiului*” (p.456). Sectoristul Telă, „*mobilizat și el ca și sutele de colegi din oraș*” își întrecă superiorul prin stație: „*Ce fac cu ei, tov' șef? Că creează busculade... →*

Eveniment cultural

Un medic publicist

Nimeni altu` decât Viorel Pătrașcu. Dermatolog piteștean renumit de niște decenii. Care, pe lângă piei, tratează cumva și mintea fanilor săi tot mai numeroși. Cu excelențele tablete apărute, tot de-o vreme bună, prin publicații și emisiuni argeșene. Ba chiar prin câteva volume de larg interes pentru iubitorii genului scurt și la obiect. Pentru că se fundamentează îndeosebi pe cazuistica enormă acumulată în practica profesională îndelungată, consolidată intens...

Ei bine, nu cu mult în urmă, Jean Dumitrașcu, publicist local, îi fuse, binevenit, amfitrion la o întâlnire tv. Interesantă foarte. Căci doctorul în medicină Viorel Pătrașcu mai avu încă o dată prilejul util pentru public să-și treacă-n revistă, succint, evident, viața și activitatea bogate. Aducătoare neîndoiește de satisfacții. Eu consemnând această întâlnire nu doar pentru informațiile oferite cu larghețe despre parcursul-i medical. Ba chiar despre mediul familial ce i-a asigurat

un climat moral sănătos și folositor până-n ziua de azi. La aproape optzeci de "primăveri" este la fel de activ la cabinet, cât și-n călătorii ori publicistică atractivă substanțial. Scrie cărți despre numeroase locuri văzute pe glob. Dă la iveală săptămânal tablete faine despre "bolnavi și... bolnavi". Ale căror subiecte provin, individual și colectiv, din lumea de-acum. Nu-s doar diagnostice seci, strict medicale, ci și-nfățișări ale nefericirii fizice sau psihice, ajunsă-n policlinica unde dă consultații. Uneori, cu trimeri la starea națiunii ce se arată tot mai suferindă din cauze medicale și sociale. Fiindcă medicu` nu e indiferent la ce se petrece-n jur și receptează corespunzător varii semnale audio, video. Nu doar bube, eczeme, cancere sau belee sexuale. Toate (plus altele neamintite), grozavă materie primă pentru-al său condei iscusit, creativ. Eu îl citesc mereu cu zdravăn interes în foile "pentru minte, inimă și literatură" de p-aci. Vreme bună fiind colegi în suplimentul cultural piteștean "Săgetătorul". Doctoru` dovedindu-se și cu ocazia

recentei întâlniri face à face un exemplar cultural incontestabil. Pentru asta cutezând a întocmi tableta de față. Știe atâtea, e inspirat și chibzuit la vorbă. Dovedind că merită să-l ascuți. Păcat că furăm în sală numai cățiva. Ai săi colegi de la URȘ de ce-or fi lipsit? Până și bransa lor să aibă fisuri?
ADRIAN SIMEANU

TIMIȘOARA, ORAȘUL METAMORFOZEI

→Un drac de tomberon și patru oameni... C-o mireasă de pomină, doi nebuni care se dau cai și șontăcâie de același picior, amândoi gemeni... și-un cioban, ginere...", iar răspunsul este unul previzibil: „-Du-i la balamuc, frate! Sună și vine imediat salvarea! Tu nu vezi ce e-n oraș?! Ce pomină de lume... Până deseară de n-o fi omor de om...” (p.457). Telă îi dirijează spre tânărlul părculeț din jurul bisericii și le cheamă un preot „să-i cunune în parc” (p.458). Nezărind pe Crăița și forțat de „micimanul Telă” (p.457) „să elibereze ringul”, Fortunat coboară să caute o altă nașă prin mulțime, apoi împreună cu aceasta decid să se lase filmați „de un cineast de la Clubul CFR-ului, Seby”. (p.461). Seby acceptă să îi filmeze la rugămintea lui Fortunat, care îl convinge că așa ceva nu avea să mai prindă în vecii vecilor, șansă pe care o valorifică și el, chiar dacă i-ar aduce riscuri inclusiv profesionale: „Cui nu i-ar fi convenit să se tragă-n poză și-n film cu circul ăsta din față, din spate, din stânga, din dreapta, dintre cer și pe pământ? Fără efort, bine regizat... cu miliție, cu tot cu tot. Filmare de concurs, cu un film suprarealist. Cum mai văzuse

la sârbi, la Ermil Kusturica. Fără a cădea în ridicol.” (p.461).

Florile roșii care „parcă ardeau”, lumea adunată în Piață, forțele de ordine venite cu sutele, devin semne care anunță o confruntare, o nenorocire: toți fug din calea gloanțelor, împrăștiați de milițieni. Doar Fortunat, în lada camionetei „îmbrățișase broanca și vibrațiile ei calde, care-i dădeau muzicianului o idee de liniște” (p.462), ultimul gând fiind îndreptat spre Crăița care nu apăruse încă. Apoi, „dintr-o dată cerul răsărise din pământ, roșu-sângeriu. Lumina se răcise, fără căldură” (p.463) în timp ce șuieratul gloanțelor îi părea muzicianului „inceputul simfoniei” sale, proiectată, dar neterminată, „Cele trei fețe ale orașului, cu muzicieni și instrumente diferite”, în timp ce „dăra de lumină” lăsată de gloanțe închipuia muribundului rochia de mireasă a Crăiței. Dintr-un „aparat de filmat” se înșirau „gloanțe de foc”, iar „umbra profesorului-muzician se alungise, roșie, și amenința să inunde Piața.” (p.463).

Avertizat asupra riscului de a se expune într-un film în momentul tensionat, acesta răspunde ca și cum

și-ar presimți sfârșitul: „s-ar putea să fie o zi de glorie pentru mine... să intru-n memoria colectivă, să vorbească o lume de mine, să mă pună la vreo gazetă de stradă, să mă trateze ca pe un revoluționar care adună mulțimea, mai dihai ca Cenaclul Flacăra.” (p.460).

Continuând tradiția romanului românesc de inspirație citadină, Nina Ceranu a creat un roman original, cu o viziune modernă asupra lumii din suburbiile Timișoarei, fundamentându-și romanul din perspectiva relației omului cu timpul, a umanității cu istoria, la răscruce de epoci, sub presiunea unor evenimente necruțătoare.

În acest roman tulburător al Ninei Ceranu, poveștile se întrepătrund și destinele se schimbă în mod imprevizibil, într-o călătorie plină de lipsuri de tot felul, banalitate, sacrificii, consecințe, mediocritate, compromisuri și descoperiri emoționante.

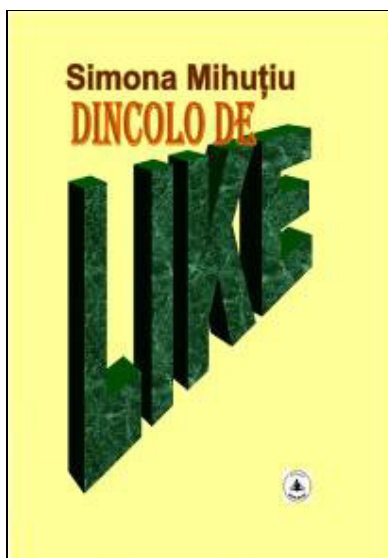
Nina Ceranu, **Cele trei fețe ale orașului**, Editura Eubeea, Timișoara, 2021, 464 pag.

Conștiință și vibrație

în publicistica Simonei Mișuțiu

Simona Mișuțiu nu-și ascunde sufletul, îngăduindu-ne să-l descoperim în selectarea problemelor, în atașamentul ei față de poporul care a zămislit-o, în respectul ei față de suferința istoriei românilor și grija ei aproape maternă de a-l proteja de odioasele manipulări ale epocii noastre. În cartea ei *Dincolo de like* (Editura Vatra Veche, 2023 - a se observa în titlu sincronizarea cu spiritul vremii), autoarea se orientează spre temele esențiale ale condiției artistului și ale condiției umane, în general, pericolele civilizației virtuale, spre simptomele de decadență ideologică a societății occidentale, denunțarea dictaturii spirituale numită globalism, nedreptățile istorice față de România după Al Doilea Război Mondial, derapajele socio-politice din societatea românească și deziluziile postrevoluționare. În ciuda unei abordări cu metodă a aspectelor socio-culturale pe care le dezbată, (Simona Mișuțiu este medic și cercetător în domeniu, nu-i așa), nu rămâne detașată, ci se implică patetic de multe ori în cazurile sau necazurile comentate. Cunoștințele medicale o ajută să diagnosticheze mai exact maladiile pe care le descoperă în complicata noastră lume contemporană. Poezia, proza sau teatrul Simonei Mișuțiu sunt legate placentar de realitățile asupra cărora reflectează în această carte, în care nu evită nimic din ceea ce se dovedește a fi dificil de abordat. După expresia reușită a editorului și promotorului ei, Nicolae Băciuț, publicistica acestei autoare este *”provocatoare prin felul în care sucește gâtul ideilor de actualitate”*. (op. cit., p. 15).

Autoarea este viguros ancorată în realitatea pe care o analizează în eseurile ei cu ochiul scriitorului, al medicului și al cetățeanului, navigând între bine și rău, între speranță și deziluzie. Profesia medicală n-o împiedică să creeze literatură deoarece cele două ramuri ale spiritului uman au în comun *vocația, harul și o imensă responsabilitate*. Ea citează o confesiune de soldat în slujba poeziei a lui Nichita Stănescu: *”Am pus mâna pe condei ca pe-o pușcă”*, simțind-o congeneră, de vreme ce ea însăși definește scrisul *„această armă care nu lasă în urmă sânge, ci tuș*

negru” (p. 44; p. 42). Marea răspundere a scrisului decurge din natura lui intrinsecă, fiind *„o conversație cu lumea”*, deoarece autoarea crede în caracterul realist al literaturii, definită ca *„transpunere în cuvânt a emoției și a gândirii proprii produse în relația pe care autorul o are cu mediul său social”* (p. 42). Ea urmează tradiția consacrată de decenii a scriitorilor români adepți ai ideii de misiune a artei, total opusă teoriei *turnului de fildeș*. Atenț la viața cetății, creatorul își urmează în același timp chemarea sa cu condiția de a fi lăsat să o facă. Are nevoie de libertate nu de presiunile cenzurii. Orice diktat exterior îl conturbă: *„În schimb nimeni nu trebuie să-l obstrucționeze pe scriitor, nici prin cenzură, dar nici prin nepăsare voită, tot un fel de cenzură mascată”*. (p. 43).

Eseista stăruie asupra rolului adesea nefast al cenzurii de-a lungul istoriei, începând de la vechii greci până în perioada gulagului sovietic și a comunismului la noi. Mai totdeauna cenzura a făcut casă bună cu puterea, tiranizându-l pe creator.

Simona Mișuțiu apreciază opiniile echilibrate, din care cauză este tulburată de extremele ideologice care se manifestă în prezent în cultura occidentală, în care includem și spațiul ideatic american. *Corectitudinea politică, woke-ismul, canceled culture* (cultura anulată) sunt câteva extremisme care o neliniștesc, o nefericesc chiar, cauzându-i mari îndoieli. Autoarea pune degetul pe rană: *„Noi cei care ne-am născut în comunism, recunoaștem simptomele și ne temem”*. (p. 24). Se teme de o

posibilă recidivă a dogmatismului, care ar putea sufoca din nou libertatea cuvântului, recidivă favorizată de condițiile geopolitice actuale și de accentul care se pune de către mulți pe dezvoltarea inteligenței artificiale.

Autoarea trage semnalul de alarmă în legătură cu nefastele consecințe posibile ale introducerii pe scară largă a inteligenței artificiale. Ea ne arată că trufia omului de a juca rolul lui Dumnezeu în mult trâmbițata civilizație post-umanistă ne poate juca oribile farse, conducând chiar la distrugerea speciei noastre și a întregii vieți planetare. Această obsesie a preocupat-o și în tragicomedia *Speranța nu urcă niciodată cu lifțul*, o meditație profundă asupra confruntării umanității cu o nouă sabie a lui Damocles, scoasă din teacă și fluturată deasupra capetelor noastre, după cea a războiului nuclear anihilant.

Simona Mișuțiu vede devenirea culturală, spirituală a unui popor ca o construcție în continuare, prin respectarea tradiției în ceea ce are ea mai valoros. Sar scântei din condeiul ei când se confruntă cu detractorii astrului nostru tutelar, Mihai Eminescu, pe care cineva cu ceva ani în urmă îl numea *scheletul nostru din debara*, iar pe poporul român îl vedea ca pe o entitate gelatinoasă peste care atâția au urinat. Asemenea gânduri emise n-au fost oare expresia celui mai oribil extremism izvorât din dorința de intimidare? Sigur, sigur, globalismul din creuzetul neoliberal nu tolerează specificul național și suveranitatea națională. Să ne amintim de o dezbateră de la *Realitatea TV* (august 2015), dirijată de Rareș Bogdan pe tema legii anti-legionare propusă de *Institutul „Elie Wiesel”* condus de Alexandru Florian, care ne moraliza pentru că am dori să ridicăm statui unor martiri ai gulagului comunist precum Mircea Vulcănescu sau unui mareșal patriot ca Ion Antonecu și care se supăra pe noi pentru valorificarea operei lui Mircea Eliade.

Bine cugetă Simona Mișuțiu când notează: *„Un popor fără simboluri naționale este un popor pierdut în negura uitării”*. (p. 51). Acesta este chiar scopul imperialismului globalist. Autoarea spune răspicat ca să se audă cine este Eminescu pentru noi: *”Este cea mai frumoasă reverență pe care Universul a făcut-o poporului român și limbii române”*. (p. 51). →

SILVIA URDEA

La sugestii din afară, politicieni români obedienți vor să diminueze prezența lui Eminescu și a altor clasici în manualele școlare, a limbii române și a istoriei naționale, ceea ce va conduce în ani la o ofilire a sentimentului de identitate națională. Consiliați de agenți ai unor interese străine de neamul nostru, politicieni înguști la minte, „cu termometrul însufletirii în stomac”, cum i-ar fi descris O. Goga, sunt împinși să comită acte de trădare națională. Acest fapt este unul dintre cele mai grave care provoacă o mare deziluzie în sufletul autoarei: „*Avem prea puține motive să fim mulțumiți când confruntăm speranțele din 89 cu derapajele pe care le înregistrăm astăzi.*” (p. 58). Îi dezaprobă vehement și pe detractorii de azi ai literaturii de ieri, din timpul dictaturii când s-au afirmat mari scriitori. Cenzura drastică i-a învățat a scri pe dedesupt, după o expresie argeziană, producând sensuri subtextuale, opere încărcate de înțeles. Această furie demolatoare este fără rost.

Adâncindu-se în problemele de fond ale societății românești în condițiile geopolitice actuale, autoarea ajunge inevitabil și la Basarabia, durerea noastră, pe care o analizează în articolul *Surorii mele Moldova*, muindu-și pana în adâncul acestei dureri. Excursul istoric pe care îl întreprinde ne convinge încă o dată mai mult că în politica internațională domnește dreptul forței, nu forța dreptului. Genocidul din Gaza ne întărește convingerea pesimistă. De două ori Basarabia ne-a fost smulșă pe nedrept și cadorisită, respectiv Rusiei țariste în 1812, după războiul ruso-turc, cu aprobarea lui Napoleon Bonaparte. Zicem pe nedrept deoarece Imperiul Otoman a cadorsit ceea ce nu-i aparținea, deoarece Moldova nu era provincie otomană. A doua oară ne-a fost răpită prin mârșavul Pact Ribentrop-Molotov (august 1939), când i s-au dat lui Stalin și Maramureșul istoric, și Bucovina de Nord, provincii aflate astăzi în componența Ucrainei. Pe Churchill nu l-a interesat la Yalta decât salvarea Imperiului Britanic, atât cât mai era din el, așa că s-a debarasat de România fără remușcări. *Yalta și crucificarea României* (1983), cartea lui Nicolae Băciu descrie în toată amploarea ei tragedia noastră după al Doilea Război Mondial. Simona

Mihuțiu notează cu sarcasm cum și-au împărțit la Yalta marile puteri sferele de influență peste capul popoarelor, aruncând pe spinarea lor un jug purtat o jumătate de secol: „*Marile puteri s-au derobat de angajamente, întorcând spatele românilor, așa cum de altfel au făcut-o și la încheierea Celui de-al Doilea Război Mondial, când România a însemnat doar 10% pe șervețelul lui Churchill, aceluși șervețel pe care s-au împărțit sferele de influență.*” (p. 80).

Sfârșitul războiului din Ucraina va aduce la suprafață problema teritoriilor anexate cu japca de către Stalin la Ucraina și care aparțin României, Ungariei și Poloniei, fapt remarcat de Putin însuși. Se vor ceda aceste teritorii aparținătorilor? Este o întrebare la care nu putem răspunde acum. Știm că tratamentul minorităților naționale în Ucraina sub dictatura de coloratură nazistă de acolo a fost și continuă să fie execrabil. Practicarea limbii lor și accesul la cultura lor națională le-a fost interzisă.

Florilegiul de idei și observații la Simona Mihuțiu stă sub semnul căutării și creării frumosului, având conștiința marelui mister care este viața pe planeta noastră în relație cu macocosmosul. Autoarea se smerește în fața acestui mister în sensul evanghelic al termenului. Undeva afirmă că, dacă ne privim în oglinda marelui univers, „*realizăm cât de mici suntem, cât de întâmplători, cât de vremelnici. Câtă infatuare trebuie să aibă cineva ca să creadă că este mai mult decât atât?*” (p. 152). Aspirația spre frumos a omului este o necesitate intrinsecă de „*calibrare*”, este o

dimensiune care răspunde sufletului mereu în căutarea libertății, sufletul omului cu care vine în lume și cu care părăsește lumea, sufletul, parte din marele mister.

Toate formele artei, dacă nu sunt deturnate de la menirea lor, reflectă nevoia noastră vitală de frumos, iar între ele, crede Simona Mihuțiu, poezia ocupă rangul de sus, fiind „*cea mai înaltă expresie a umanului din noi*” (p.60). Acest uman din noi este pândit de multe primejdii, dintre care, în epoca noastră, manipularea este printre cele mai abjecte. Scopul manipulării este de a ne îndepărta de adevărul lucrurilor, de a ne altera dreapta judecată fapt de pe urma căruia profită elita conducătoare, cea care ne folosește pentru izbânzile ei ticăloase. Manipularea există de când lumea, dar în epoca noastră a prins puteri noi din cauza civilizației virtuale, a ciberneticii și a tendinței de a folosi știința fără moralitate, într-o deplină uitare a conștiinței noastre mai bune. Aici intervine credința, dacă mai există, că în Occident, de pildă, a pălit cu totul. Autoarea deplânge viața fără credință: „*lumea trăitoare în absența credinței este o lume mai tristă și care riscă să-și piardă reperele morale.*” (p.153) Simona Mihuțiu vede în ortodoxia, de care poporul român nu s-a dezlipit nici măcar în zilele de propagandă comunistă ateistă, sursa lui de putere în a dăinui, în ciuda atâtor vicisitudini istorice. Criticând relele administrațiilor guvernamentale, ea rămâne solidară cu destinul poporului ei, purtând în suflet acea „*mirare de a fi*”: „*Nu pot să nu remarc totuși, că există un miracol - miracolul românesc, rămânând statornici în oaza noastră de latinitate, crescând pe acest ”picior de plai” pe-această ”gură de rai” pereni ca iarba. Nu degeaba Grigore Vieru zicea: ”Sunt iarbă și mai mult nu pot fi.”*” (p. 154).

Cartea Simonei Mihuțiu ne descoperă o scriitoare responsabilă, ghidată de un patriotism fierbinte, sensibilă la valurile lumii din care alege esențialul, ignorând moda facilă, punându-și arta în slujba neamului ei, așa cum o făcuseră clasicii români. „*Sunt suflet din sufletul neamului meu/ Și-i cânt bucuria și-amarul*” s-a rostit George Coșbuc testamentar. Înțelegându-și epoca, Simona Mihuțiu se străduiaște să continue legământul tradițional al scriitorului român autentic de totdeauna.

CASA CU ZESTRE

În casă mirosea a lucruri vechi, dar nefolosite. Era ceva în aerul pe care-l respirai. Un fel de pământ viu, cu niște ochi. Câteodată, noaptea, târziu, ziceam ceva în gând, ca să fie de sufletul celor care călcase pe acolo, cu privirile în pământ, îngrășându-l, și ei, cu propria viziune. Noi stăteam în casa bună, cu zestre, cu podea de lut, ca să încolțească mobila veche și, dacă vine vreo vreme bună, să-i garnisească și pe copiii lor, care plecase de mult prin lume. Mai spre stradă, în casa mică, stăteau gazdele. În fiecare dimineața, cam pe la nouă, nenea trecea cu vaca prin dreptul ferestrei și, exact când eu îmi făceam pazvat din niste ițe și ce mai găsisem eu pe acolo, prin suflet, ca să îmi leg picioarele, să nu o iau la fugă, nenea își făcea palmele pâlnie și, profitând că vaca, prin nu știu ce fenomen, se împiedica și ea de opreala mea, înjura, peste gard, niște vecini, niște rude de ale neveste-sii : „Ho, jiganie!”

De fapt, nu vorbea niciodată cu nimeni. Se spune că a mai înjurat de cateva ori vântul care intra în casă, pe sub ușă, și alte neplăceri ale vieții cauzate tot de diferențe de presiune, și cam atâta. Odată, l-am auzit cu urechile mele când și-a înjurat pasul. Era felul lui de a-și blestema infirmitatea, fără să mai sortească o dată, în mod direct, un picior deja nenorocit, care era puțin mai îndărăt. Nici cu mine nu vorbea. Cât am stat „în gazdă”, copil fiind, credeam că nu m-a iubit deloc. Între timp, a murit. Și a murit și curtea lui. După aia, pentru că primarul a adus asfalt nou, s-a ridicat strada și curtea lui a coborât și mai mult. Astăzi, trebuie să faci un pas mare ca să ieși din ea cu vaca. Și el n-ar mai fi putut să-l facă.

Tanti, nevastă-sa, căzuse din căruță când era copil și asta i-a afectat șira atât de tare că, după asta, a purtat toată viața o cocoasă mare, cât un om. Și, așa, din obligație pentru sufletul din spate, era bună la suflet de două ori. Venea seara la noi, pe la ora la care încă nici întunericul nu intră tot în casă, nici lumina nu iese toată, indecizie ce o îndrepta de spate și pe ea, acolo, în pragul ușii, și zicea, încet, să nu o audă nimeni, parcă să nu capete vreo înjurătură: „Ține, dă-i copilului lapte proaspăt, ține, dă-i copilului lapte proaspăt”.

Ultima oară, ne-am întâlnit acum

câțiva ani, când veniserăm amândoi în vizită la fratele ei (tata-mare), care era în suferință. O cărase până acolo, în spate, drum destul de lung, cocoșa, propria spinare. Nu mai trecea mult și se ducea. Abia mai vorbea, dar încă spunea totul de două ori: „Ține, e dulceață de cireșe. Amare. Eu le-am cules. E borcan căpăcit cu ceară. Eu am topit-o”.

[...]

Am aflat, atunci, că el o trimitea cu lapte proaspăt la casa cu zestre, în fiecare seară, pe la ora la care încă nici întunericul nu intră tot în casă, nici lumina nu iese toată, indecizie ce-i îndrepta și lui pasul, acolo, în pragul ușii.

***

Pe stradă,
Zâmbesc
În colțul gurii.
Așa semnalizez eu
Când merg cu
Viața.

***

Nu reușeam să mă ascund
Și mă luau copiii cu lopata.
Când am mai crescut,
Ca să scap de complexul lopeții,
M-am făcut lopată
Și am săpat cu corpul meu
Un tunel mare,
De aici, din pieptul meu,
Până hăt, în pupilă,
Pe unde scot acum capul,
Să mă nasc
Cu toate sentimentele
În jurul gâtului.

SÂRMA FERATĂ

întredeschid ochii
îmi bat joc de pupilele mele
claustrofobe

privirea mea nu e cu view
nu are vedere pe față
îmi pun pieptul la uscat pe sârma
pe care merg
distanța dintre două puncte e o sârmă
dreaptă
distanța dintre doi ochi e tot un ochi
stâng
au apărut doctrinele
geometriei în plan
vedenii ce își cască și ele
la rândul lor propria năzărire
își deschid larg gurile lor oarbe
care pe care
merg pe sârma ferată
între două puncte de vedere
tuu tuuu
chiar așa
merg la persoana a doua de când mă
știu
sar din mersul meu
și deschid larg ochii în
sfârșit

***

ascult kings of leon
walls
ascult a ploaie
mă învârt în jurul cântecului
cum se învârteau muștele în jurul
becului
din bucătăria de vară
de la medgidia
la mamaia și tataia
zumzâi și mă încălț invers
să mă obișnuiesc cu greutatea
care mă iau de la picioare
ca orice răceală
greutățile locuiesc în os
acolo se îndrăgostesc de alte greutăți
și nasc greutatea vii
să cântăm ceva mai vesel
ia-mi mâinile și construiește ceva cu
ele
fă cu ele alte mâini
și le vindem la piața de mâini
mâini pe care să le pună doritorii
în dreptul organului dureros
mână pentru durere de inimă
mână de cap
se dau foarte bine mâinile de ochi
cu care treci prin viață
cu care îți faci streășină
și te uiți în urma ta
în copilărie
la mâna
care omoară
cu ziarul
cu ultima știre
becul
din bucătăria de vară

DANIEL ȘERBAN

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII De la romani la români pledoarie pentru latinitate

(V)

Limbile și popoarele lumii; poporul român și limba română

A fost redactat și editat în două etape (seria cunoscută sub sigla DA, în perioada 1906–1944 și seria nouă, cu sigla DLR, în perioada 1965–2010), în 37 de volume și cuprinde circa 175 000 de cuvinte și variante, cu peste 1 300 000 de citate. În el s-au înregistrat (aproape) toate cuvintele limbii populare, regionalismele și termenii arhaici din textele vechi, cuvintele din literatura beletristică, precum și termenii științifici și tehnici, cu condiția să fie utilizați în cel puțin două domenii de specialitate diferite. Dictionarul a fost retipărit relativ recent în 19 volume masive, de câte 500-1 000 de pagini fiecare, în care au fost incluse toate cele 37 de volume publicate de-a lungul timpului. Elaborarea variantei electronice s-a efectuat în perioada 2007–2010.

Acest dictionar, prin dimensiunea și perspectiva abordării lexicografice, este similar cu marile dictionare din lexicografia mondială: „Trésor de la langue française”, „Oxford English Dictionary” (OED) „Deutsches Wörterbuch” etc.

Și, totuși, sunt multe voci astăzi, la nivel global, dar cu precădere printre români, care critică vehement limba română, dar și creația lingvistică și literară a românilor, considerându-le minore, ne semnificative, încărcate de prejudecăți și de complexe.

Evident, soarta limbii este legată inexorabil de destinul poporului român și, de la o vreme al națiunii române, plasate și acestea sub semnul incertitudinii, al provizoratului, al neașezării și al autoflagelării.

Toate popoarele europene, a căror istorie am studiat-o (mai aprofundat ori mai superficial), după puțințe și interese, au teorii despre originile lor, pentru că nu există comunitate etnică/națională care să nu se fi întrebat de unde vine și încotro se îndreaptă, ce fel de limbă vorbește, din ce popoare (populații) mai vechi s-a plămădit, cum i s-a structurat credința, în ce mod i s-au sedimentat tradițiile, portul, obiceiurile, ce rol joacă pământul (spațiul) pe care-l locuiește

în coeziunea sa, cum a fost influențată de vecini, de străini, de ceilalți (alteritatea) etc.

Aproape niciodată răspunsurile la asemenea întrebări nu au fost de la început clare, precise, definitive. Până ca francezii să afle în mod științific, documentat și demonstrat că sunt romanici (un popor romanic cu nume germanic), s-au socotit troieni, descendenți din eroul Paris al lui Homer; la fel, polonezii medievali se credeau sarmați, ungurii se considerau huni, dani (danezii) se prezentau drept daci, sașii ardeleni se pretindeau, pe urmele lui Iordanes, geți, pentru că erau goți, adică germanici etc.

Mai toate popoarele și-au invocat origini cât mai vechi, adesea străni, uneori biblice (din fiii și urmașii lui Noe, adică din Sem, Ham, Iafet, Gog, Magog etc.) sau din eroi eponimi (Ceh și Leh, Roman și Vlahata), unele imagine, altele apropiate de real, altele situate între real și imaginar.

Din Ceh și Leh, ar fi rezultat cehii și leșii (polonezii), iar din Roman și Vlahata s-ar fi structurat românii (numiți vlahi de străini). Se acreditează ideea că anumite personaje mitice ar fi dat numele unor popoare. De asemenea, foarte multe popoare au căutat și au crezut că descoperă în mărturiile trecutului exceptionalismul și „puritatea” etniei lor, de unde ideea de „popor ales”.

Astăzi se știe clar, fără puțință de tăgadă, că toate popoarele sunt amestecuri etnice mai mult sau mai puțin pronunțate, că nu există popoare pure și impure, nici popoare alese și popoare damnate, nici popoare cu ascendenți de tip superior și altele cu strămoși „barbari”.

Niciun popor nu s-a născut ca generație spontană, niciun popor nu descinde dintr-o singură etnie (spită), niciun popor nu este etern, toate popoarele sunt amestecate și trec, în timp, din unul în altul.

Din rațiuni de sistematizare a materiei și prin anumite convenții general acceptate, savanții stabilesc când se poate vorbi de apariția unui nou popor și când se poate accepta stingerea, adică topirea în alte neamuri a altuia

Dar, deși științele contemporane au făcut progrese substanțiale în descifrarea sorții mai tuturor popoarelor, prejudecățile vechi per-

sistă încă și se nasc mereu altele noi. Nici românii și limba lor nu au fost scutiți de asemenea avataruri, inclusiv de căutarea și afirmarea unor origini legendare.

Dacă ar fi să luăm în calcul numai anii de după Al Doilea Război

Mondial, constatăm că românii au fost considerați mai întâi (înainte de impunerea regimului comunist), conform tradiției, descendenți ai romanilor, apoi ai slavilor, apoi ai daco-romanilor, ai cumanilor sau, exclusiv, ai traco-dacilor.

Și, totuși, românii sunt un popor romanic, dar conștiința externă și internă în legătură cu această obârșie nu este pe deplin fixată, statornică, generalizată.

De aceea, latinitatea românilor, dovedită prin mii de mărturii istorice păstrate, se cuvine demonstrată și redemonstrată mereu.

După cum se va vedea din această carte, romanitatea românilor și latinitatea limbii române nu sunt ipoteze recente și nici găselnițe de pripas, ci sunt o parte componentă fundamentală a identității românești, păstrată încă de la etnogeneza și confirmată de argumente solide. În ciuda tribulațiilor de toate felurile, romanitatea românilor a fost și a rămas o constantă.

Cu alte cuvinte, dacă ar fi să se pună pe talgerele unui cântar cele două „teorii” extreme – cea a dacismului pur și cea a latinismului pur al românilor – nu s-ar înregistra un echilibru, fiindcă românii sunt prioritar de origine romană, iar limba lor este una neolatină.

Apropierea mai mare de adevăr a „teoriei” latinității pure – susținute cândva, după cum se va vedea mai jos – este indiscutabilă, faptul plasând cealaltă „teorie” extremă la nivelul speculațiilor, al teribilismelor și, prin urmare, al falsurilor.

Acad. IOAN AUREL POP

„Pe urmele lui Petru Maior”

Aducerea în centrul atenției a unui mare om de cultură este un lucru frumos. Mai ales când este vorba de o personalitate de excepție a culturii românești contemporane, cum este scriitorul și profesorul Serafim Duicu. Aducem în actualitate figura distinsului profesor Duicu cu convingerea deplină că opera sa literară de excepție trebuie să fie cunoscută cât mai mult, nu numai de cei de azi, ci mai ales de generațiile care vor veni după noi. Marele om de cultură Serafim Duicu este un fiu distins al neamului nostru românesc, neam, care, a dat de-a lungul secolelor atâția cărturari luminați care, și-au avut rostul lor în ridicarea culturală a poporului român. Un luminător pentru poporul său a fost și profesorul Duicu.

Serafim Duicu a ajuns la o maturitate culturală și la o înțelepciune deplină, împodobite cu atâtea realizări, de la înălțimea cărora a putut privi cu deplină bucurie spre anii cei mulți în care a trudit cu maximă osârdie în ogorul culturii române. Cu siguranță, domnul Duicu s-a înscris fără îndoială și pe bună dreptate, în galeria marilor oameni de cultură ai neamului nostru românesc pentru profundul profesionalism al domniei sale precum și pentru seriozitatea pe care a arătat-o în tot ceea ce a întreprins dânsul. Numele lui va rămâne legat de marile realizări ale domniei sale pe tărâm cultural, realizări care sunt multe și importante.

Personalitate reprezentativă, domnul Serafim Duicu s-a integrat în constelația culturii române prin formația sa de filolog de mare prestigiu. Slujind această frumoasă ramură a culturii române, domnia sa a slujit pe deplin neamul românesc și a fortificat ființa noastră națională. Putem afirma, fără teamă de a greși, că domnia sa este perceput în istoria patriei ca un militant de seamă, care prin realizările sale culturale a contribuit din plin la ridicarea conștiinței naționale și la păstrarea nealterată a credinței străbune.

Cartea lui Serafim Duicu intitulată *Pe urmele lui Petru Maior* cuprinde o serie de studii și articole extrem de valoroase și bazate pe o muncă de cercetare asiduă. Este un volum amplu, masiv, plin de informații, care au menirea de a reliefa

noi aspecte legate de viața și activitatea lui Petru Maior, precum și de a contura pe deplin vasta personalitate a acestuia.

Cartea, care este una foarte bine structurată și extrem de documentată, reprezintă rezultatul unor cercetări intense, care au menirea de a evidenția personalitatea lui Petru Maior, de a scoate la iveală adevărul istoric și de a-l face cunoscut tuturor. Această carte reprezintă o lucrare fundamentală, o lucrare extrem de importantă atât pentru istoriografia bisericească, cât și pentru istoriografia românească în general, pentru că scoate la lumină și reliefează aspecte importante din viața și activitatea unei figuri emblematice a Transilvaniei.

În această carte, Serafim Duicu reflectă și perioada petrecută de marele cărturar la Reghin. În cadrul acestui segment, Duicu prezintă mai multe episoade precum: *drumuri și popasuri, strădani și tensiuni, pătrâmă luptei naționale, alături de școala românească, alte drumuri și alte frământări...*, „...spre cultura și folosul neamului românesc...”, *gânduri de ducă*, pentru ca să încheie acest capitol astfel: „În același timp se pregătea de drum. Își lăsa cărțile agonisite prin ani în grija fratelui său Mihai de la Căpuș și la 30 ianuarie pornea spre Buda. Lăsa la Reghin și în părțile reghinene aproape un sfert de veac de muncă, de strădani, de lupte pentru ridicarea românilor la un nivel de cultură și civilizație mai înalt și la un nivel de conștiință națională mai ridicat. Și mai lăsa la Reghin și în împrejurimi un nume, pe care posteritatea îl va rosti cu adâncă venerație și cu orgolioasă mândrie, propunându-l drept model de dăruire pentru mai-binele neamului” (Serafim Duicu, *Pe urmele lui Petru Maior*, Editura Sport Turism, București, 1990, p. 116).

Serafim Duicu vorbește despre cele mai importante momente ale perioadei petrecute de Petru Maior la Reghin, de realizările sale care sunt multe și semnificative, de trăirile și gândirile sale, de relaționarea cu oamenii, de modalitățile prin care i-a păstorit pe credincioși, de împliniri și greutăți, de drumuri, călătorii, frământări și de multe altele care fac din Petru Maior o personalitate de marcă a neamului românesc.

Petru Maior a făcut din orice colț al acestei țări pe unde i-a îndrumat

Dumnezeu pașii un loc unde să se simtă acasă. A sfințit locurile prin care a trecut cu valoarea sa umană, sfințitoare și intelectuală. Asemenea marilor „luceferi” ai neamului nostru românesc, a căutat să înfrumusețeze istoria acestor meleaguri, a Transilvaniei și a întregului spațiu românesc prin exemplul său de viață, închinată acestui pământ de atâtea ori sfințit cu sângele și lacrimile celor ce s-au „semănat” pe brazda Patriei, pentru ca ea să devină frumoasă ... și mai frumoasă. Sunt multe atributele care merită să fie legate de numele acestui distins slujitor al Bisericii și al neamului românesc, care, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, a fost trimis în inima Transilvaniei ca să vegheze la destinele neamului nostru românesc. Energie și constant în preocupările sale, cu un deosebit simț al realității, cu dragoste nețărmurită față de credincioșii săi și față de toți cei care simt și gândesc românește, Preotul cărturar Petru Maior și-a câștigat o cunună de glorie ce se păstrează neveștejită în inimile și în sufletele noastre.

Din activitatea lui Petru Maior, fie pe tărâm bisericesc, fie pe tărâm cultural sau social, reiese figura nobilă de preot, răscolitoare și avântată, care, în viața sa pământească a ars mereu ca o torță pe altarul Bisericii străbune și al neamului său. Personalitate marcantă, dotată cu o mare putere de muncă și de convingere, a polarizat în jurul său toate conștiințele păstoriților și colaboratorilor săi, antrenându-i într-o susținută operă de organizare și ridicare a elementului românesc și creștinesc.

La altar și amvon, pe stradă și în instituții, în familii și în alte medii de activitate, Petru Maior avea un singur scop, era purtat de un ideal nobil: spiritualizarea, culturalizarea și ridicarea fraților săi, alături de care a trăit cu toată ființa și cu toate gândurile lui. Transfigurat de o adâncă și fierbinte credință în Dumnezeu și mistuit de o nețărmurită dragoste de aproapele său, puterea sa de jertfă și de dăruire a acestui spirit înalt a fost nemărginită.

În sufletul său larg, ca orizontul unei zile de vară, și-au găsit alinare, mângâiere și ajutor toate durerile, toate lipsurile și toate necazurile fraților săi mai mici.

FLORIN BENGHEAN

Acești români parizieni

Panaït Istrati, Eugène Ionesco și Emil Cioran

Numărul din luna februarie 2024 din « Le Figaro littéraire », Franța, îi are ca protagoniști pe scriitorii români Panaït Istrati, Eugène Ionesco⁷ și Emil Cioran. Români prin naștere, europeni prin cultură, parizieni după mediul cultural în care s-au format, francezi după limba în care și-au scris cea mai mare parte a operei, cei trei scriitori transmit omului modern valori și fundamente culturale dintre cele mai subtile.

Toți trei au cunoscut zile sumbre în existența lor. Scrisul a fost porțița de autosalvare, gândirea le-a fost alean și scut. A gândi se învață, cum am aflat cu toții de la Descartes, iar cele trei spirite, reflectând asupra lor-înșiși, nu s-au limitat la simple opinii, ci au sfredelit materia cenușie cu care i-a înzestrat Bunul Dumnezeu să sporească înmiiit talantul încredințat lor. Au rezultat astfel bijuterii ale gândirii, ale reflecțiilor asupra vieții și condiției umane, toate văzute în filigram. Alegerea limbii franceze nu a fost nici ea întâmplătoare – ce altă limbă a lumii oferă o mai mare putere de expresivitate a exersării gândirii? Cum spunea Emil Cioran: „Franceza, acest idiom ideal pentru a exprima în mod delicat un sentiment echivoc.”

Anthony Palou, Astrid De Larminat și Thierry Clermont – trei nume ilustre ale jurnalismului literar din Hexagon, publică, în acest număr, fiecare în parte, câte un articol despre un autor de origine română care a trăit la

⁷ Numele autorului este astfel ortografiat pentru a respecta dorința sa testamentară: „Vreau să rămân scriitor francez pentru posteritate, numele meu este Eugène Ionesco.”

Paris și care și-a scris opera direct în limba franceză.

„Istrati!, văzut de Golo: Panaït Istrati, vagabondul în căutarea bucuriei perfecte”

Astrid De Larminat scrie un articol plin de vervă despre Panaït Istrati. Golo crease un volum de benzi desenate pe seama pelegrinărilor naratorului român. Vagabondajul ridicat la nivel de artă. Ca orice aplecare umană, depinde de fiecare ce face cu ea. „Din bube, mușegaiuri și noroi” se pot naște flori nemuritoare.

În acest fluviu de benzi desenate, putem urmări rătăcirile prin viață ale lui Panaït Istrati, un român simpatic, cu inima pură, un om care înțelesese deplin înșelătoriile propagandei sovietice.”

Un volum de benzi desenate se impunea pentru a putea nara viața tumultuoasă a lui Panaït Istrati (1884 – 1935), un român vagabond atipic care s-a instalat în Franța la 38 de ani și s-a pus pe scris romane, în franceză – vă rog frumos -, deși nu stăpâna bine încă limba noastră. Povestirea începe în mod judicios, cu punerea în scenă a articolului necrolog pe care *L'Humanité* i l-a consacrat la doisprezece ani de la moartea lui (murise de tuberculoză). Se întorsese să trăiască în România în urma unor încâlceli mai tensionate cu buna societate literară pariziană.”

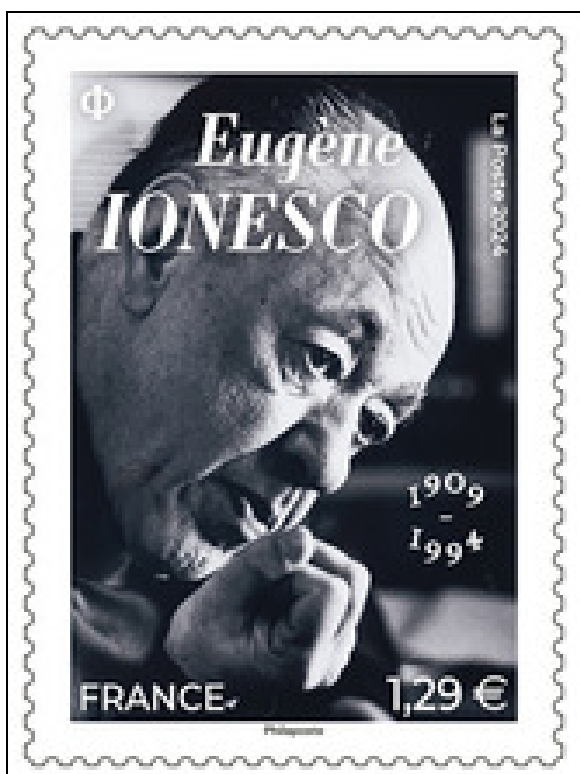
„După o lungă călătorie în Uniunea Sovietică, între 1927 și 1929, a avut curajul și îndrăzneala de a spune ceea ce a văzut. Acest bărbat, care venea dintr-un mediu țărănesc extrem de modest, care fusese muncitor în construcții până a atinge succesul literar după publicarea primului roman, care-și pusese speranțe în Revoluție și care a visat la un glorios paradis terestru în care oamenii, eliberați din sclavia mizeriei, puteau, în sfârșit, să devină buni, a înțeles, vai!, înșelătoarea miză sovietică.”

Și Astrid De Larminat face apoi elogiu lucrării *Spre o altă flacără* publicat de Panaït Istrati în 1929.

GABRIELA MOCANAȘU

Autorul brăilean înțelege repede că afacerea Rusakov, pe care a cunoscut-o îndeaproape în cele vreo paisprezece luni petrecute în jurul Moscovei, nu este un caz izolat, ci un simptom. „al cărui abominabil deznodământ este o oglindă a ceea ce înseamnă Uniunea Sovietică economic, politic, uman, și, mai ales, iată!, moral.”

Eugène Ionesco

Eugène Ionesco iese, de sub tastele lui Anthony Palou, drept un gânditor pascalian.

Nuanțând maniera în care a tratat Eugène Ionesco absurdul, criticul recurge la o analiză comparativă între doi colosi ai din acestui curent literar - irlandezul Samuel Beckett și românul Ionesco.

Anthony Palou remarcă: „*La Ionesco, spre deosebire de Beckett, nu este vorba de larve care nu spun nimic pentru a ajunge nicăieri, ci ne întâlnim cu personaje care traduc absurdul existenței umane.* [...] Acum treizeci de ani, Ionesco se evaporă în univers. Piese sale - *Cântăreața cheală, Lecția, ori Scaunele* - au zguduit încă din anii cincizeci planșeurile scenelor teatrale pariziene. Ionesco a ales ca patrie limba franceză.

Nu le vom fi niciodată îndeajuns de recunoscători acestor gânditori pentru că au ales să-și scrie capodoperele în limba lui Molière.

Dacă irlandezul Beckett «*a transfigurat depresia în stare de exaltare*» (după cum precizează Academia suedeză care i-a atribuit Nobelul pentru Literatură în 1969), am putea spune că teatrul românului nostru reprezintă un soi de înflorire literară.” Înduioșător sună aici sintagma „românului nostru”: ca o adopție franceză dincolo de viață și de moarte, dincolo de operă. Eugène Ionesco devine, universal, devine „românul nostru”, al

tuturor, de pretutindeni, în infinitul spațiu-timp. Apropierea autorului român de gândirea lui Blaise Pascal vizează umanismul dramaturgului, candoarea cu care ne oferă în porții absurde fărâme din angoasele și frământările umane, conștiința prezenței ființei sale într-un context social. Sau, cum ar spune Eminescu, fiind „al veacului copil”, Ionesco devine o conștiință care depune mărturie despre viață, cu luciditate și inocență.

Pentru a comemora 30 de ani de la plecarea în veșnicie a lui Eugène Ionesco, Poșta Franceză a editat, pentru acest an, un timbru cu portretul scriitorului. Va fi pus în vânzare, oficial, pe 28 martie 2024, în urma unei ceremonii speciale în acest scop.

Emil Cioran – în corespondență intimă

Articolul semnat de Thierry Clermont se ocupă de publicațiile legate de corespondența lui Emil Cioran, acest apatrid revoltat și retras într-un mic studio parizian. Jurnalistul pătrunde astfel în viața intimă a „românului parizian”.

În acest florilegiu de scrisori, în mare parte inedite, partea sumbră a dialogului nu este cruțată. Descoperim un alt Cioran, departe de imaginea lui de ermit din strada Odéon.

Scrisori inedite, unele reeditări comentate, omagii, exegeze, fără a uita volumul din Pleiadă, toate sunt trecute prin filtrul analistului Thierry Clermont. De la scurgerea lui în eternitate, Emil Cioran se pare că nu s-a decis să ne părăsească. Un adio – puternic și definitiv – nu va fi niciodată un atribut al său. Acest negaționist atât de original, a fost atins incurabil de „*melancolia dezordonată*”, așa cum mărturisea în *Caiete* – scrise între 1957 și 1972.

Thierry Clermont a făcut o selecție din corespondența lui Emil Cioran dintre 1930 și 1992. Acesta este versantul oarecum intim al acestui român parizian: 160 de epistole adresate familiei, prietenilor, apropiaților, unei amante târzii și unor scriitori. Printre cei din ultima categorie, nu lipsesc scrisorile adresate fidelului lui amic Mircea Eliade, apoi către Samuel Beckett și către dragul lui coleg de peniță Armel Guerne.

„*Scrisoarea, acest dialog cu un absent, reprezintă un eveniment major al singurătății. Să căutăm adevărul unui scriitor mai degrabă în corespondență decât în operă. Opera este adesea o epurare.*” – concluzionează Thierry Clermont.

Portret

Mircea Popa

venerabil reprezentant al ASTREI
-cronicar al presei astriste-

Istoricul și criticul literar Mircea Popa, cărturarul recunoscut pentru bogata-i activitate în cadrul *Asociației pentru Literatură și Cultura Poporului Român (ASTRA)*, a depășit de curând frumoasa vârstă de 80 de ani. Fiu de preot, și-a petrecut copilăria în câteva sate din Transilvania unde a funcționat tatăl său. Peste ani, Mircea Popa constată, desigur, cu satisfacție: „*Dacă vă uitați în istoria literaturii române veți observa că cei mai mulți scriitori sunt fii de dascăli sau de preoți, fii ai celor care au contribuit la ridicarea elitelor transilvane, majoritatea cu însemnate contribuții la realizarea Marii Unirii de la 1918*”.

După studiile primare, gimnaziale și liceale încheiate în fiecare an ca premiant, a intrat cu media maximă la examenul de admitere din 1956 la *Facultatea de Filologie* din Cluj, secția Română-Istorie, pe care a absolvit-o în 1960, ca șef de promoție.

În 1963, Mircea Popa a ocupat, prin concurs, postul de cercetător la *Secția de Istorie Literară și Folclor a Institutului de Lingvistică și Istorie Literară* a Filialei din Cluj a *Academiei Române*, condus în acel moment de acad. Emil Petrovici, din comisia de examen făcând parte profesorii Iosif Pervain, Liviu Rusu, Ioan Mușlea, Jancso Elemer, Bela Keleman, alături de care a și lucrat. A fost numit de prof. I. Pervain secretarul Secției, înscriindu-se, sub conducerea lui, la doctorat cu o monografie despre *Ilarie Chendi*, pe care a finalizat-o în 1969. Atunci când, în 1978, prof. I. Pervain s-a retras de la conducerea Secției, Mircea Popa a fost desemnat succesorul acestuia, conducând Secția de Istorie Literară până în 2007. În această calitate a coordonat importante lucrări, precum *Sociologia romanului românesc* (1982), *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până în 1989* (2004) și *Dicționarul romanului tradus în România* (2005), ambele premiate. Totodată a participat în calitate de colaborator și coordonator la cele șapte volume ale *Dicționarului general al literaturii române* (2004-2008) de sub conducerea acad. Eugen Simion, colaborând la alte opt dicțio-

nare: *Scriitori români* (1978), *Dicționarul scriitorilor români*, vol. I-V (1994-2002), *100- cei mai mari scriitori români* (2002), *Dicționarul personajelor din teatrul lui I.L. Caragiale* (2003), *Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga* (2005), *Dicționarul biografic al literaturii române*, I-II (2006), *Personalități clujene* (2007), *Elite clujene contemporane* (2014). A colaborat la două dintre volumele esențiale ale corpusului epistolar *George Bariț*, lucrare pentru care a primit *Premiul „N. Iorga”* al Academiei Române.

Mircea Popa are peste 80 de volume publicate, unele cu adevărat fundamentale, bibliografie obligatorie. Scriitorul Ion Cristofor consideră că „*Mircea Popa este mai mult decât un critic sau un istoric literar. Este o instituție. A produs o bibliotecă întreagă, este, știu că nu se va supăra cu afirmația următoare, un industriaș de o hârnicie extraordinară. În urma domniei sale rămâne o bibliotecă dedicată personalităților transilvane*”

Activitatea științifică și literară

Mircea Popa a debutat în ziarul *Crișana* din Oradea în 1956, ca elev în clasa a X-a. Debutul literar propriu-zis a avut loc în revista *Steaua* din Cluj, în 1964, iar debutul editorial cu monografia *Ilarie Chendi*, în 1973. Au urmat la rând monografiile închinare un personalități transilvănene, precum: Ioan Molnar Piuriu (1976; 2015), Octavian Goga (1981), Ion Agârbiceanu (1982), Timotei Cipariu (1994), Lucian Blaga (2007) și Victor Papilian (2008), în paralel cu cărți de istorie literară consacrate iluminismului românesc (*Aspecte și interferențe iluministe*, 1991, *De la iluminism la pașoptism*, 2004, *Cărți, manuscrise, biblioteci*, 2010) și presei românești: *Istoria presei românești literare din Transilvania* (1980), *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918* (2003), *Presa românească și ideea națională* (2006),

Panoramic jurnalistic. Presa de ieri și de azi (2011), *170 de ani de presă românească clujeană* (2014), precum și edițiile restitutive privind opera jurnalistică a lui Corneliu Coposu, Emil Boșca-Mălin, Constantin Hagea, Grigore Nandriș, Ioan Russu Abrudeanu, Vintilă Horia, Victor Papilian, Cezar Petrescu, Vasile Goldiș, Lucian Blaga ș.a.

Importante sunt și cărțile de istorie literară sau de eseuri pe teme diverse, cum ar fi: *Spații literare* (1974), *Tectonica genurilor literare* (1980), *Estuar* (1995), *Eminescu-contextul receptării* (1999), *Figuri universitare clujene* (2000), *Inserții* (2003), *Penumbre* (2004), *Uleiul din candelă* (2009), *Continuități* (2010), *Deschideri* (2011), *Identificări* (2012), *Ferestrele Clujului* (2014), *Regăsiri creștine* (2014), *Momente culturale silvane* (2015), două volume de cronici intitulate *Prezențe literare*. Un alt domeniu predilect de cercetare este cel al scriitorilor din exil, domeniu în care a publicat, în 1998, cartea *Reîntoarcerea la Ithaca*, urmată de o serie de ediții de recuperare închinare unor scriitori, precum Vintilă Horia ș.a.

Preocupările de ordin comparatist sunt vizibile în volume cum ar fi: *Convergențe europene* (1995), *Apropieri literare și culturale romano-maghiare* (1998), *Sub semnul Franței* (2006), *Spania descoperită de români* (2007), *De la Est spre Vest. Privelști literare europene* (2010), *De la Nord spre Sud* (2015).

În bogata-i activitate de editor și prefațator, se numără peste o sută volume, din activitatea și opera unor scriitori ca: Ion Agârbiceanu, George Bariț, George Coșbuc, Lucian Blaga, Octavian Goga, Ion Slavici, Cezar Petrescu, Samuil Micu, Corneliu Coposu, Constantin Nottara, Ion Minulescu, Emil Isac, Victor Eftimiu, Felix Aderca, Ștefan Manciușlea, Ioan Miclea, Grigore Nandriș, Ștefănescu-Goangă, Miron Cristea etc.

Dintre numeroasele premii literare obținute de Mircea Popa, numim doar câteva din lipsă de spațiu: *Premiul „N. Iorga”* al Academiei Române (1978), *Premiul Uniunii Scriitorilor pentru Dicționarul cronologic al romanului românesc* (2004), *Premiul pentru eseu al Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor pentru Figuri universitare clujene* (2002), →

LUMINIȚA CORNEA

Premiul „N. Drăganu” al Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Ferestrele Clujului* (2014), Diploma de excelență a Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române (2014).

Lipsa de spațiu ne obligă să enumerăm doar câteva dintre ordinele și medaliile obținute de Mircea Popa: Medalia comemorativă 150 de ani de la nașterea lui M.Eminescu (2000); Ordinul Meritul Cultural în grad Cavalier (2004), Ordinul „Pentru Învățământ” în grad de Comandor (2004), Crucea Transilvană a Arhiepiscopiei și Mitropoliei Clujului (2009), Medalia jubiliară a Astei (2011), Opera Omnia (2010), Diploma de excelență conferită de Academia Română, Filiala Cluj-Napoca.

Profesorul Mircea Popa are un deosebit prestigiu științific, fiind cetățean de onoare al mai multor localități. A făcut și face parte din colegiile de redacție ale multor reviste de specialitate, în multe deținând funcții de conducere, are rubrici permanente la ziare și reviste.

Mircea Popa și presa astrictă

În cadrul ASTREI, profesorul Mircea Popa a desfășurat o prodigioasă activitate atât la nivel central, cât și în cadrul multor despărțăminte, în special, prin participarea la sesiunile de comunicări științifice și prin colaborări la revistele despărțămintelor. Din anul 2000, este președinte al Despărțământului Cluj al Astei, unde activitatea-i se leagă de realizarea revistei *Astra clujeană*. Cu elanul caracteristic temperamentului său, Mircea Popa și-a propus să cerceteze toate publicațiile *Asociațiunii Astra*, de la înființarea sa, din anul 1861 până în anul 2022. Rezultatele cercetării au alcătuit volumul *Presa „Asociațiunii” ASTRA*, Editura Napoca Star, 2022. În *Argumentul* volumului, profesorul Mircea Popa notează idei valoroase, precum aceea „că actul auroral al neamului nostru de la Alba Iulia, din 1918, nu și-ar fi putut împlini menirea deplină fără contribuția susținută a fiecărei regiuni în parte, a fiecărui despărțământ și filială a Astei de pe întinsul Transilvaniei, iar mai apoi și din celelalte regiuni revenite la Țara Mamă, fiecare ziar și revistă însemnând un pas înainte spre acest nobil scop, iar mai apoi, după împlinirea dezideratului național, ca formule prioritare de armonizare socială și culturală.” Principalul scop

al ASTREI a fost acela de a răspândi cultura în popor, devenind „cel mai autorizat for de apărare a limbii naționale, de cultivare a sensibilității artistice și de exprimare a acesteia într-o limbă cât mai fluidă și mai elegantă.”

Volumul *Presa „Asociațiunii” ASTRA* cuprinde două importante părți. În prima parte, *Presa Asociațiunii ASTRA*, autorul prezintă publicațiile apărute între 1868-1941. Cele mai multe au rămas ca nume de prestigiu în cultura română, cu mulți ani de apariție, precum: *Transilvania* (Brașov-Sibiu, 1868-1946), *Foaia poporului* (Sibiu, 1892-1947), *Țara noastră* (Brașov, 1907-1909), *Foaia noastră* (Cluj, 1926-1927), *Gând românesc* (Cluj, 1933-1940), *Lucafărul* (Timișoara, 1935-1941), *Afirmarea* (Satu Mare, 1936-1940), *România nouă* (Chișinău, 1926-1927), *Astra Maramureșului* (Sighet, 1927-1931), *Astra Ciucului* (Miercurea-Ciuc, 1934-1936), *Luminătorul* (Timișoara, 1939-1941), *Graiul neamului* (Carei, 1934-1939), *Hotarul* (Arad, 1933-1940), *Astra mureșeană* (Târgu Mureș, 1926-1929). Alte publicații astricte au apărut doar câte un an: *Thalia română* (Alba Iulia, 1909), *Sfătuitorul* (Huedin, 1911), *Astra dobrogeană* (Constanța, 1929), *Glasul Călimanilor* (1929), *Astra bihoreană* (Oradea, 1932), *Astra Reghin* (Reghin, 1937), *Șoimii Carpaților* (Cluj, 1938), *Gazeta Humedoarei* (Deva, 1941).

Partea a doua a volumului are titlul *Reviste ale ASTREI de după 1990*. După perioada apariției, cele mai vechi publicații astricte prezentate de Mircea Popa, în ordine, sunt: *Astra năsăudeană*, Năsăud (1990-prezent), *Revista română*, Iași (1995-prezent), *Astra dejeană*, Dej (1995-prezent), *Astra blăjeană*, Blaj (1996-prezent), *Astra maramureșeană*, Baia Mare (1996-prezent), *Astra clujeană*, Cluj (2000-prezent), *Ethos XXI*, Alba Iulia (2010-prezent), *Astra reghiteană*, Reghin (2014-prezent), *Astra aiudeană*, Aiud (2018-prezent), *Astra. Artă și literatură* (2021-prezent). După cercetările lui Mircea Popa și după publicațiile pe care le-a avut la dispoziție, unele reviste astricte au avut o perioadă de apariție scurtă, unele doar de un an, cum este *Astra matematică*, Sibiu (1990), *Astra sabeiensis*, Sebeș (2015), *Astra lăpușeană*, Târgu Lăpuș (2008), iar

alte cu apariție de câțiva ani: *Foaia poporului*, Sibiu (1991-2002), *Astra arădeană*, Arad (2001-2005), *Astra – Buzăul Ardelean* (2014-2017), *Astra șomcuteană*, Șomcuta Mare (2018-2020). Prezentarea publicațiilor a fost efectuată în contextul cercetării activității despărțământului respectiv, rezultând, astfel, un fel de micromonografii ale despărțămintelor, demne de luat în seamă.

Bun cunoscător al presei românești în general și în special a celei astricte, care l-a interesat în mod special, Mircea Popa, cercetător de o acribie recunoscută, a studiat atent publicațiile astricte care se află în colecția *Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga”* din Cluj-Napoca, dar a întâmpinat greutăți în procurarea celor care nu se găsesc în colecțiile acestei biblioteci.

În „scurtele concluzii”, Mircea Popa remarcă și apreciază „rezultatele excepționale” obținute în sectorul publicistic de *Despărțământul Astra „Mihail Kogălniceanu”* de la Iași, care, „prin munca stăruitoare a doamnei profesoare Areta Moșu, a atins cote demne de întreaga noastră admirație. În urma unui program bine stabilit de acțiuni comune cu frații noștri din Republica Moldova, ea a contribuit la dezvoltarea și extinderea mișcării astricte în orașe și sate de acolo, și, în același timp, a dus la strângerea legăturilor noastre cu românii de pretutindeni, la crearea unui larg front de solidaritate românească, așa cum se poate constata și din paginile revistei pe care o redactează.” Cu adevărat, spunem noi, *Revista română* a astrictiștilor din Iași se subintitulează „*Revistă a românilor de pretutindeni.*”

Ne alăturăm lui Mircea Popa care afirmă în finalul volumului *Presa „Asociațiunii” ASTRA* că sunt reviste și publicații ale Astei de cea mai bună calitate, „putând sta oricând lângă publicațiile profesioniștilor de cultură, îndeplinind prin conținutul lor de înaltă clasă, țelul dintotdeauna al ASTREI, cuprins în deviza *Per aspera, ad astra.*”

Important este că în spațiul publicisticii românești contemporane, publicațiile periodice ale despărțămintelor ASTREI și-au câștigat treptat un loc de primă importanță. Sănătate, stimată domnule profesor Mircea Popa! Felicitări pentru bogata și valoroasa activitate!

Îoan al Banatului

Timpul este o picătură

L. C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă propun și vă rog să ne spuneți câteva idei pe care l-ați prezentat în Aula Filialei Timișoara a Academiei Române, cu ocazia sărbătoririi Zilei Culturii Naționale, în 2024. Am aflat că Înaltpreasfinția Voastră ați fost invitatul special al acestei întâlniri culturale. Chiar la începutul intervenției, pornind de la o comunicare în care autorul a vorbit despre timp, despre trecut, prezent și viitor, v-ați expus părerea despre prezent.

Î.P.S. Ioan: Eu am cugetat asupra formei acesteia de exprimare de timp *prezent* și am spus că acum, în *prezent*, se naște *trecutul* și, tot în prezent, se naște și *viitorul*. Cât despre noțiunea de timp despre care se spunea că n-ar exista, așa cum au încercat să afirme marii gânditori ai lumii, totuși, timpul face parte din *eon*, tradus din greacă în română, înseamnă veșnicie. Timpul este sub *eon*, sub veac – veacul cuprinde în el și timpul, și veșnicia, care sunt în extindere. Deci veșnicia nu se sfârșește în partea dreaptă și în partea stângă, veșnicia este în extindere. De aceea putem spune că și *timpul este o picătură*, un dar al lui Dumnezeu din această veșnicie. Iată, cum spuneam, din prezent se naște trecutul și se naște și viitorul.

Timpul nu se supune legilor geofizicii și accelerației gravitaționale. Timpul este altceva. Când vorbim despre un râu, știm că acesta curge de la izvor în jos. Timpul, însă, curge în sus – curgerea timpului nu mai este aceea a curgerii fizice, ci intrăm în domeniul metafizicii, a curgerii în sus. De aceea, să rânduim Dumnezeu ca toți cei care trăim și credem în bunul Dumnezeu să urmărim curgerea timpului în sus.

Asfințit – un cuvânt mult mai dulce

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, atunci, în acel cadru festiv, a fost lansată cartea *Istoria literaturii române contemporane din Vest*, semnată de prof. univ. dr. Alexandru Ruja, rezultatul a 50 de ani de studiu al autorului în domeniul culturii și însumează 1132 pagini. Știu că v-ați

expus punctul de vedere în legătură cu termenul „Vest” din titlu.

Îps. Ioan: Da, am propus un cuvânt mult mai dulce decât „vest” sau „apus”. Am propus „asfințit”. În cultura română, apare *răsărit* și *asfințit*. Adică, în cultura românească, era această idee că soarele răsare și, până când apune, el și-a săvârșit liturgia și a *asfințit*, deci, în Banat, soarele își săvârșește această liturgie cosmică și încheie lucrarea în acest loc binecuvântat. Așa că *Istoria literaturii române contemporane de la asfințit*, adică a acelora din părțile acestea care trăiesc unde soarele asfințește liturgia cosmică asupra spațiului nostru românesc.

Cultura – mintea unui neam

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, vă rog să vă opriți și asupra definiției pe care ați dat-o culturii. Îmi amintesc că, într-un interviu, ați declarat că identitatea națională se păstrează prin cultură, *cultura fiind ogorul unde cresc florile unui neam*.

Îps. Ioan: Am mai dat o definiție culturii, ca fiind *mintea unui neam*. Atunci putem trage concluzia că avem atâta minte câtă cultură avem. Însă, Petre Țuțea se întreba, la un moment dat, referitor la problema aceasta a cunoașterii: încotro, spre ce ne canalizăm noi mintea în privința cunoașterii? Atunci, el spunea că, dacă nu cunoaștem relevant sau prin inspirație divină, nu cunoști nimic. Foarte tranșant. Dacă vă aduceți aminte, prin clasele V-VIII, când am studiat primele noțiuni de fizică, și apoi la liceu, ni s-a vorbit despre atom. Atomul, care este astăzi sub lupa și sub cercetarea fizicienilor, n-a fost descoperit de un fizician, ci a fost descoperit de filosofii lumii antice. Ei, căutând esența și structura materiei, au luat o secure, au luat o bucată de materie și au dat cu securea în ea până au fărâmițat-o atât de mult, încât au găsit atomul, adică ceva care nu mai poate fi împărțit. Iată de ce provocările acestea din domeniul filosofiei sunt atât de importante, astăzi, pentru că

filosofia împinge cu umărul minții ei, împinge printr-o metaforă spațiul cunoașterii. Dacă un fizician, un matematician, prin elemente complete de fizică și de matematică, trage o linie, filosoful trage un cerc al cunoașterii, încearcă să împingă cunoașterea și vede cunoașterea de la acel orizont. Poate, vreodată, o să vedem ce înseamnă omul care a citit o carte și omul care a citit câțiva metri cubi.

Problema, în ceea ce privește cultura, este faptul că ne asumăm o cultură bazată pe lumina cea necreată a lui Dumnezeu. Astăzi, se pare că Dumnezeu este un musafir nepoftit în societatea noastră, însă *Dumnezeu dă sens vieții, suferinței, morții, infinitului și veșniciei*. Auziți, acestor acte și fenomene Dumnezeu le dă sens. Rețineți: doar Dumnezeu dă sens *vieții, suferinței, morții, infinitului și veșniciei!* Îmi spunea cineva: *Robește-mă, Doamne, ca să fiu liber!* Omul este un logos cu o mie de păcate. Câte fețe are omul în viața sa? Se prefigurează astăzi tot mai clar o apropiere a științei de religie. Așa se face că a început să apară *neuroreligia*, fiind un prim pas în cercetarea matricei divine care conține scena credinței. Iată: știința și religia!

Păstrarea identității neamului prin Biserică

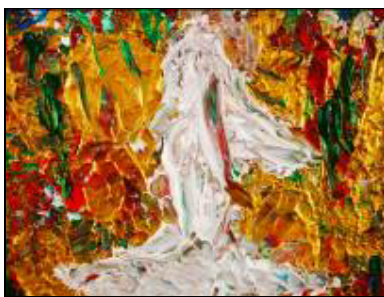
L.C.: Ca de multe ori, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, ați avansat idei noi, prin referire la domeniul științifice care apar de puține ori în prelegerile religioase. Vă rog să continuați să vă referiți la cultura și la identitatea națională.

Î.P.S. Ioan: Identitatea națională se păstrează prin cultură. Poate și matematica să dea o anumită conotație naționalității noastre, chiar teorema lui Pitagora dă intrucâtva și ea o anumită identitate culturii antice grecești. Cultura română este supusă astăzi agresiunii culturale globale. La întrebarea dacă va rezista agresiunii culturale de afară, veți zice că și alte popoare au dreptul la cultură. Într-adevăr, și alte popoare, cu care trăim în acest sat care se numește Pământ, au dreptul la cultură, însă cultura neamului nostru a fost botezată și sfințită în cristelnița bisericii. Vedeți de unde au purces primele scrieri, primele cărți – toate din tinda

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

bisericilor noastre românești! Suntem pe punctul de a ne pierde mintea, adică cultura. De aceea vom rezista ca națiune, în acest spațiu românesc, nu numai prin pușcă și tun, ci *vom rezista prin cultură*. Se va spune despre noi că suntem români cât timp ne vom păstra cultura noastră sfințită în tinda bisericii.

Creștinismul a sfințit mintea și cultura neamului nostru. Am fost, de curând, la o sesiune a Academiei de Științe Medicale și acolo am spus care sunt cele patru mari direcții de cercetare, de provocare ale științei, spre a găsi originea materiei, a universului, a vieții și a minții. *Creștinismul românesc va fi un element fundamental de rezistență în dăinuirea neamului și a culturii românești*. Vă asigurăm pe toți că prin Biserică, prin cultura și credința pe care o avem, vom face tot ce este posibil ca *să ne păstrăm prin Biserică identitatea neamului*. Biserica va fi ultimul loc din spațiul românesc unde Evanghelia lui Hristos se va citi în limba română. Este posibil ca în școli să se introducă o altă limbă, o altă concepție, dar să le spuneti și nepoților și strănepoților că în biserică ultima dată se va auzi grai românesc, citindu-se Evanghelia lui Hristos.

Carmen Doreal, Ușile Paradisului

Țăranul român și Eminescu

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să ne vorbiți în continuare despre dimensiunea cosmică legată de țăranul român și de Eminescu.

Î.P.S. Ioan: Da, dimensiunea cosmică legată de țăranul român și de Eminescu – cele două repere ale culturii și ale vieții noastre. Țăranul român pus față în față cu Eminescu! Ați auzit spunându-se despre această cultură „minoră” a românilor, or țăranul român, din prisma casei lui, se ruga seara în fața uneia dintre cele mai fascinante icoane, care este cerul înstelat, constelația cosmică. Un țăran dialoga și se ruga în fața stelelor, iar Eminescu vorbea cu luceafărul, ca și cu un vecin, spunea: *luceafăr blând*. Deci, Eminescu, la fel și el este așezat

între marii corifei ai gândirii și ai culturii universale.

Cultura este depozitul valorilor societății. Care este autoritatea care certifică ce este valoare și ce este nonvaloare? Mereu se folosește această expresie, că nu mai avem valori. Cuvântul acesta, „valoare”, are și el o conotație schimbătoare în timp și de aceea se pune întrebarea: cine și care ar fi autoritatea ce-ar spune: *Aceasta este valoarea, aceasta este nonvaloarea*. Una dintre instituțiile care va discerne ce este valoarea și ce este nonvaloarea va fi creștinismul. Analiza valorii din punct de vedere moral o va face creștinismul. Sunt atâtea religii pe pământ, însă autoritatea care va analiza valoarea va rămâne totuși creștinismul. De două mii de ani, creștinismul dă tonul valorilor planetare, neeliminand, totuși, și analiza științei. Deci, creștinismul nu pune la colț știința, ci îi spune și ei să pună umărul minții la ceea ce înseamnă valoare universal valabilă, aici pe planetă.

Închei cu un cuvânt de suflet rostit de o călugăriță care a trăit printre săraci și a spus așa: *Dacă stai să judeci oamenii, nu mai ai timp să iubești!* Iubiți-vă familiile, prietenii, iubiți tot ce este românesc!

TUNETUL (IISUS HRISTOS)

(IV)

Capul familiei oferă pe rând paștile, în ordinea vârstei și a sexului. **Fiecare pune piciorul pe secure**, se învârte de trei ori cum se rotește Soarele și rostește „Hristos a înviat”. I se dă o lingură de paști și i se răspunde „Adevărat a înviat”. După luarea paștilor, se ciocnesc ouă și se mănâncă pască».8

Dintre codexurile descoperite la Nag Hammadi, Codexul VI are capitolul 2 intitulat: **Tunetul. Mentea desăvârșită**.9 Analizând însă Evangheliile gnostice, am ajuns la concluzia că aceste evanghelii se adresează lui VENUS (SATANA, LUCEAFĂRUL). Gnosticii admiteau existența (N.n.- în mod greșit) unei **Mame divine**: „mistica, eterna Tăcere”. «*Cartea Secretă* merge mai departe pentru a o descrie pe **Mama**

divină: „... (Ea este)...*imaginea duhului desăvârșit, nevăzut, feciorelnic...Ea a devenit mama tuturor lucrurilor, căci a existat înaintea tuturor, mama-tată (matropater)...*»10 Acest text misterios, intitulat **Tunetul. Mentea Desăvârșită**, oferă un poem extraordinar rostit cu vocea unei **puteri divine feminine**:

«*Căci eu sunt cea dintâi și cea de pe urmă. Eu sunt cea cinstită și cea disprețuită. Eu sunt târfa și sfânta. Eu sunt soția și fecioara. Eu sunt (mama) și fiica...Eu sunt cea stearpă, și mulți sunt fiii mei...Eu sunt tăcerea cea de neînțeles... Eu sunt rostirea numelui meu...Eu sunt cea a cărei nuntă este mare și care nu și-a luat un soț...Eu sunt cunoaștere și sunt ignoranță...Sunt fără rușine; și îmi este rușine. Sunt puterea, și îmi este frică... Sunt nebună și sunt înțeleaptă...Sunt păgână și Dumnezeuul*

meu este mare».11

Considerăm că puterea divină feminină este **BARBELON**.

Ritualul invocării ploilor este un ritual păgân. Se arunca **noaptea**, în apă, o cruce de stejar de la un mormânt părăsit. **Stejarul** era lemnul cunoscut al zeului slav **Perun**, →

EUGEN MERA

8. ELENA MERA, *Calendarul popular*, p.67.

9 *Evangheliile gnostice*, Editura HERALD, București, 2005, p.312.

10 ELAINE PAGELS, *Evangheliile gnostice*, Traducere din limba engleză: Walter Fotescu, Editura HERALD, București, 1999, p.99.

11 *Idem*, p.12 și 104.

zeul tunetului, al fulgerului și al norilor celor de ploaie.12(*N.n.*-Ca și Zeus-Jupiter). Cultul lui Perun s-a impus mai ales din sec.VI în aria răsăriteană. la ruși se numea Pirin sau Perunoveț și de la domnia primilor kneji ruși ajunge zeu principal: zeul războiului, ocrotitorul semănăturilor, **unicul stăpân al lumii** și devine în sec. XI-XIII protectorul **knejilor**.13 Zeului PARIANYA, Perkunas, Pirin, Perun (cu soția Perkuna)14; i se ridicau capiști și capele în **pădurile de stejar** [*N.n.* - De aici toponimicul de Dubiște din dub=strejar; localitate aparținând de comuna Hodac, jud.Mureș] unde statua lui Perun ținea într-o mână **piatra trăsnetului** care era o **piatră de foc, roșie**.15

Arbore sacru în nenumărate tradiții, **stejarul** este investit cu privilegiile supremei divinități cerești, din pricină că atrage trăsnetul și simbolizează măreția; stejarul lui Zeus din Dodona, al lui Jupiter Capitolinul la Roma, al lui Ramawe în Prusia, al lui Perun la slavi.16 Stejarii, pe care crește **vâscul**, erau la mare cinste la druizii celți, ca și la scandinavii, unde umbreau adesea locurile adunărilor publice și erau închinați **zeului tunetelor** Thor/Donar, așa cum la lituanieni erau închinați lui Perkunas.17

După introducerea creștinismului principalele atribute meteorologice ale zeului **Perun, Perkunas** (al **fulgerului** și **tunetului** sau în general al **furtunii cu trăsnete**) trec asupra **Sfântului Ilie** (Sântilie), căruia popular i se spunea simplu: **Ili**a de către panslavi. [*Vezi* și numele lui Ili+*escu* sau Eli+*escu*).

Sfântu-Ilie, divinitate atmosferică în mitofolclorul românesc, patronând îndeosebi **tunetul** și **trăsnetul**, ca manifestări sensibile ale forței sale; dar în genere și diriguitor al furtunilor pluviale. Ca stăpân al norilor, Sântilie e remarcat în mediile rurale „când își hurducă roțile căruței prin nori”. Pare divinitate larg sincretică (după Mircea

Eliade, continuând probabil cultul lui Gebeleizis, peste care s-a suprapus Sf.Ilie –profetul biblic – odată cu introducerea creștinismului; dar sincretismul se prea poate să se fi produs abia după venirea slavilor, care au adus cultul lui Perun, devenit el însuși „proorocul Ili”). 18

Trecut atât în calendarul creștin ortodox, cât și în cel romano-catolic, profetul este sărbătorit în ziua de 20 iulie. În spiritualitatea românească, sfântul veghează și contribuie la buna desfășurare a ordinii cosmice. Sub „patronajul” sacru al profetului sunt puse **ploile de vară**. Când fulgeră și **tună**, conform tradiției, Sfântul Ilie îl fugărește pe diavol. Sfântul este un paznic al dimensiunii sacre a existenței și intervine atunci când sărbătorile nu sunt respectate.19

Ilie (*ebr.* „Dumnezeu meu este Iahve”), este un proroc din **Tesba**, în ținutul muntos **Galaad**: cca 850 î. Hr. (VT: 3 *Regi*, 17-19; 4 *Regi*, 1-2; NT. *Matei*, 11, 12-14; *Marcu*, 9, 2-13).20

Iisus Hristos arată că **Ioan Botezătorul este Ilie** și că **Ilie a venit deja** : «Și dacă voți să înțelegeți, **el este Ilie**, ce va să vină. Cine are urechi de auzit să audă».(*Matei*, 11, 14-15). Într-adevăr, în **Noul Testament** se spune: «Iar îngerul a zis către el,

Nu te teme, Zaharia, pentru că rugăciunea ta a fost ascultată și Elisabeta, femeia ta, îți va naște un fiu și-l vei numi **Ioan**. Căci va fi mare înaintea Domnului. (...) Și va merge înaintea Lui cu **duhul și puterea lui Ilie**, ca să întoarcă inimile părinților spre copiii și cei neascultători la înțelepciunea dreptilor, ca să gătească Domnului un popor pregătit».(*Luca*, 1, 13, 15, 17). Și tot Domnul Iisus Hristos spune: «Acesta este cel despre care s-a scris:”Iată trimit înaintea feței Tale pe **îngerul Meu** care va găti calea Ta, înaintea Ta. Zic vouă: Între cei născuți din femeie **nimeni nu este mai mare decât Ioan**; dar **cel mai mic în împărăția lui Dumnezeu este mai mare decât el**».(*Luca*, 7, 27-28).

Ioan Botezătorul este înger și are duhul lui Ilie, are puterile

18 VICTOR KERNBACH, *op.cit.*, p.646.

19 **SEPTUAGINTA**, vol.2, COLEGIUL NOUA EUROPA, Editura POLIROM, București, Iași, 2004, p.451.

20.MARTIN BOCIAN, URSULA KRAUT, IRIS LENZ, *Dicționar enciclopedic de personaje biblice*, Ed. ENCICLOPE-DICĂ, București, 1996, p.174.

Carmen Doreal,
Povestea razelor de lună

proorocului Ilie, dar și el s-a născut ca **om** („*Între cei născuți din femeie nimeni nu este mai mare decât Ioan*”), însă în împărăția lui Dumnezeu este cel mai mic, neavând puterea de a purta norii ori a folosi **trăsnetul** sau **tunetul**, care sunt atributele lui **Iisus Hristos**. (Pentru a aduce ploaia, seceta sau trăsnetul din cer, **Ilie se roagă lui Dumnezeu** în muntele Carmel).

Unii creștini au încercat să identifice chiar și numărul lui Iisus Hristos pe baza unui verset din Geneză: «Auzind Avram că fratele său, Lot, a fost luat ostatic, și-a numărat **slujitorii născuți în casă** – **trei sute optsprezece** – și a plecat în urmărirea [dușmanilor] până la Dan». (*Geneza* 14, 14). **Septuaginta** ne dă următoarea explicație: «”318” se scrie în greacă cu trei litere: **IHT** (=10; 8; 300). **Tradiția creștină aritmo logică** regăsește aici **numele lui Iisus (IH)** și **semnul crucii, T** (*Epistola lui Barnaba* 9, 7-8 și *Clement, Stromate* VI,85). Mai târziu unii vor identifica în 318 numărul de participanți la Conciliul de la Niceea, din 325».21 Credem, însă, că explicarea numărului **318** este o exagerare: Iisus nu se născuse în casa lui Avram și nici nu se întrupase în timpul vieții lui Avram. De asemenea, este forțată identificarea analogică a cifrei 318 cu numărul de participanți la Conciliul de la Niceea. **Ibănești, 14 septembrie 2012 – Înălțarea Sfintei Cruci**

21. **Septuaginta**, vol.1, *Geneza. Exodul. Leviticul. Numerii. Deuteronomul, nota 14, 14*, p.84.

12.TUDOR PAMFILIE, *Mitologie românească*, Editura ALL, București, 1997, p.340.

13. VICTOR KERNBACH, *Dicționar de mitologie generală*, Editura ALBATROS, București, 1983, p.551.

14.OVIDIU BIRLEA, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura ȘTIINȚIFICĂ și ENCICLOPEDICĂ, București, 1976, p.408.

15. TUDOR PAMFILIE, *op.cit.*, p.340.

16. JEAN CHEVALIER, ALAIN GHEERBRANT, *Dicționar de simboluri*, vol.3, P-Z, Editura ARTEMIS, București, 1995, p.264.

17 HANS BIEDERMANN, *Dicționar de simboluri*, vol.2, Editura SAECULUM I. O., București, 2002, p.343.

Asterisc

Figura 114 - „mormintele scriitorilor”

din Cimitirul „Bellu – Ortodox” – București (V)

În articolele anterioare, publicate în numerele din 2023 ale acestei reviste, am făcut referiri la configurația **Figurii 114** din necropola „Bellu - Ortodox”, arătând unde sunt înmormântați scriitorii români cu începere din 1945 și până în 1972, dar, conjunctural, și după aceea. Dacă au fost păstrate sau nu locurile de veci ale primilor scriitori înmormântați aici – veți constata singuri, dacă au fost cedate spații de înhumare la inițiativa aparținătorilor sau nu – iarăși, veți deduce singuri din listele de mai jos. Cu modestie, nu am făcut decât să realizăm o **radiografie** a ceea ce se află azi în această parcelă zisă „scriitoricească”. Prin urmare, am vrut ca, după cele două prime figuri (1 și 2), anterior descrise de noi, ca în cele de față să înfățișăm designul rândurilor 3-7, urmând ca, într-un număr viitor, să prezentăm și celelate rânduri cu mormintele scriitorilor, anume, 8-11.

De observat, capetele de rând nu sunt legitim așezate din perspectivă cronologică, mormintele de la începutul șirurilor fiind ulterior adăugate, prin deducerea din suprafața aleii a unei porțiuni de teren, zicem și noi, ca o soluție inspirată.

Așadar, în decembrie 2023, imaginea rândurilor 3-7 ni se întregeste după cum urmează:

Rândul 3

Marius Robescu (1943-1985), **loc 1**; *Dimitrie T. Neculuță* (cismar, poet, 1859-1904, ale cărui oseminte au fost aduse de la Figura 4 - loc 19, în Figura 114, R 3 - **loc 2**); *Ion Văduva Poenaru* (1934-2010), editor, poet – **loc 3**; *Cornel Medrea* (1888-1964), sculptor; împreună cu *Oleg Medrea* (1920-2010) și *Otilia Medrea*, 1919-2010) - **loc 4**); *N. Ionescu - Johnson* (1875-1956, comandor, scriitor - **loc 5**); *Dan Deșliu* (1927-1992), poet; *Ion U.[rs] Soricu* (1882-1957, scriitor, cu dedicația celui care a ridicat crucea „Recunoștința fostului profesor, col. ing. Petre Bacaru, promoția 1943” - **loc 7**); *Ion Manoliu Mircești* (1903-1964) și *Alexandra*

Manoliu (1903-1994) – **loc 8**; *Nicolae Alexandrescu* (1884-1957), pictor, ziarist și *Marieta Alexandrescu* (1904-1985) - **loc 9**); *George A. Petre* (1900-1958), poet, publicist, ziarist - **loc 10**); *Mircea Ghițulescu* (1945-2010) - **loc 11**, anterior a fost alt defunct; *Magda Isanos-Camilar* (1916-1944), poetă; împreună cu scriitorul *Eusebiu Camilar* (1910-1965) și *Elisabeta Isanos Goian* (1941-2018) - **loc 12**; Familia ing. *Dan Constantinescu* (Capela – **loc 13**); *Manda Dumitru* (1936-) și *Ruxanda Popov* (1935-1989) – **loc 14**; *Elena D. Chirculescu* (1906-1970), împreună cu *Chirculescu Magdalena* (1943-2008), *Chirculescu Paul* (1935-2018), *Aurelia D. Chirculescu* (m. 1948) și *Dumitru Chirculescu* (1904-1971) – **loc 15**; Familia avocat *Const. Temnea* și *Horia Mihai Temnea* „Lubitului nostru fiu /.../ decedat în 22 decembrie 1948, în etate de 9 ani, în urma unui accident” „În amintirea părinților noștri: preot *Mihai* și *Victoria Temnea*; *Spiridon* și *Eugenia Lăpușneanu*” – **loc 16**); *Zaharia* (Marieta?), 1935-2018 – **loc 17**); *Antonescu: Eugen* (m. 1962); *Margareta* (m. 1992) și *Monica* (m. 1995) – **loc 18**; *Savu Constantin* (inventator, economist - inginer (ns. la Stupca, 1940-) și *Savu Mioara* (inginer geodez, ns. la București, în 1940-2020) – **loc 19**, anterior a fost alt defunct; *Lucian Dobrescu* (ns. 1952-), **loc 20**, anterior a fost alt defunct; Familiile dr. *Anca Marinescu* și *Elisabeta Schnapf* (cu următorii: *Marin Petrescu* (m. 1956), prof. dr. *Ioana Gălășescu* (m. 1958), regizor *Ion Marinescu* (m. 1974), *Gheorghe Petrescu* (1985), *Călina Petrescu* (1988), dr. *Marinescu Aneta* (m. 1991),

Elisabeta Schnapf (m. 2002) și *Darius Schnapf*, m. 1997) - **loc 21**; *Ștefan Ionescu* (1909-1979) și prof. univ. dr. *George Petrescu* (1906-1965) – **loc 22**; *Elena Ionescu* (1913-1969) și ing. *Spiridon Ionescu* (1906-1986) - **loc 23**; Fam. *Gheorghe Bădescu* (1926-2019) și *Elena Bădescu* (Ghichi, 1930-2019) – **loc. 24** (anterior a fost alt defunct).

Rândul 4

D. I. Suchianu (1895-1985) – **loc 1**, *Gaius Niger* (scriitorul *Nicolae Ghiță* (1921-1955, la 35 de ani - **loc 2**); *Ioan Ghe. Boldici* (1917-1958, scriitor, dar și alții: *Maria Coarnă* (1943-2013); *Boldici Gheorghe* (1949-2021); *Boldici Elisabeta* (1892-1963); *Boldici Gheorghe* (1885-1975); *Tănase Maria* (1900-1974); *Tănase Nicolae* (1900-1975); *Lupu Andrei Iosif* (1918-1999) - **loc 3**); *Theodor Kiriakoff - Suruceanu* (1900-1958), artist-pictor; soție: *Vally Kiriakoff* = *Valeria*, 1906-1956, ns. *Vorotnikov* (urnă) - **loc 4**); *Mihail Pop* (1913-1958) și *Cornelia Pop* (1919-1989) - **loc 6**; la capătul mormântului mai este o cruce de lemn, nouă, cu înscrisul „Ana Maria Georgeta ? Michaela”); *G. Rotică* (1881-1952, poet; placă ilizibilă la capătul opus al crucii lui *G. Rotică* - **loc 7**); *G. Mihail Samarineanu* (1893-1959, publicist, ziarist - **loc 9**); *Barbu Teodor Cimpina* (1923-1999) - **loc 10**; *Traian Tr. Negrescu* (1900-1960, profesor, inginer) și *Lucia Tr. Negrescu* - **loc 11**); *Atanase Mîndru* (scriitor, 1881-1961) și *Elena Mîndru* - **loc 12**); *Cristian Sîrbu* (1898-1961, scriitor, și soția, *Maria Sîrbu* (1921-1983) - **loc 13**; mormânt cu o cruce căzută și fără înscris – **loc 14** (lângă capela ing. Dan Constantinescu).

Rândul 5

Leonid Dimov (1926-1987), poet și *Marina Dimov* (1936-1994) – **loc 1**; *Alexandru Kirițescu* (1888-1961, scriitor, dramaturg, frate cu *Nicolae Kirițescu/ Chirițescu*) - **loc 2**); *Dan Barbilian* [= *Ion Barbu*] (1895-1961, poet, matematician) - **loc 3**); *Camil Ressu* (1880-1962, pictor) și *Catinca Ressu* (ns. *Celesta Ștefănescu*, 1886-1986?) - **loc 4**); *B. Iordan* (1903-1962 ori 1967?) și *Alina B. Iordan* (1907-1969) – **loc 5**; Familia *Iordache* (nu se specifică →

GHEORGHE SARĂU

altceva) – **loc 6**; *Dem. Iordache* (1905-1983, pictor) și *Elena Iordache* (1905-1962, profesoară) – **loc 7**; cruce de lemn, maramureșeană, distrusă – **loc 8**; *Cezar Drăgoi* (1926-1962, pe cruce: 1964, poet) și *Elena Georgeta Drăgoi* (pseudonim: *Gica Iuteș* – 1925-2018) – **loc 9**; *Mihai Ungheanu* (1939-2009), scriitor - **loc 10**; *Mircea Spătaru Cornelii* (1937-2011), sculptor, rector – **loc 11**; *Nicolae Dunăreanu* (1881-1973), prof., scriitor – **loc 12**; *Mircea Streinu* (1910-1945 scriitor) și *Olimpia Streinul* (mama lui, 1883-1964) – **loc 13**; Fam. *George Sanda* (Capelă) **loc. 14**; *Constantin Drăghici* (1932-2015), cântăreț de muzică ușoară – **loc 15**; *Marcel Dragomir* (1944-2015), compozitor – **loc. 16**; Familia *Ion Atanasiu* (1892-1949, profesor universitar geolog și *Maria Atanasiu* (1904-1990) - **loc 17** (fost 36); *Sava Atanasiu* (profesor universitar geolog, 1861-1946) și *Aglăia Atanasiu* (1871-1957), împreună cu dr. *Gheorghe Dumitrescu* (1902-1988?) și prof. *Margareta Dumitrescu* (1903-1986?) **loc 18** (fost 36); *Gabriel Racoviță* (m. 1986), *Posa Georgeta* (1930-1987), *Adam Posa* (1927-1991), *Maria Posa* (ns. Roman, 1907-1958), *Posa Adam* (1903-1977), *Posa ?? iu* (1929-1987), *Posa Aneta* (1930-2018) - **loc 19** (fost 29); *David Nicolae*, posibil *Davidescu* (posibil: 1939-1979) – **loc 20**, cruce din metal; *Stăniloiu Gheorghe* (-) și *Elena* (-) și *Constantinescu Dragoș* (1966-2002), *Constantinescu Natalia* (1931-2004) - **loc 21**; *Vlaicu Valentina* (1928-2022) - **loc 22**; *Vâlcovici Victor* (1885-1970), prof. univ. la București și rector al Politehnicii din Timișoara (între 1921-1930), academician; soție: *Margareta Vâlcovici* (ns. Tzony, 1884-1969), împreună cu dr. doc. *Vasile Țuchel* (1906-1990) – tustrei în **locul 23**; cavou nou, neinscripționat încă în decembrie 2023, la alee – **loc 24**.

Rândul 6

Pompiliu Marcea (1928-1985), prof. univ., scriitor – **loc 1**; *Maria Rosetti* (1896-1965), apoi aici este înmor-

mântat *Rotaru Pavel* (1941-2018), poet **loc 2**; *Eugen Rotaru Jack* (1941-2018), scriitor - **loc 3**; *Dem. Mihăilescu-Toscani* (1888-1962) ”prim fondator al Operei Române, artist, muzicolog” și *Aglăia Mihăilescu-Toscani* (ns. Ionescu, artistă, 1889-1974), plus și părinți ei: *Sterie Ionescu* (1840-1924) și *Maria Ionescu* (1867-1933) - **loc 4**; *Conovaru Elena* (1898-1980), *Conovaru Mihai* (ns. 1924-) și *Conovaru Emilia* (1930-) - **loc 5**; *Mihail Șerban* (1911-1994), *Eugenia Șerban* (1912-1964) și *Irina Șerban-Cernat* (1938-1977) - **loc 6**; *Gheorghe Bârgăuanu* (1896-1964), poet și magistrat; soție: *Alisa* (1905-1960), profesoară - **loc 7**; cruce din piatră neinscripționată – **loc 8**; *Titu Firoescu* (1891-1963), ziarist - poet și fiul, *Titu T. Firoescu* (1920-1958), căpitan - **loc 9**; *Vladimir Colin* (1921-1991), scriitor, și *Marcela Cordescu* (1913-1984) - **loc 10**; *Corneliu Leu* (1932-2015), scriitor - **loc 11**; cruce din metal, posibil a lui *Dimitrie Stelaru* (8.03.1917-29 noiembrie 1971, înm. pe 3 dec. 1971 [după cele spuse lui Gheorghe Sarău de soția poetului, *Angela Stelaru*, și de verișoara acestuia, *Natalia Bobeică*, pe mormântul lui Stelaru s-ar fi pus o astfel de cruce metalică, ulterior; administrația cimitirului nu a putut oferi un răspuns cert legat de locul unde este înmormântat poetul, deși a formulat unul ambiguu, în scris, la solicitarea școlii și a muzeului din comuna natală a

Mormântul poetului Ion Gheorghe

poetului, Segarcea Vale] – **loc 12**; *Mircea Horia Simionescu* (1928-2011), scriitor - **loc 13**; *Alexandru Șahighian* (1901-1965), scriitor, soție: *Saly Maria Șahighian* (1915-2002) - **loc 14**; Familia *Sonda* (*Sonda Petre Mihail* (1923-1992), *Sonda Elena* (1927-2019), *Sonda Petre* (1895-1945), *Mihail* (1896-1947); *Verona* (1897-1970) - **loc 15**; Familia *Tracasalide* (*Maria* (1872-1946), *Nicolae* (1896-1958), *Dumitru* (1901-1969); *Ștefan* (1906-1987), *Spiridon* (1909-1973), *Ana* (1914-2004) și Familia *Zaharia* (*Constanța*, 1938-1989) și *Iancu* (1935-2020) - **loc 16**; loc liber - **loc 17**; *Constantin Ion Radu* (1915-2008) - **loc 18**; *Eugenia Poroineanu* (1938-2018) - **loc 19**; Familiile *Ionescu*, *Voicu*, *Lăzărescu*: *Ida Ionescu* (1887-1985); *Luca Ionescu* (1890-1973); *Wilhelmina Voicu* (19?) -?), *Marin Voicu* (1912-1985 sau 1995?), *Iosefina Lăzărescu* (1836-1932) – **loc 20**; *Văduva Ion* (ns. 1925) și *Văduva Ruxanda* (ns. 1932) – **loc 21**; mormânt neinscripționat, situat până în capelă – **loc 22**; *Capelă* (fost loc 5, acum **loc 23**).

Rândul 7

Mircea Scarlat (1951-1987), scriitor – **loc 1**; *Mihu Dragomir* (1919-1964) – **loc 2**; *Alexandru Gârneață* (1927-1969) - **loc 3**; *George Bălăiță* (1935-2017) – **loc 4**; mormânt neidentificat, la trunchiul copacului, între *George Bălăiță* și *Mihai Davidoglu* (1910-1987), dramaturg, și *Vladimir Cavarnaci* (1910-1966); – **loc 6**; *Virgil Caraivan* (1879-1966), scriitor – **loc 7**; *Eugen Jebeleanu* (1911-1991) și *Florica Cordescu-Jebeleanu* (1913-1963) – **loc 8**; *Mihai Tican Rvmano* (= Rumano, scriitor, 1895-1967) și *Silvia Elena Tican*, avocat - **loc 9**); neidentificat, nefiind inscripționat, între *Mihai Tican Rvmano* și *Tudor Șoimaru* (= *Gheorghe Drăgușanu*, 1898-1967) – **loc 11**; *Mihai Sevastos* (1892-1967) și *Zoica Sevastos* (m. 1972) – **loc 12**; loc liber – **loc 13**; neinscripționat, cruce albă – **loc 14**; *Vasile Smărăndescu* (1932-2008) – **loc 15**.

(*Va urma*)

Colinde în străini

(II)

Pe la cinci și jumătate după amiaza în a treia zi de Crăciun Tomáko cu soțul ei Robert s-au înființat la noi ca să ascultăm împreună colinde românești. Intrând în apartament ea ne-a cerut să-i oferim lui Bob fotoliul cel mare. Se înțelege că i l-am cedat cu plăcere. Ea a luat loc pe sofa sectională, în timp ce eu m-am agitat puțin să le ofer cozonac, prăjituri, iar soțul meu Augustin îi îmbie cu țările sau vin. Nu vroiau decât apă pe motiv că ambii luau pilule. Bob a fost mai mult o absență. Așezat în fotoliu și-a aplecat capul într-o parte ca un Christ răstignit și n-a scos o vorbulețică tot timpul, cam o oră și mai bine cât au stat.

Am început cu *Madrigalul*, formație despre care japonea auzise deoarece a dat concerte la New York în nu știu ce catedrală. I-am explicat că membrii formației sunt costumați în stilul renesanțist deoarece avem de-a face cu un cor rafinat, format din oameni educați toți la Conservator și că interpretarea colinzilor este sofisticată, prelucrată, interpretată de această formație și de dirijorul ei. I-am spus de fondatorul corului Marin Constantin și faima lui peste hotare încă din timpul dictaturii. Tomáko a fost mai mult decât impresionată de acest cor select și de varietatea melodică a colinzilor. Am avertizat-o de la început că ceea ce va auzi va fi mult peste nivelul colinzilor comerciale din America. I-am prezentat apoi colinzi din Maramureș, corala *Armonia* de la Tulcea, compusă din diaconi și arhidiaconi, colinzi din Moldova cu obiceiul *Caprei și al Cerbului*, un grup de colindători "hai cu urșii", în care colinzile se combină cu dansul urșilor interpretat de indivizi în travesti, l-am prezentat pe Tudor Gheorghe, pe Florian Popa, interpretând două colinzi culte (*Sfântă Noapte de Crăciun* pe versuri de A. Păunescu și *Galbenă gutuie*) și apoi am trecut la *Junii Sibiului* ca să se familiarizeze cu diversitatea muzicii populare românești. Tomáko a fost profund mișcată de întregul spectacol, spre deosebire de Bob care după un sfert de ceas i-a arătat cu degetul că vrea să plece acasă, dar ea n-a consimțit, îndemnându-l să aibă răbdare. El n-a participat deloc, de

parcă, vorba latinului era *lapis super lapidum*, o piatră peste alta. În amfiteatrele romane erau bănci din piatră, deci dacă tu ca spectator rămâi ca o piatră peste banca ta de piatră însemnează că nu participi deloc la spectacol. Da, Bob a fost doar *lapis super lapidum*. N-am înțeles reacția lui și nici nu am încercat să-i dăm vreo interpretare. Tomáko însăși l-a lăsat în lumea lui, ceea ce pentru mine a fost un mare semn de întrebare.

Musafirii mei n-au servit nimic în afară de apă minerală, dar la plecare japoneza mi-a cerut permisiunea să ia acasă câteva felii de cozonac. Și cu asta audia muzicală a luat sfârșit. Am rămas cumva intrigată de lipsa de reacție a lui Bob. Nu i-au plăcut omului colinzile noastre, conchise Augustin fără năduf.

O zi după această întâmplare am primit invitația unei familii de români canadieni care sosiseră din nordul cu temperaturi polare și doreau să ne întâlnească. Damian și Voichița se strămutaseră la Toronto din Bihor de vreo trei decenii bune. Ambii cu studii universitare, se adaptaseră rapid la stilul de viață occidental, ducându-se pe la universități să-și dea diferențe pentru diplomele lor. La momentul cunoștinței noastre aveau un standard de viață invidiabil, cu casă achitată la Toronto și apartament cu două dormitoare nu departe de Miami. Voichița, mare specialistă în prăjiturile cu frișcă și creme de ciocolată și-a folosit toate talentele ei gastronomice, răsând mereu cu gura până la urechi la auzul laudelor noastre interminabile.

- *La mai încetați cu panegiricul ăsta și în loc să vorbiți atâta mai bine serviți din bucatele mele pe care cu drag le-am pregătit pentru voi. Mama nu prea știa să facă prăjituri, îi trăgea mai mult cu foitul, dar eu m-am ambiționat să învăț, copil fiind, și m-*

am dus la o mătușă, mare expertă în dulciuri. De la mătușa asta a trebuit să fur meșteșugul că nu prea vroia să mi-l împărtășească de bună voie. Am avut mare ambiție și așa am ajuns s-o uimesc pe mama când veneau sărbătorile și o asiguram că eu o să prepar toate prăjiturile casei. Mamei nu-i venea să creadă pentru că nu aveam mai mult de treisprezece ani. Mama se temea să nu stric aluaturile că pe atunci se dădea totul pe cartelă și i-aș fi făcut mare necaz să o las fără prăjituri de marile sărbători. A riscat înainte de primul Crăciun și văzând că poate avea nădejde în mine așa s-a bucurat de tare că a scăpat de o corvoadă așa de mare. Mama m-a lăudat când au venit rudele la noi și așa mi s-a dus vestea în sat că mă pricep ca o adevărată cofetăreasă. Când am ajuns de vreo șaisprezece ani, mama lua ordine de la unele femei din sat care doreau să aibă la ocazii dulciuri stilate, elaborate de Voichița. Și așa ajunsei să-mi strâng bani de facultate.

- *Voichițo, să știi că și aici ai găsi amatoare să le ții un curs de cofetărie. Ea se puse pe un răs copios văzându-se în postura de dascăliță în torturi și prăjituri mai ales.*

- *Nu lua în răs un lucru cât se poate de serios, interveni Sandrina. Aici, în America trebuie să-ți exploatezi toate talentele, că nu se știe de unde sare iepurele și din psiholoagă te faci cofetăreasă că sunt sigură că este mai lucrativ.*

Conversația care se rătăcise pe cărări culinare ne fu brusc întreruptă de sonerie. Voichița mai invitase o pereche de oameni care necesitau ajutorul lui Damian, soțul gazdei ca să se poată instala la masă. Pe ușă intrară o femeie cu obrazul congestionat și un bărbat de jumătate paralizat care trebuia târât ca să se poată descurca cu cele mai simple mișcări. Ambii noi veniți aflați între două vârste proveneau tot din Bihor, județul Voichiței și ea, având un subliniat patriotism local, ținuse cu tot dinadinsul să-i cheme la agapa noastră de Crăciun. Soția domnului din Bihor, foarte lovcace ne-a pus în temă cu accidentul cerebral al soțului, care nu se recuperase aproape deloc, rămânând cu partea stângă a corpului total imobilizată. Omul avea o figură de ocnaș, fiind complet chel, smead →

SILVIA URDEA

și taciturn, evident. Am înțeles că partenera lui se căznea să compenseze pentru mușenia lui. Pe deasupra mai erau și penticostali. Zic pe deasupra, deoarece doamna făcea caz de apartenența ei religioasă, punctând mereu tiradele ei cu *Domnul fie lăudat, Slavă Celui de Sus etc.*, formule stânjenitoare într-o discuție normală, cotidiană, mai ales că nu toți cei prezenți erau atât de fervent religioși ca doamna Mili. Noi am înțeles că așa bătută de soartă precum era, găsea un sprijin sufletesc în invocarea frecventă a lui Dumnezeu, în speranța că Cel Atotputernic se va milostivi de nenorocirea lor.

Ceea ce n-am înțeles însă a fost zelul lui Mili în a-l înfunda cu bucatele puse ca la expoziție pe masa rotundă, acoperită cu o față de masă croșetată, în spațiile căreia intrau mereu o varietate de firmături, dar nimeni nu-i păsa, doar era petrecerea de Crăciun. Soțul lui Mili îngurgita de parcă ar fi postit de multe zile, deși noi știm că penticostalii nu au tradiția postului. Omul, săracul de el mânca neglijent nu din pricina lipsei manierelor, ci din pricina infirmității lui. Din când în când Mili îl ștergea cu un șervețel de salivă care i se strângea continuu în colțul gurii. Nu era o priveliște plăcută, dar toți cei de față înțelegeau situația. Una este însă să înțelegi și alta este să-ți învingi starea de greață provocată de o priveliște oarecum grotescă: Mili îl tot înfunda pe bietul om chiar și după timidele lui proteste, care intenționau să spună că mâncase îndeajuns, că nu-i mai trebuia nimic decât să fie lăsat în pace. Mili însă nu contenea, în mintea ei perseverând ideea că bolnavul trebuia hrănit că poate se face bine. Săracul om, pe lângă paralizie avea și diabet, aflându-se în fața unei posibile amputări a unui deget. Mili n-a atins mâncarea, fiind aproape posedată de misiunea ei de babysitteră. Ea îl înfunda fără pauze, dar bietul bolnav se simți la un moment dat ostenit de atâta mestecat. M-am dus în bucătărie și i-am spus Voichiței s-o tempereze pe năstrușnica doamnă, dar ea mi-a spus că Mili nu prea gătește și vrea să recupereze calorile poate pierdute ale soțului ei datorită unei slabe nutriții acasă. În fine, asta era. Ceea ce nu i-am spus Voichiței este că vederea bietului om invalid îmi făcea rău și scârbă din cauza salivei care-i curgea neîncetat printr-un colț al gurii, așa că în seara aceea am renunțat să mănânc.

La un moment dat a trebuit să vină rapid Damian ca să-l târască pe soțul lui Mili la toaletă, după care Mili a decis că au stat destul și s-ar conveni să plece. Toată lumea a răsuflat ușurată.

Infirmitatea fizică atât de gravă este parcă incompatibilă cu orice petrecere, a cărei veselie sfițează suferința celui lovit. Cel puțin asta am simțit eu. Dar mie mi-a trecut cu totul cheful de petrecere. I-am spus Voichiței că omul arată ca un condamnat la galere, sârmanul de el. Ea se simți datoră să îndulcească impresia stranie pe care o lăseseră cei doi musafiri și ne spuse o poveste despre avuția de milioane de dolari pe care o deținuseră cei doi, infirmul fiind în vremurile lui bune un adevărat fabricant de bani. Muncise la pus faianță în casele oamenilor, câștigase bine și apoi investise în treizeci de apartamente. Toți cei de față au contrazis-o pe Voichița că treizeci era o cifră exagerată. Întreaga istorisire ni se păru cam neverosimilă și catalogarăm povestea ca fantazări penticostale, cel puțin parțial.

- Și unde sunt banii Voichița?! Doar milioanele nu dispar cu una cu două mai ales din buzunarele unor români care, de obicei, țin de bani că nu i-au prea avut în țara de baștină, nu în asemenea cantitate.

- Ei, Mili i-a fituit, ea știe ce-a făcut cu ei, dar s-a priceput să-i vânture, răspunse Voichița.

Vânturarea atât de multor bani ni se păru încă mai fantasmagorică, așa încât ne întări ideea că cei doi musafiri bizari erau cu totul ciudați în toate ale lor. Probabil se contaminaseră de goana după îmbogățire de care nu puțini se îmbolnăvesc când iau contactul cu lumea consumatoristă. Este posibil că tot gândind cum să producă dolari, săracul om și-a debilitat sănătatea, ajungând într-o stare de dezzechilibru și de tensiune cerebrală care i-a cauzat răul cel mare. Nervii lui nu ținuseră la tăvăleală, asta era. Ca să devii un rechin financiar trebuie să ai în genele tale o rezistență teribilă și un spirit de disciplină, de management al stresului mai ales în situațiile limită. Am văzut imediat în soțul lui Mili o victimă a lumii banului și a vorociții reclamelor. Unul dintre invitați i-a reproșat Voichiței că nu trebuia să-i invite pe cei doi oameni, care deveniseră fără vrerea lor *trouble fete*.

- Tu Voichița ne-ai chemat la un festin așa de bine asortat, dar ai adus și pe dizgrațioșii ăștia din cauza cărora nu ne-a mai venit să gustăm nimic, zise Ianos, unul dintre glumeții serii.

- Chiar așa Voichița, interveni Livia, soața lui. Ne-au stricat tot cheful de petrecere și pofta de mâncare. Așa că și-au rămas toate pregătirile prea puțin atinse.

- Vai, izbucni Voichița, dar nu mi-a trecut prin minte că bieții oameni ar

putea stârni asemenea reacții. Am vrut doar să-i bucur și pe ei în toată nefericirea lor.

- Așa este, conchise Lelia, sunteți cu toții prea mofuroși și spilcuiți ca să percepeți o atare dimensiune a răului. Omul are o singură viață și de acum înainte e condamnat s-o petreacă în umilința impusă de declinul lui fizic. Nu întâmplător, cred, Iisus îi vindecă pe oameni de nenorocirile fizice, în primul rând, care însă știm ce repercusiuni psiho-morale au. Ce să mai vorbim!

După concluzia seriei rostită ca o sentință de Lelia ne despărțirăm nemulțumiți din cauza unei petreceri ratate.

Voichița era agitată că trebuia să se pregătească de plecare într-o croazieră de trei săptămâni prin Marea Caraibelor, Panama și Costa Rica. Cu ani în urmă, fiind încă în România, ea lucrase sezonier ca angajată pe vasele de croazieră și rămăsese atașată de acest fel de turism.

Uitasem de Tomáko și de elogiile ei la adresa seriei de colinde românești. Nu aveam numărul ei de telefon ca s-o mai întreb de sănătate, așa că am lăsat totul pe seama întâmplării. Într-una din seri, pe la 5:40 p.m. m-a scos din casă un apus cum parcă nu mai văzusem. Cerul inundat de fășii de jărătic împletite cu măiestrie dumnezeiască te oprea în loc, atât de multă splendoare se concentrase în acele momente. Am reflectat a căta oară cât de generos este Atotputernicul, dăruindu-ne fără nici o discriminare frumuseți fără seamăn, care te fac să prețuiești clipa, recompenșându-te pentru toate suferințele îndurate în ceea ce ne-am obișnuit să numim "valea plângerii". M-am așezat pe-o bancă spre a savura momentul. Trecători grăbiți, care cu plase care trebuiau cărate în bloc, care alergând pentru menținerea siluetei, prea puțini însă reținuți de fascinantul display al cerului. Mi-am zis că precis unii dintre ei de-abia se despărțiseră de ecranele pe care le frecventau întreaga zi în apartamentele lor și pe care văzuseră destule apusuri de soare. Realitatea virtuală concurează tot mai insistent realitatea vie.

Mi-am amintit de un apus de soare din România anului 1989, început de decembrie. Acel apus a fost ca o prevestire. Cerul se înroșise din tălpi în creștet, zguduindu-ne prin intensitatea culorii sângerei care inundase parcă tot universul. Tovarășul meu de plimbare mi-a șoptit că neobișnuita vedere este cu siguranță mai mult decât un simplu tablou de natură, este o atenționare că pe pământul nostru scump românesc se va vărsa sânge. Prevestirea cerească →

s-a adevărit. O mare de durere a învăluit întreaga țară îmbătată de zorii unei libertăți de carton, care ni se oferea de către marile puteri, acei aranjouri ai istoriei aruncate pe spinările celor mai slabi, puși să plătească mereu oalele sparte ale guvernărilor. Mă încrâncenez scriind această frază la gândul celor peste patru sute de mii de ucraineni și a zecilor de mii de ruși sacrificați ca miei la tăiere pentru un război absurd. Dar care război nu este absurd, mă întreb? Într-o colindă Tudor Gheorghe exprimă un mare adevăr: "Arde focul paie ude/ Nimeni, nimeni nu ne-aude".

Stăpânită încă de amintirea chinuitoare a acelor zile de revoltă în România, abia am înregistrat că cineva se așezase lângă mine pe banca din stația de autobuz. Tomáko și Bob se întorceau de la o scurtă plimbare. Ea era binedispusă, dar el - taciturn ca întotdeauna.

- Tomáko, am văzut că Bob străbate cu conștiinciozitate coridorul în lung și-n lat în fiecare dimineață devreme.

- Da, zise ea, pentru că sunt mai mulți amatori de plimbare pe coridor și Bob vrea să evite un traffic jam, și râse cu poftă de gluma ei

Bob nu înregistrează gluma, nu avu nici o reacție ca o stană de piatră. Mi-am zis că omul suferă de ceva, pare-se ceva legat de creierul. Constatarea mă îngrozi pe moment, dar lăsa să fugă gândul ca să nu tulbur liniștea și bucuria acelei clipe. Tomáko însă reveni ca să mă facă să înțeleg de ce se plimbă Bob pe coridorul din fața apartamentelor, destul de lung de altfel pentru că străjuia patruzeci și opt de apartamente la al doilea floor, cum i se zice aici primului etaj.

- Trebuie să te fac să înțelegi situația cu totul aparte a lui Bob. El suferă de un Alzheimer avansat și pe deasupra și de o formă ușoară de shizofrenie. Când nu am timp să merg cu el la plimbare nu se aventurează să se plimbe prin cartier deoarece nu știe să se mai întoarcă, deși a umblat pe străzile astea de un sfert de secol. Nu-și mai amintește de nimic. Și atunci, pentru puțină mișcare e bun și coridorul. Bob e bolnav de câțiva ani și acum nu are decât șaiszeci de ani. Starea lui s-a înrăutățit în ultima vreme și de aceea a trebuit să renunț la slujba mea de la Morikami.

- Nu-mi mai spune nimic Tomáko. Totul este prea dureros. Îmi pare nespuse de rău de severitatea acestei situații. El trăiește în lumea lui, dar tu ești absolut singură. Nu ai cu cine schimba o vorbă. Ce boală, ce boală și doctorii nu îi dau de capăt. Mai degrabă vindecă pe unii canceroși decât pe cei cu mîntea pierdută. Cel puțin remarcă că este foarte

liniștit, încercai eu să gădesc o consolare în infinita ei suferință.

Apoi îmi mărturisii că toată familia ei a rămas în Japonia, numai ea s-a rătăcit, nici ea nu știe cum prin New York, unde l-a întâlnit pe Bob.

- Eu abia dacă am auzit de Alzheimer în România, iar aici sunt șocată cât de mulți oameni suferă de această condiție medicală teribilă. Nu știu care ar putea fi cauza. Sau or fi mai multe.

Când ea îmi vorbi de Japonia am vizionat într-o secundă splendoarea unor coline cu cireși înfloriți, un peisaj atât de suav că nu mă putui opri să exclam: "O, Japonia, Japonia ce mult mi-aș fi dorit să o vizitez când lanurile vineții de visteria au ciorchinii de flori atârând sau când diafanele coline cu cireși rozalbi se desfată în soare". Am regăsit în asemenea frumuseți naturale sursa de inspirație a artei nipone și i-am înțeles stilul. Elogiile mele la adresa naturii nipone o transpuseseră pe Tomáko departe într-un orașel din vecinătatea capitalei unde toți ai ei o așteptau să revină la vatră.

- Nu mi-ar fi atât de greu dacă omul ăsta și-ar reveni măcar puțin, dar doctorii nu-mi dau nici o speranță și totul pare pecetluit, adică să trăiesc lângă un mort viu.

Expresia ei mă șocă. N-aș fi putut fi atât de radicală în descrierea situației lor de viață fără ieșire, cel puțin deocamdată. Trebuia să recunosc că unii oameni au parte de nenorociri atât de uriașe comparate cu scurtimea vieții că nu știi cun să-ți explici de ce le este dat să înfrunte o soartă atât de vitregă. Dar cine sunt eu să mă erijez în judecăți despre destin! Mulți optimiști cred și spun că destinul și-l face omul, dar cum să înțeleg atunci povara pe care micuța niponă care avea sub șaiszeci de ani trebuia s-o poarte!

- Tomáko continuă, rudele mă sfătuiesc să-l transfer pe Bob rudelor lui care au bani destui să-l plaseze într-un sanatoriu de profil și eu să mă întorc acasă. Dar nu mă lasă inima s-o fac. M-aș simți vinovată pentru tot restul vieții mele. Am trăit ani frumoși împreună la New York, iar acum la greu să-l abandonez! Le-am spus rudelor să nu-mi mai propună niciodată așa ceva că mă supăr. Am și eu o inimă, Doamne, cum să las omul la necaz?!

Tomako mi-a spus că s-a convertit nu demult la creștinismul oriental, credința ajutând-o să îndure chinul ei zilnic. "E adevărat că Bob vorbește foarte puțin, dar ascultă muzică clasică, ceea ce îl liniștește și văd că îl bucură. De aceea toată ziua la noi poți auzi simfonii, concerte, mici bucăți la vioară, la

ghitară orice dar să fie muzică de bună calitate. Bob avea un dar deosebit în a găsi pe YouTube cele mai alese interpretări din marii compozitori.

I-am spus că într-o seară l-am găsit pe Bob la ușa lor, având o figură dezorientată și chiar disperată și că n-a putut să-mi explice coerent ce-l necăjește. Am bătut în ușa lor și după un timp de așteptare a scos capul Tomáko supărată și nemulțumită. Ea și-a amintit imediat de întâmplare. I-am povestit că Bob se comporta ca un om total neajutorat și am găsit de cuviință să-l ajut oarecum. Tomako ațipise și Bob s-a strecurat pe ușă uitând că el nu mai este demult o persoană independentă. Uitase să-și ia cheile, pe care însă nu mai știa să le folosească. Încuiase ușa involuntar și la întoarcere, mare dramă deoarece Tomáko încă mai dormea. Muștrându-l, ea l-a tras în apartament, mulțumindu-mi din adâncul inimii că am rezolvat situația cum, necum.

Și uite așa redevenim copii mici de tot, de care adulții trebuie să se îngrijească, dacă mai au puțină iubire și milostenie. Aș zice, parafrazându-l pe Apostolul Pavel că *dacă milă nu este, nimica nu este*. Unde este mila față de mult încercații palestinieni, robi de trei sferturi de secol? Aș fi dorit să vorbesc cu Tomáko despre tragedia din Gaza, dar am realizat imediat că soțul ei era evreu și că ea din respect pentru el nu s-ar fi ambalat într-o asemenea dezbateră. Ne-am despărțit cu promisiunea de a ne mai întâlni uneori la cafea, dacă asta i-ar face plăcere. I-am povestit că numai ea crede că nefericirea ei este cea mai mare, dar, când ieși în lume și te conversezi cu oameni necunoscuți, afli mai mult decât poți duce.

M-am gândit să-i propun lui Tomáko să-și cumpere un cățeluș alb, cărlionțat de companie, jucăuș cu ochi inteligenți, atât de afectuos că parcă uneori ar vrea să vorbească. Întâlnisem cu câteva zile înainte o doamnă elegantă cu un asemenea cățeluș bine trenat, plin de viață, aducând cu el toată bucuria lumii. Un medic psihiatru îi recomandase să cumpere acel tovarăș de viață, după ce ea l-a găsit mort în cada din baie pe fiul ei de cincizeci și patru de ani, mare consumator de droguri. Cățelușă, botezată Jolie, a fost, în cele din urmă, antidotul la imensa durere.

De când am auzit această poveste nu i-am mai judecat aspru pe colocatarii de pe coridorul nostru care-și divinizau câinii. M-am stricat de răs când într-o plimbare vespérală am întâlnit pe cineva plimbând cățelușă în cărucior de bebeluș. Curat *Mondo cane!*

Starea prozei

SUNT BLESTEMAT A FI ORICARE

Acum, tatăl stătea alături de mine, la Club 33 și-mi urmărea cuvintele și gesturile. Nu vorbea nimic. Doar mă privea. Nu eram conștientă de starea lui, dar mama s-a aplecat la urechea mea și mi-a șoptit discret: „*Fata mamei, domnul se îndrăgostește de tine. Ar fi bine să plecăm...*” M-am ridicat aproape instantaneu, am zâmbit copiilor și le-am mulțumit cu toată recunoștința și afecțiunea mea frustrată, l-am salutat pe tatăl nefericit și am plecat, susținută la braț, cu mama și Roxi.

Eram vulnerabili. Atât de slabi... Compasiunea lui pentru mine, mama orfană de unicul fiu, lipsită de protecția unui bărbat, s-ar fi putut transforma ușor într-o pasiune. Și nu era cazul. Iar eu, lovită cumplit, bătută în cuiele hazardului negru, mă puteam agăța de iluzia că el ar putea deveni tatăl copilului meu, pe care l-am putea concepe ca o sfântă reeditare a celor doi copii pierduți...

Când i-am mărturisit la ce mă gândeam, peste câteva zile, a refuzat printr-o fermă clătinare a capului, fără nicio explicație. Stăteam față în față, eu cernită toată, el fără culoare. Mă uitam în ochii lui și nu vedeam decât durerea mea lipită de retina lui îndurerată și apoasă, ca un ochi de ocean tulburat de mișcările tectonice din străfunduri.

-Vrei să avem împreună un copil?...

Adunasem toată forța, tot curajul, toată luciditatea și călcasem nonșalant peste reticențe, jenă, pudibondism. Dintre toți bărbații lumii doar el era singurul pe care l-aș fi putut alege. Nu mă putea refuza. Copilul nostru ar fi fost câte un pic din copilul dispărut al fiecăruia. Era atât de logic. Era atât de curat. Excludeam tot procesul obligatoriu pentru un astfel de rezultat. Nu existau în mintea mea nici sexul, nici modificarea relațiilor, nici opinia publică, nici sentimentele, nicio complicație, de nicio natură. Există doar rezultatul: copilul care trebuia să se nască în amintirea celor doi prieteni morți.

Păru șocat. Dădea din cap în semn de refuz, incapabil să scoată un cuvânt. Îi era limpede că femeia asta crunt încercată se află într-o tulburare sufletească greu de gestionat. Se uita

la ea cu înțelegere, cu acea compasiune nejuțată, care te ajută să accepți orice gest al celui compătimit, oricât de irațional ar fi. Știa că trebuie să răspundă cât mai curând, dar nu găsea niciun răspuns decent și inteligent. N-ar fi vrut s-o rănească, dar nici nu dorea să-i dea speranțe. Nu, nu se putea prinde într-o asemenea forțată, artificială, disperată situație! Ceva l-a blocat. Rațiunea, bunul simț, teama de Dumnezeu. Iubirea pentru soția lui. Iubirea pentru fiul pe care-l mai aveau. Opinia publică... Toate contau în fața unei asemenea fanteziste, din disperare, opțiuni!

Oricât aș fi fost de tarată, eram suficient de lucidă ca să înțeleg refuzul lui. N-am insistat.

Deodată se ridică și-mi spune:

- Întinde-te! Și-mi arată patul. Mă uit zâmbind neîncrezătoare.

- Cum așa?!, mă uit nedumerită și întrebătoare la el. Tocmai m-a refuzat, doar nu s-a răzgândit și vrea să treacă la o împlinire degrabă și fără fasoane a dorinței mele? Nu, eu nu vreau așa, o obiectă împerechere! Nu, eu vreau trăiri comune, sentimente de complinire sufletească, abia apoi un moment sublim, un moment încărcat de tandrețe, iubire, transă, vreau lumânări aromate și voaluri, mătăsurii, gesturi tandre, iubire autentică. N-am să concep copilul într-un act de împerechere animalică!

Expresia mea împietrită, neîncrezătoare și uimită îl făcu să se apropie de mine. Îmi luă mâna și zise calm:

- Întinde-te! Are să-ți facă bine. Ai încredere.

L-am ascultat. Oarecum, credeam că e un joc. Eram curioasă și dornică să mă prind în el, orice ar fi. Se aplecă asupra mea, îmi ridică bluza, deasupra ombilicului, coborî fusta spre pubis și începu o sarabandă

cu dunga palmelor. Lovea ușor, dar ferm, abdomenul meu inferior și niciun mușchi nu se mișca pe fața lui. Privea undeva, dincolo de perete, dar mâinile lui loveau fără greș, într-o cadență tot mai rapidă. Zâmbeam într-una, cred c-am și chicotit. „Perversul!”, îmi ziceam.

„Perversul!” Iar eu mă simțeam penibilă, ca într-un banc prost.

-Are să-ți facă bine. Ți s-au activat instinctele de maternitate. Vrei să compensezi pierderea printr-o altă sarcină, alt copil. Masajul ăsta te va calma. Îți va fi bine.

Doamne! El credea că libidoul meu e problema!!! Vai!!! Ce jalnică trebuie să fiu în ochii lui! Nuuu! Nu simt nicio poftă trupească! E o dorință pur psihologică, o nevoie pur spiritu-ală, e ceva sfânt, nu sunt în călduri!!!

Și l-am înțeles eu pe el. Ca medic, percepea reacțiile mele din perspectiva lui. Știindu-mă în situația asta delicată, dorea să facă ceva pentru mine și i s-a părut că m-ar pune la adăpost de jenante situații de viață, potolind instinctualitatea mea scăpată de sub control. Nobil gest, dar l-am considerat așa după mult timp, abia după ce m-am înțeles pe mine și mi-am înțeles viața. Abia atunci l-am înțeles și pe el și i-am apreciat intenția. Până atunci, momentul cu el l-am uitat. Mi l-am scos din minte. L-am reprimat într-o zonă ascunsă bine în conștiința mea...

Nu mai știu dacă atunci sau cu altă ocazie, i-am vorbit despre altă fantezie compensatorie:

- Aș vrea să pot face o clonă...

Îl priveam zâmbind neîncrezătoare. Lansasem ideea oarecum pentru a atenua amintirea ultimei noastre întâlniri.

- E simplu. E suficient un fragment de ADN și gata!

M-am legănat în visul acesta frumos.

- Ah, ce bine! Am suvițele de păr de la fiecare tunsoare de plete după ce împlinise un an! Am materialul ADN! Pot clona o armată de Horia cu cantitatea asta de păr. Ce bogată sunt!

Dar, pe măsură ce mă dedicam ideii, surveneau și îndoielile.

Multe. Grave. Însăpăimântătoare. Ce calitate spirituală și intelectuală va avea clona, cum se va integra, cum va fi? Ca un nou născut sau ca tânărul de 18 ani? Ce destin va avea?→

VALERIA BÎLȚ

Cât de plăcută îi este lui Dumnezeu o astfel de idee? Și atunci am înțeles că nu mă pot juca de-a Dumnezeu... L-a chemat la El? Acolo trebuie să rămână împreună cu toate infinitele versiuni, clonate sau nu!... Orice teorie transumanistă era sub nivelul meu de acceptare, odată ce am reușit să înving egoismul mamei frustrate. A rămas dragostea ei, pură, puternică, frustă, căci obiectul iubirii era absent în materie. Există doar în spirit. Iubire în contumacie?... Dar atunci, pe Dumnezeu cum îl iubim? Tot în contumacie?! Nu! Dumnezeu e atotprezent. Fiul meu e cu El. A devenit și el ubicuu. Îl simt, dar nu-l văd. Sunt conștientă de prezența lui...Fără să am nevoia de certitudine.

Și totuși, cât de seducătoare ar putea fi ideea asta? Acum se pot face atâtea lucruri ce păreau de domeniul SF, dar mai ales o sfruntată sfidare a dumnezeirii. Inteligența artificială câștigă teren, au apărut primele readuceri virtuale la viață.

Celebrități din toate națiunile sunt animate, e suficient o fotografie și câteva informații despre ea, iar androidul creat după chipul și aceste informații, primește o voce care relatează la persoana I, deci trebuie să fie vocea sintetizată a personajului, povestea celui reînviat sau opiniile, crezul său de viață. Am văzut de curând „reînvierea” Mariei Tănase, ca și pe cea a lui Brâncuși.

Parcă nu e ceva catastrofal și nici interzis/păcătos nu mi se pare. Spaima față de nou a fost resimțită și în fața primei oglinzi ori a fotografiei, nu? Unii se temeau că li se fură sufletul prin ele. Mai apoi, figurile de ceară, atât de realist executate, încât cu greu poți deosebi persoana reală de reproducerea ei artistică...Filmul... Televizorul...

Hm! se complică lucrurile când e vorba despre cei dragi? Cu o clonă, da, se complică! Deși, am atâta material!... Am părul lui, am banda de magnetofon cu ultima înregistrare, iar de curând, am făcut o descoperire formidabilă! Am mostre ADN din cavitatea lui bucală!

Nu-mi vine să cred că au trecut 20 de ani și n-am știut ce bancă genetică am în casa scârilor! Am aflat odată cu vizita Agnete și a fetiței ei. Urcau scările, iar când au ajuns la etajul meu, ea a strecurat mâna sub balustradă. O lumină și un zâmbet de bucurie și încă ceva, nedeslușit, ca o

păreră, ca un iz de misticism se așternu pe fața ei:

- E aici! Aici sunt toate! spunea, în timp ce urca și mâna ei pipăitoare și alunecândă stăruia dedesubtul balustradei. Toate sunt aici! Abia am așteptat să ajung, să verific!

Mă uitam întrebătoare, dar zâmbind și eu, emoționată de tulburarea ei.

- Aici sunt gumele lui! De câte ori ajungea acasă, își scotea guma din gură și o lipea aici. Zilnic! El e aici! Sunt așa de bucurioasă! Doamne, ce dor mi-a fost de el!

Iar la plecare, a repetat gestul. Cu lentoare, cu insistență, în tăcere...Era de parcă se întărea energetic cu forța prietenului pierdut.

-Mama, pot să ating și eu? întrebă micuța ei, cu glăscioru-i gingaș.

-Da, mama, poți să atingi. E Horică. O să te lase mama și pe tine să-ți pui gumele sub balustradă.

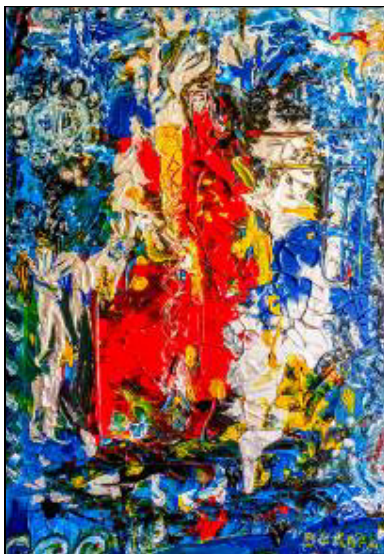
- Mama, mie nu-mi place guma!

-O să-ți placă! Doar să crești! Și am să te învăț să și-o scoți din guriță înainte de a intra în casă și să o lipești sub balustradă. Așa cum făcea Horică.

-Bine, mama. Mai mergem să-i dăm apă lui Horică?

Mă uit din nou întrebătoare și zâmbind. Agneta râde cu drag și-mi explică:

-Am fost amândouă la cimitir. Am pus apă la flori. Ea m-a întrebat de ce cresc flori acolo. I-am spus că sunt florile lui Horică. Dar unde e Horică? m-a întrebat. Acolo, sub flori, draga mamei. Atunci, să-i

**Carmen Doreal,
Rapsodia Română**

dăm apă lui Horică, să bea, mama! Tanti Lelia, nici nu știți ce fericită sunt c-am putut ajunge în România după 20 de ani!

Abia am așteptat să vin la Horică și să i-o prezint pe fetița mea! Trebuia să-mi respect înțelegerea cu el. Așa ne-am propus. Să fim aproape unul de altul, indiferent unde și cum ne duce viața. Am venit! Am reușit!

După plecarea lor, fantezia mea a fost alimentată în plus cu noua descoperire. Gumele astea păstrează ADN-ul lui, recoltat din gură! Am material genetic, conservat sub balustrada scării!

Dar, hai să fim rațională, Doamna! Clonă sau o reînviere virtuală, cu android?... De reflectat. De meditat. De judecat îndelung. De cercetat conștiința și sufletul și morala. De estimat forța iubirii mele de mamă și de cântărit toate resursele care o eliberează ori o îngrădesc... O îngrădesc?!?! Dragostea mea nu e îngrădită, e generoasă, nu e egoistă. Asta e certitudinea pe care o resimt cel mai puternic.

O clonă ar avea aceeași vârstă ca în momentul morții lui, aceleași gene, dar personalitatea ar fi diferită. Ar suferi stigmatizarea socială, i-ar trebui un scop și un rost în viață. Ar fi un ins nefericit. Nu. Nu-i pot aduce nefericire nici măcar clonei lui.

O hologramă?!?! Aș suporta o hologramă? M-ar ostoi? Nu, nu cred. Dimpotrivă, m-ar tulbura la început, apoi ar deveni ceva la fel de banal ca pozele uitate prin sertare...Sau, mai rău, poate. Ar fi aceeași senzație insuportabilă de frustrare ca în fața Frumoasei-Fără-Corp. O hologramă ar fi o iluzie vizuală impresionantă, fără suflet, fără consistență.

Progresul, zeul modern ne împinge cu viteză înainte, încălcând limite, forțând granițe. Dar, cu cât mai multe bariere dărâamă, umanitatea devine sclava tehnologiei și suferă metamorfoze care-i ocultează, ba chiar i-ar putea șterge identitatea. Roboții, inteligența artificială tot mai prezentă în viața omului. Bioameliorarea vine cu promisiunea unei noi umanități, dar ce mai rămâne din noi, oamenii, când ADN-ul este editat? În labirintul de fire și algoritmi adus de Transumanism, ce mai e omul, cine e el? Hm! Nu e doar carne și oase, e și suflet, dar dacă el e nemuritor, vrea și carnea să găsească nemurirea...

(Roman în curs de apariție. Fragment)

Spectacol absurd

Scândura scenei rezistă aplauzelor
mulțimii.

Monadelor gloriei sunt imaginare
Precum o cupă de șampanie
frânțuzească
Băută în casa cu steag negru-n
fereastră.

Amintirile cele mai puternice,
Nici ele nu sunt toate ale mele.
Ei, da, am și eu firimituri personale
Din pâinea și vinul nunții astrale.
Vin în cohorte păsările răpitoare
Și neliniștea mea-i de viețăș la sare;
Poartă cicartici, semne, de lanțuri
La mâini și picioare.
Cum să te mai pot iubi
Cât timp sângerez peste vise?
Cum să îmi recunosc umbra rochiei
destrămate;
Imaginea ce s-a întins ca lacul pe
unghii,
A împietruit precum deșertul filmat
De ghid, în vacanță?
Un spectacol absurd joc cu Cain și
Abel
Și tu nu mă vezi
Dar întorci încă o dată și încă o dată...
Obrazul.
Vin saltimbancii,
Nebunii din naștere;
Toți cei ce cunosc pe de rost grafia
Cu care-ți scriu pe cupola
De care se lovără, strivără, dronele și
îngerii.

Fără rațiune și fără lonjă de siguranță
Ne riscăm exerciții iubirii
Și printre pietre ce cresc până-n stele,
Printre ruguri fumegânde...
Mergem prin scenariu scris la
întâmplare.
Înainte noastră,
Femeia străină poartă lumina
Ca pe un pântec în care
Am putea să ne imaginăm
Că suntem gemenii ce vor ridica
Încă o dată și încă o dată...
Roma cu fântânile
Și alergătorii încălțați în sandale din
sticlă.

De pe epiderma străzilor bătrâne
Au dispărut tatuajele,
Așa cum de pe o hartă pe piele de
bovină
Timpul își ascunde comorile.
Nu disperăm.
Este doar un teatru și ne alergăm pe
sârma-nroșită
Cu tava și cu graalul de recuzită
În mână.

Foamea mea de fericire

Conserv porția de oxigen
În butelia din acryl, formulă verificată

Nu are importanță forma recipientului
Cât inima-mi este o pisică gestantă.
Se apropie sorocul și picătura de mir
Unge degetele femeilor
Ce au trăit în Magdala.
Pentru ele, pentru mine, pentru voi
Vorbesc în toate limbile pământului.
Invoc spiritul lupilor din hiperboreea,
Sufletul sfinților luptători cu balaurul.
În lupta asta de supraviețuire,
Îmi scot din mers bocancii,
Ciorapii, carnea de pe oase...
Alearg în manevră precum mânzul pur-
sânge
Și nu dau doi bani
Pe timp, pe calendare...
-Fragilă-i cartea asta necitită!
Îmi zic uniori
Și sparg porțelanurile, cadouri de
nuntă.
Toți ochii lumii sașii se deschid și se
închid
Pe mine.
Vedem colectiv, deodată,
Intersectându-se cu lăcomia,
Ca spațiul tot mai îngust
Dintre sunetele simple!

În tot acest timp limitat
Trăiesc o vecie;
Dau numele Omului unui prototip
Ce nu va avea niciodată plămâni,
Inimă,
Amintiri de familie.
E timp de-ncolonare!
În londourile copiilor de odinioară
Trec nefericiții
Cu țigara lipită de colțul gurii.

Scrisoare netrimisă

Parcă aș fi un pumn de nisip
Ce așteaptă alchimiștii
Să-l prefacă în efigie de aur.

Vântul scrie scrisoarea
Ce nu va ajunge niciodată
În mâna stăpânului de inel.
Cine va cânta, atunci, pe clavitura
Lumii care vine ca o dansatoare de
salssa?
Acordeonul,
Clavecinul,
Apa freatică,
Instrumentele, native preum o ceartă
Între frații de sânge.
Îngerul cu măslinul din care curge
uleiul,
Doar ne miruie, nu ne judecă.

Ideile sunt precum avioanele de hârtie
Cu care dispare copilăria.

Da, da... nici măcar un pumn de nisip
Nu sunt astăzi!
Căutătorii de aur nativ
Îmi spală fără rost
Sângele alb și bluza roșie
În apa iordanelor deviate din matcă.

Partea mea din cruce

Partea mea dreaptă din cruce
Și-a găsit loc în geamantanul
Cu modă și gastronomie de topp.
În rest, mă simt aproape anonimă,
Când mă ascunzi
Printre povești, paltoane, manșoane,
Nasturi de os și destulă ață
Să cos rănile păpușilor de cârpă.
De ce aș ține inson mersului pe
ceasornic?
Nu are rost să-ți alerg în brațe,
Doat să fac pași cu și fără talent
Să merg drept prin nefericirea
Ce îmi strivea degetele în balama
ușii.
-Dincolo de ușă este Lumina!
Ai vrea să mă convingi
Dar eu aprind lumina și mă văd
În aceeași rochie decolorată de
vreme.
Din toate câte un pic vreau să-ți cer.
Nimicul ține de mine și de
Dumnezeu;
Între noi este legământul pe care îl
deprind
Îngenunchind fără să-mi pese
Că port ciorapi de mătăasă.
Este atâta muțenie în corul copiilor se
strană!
Plouă cu soare peste crucea-ta-
întreagă
Și peste parcul cu
Statuile unor inși ce nici nu au existat
În acte civile.

MELANIA CUC

Starea prozei

DOLARUL DE ARGINT

Deși m-am născut la Brașov, întâii pași i-am făcut în curtea bunicii, iar grădina cea micuță, cu câteva rânduri de salată, roșii cât corcodușele pe araci și castraveți cât păstăile, n-aș fi dat-o nici pe cea a Raiului. Însă fiecare Paradis ascunde un șarpe – altfel ar fi prea fără de cusur, iar perfecțiunea nu își are locul în viața reală. Vlădeniul avea și el o lipsă: nimeni nu văzuse măcar cum arată un televizor. Există un singur radio, la Primărie, unde oamenii se adunau duminicile, după liturghie, ca să asculte într-o tăcere tot atât de evlavioasă emisiunea *Viața satului*. Aflau astfel cât de bine le merge de când au scăpat de corvoada de a fi proprietari și muncesc cu râvnă pământul CAP-ului: recolte abia încep în hangarul cooperativei, iar vitele pe care le-au donat fermei zootehnice dau de trei ori mai mult lapte.

Și mie îmi plăcea să ascult la radio piese de teatru sau muzică ușoară, nu și emisiunea *Noapte bună, copii!* – atât de siropoasă încât parcă mi se lipea de cerul gurii. Însă cel mai tare îmi lipsea cutia magică, televizorul, de care devenisem dependentă cum sunt copiii de azi de jocurile video.

Casa bunicilor avea cutia ei cu miracole, o casetă din lemn de cireș, plină cu amintiri. În loc de imagini alb-negru, înăuntru erau fotografii în sepia și felurite obiecte, fiecare cu istoria sa, pe care o aflam la lumina focului. N-aveam un șemineu de piatră ca în castelele din vechime, nici blănuri de urs peste o podea de mahon. Stăteam pe o piele de oaie prost argășită, ce mirosea a brânză, ploaie și câmp, așternută pe dușumeaua din scânduri negeluite, iar buștenii din sobă ardeau greu de la umezeala din șopron, scoțând trosnete, scânteii, mult fum și prea puțină căldură.

Neajunsuri uitate îndată ce bunica începea să îmi povestească. Niciodată aceeași istorisire, întotdeauna una adevărată. Unele i se întâmplaseră chiar ei, altele unor oameni pe care n-apucasem să-i cunosc, dar glasul amintirii îi chema pe rând din negura trecutului, ca pe niște oaspeți iviți la ușă în prag de seară. Curând au ajuns să nu-mi mai pară străini, ci parcă îi știam dintotdeauna. Și era firesc să fie așa, familia bunicii era doar și a mea – sau,

folosind cuvintele atât de dragi ei – erau din *neamul nostru*.

De fiecare dată alegea un obiect, o fotografie sau o scrisoare din caseta burdușită de mărturiile trecutului. Le scotea pe rând, ca pe niște relicve prețioase aduse din Țara Sfântă. Întâi, fotografiile: o codană cu ia brodată cu fir roșu și negru, cu fota lungă, în dungii, pe care o țesuse singură la război, închisă cu o pafta argintie, cu cheptarul împodobit cu broderie și bumbi. Mi se părea tare ciudat că fata aceea frumoasă – cu care toți flăcăii voiau să joace la horă, iar apoi îi țineau calea pe ulițele satului să îi fure o vorbă și, câteodată, un sărut –, devenise o femeie bătrână, încărunțită de griji, căreia doar zâmbetul i l-aș fi recunoscut dintr-o mie.

Pe bărbatul în cămașă din pânză de in, cu pantaloni strânși pe picior și împodobiți cu găitane căroră li se spunea *cioareci*, cu haină din lână tot albă, numită *dimie*, cu cizme înalte și manta de atlas tivită cu blană de jder îl știam numai din poză. Era bunicul meu, pe care nu-l cunoscusem și nu mi-l puteam închipui altfel decât pururea tânăr – oricum așa murise, la doar patruzeci și doi de ani.

A treia fotografie era de la nuntă. Bunicul și bunica stăteau umăr lângă umăr, serioși, stânjeniți și cam speriați – de parcă credeau, la fel ca indienii din America de Sud, că fotografatul se pregătea să le fure sufletele.

Apoi, în casetă își avea locul o colecție ciudată: un degetar, un pieptene de fildeș, un ac de păr cu perlă în vârf și o panglică de culoarea șofranului pe care bunica o purtase împletită în cosiță în fața altarului, când preotul satului îi unise pe miri „la bine și la rău“, terminând cu vorbele „Ce Dumnezeu a împreunat, oamenii să nu despartă!“.

Pe cei din fotografia pălită de vreme nu îi ținuseră departe decât drumurile bărbatului prin Regat, la negoțul cu var, din care se întorcea întotdeauna cu daruri pentru femeia sa și pentru copiii ce au venit pe rând, umplându-le gospodăria de griji, dar și de bucurie. Nu i-au despărțit nici războiul, nici greutățile, nici oamenii. Doar boala bunicului – o luptă pe care, de data asta, a pierdut-o.

Nu toate poveștile bunicii erau triste. Și nu toată existența ei se petrecuse între granițele nevăzute ale satului. În vremea Marelui Război fusese câțiva ani în capitală, infirmieră la Spitalul Militar din București – unde învățase destule pentru a își doftorici copiii și, mai târziu, nepoții, pe mine și pe vărul meu Sorin. În uniformă albă, bunica tot frumoasă era, iar unul dintre ofițerii francezi pe care îl îngrijise a făcut un *coup de foudre* pentru româncă din Ardeal. Bunicii, necăsătorită pe atunci, nu i-a displicut chipeșul locotenent. A fost însă un simplu flirt cu un pacient în convalescență, dragostea cea adevărată, la prima vedere și de-o viață, avea să vină mai târziu, când ea și bunicul și-au întâlnit privirile la o sărbătoare din sat.

Francezii sunt nestatornici, ori așa se spune – totuși Etienne Martel a continuat să îi scrie mulți ani după ce s-au despărțit, cerându-i să lase totul și să vină la el, în Franța, ba chiar îi trimitea fotografiile din Lorraine, unde moștenise un mic conac și o vie. Bunica, femeie măritată la casa ei, avea deja un copil de un an, pe Gheorghe, așa că nu i-a mai răspuns la scrisori – deși, poate, în nopțile când o ocolea somnul, se întreba uneori ce-ar fi fost dacă... Dacă bunica alegea altfel decât o făcuse, ar fi avut acum nepoți care să vorbească franceza, ca-n filmele cu Fanfan la Tulipe! Un gând asupra căruia n-am vrut să zăbovesc – prea era ciudat și tulburător.

Răscolind prin caseta cât un cufăr, am dat peste un vraf de plicuri îngălbenite, legate cu o panglică albastră. Alte răvașe de la locotenentul înamorat până peste urechi? De la un admirator misterios de care bunica nu îmi pomenise? Însă nu erau epistole în franceză ci poeziile bunicului, tot un fel de scrisori, în versuri, pe care le compunea în drumurile sale prin Regat. Nu le trimitea cu poșta, i le dădea el însuși la întoarcere – iar pentru→

RODICA BRETIN

bunica prețuia la fel de mult ca banii aduși din negoț.

Le-am citit și eu, la strălucirea tremurătoare a opașului. Nu era o indiscreție, făceau parte din zestrea mea odată cu aplecarea spre ale scrisului, pe care tot de la bunicul am moștenit-o. În loc de catrene naive, proslăvind natura și laudând în rime înrudirea românului cu codrul-frate, cum ar fi fost de așteptat, poeziile semănau cu niște elegii sumbre, despre destin, moarte, dar mai ales despre război. Nu știu cât înțelegea bunica, iar eu nu mare lucru la vârsta aceea – însă versurile erau și pline de dragoste. Un dor imens, copleșitor, de câte ori poetul se afla departe de familie, de ținutul Bârsei, de țarinile pe care avea să le lase copiilor – nici prin gând nu i-ar fi trecut, lui ori celorlalți din sat, că va veni o zi în care pământul lor nu va mai fi al lor.

Mi-l închipuiam pe drumuri prăfuite de țară, în carul încărcat cu var, lăsând boii să meargă în pasul lor domol, în timp ce el scria pe genunchi poeme despre tranșee, atacuri la baionetă și morți care pironneau cerul cu priviri de sticlă. Erau cu siguranță mai puțin lirice decât proza francezului – însă bunicii i se abureau ochelarii când mi le citea. Se oprea și îmi dădea mie pagina, iar eu continuam de unde rămăsese, fără să mă încurc la vreo strofă.

Pe fundul cufărului cu amintiri, sub un vraf de foi cu titluri de proprietate ce nu mai aveau decât valoarea hârtiei pe care erau tipărite, adică niciuna, am găsit o fotografie neluată în seamă până atunci. Un bărbat cu plete bogate ieșind de sub borurile pălăriei, cu mustață după canoanele epocii și chipeș după orice canoane, cu cizme, surtuc și tașcă de vânatoare. Ținea în mână un pușcoci ce semăna a flintă haiducească, privind-mă în ochi de cealaltă parte a hârtiei fotografice și dintr-un alt secol. Începusem să țes deja în minte tapiseria încă unei iubiri secrete din tinerețea bunicii, când mi-a tăiat aripile fanteziei.

– E fratele meu, Dumitru.

Un frate de care n-auzisem, de care nici ea, nici mama nu pomeneau vreodată. Eram numai urechi, pregătindu-mă pentru o istorisire aventuroasă sau romantică. Dumitru se făcuse haiduc? Era unul dintre eroii ce muriseră în Marele Război? Fugise cu o săsoaică blondă, cu ochi ca florile de

nu-mă-uita, poveste de dragoste sfârșită tragic, la fel ca între Vlad Dracul și frumoasa Katharina?

Bunica își văzuse ultima oară fratele în 1904, când ea avea unsprezece ani, iar el se apropia de douăzeci. Nu doar Dumitru părăsise atunci Vlădeniul, hotărât să își schimbe soarta. Ca el făcuseră mai mulți, alungați de sărăcie, datorii, case ipotecate băncilor. Ardelenii nu își luaseră cu ei familiile, fiindcă nu se duceau să prindă rădăcini, ci să muncească peste ocean, apoi să se întoarcă cu dolarii agonisiți în satul lor, unde era singura bogăție pe care o râvneau: pământul.

Am citit cartea lui Scott Fitzgerald mult mai târziu, dar în momentul acela – deși lecturile mele abia de scoteau capul din programa școlară – am văzut o scenă desprinsă parcă din Marele Gatsby, în care bărbatul din fotografie intra în sat într-o mașină de epocă, stârnind un nor de praf și de invidie în urma lui. Un automobil neapărat decapotabil – Rolls Royce sau Mercedes Benz. Dumitru deschidea portiera și cobora într-un costum „la patru ace”: cămașă cu lavalieră, haină de tweed, pălărie Fedora, bretele negre la pantalonii și pantofi în două culori. Mi-l închipuiam o combinație între un lord englez și un yancheu bogat, cam atât mă ducea mintea pe atunci, pășind cu pantofii lui scumpi prin colbul uliței, în muta admirație a celor care se buluceau să îl vadă pe fiul satului ajuns gentleman. Pe înaintea ochilor mi se derula un film în care rolul lui era jucat de Rudolf Valentino, când glasul bunicii m-a făcut să cobor de pe înălțimea unde scria Hollywood cu litere uriașe de neon.

– Trezeci de bărbați au plecat în anul acela din Vlădeni. S-au întors douăzeci și opt. Simion al Popii și Dumitru al nostru au rămas acolo.

Și-așa am aflat povestea bunicului-unchi, dacă îl pot numi astfel.

Carmen Doreal, Abundență

El și ceilalți pusese deoparte ban peste ban, ca să strângă cele 500de coroane de căciulă pentru drum, cât venitul unei gospodării din Ardean pe un an. Au mers cu căruța la Brașov, de unde au luat trenul până la Katowice, în Silezia, la granița cu Imperiului Austro-Ungar, apoi mai departe, spre Marea Nordului. S-au îmbarcat la Bremen și, după două săptămâni cu vaporul – în care stătuseră mai mult sub punte, chinuți de răul de mare, înghesuiți în cabinele de clasa a treia, unde nu vedeau lumina zilei decât prin hublourile spălate de valuri –, au zărit într-o dimineață Statuia Libertății, priveliște care i-a făcut să uite tot ce înduraseră. Deși... „Partir c'est mourir un peu“, a oftat bunica, căreia ofițerul din Lorraine îi scria epistolele în limba lui Voltaire.

Vlădărenii și-au găsit de lucru la Chicago, într-o fabrică; lucrau la turnătorie, în aceeași echipă, într-o căldură infernală, de parcă erau fochiști pe un vapor care nu pleca nicăieri, oricâte lopeți de cărbune ar fi aruncat în gurile cuptoarelor.

– Cinci ani au trăit în iad. Dar erau plătiți mai bine decât ar fi fost la fermierii unde s-au băgat slugi alți români.

Dumitru și ai lui locuiau într-o baracă, dormind în paturi suprapuse – doar două, nu trei ca pe vapor. Au mâncat, au muncit, au băut duminicile împreună, ca să-și stingă dorul de țară cu whisky ieftin, fiindcă palinca se terminase de mult. Ziua roboteau până cădeau ruși de oboseală, iar seara adormeau socotind câți ani, luni și zile rămăseseră până la întoarcerea acasă. La sfârșit de săptămână încasau câțiva dolari pentru cele de trebuință: săpun, haine când se rupeau, pantofi dacă nu mai puteau fi pingeliți. Făcuseră o înțelegere cu patronul să nu le dea întreg salariul, ca să nu-l risipească pe tentațiile care, într-un oraș american, îi pândeau la orice colț de stradă.

– A venit și ziua când ai noștri trebuiau să își ia banii ce stătuseră în trezoreria fabricii, ca la o bancă, însă fără dobândă. Pe Dumitru îl știa din sat, era harnic și serios, de-asta îl aleseseră șef de echipă și tot pe el l-au trimis, împreună cu Simion al Popii, după câștigul oamenilor.

Fiind ultima zi de muncă, nu se mai zgârciseră; cumpăraseră mâncare pe săturate și whisky din cel bun, ce le amintea de țuca de prune, înșă gust de ploșnițe avea – ori așa →

umblă vorba. Erau toți veseli și pregătiți să sărbătorească ca la ei în sat.

Simion și Dumitru întârziiau, i-au așteptat un ceas, două, apoi au plecat după ei. I-au găsit pe maidanul din spatele turnătoriei, unde se arunca șpanul. Simion, un munte de om, zăcea țepăn, fără suflare. Fiindcă nu-l putuseră birui cu pumnii și barele de fier, îl răzberă cu lovituri de cuțit, era mult sânge împrejur, al lui și al altora. Făptașii, cine or fi fost, își luaseră raniții și fugiseră, lăsând în urmă două leșuri, ori așa credeau. Însă Dumitru mai avea suflare în trup, iar când și-a venit în fire la infirmeria fabricii, a spus ce se întâmplase: se întorceau de la caserie, când, între birouri și barăcile muncitorilor, patru bărbați cu fețe acoperite ieșiseră din beznă, tăindu-le calea. Alții venea din spate, Dumitru dăduse și primise lovituri, iar înainte ca una să-l pună la pământ, a apucat să-l vadă pe Simion luptându-se asemenea ursului încolțit de o haită de lupi... Nimeni din fabrică nu știa ce avere duceau în chimire – doar ceilalți ardeleni, ori ei fuseseră tot timpul laolaltă, în baracă.

A ieșit cu scandal, românii își cereau salariile sau măcar o compensație, patronul s-a spălat pe mâini ca Pilat din Pont, ancheta bătea pasul pe loc, poliția ridica din umeri. Și, fiindcă trebuia găsit un țap ispășitor, l-au scos pe Dumitru în cârdășie cu hoții. La proces, nimeni nu i-a luat apărarea, nimeni n-a spus că-i om *cu frica lui Dumnezeu*, care nu călcase strâmb vreodată. Când avocatul din oficiu l-a sfătuit să se recunoască vinovat, Dumitru s-a uitat lung la el, hotărând că nu merita un răspuns.

Sătenii au muncit alte luni în turnătorie ca să își poată plăti drumul până acasă, tot pe vapor și tot în cabinele de sub punte. S-au întors în Vlădeni mai puțin cu doi – Simion a rămas îngropat în pământ străin, iar fratele bunicii între zidurile unei închisori federale – și la fel de săraci cum plecaseră.

Nu toți. Trei dintre ei au așteptat să se liniștească apele, apoi au început să își cumpere țarini, să-și ridice case cu etaj, ca la oraș. Primiseră o moștenire neașteptată? Satul e mic, vorbele umblă slobode și, ca să astupe gura lumii, proaspeții îmbogățiți au făcut dani la biserică, donații la Primărie și la școala din sat. Cum *hoțul nedovedit e om cinstit*, nimeni nu le-a cerut socoteală, timpul a mai aruncat niște

lopeți de țărână peste cele întâmplare și totul s-a acoperit de uitare.

Însă la Chicago lucrurile nu stătuseră pe loc. Prins pe când jefuia o bancă, un sicilian și-a turnat complicități ca să își ușureze pedeapsa, mărturisind ce făptuiseră în ultimii ani. Printre nelegiuirile scăpate ochiului Legii prădaseră și omorâseră niște români. Chiar unii dintre ai lor le vânduseră pontul, unde să-i găsească, unde țineau dolarii, iar suma o împărțiseră frățește.

După un an după gratii, Dumitru a ieșit fără un cent în buzunar, la un ocean distanță de casă. Ar fi putut să strângă bani pentru o călătorie cu vaporul, să se întoarcă în Vlădeni, să-și ia înapoi bunul renume, să ceară o judecată târzie. N-a făcut-o. A rămas în America, singur într-o lume străină. Poate nu voia să dea cu ochii cu cei care îl nedreptățiseră, ca să nu facă moarte de om, ori îi era rușine de rușinea lor. Sau poate nu-i putea ierta pe ceilalți, care îl lăseseră de izbeliște, deși îl cunoșteau de-o viață și ar fi trebuit să știe că el n-ar fi furat un capăt de ață, nici de la românii lui, nici de la nimeni. A rămas într-o țară despre care știa prea puține lucruri, după ce, timp de cinci ani, văzuse doar interiorul turnătoriei și câteva străzi din oraș.

În închisoare învățase meseria de dulgher și s-a angajat în construcții, unde meșterii buni erau căutați și plătiți omenește. A obținut cetățenia, s-a căsătorit, a avut primul copil, o fetiță, apoi s-a mutat cu familia la Detroit. Bunica a continuat să-i scrie și să primească scrisori de la el până prin 1950, când a sosit ultimul plic timbrat cu vulturul american. De atunci, nicio veste.

– Iar cei trei vlădăreni care puseseră la cale ticăloșia? am întrebat-o.

De ce nu-i dăduse în vileag, de ce nu vorbiseră ceilalți, complici fără voie? Bunica tăcuse, fiindcă asta fusese dorința fratelui ei. Nu era vorba de iertare, ci de altceva. Dumitru nu mai aștepta nimic de la oamenii din sat, nici măcar dreptate. Voia doar să uite, să își trăiască noua viață.

– Dumnezeu nu bate cu bățul, a zis bunica, o altă vorbă de-a ei. Pământul luat cu bani necinstiți a ajuns la colectiv, vitele la ferma zootehnică. Era adevărat, hoților le rămăseseră casele cele falnice, se vedeau de departe de ziceai că Vlădeniul are patru biserici. Dar niciunul dintre ei n-a avut noroc să îi

***

Mi-am dat o întâlnire oarbă cu viitorul:

Fusesem în India, acum un an/călărisem un elefant îmblânzit!

Primea banane după ce cara clienții, chiar și o baie cu furtunul de apă,

La plecare am primit chiar și un carnet cu poze.//

Nimic nu anunța ce a urmat,

5 călătorii cu avionul nord sud și invers./

Mâncare indiană cu denumiri de nereținut./ pierderi de legătură de grup sau ghid, parcă eram în altă lume urmărită de ghinion,

Nu era vis, la 70 de ani printre maimuțe și oameni diferiți./

Riscă, motocicletă, zgomote de circulație intensă, vaci, plimbare printre ele, căutam ceva european dar era absurd./

La Taj Mahal, sau sinagogă m-am descălțat, la muzee sau magazine pentru turiști ne serveau cu gustări, /dar viitorul s-a apropiat, indigestie, corona indiană, simțeam sfârșitul singură, aventura s-a sfârșit. Am reușit totuși să ajung acasă la Haifa cu ultimele puteri// bananele aveau gustul amar. /Covidul era în mine/.

Ce poate fi mai bun acum în războiul din Israel împresurați de dușmani teroriștii care nu s-au saturat de pandemie?

BIANCA MARCOVICI

trăiască copiii, așa că n-a fost cine să le moștenească avutul, să le ducă mai departe numele. Casele aveau să intre în proprietatea Consiliului Comunal, adică a statului, care înghițea tot ce putea.

– Eu am pierdut un frate, dar ei au pierdut mai mult. Deși nimeni nu o spune cu glas tare, toți îi consideră niște Iuda. Și-au dat omenia pe arginți. Ca asta de aici...

Și bunica a scos din cufăr un obiect pe care nu mi-l arătase până acum, darul de rămas bun al lui Dumitru, primit odată cu ultima scrisoare: un dolar de argint.

vederi din curtea interioară ...

*

*se poate spune că vederile sunt un fel de
retorică vizuală
tu decizi ce vrei și nu vrei să descrii*

jivinele nopții intră și ies prin pereți
fiecare gonind când într-un abis verde
când într-o baltă de sânge
doar strigătul lor se aude în tot orașul
- *mai uită de durere de tristețe!* – mi-au
spus,
*nimic nu e pe măsura nălucirilor tale
până la urmă te prăbușești
înăuntrul vreunei forme de existență
în care ardem mistuindu-te.*

din cauza visului mă trezesc dimineața
amețită
de parfumul greu pe care l-am simțit
toată noaptea
acum când zorii năpădesc străzile
și lumina cenușie se trezește din somn
glasul oamenilor mersul grăbit dorințele
lor ascunse
se bucură din plin de generozitatea
clarității
sfâșind pâna de paijen a visului
pe care se odihnesc greutatea vieții
și umbrele înfricoșătoare ale
întunerului
e frig și vântul își caută lăcașul în
crengile negre
din care toată noaptea a picurat
singurătatea

privesc în jur: clădiri cenușii își ridică
spinările spre cer
o femeie între două vârste urcă grăbită în
autobuz
doi tineri se privesc unul pe altul
nu vorbesc doar își ating ușor mâinile
înfrăgostite
un bărbat cu fața încruntată coboară
dintr-un nissan leaf
și se abandonează primelor semne ale
unei zile încărcate
un elan reîncarnat cu torsul puternic al
unui zeu silvestru
aleargă spre cea mai deasă pădure
imaginară
umbra lui ajunge la marginea mării
iar picioarele lasă urme adânci
pe caldarâmul cenușiu al unui oraș prea
frumos

puține instantanee – lumi de imagini
suspendate
cineva a învălmașit registrele de
sentimente
toate clasificările sunt convenționale
prezentul este perpetuu viața o clipă
și niciodată cum ar fi trebuit să fie
s-ar putea spune că n-a existat niciodată
soarele s-a răcit și cineva de acolo de sus
l-a închis într-o cutie de pâslă cenușie

iar eu nu am niciun motiv să pot striga:
ah astăzi sunt foarte fericită!

*

*așteptau neobosiți să vină ceasul
să bată ceasul împlinirii tuturor
dorințelor
fără să-și piardă aplombul nici bunele
maniere
așezându-se la masă împreună să
mănânce ultimii fazani
și să bea ultimele sticle din cel mai bun
bourgogne
încă fără să știe că în final se vor
bucura inimile celor umili*

vai ce iarnă cu ninsori interminabile și
freamăt de rășinoase
ce dimineți risipite sub cerul mai
cenușiu decât cenușa
fără mantia de zgomot pe care o țes
mașinile în mers
fără lumina aurie a soarelui pe alei
și fără amărăciunea trezirii ridicându-se
din stradă
peste puțin timp vor bate toate clopotele-
un ultim vestigiul al unei mărețe religii –
în oraș se va stârni o rumoare ca vuietul
mării
pe străzi va miroși a castane coapte
migdale
a nuci și stafide – vechiul puls al timpului
ceasul de aur când corabia zilei intră în
noapte
când semeții fii ai oamenilor rătăcind
prin tumult
se vor așeza obosiți la mesele barurilor
și vor exclama:
intrați domnilor poftiți înăuntru prieteni
gustați din înșelătoarea dulceață a
alcoolorilor tari
știți pe afară tare s-au mai schimbat
lucrurile

*

văd dincolo de faptele mele iraționale
aceeași zi care sfârșește așa cum a
început: prost
ceara nopții se topește picătură cu
picătură

se așează în fâșii subțiri peste pereții
echilibrului meu
își sapă drum în cele patru încăperi ale
inimii
acoperind cu tăcere toate domeniile
îmi învăluie trupul ca un giulgiu ușor
ale cărui parfumuri grele de floare
uscată
de cenușă vulcanică le simt toată
noaptea
în albia tăcerii mele așez un cuvânt
cel mai tăcut cel mai cumpătat dintre
cuvinte
acela în care se adună fără întrerupere
dorința de a nu răni pe nimeni

*

*în dragoste nu te poți ridica
nu poți zbura
în dragoste trebuie să cazi
crezi că poți mișca lumea doar cu furie
de ce nu o poți mișca cu dragoste?*

văd amurgul coborând
linii negre și albe
întâlnind apa pământul
eu stau în centrul cercului
și ceața mă-nvăluie
perfid de mângâietoare
iar tu în interiorul venelor mele
treci și te răspândești
îți potolești setea
simt cum îmi atingi gândurile
și îmi doresc atât de tare
să cred în toate pânzele fragile
noțiunile vagi și castele de aer
cu săli luminate de lună

*

stau liniștită în întuneric
ascultându-mi respirația
în adâncul nopții
o flacără întunecată
strălucește pentru o clipă
apoi dispare
o pană de mierlă s-a lipit de fereastră
în timp ce dormeam
deodată mi-am amintit
cum în vis mi-ai strigat numele
cum lumina s-a transformat în întuneric
și întunericul din nou în lumină
cum umbrele s-au suprapus
s-au pliat ca două coli albe
totul se învârtea în jurul meu
mă agățam de cea mai de jos ramură a
copacului
deasupra întunericului care urca și
cobora
așa cum lumina se transformă în
întuneric
și întunericul din nou în lumină
simțind respirația ta în mine
și niciun gol între noi

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN
(Poeme din volumul în pregătire *cartea
a opta sau cantată pentru iepurele roșu*)

IMPRESII LUSITANE

POEȚI PORTUGHEZI
REPREZENTATIVI (V)
POEȚII DAMNAȚI (II)

Mario de Sá-Carneiro (1890 –1916)
Orfan de mamă de la doi ani, ultimii patru ani din viață stă la Paris, unde și moare, la 26 de ani, prin sinucidere. Publică în „Orpheu”, revistă care introduce Modernismul în Portugalia, fiind prieten cu Pessoa, care îi apreciază geniul. Extravagant, pierdut în meandrele labirintului său, notabil reprezentant al curentului deziluziilor, preferând un stil novator, un fel de... Rimbaud... Scrie poeme în strofe clasice, toate de câte 4 versuri: „La feminin” a fost conceput în februarie, 1916. „Aș prefera să fiu femeie”... începe el, dar este un fals elogiu la adresa lor, ele nu sunt nevoite să gândească la rosturile vieții, ci doar să-și pună în valoare farmecele, să cucerească babalăci cărora să le ceară bani, să-l înșele pe cel blond și arătos cu unul „gras și urât”, să se hlizească, să se refuze... „Cum nu posed”(mai, 1913) Toți au câte ceva, eu, nimic... Oi fi emigrat oare din altă lume, de vreme ce nici în suferință nu mă regăsesc, așa „castrat de suflet”, fără a fi prietenul cuiva, fără a reuși să mă fixez? se întreabă el. Îmi lipsesc egoismul și unsurimea necesare ca să urci la cer sau să te cufunzi în nămol... „Quasi” (mai, 1913). Prima strofă revine în final, ca un refren, ceea ce sporește impresia de cantabil. „Un pic mai mult soare și m-aș fi aprins... Un pic mai mult azur, dar eu eram dincolo... Ca să-l ating, mi-a lipsit o fâlfăire de aripă... Măcar de-aș fi rămas dincoace”, cobește el. Marele vis, aproape trăit... Quasi dragoste, quasi triumf și flacără, quasi început și aproape sfârșit, quasi expansiune... „Totul a fost cât pe ce... Aripă care se avântă, dar nu zboară...”, elanuri risipite, temple în care n-am reușit să pun altar, am încercat de toate, dar n-am avut niciodată nimic... N-a mai rămas decât dezamăgirea unor lucruri îmbrățișate, dar netrăite... „Dispersie” (mai, 1913), o meditație asupra scurgerii implacabile a timpului, a vieții, a spațiului... M-am pierdut în mine, labirintul care eram, iar acum simt că-mi lipsesc mine... Mi-am traversat viața ca un astru nebun și visător, dar anxios că trec prin ea, am uitat... Pentru mine, nu există nici mâine, nici azi, nu există decât ieri... Duminica în Paris îmi evocă timpul scurs, duminica înseamnă, de regulă, familie, simplitate, bunăstare, dar [tocmai] cei care îi văd frumusețea, nu au parte de ea... Biet băiat plin deangoase, erai cineva, da,

dar tocmai de aceea ai „naufragiat”... Mai multe comparații: precum îți plângi iubitul, eu mă plâng pe mine însumi... Am fost un iubit inconstant care nu s-a trădat decât pe sine. Nu simt spațiul în mine. În oglindă, nu văd nimic din ceea ce proiectez. Revin în mine, dar nimic nu-mi mai vobește, căci sufletul mi-a secăt. Totuși nu l-am pierdut, l-am păstrat, doar că s-a rătăcit... Își exprimă, din nou, regretul pentru episoade anterioare, netrăite până la capăt, pe care le evocă cu nostalgie și durere. Apoi, presentimentul morții premature, pe care o sugerează prin sintagma „dispersia mea totală”, îl năpădește: presimt că moartea mea există undeva departe, la nord, în inima unei capitale... Îmi zăresc ultimul ceas înfășurat de rotoacele de fum, într-o agonie albăstruie, în umbră... Simte milă și tandrețe, dar fără regret, pentru el însuși, pentru mâinile frumoase și albe, făcute pentru a dăru, pe care le coboară... ”Triste mâini lungi și frumoase”, repetă el. Cât mi-e de milă de mine, biet băiat ideal ! Ce a lipsit la sfârșit ? O legătură ? Bietul de mine! Am fost cineva care a trecut, alcoolul unui somn de toamnă m-a pătruns vag, înțepenindu-mă în ceața-i... Am pierdut atât moartea cât și viața, nebun, fără să cad în nebulă... Trăită, ora moare, eu o urmez, dar rămân... (ca la Apollinaire) În sufletul meu, sălășluiește amurgul și îl dorm: fortărețe năruite, lei înaripați fără coamă... „Acest altul”, februarie 1916, original sonet-caricatură, autoironie (?) (Tartuffe mascat, criptatul rege-Lună prins pe pas greșit, în fals, poltron exigent, cu suflet pur îngrețos, mai degrabă bufon suficient decât paj, în ciuda urltelor către Ideal, un lacheu supus, cel fără de frământări și fără de nervi, fără batiste pentru plâns, cu inima pregătită să urce iar, miosul, umilul, renegatul, umflatul rotind un întreg univers, magician fără de putere,

Sfinxul cel gras... Într-un autoportret de o strofă, (Lisabona, febr.1914), conchide: nu sunt nici eu nici celălalt, sunt ceva pe jumătate: stâlp al podului de spleen, care merge de la mine spre celălalt... Sau acest testament, în numai opt versuri: la moartea mea, bateți în cutii, săriți și faceți piruete, pocniți din bice, invitați clovni și acrobați, puneți-mi sicriul pe un măgar atelat în manieră andaluză - unui mort nu i se poate refuza nimic - iar eu doresc să plec pe spate de măgar... „Dincolo de plictis” (Paris, mai, 1913) – „Chiar și ceea ce n-am avut, ce nu am și nu voi avea, mă plictisește... Cât mi-aș dori, odată sufletu-mi uitat, să dorm în pace pe un pat de spital... Mi-am epuizat elanul, viața, tot alergând într-o lumină ideală, eram bolnav de Nou, din ambiție și cu nostalgie, mă și vedeam ridicându-mă pe culmi, mă credeam zeu arzând pe pistă, fiară-sălbatică urmată, dar totul s-a fărâmat, himera era încercuită, a rămas durerea, noaptea fără de fund, cea cu ecou tăcut m-a antrenat într-o cădere nesfârșită care m-a înghițit în plictisul ei”... În final, își exprimă deznădejdea crescândă (în prezent, nu-mi rămâne decât o bucurie, aceea că toate clipele, aidoma una cu alta și goale, își iau zborul, tot mai departe de mine, tot mai fragile, mai rapide...).

Florbela Espanca (1894-1930)
Născută și moartă la 36 de ani, în aceeași zi, de 8 decembrie, pe care a ales-o. Frumoasă, exaltată, una dintre primele femei înscrise la Drept, având la activ trei căsătorii și două divorțuri, trei tentative de sinucidere, cea din urmă reușind. Pessoa o numește “sufletul său geamăn”. Scrie poeme, nuvele, colaborează la reviste, traduce romane din franceză și, mai ales, inițiază o mișcare de emancipare feminină. În poezie, sonetele o apropie mai degrabă de curentele de la sfârșitul secolului XIX, decât de tendințele spre modernism ale începutului de secol XX, de care era înconjurată. Poezia sa pare, la prima vedere, tonică, optimistă, o poezie a exaltării pe alocuri, în ciuda suferințelor de care pomenește, a lacrimilor și a tentativelor de sinucidere. „Unei tinere” (La Nisa) „Deschide ochii, înfruntă viața! Soarta trebuie să se împlinească! Lărgește-ți orizontul ! Cu mâinile tale, adevărată comoară, înalță punți peste noroaie! Pe drumul vieții, care fascinează, urmează-ți cursa, treci munții ! Ronțăie fructe, râzând ! Bea din izvoare ! Îmbrățișează-i pe cei pe care soarta ți-i destinează! Tu tuiește steaua cea mai retrasă și sapă-ți cu mâinile tale mormântul în care, surâzând, vei dormi. Iar mâinile pământului să facă să se nască din fragilul tău →

CRISTINA-RODICA MAZĂLU

corp, tija unei flori ! „Să iubesti!” – „Vreau să iubesc, să iubesc la nebunie ! Să nu iubesc decât pentru-a iubi: aici... acolo... El și apoi El, acest Altul și toți oamenii... Să iubesc! Să iubesc! Și chiar să nu iubesc!” Să-ți amintești? Să uiți? Asta nu-i nimic! Să legi sau să dezlegi? Este rău? Este bine? Cel care zice sau pretinde că poți iubi pe cineva pentru o viață, acela minte! Există o Primăvară în fiecare viață: odată înflorită, trebuie să o cântăm! Dacă Dumnezeu ne-a dat vocea, trebuie să cântăm! Și, dacă într-o zi va trebui să devin pulbere, cenușă și neant, noaptea să-mi fie auroră, să știu să mă pierd... ca să mă regălesc! „Voluptate!” – În divina impudoare a tinereții, în extazul păgân care învinge soarta, în freamătul vibrând de nerăbdare, îmi ofer trupul promis morții! Această umbră între minciună și adevăr... acest nor pe care îl poartă un vânt din nord... Corpul meu! Port în el un vin atât de tare: sărutările mele de întunecime și de voluptate! Țin dali roșii pe piept... Precum degetele soarelui, înfipite în inima ta ca niște lănci, când eu te strâng! / Și finele arabescuri ale corpului meu te înfășoară în cercuri dantești ca niște feline, în senzuale dansuri... „Poem scris pentru tine!” – Lasă-mă să murmur versurile delicioase pe care buzele mele vor, în sfârșit, să ți le spună! Am cioplit și cizelat aceste cuvinte alese în marmură de Paros, ca să te seduc. Sunt languuroase precum o catifea de preț, sunt ca niște mătăsurii palide arzând... Lasă-mă să-ți murmur versurile delicioase pe care le-am scris pentru a te înnebuni ! Totuși, dragostea mea, vreau să le mai țin încă sub tăcere (Gura femeii este o comoară dacă păstrează în ea un vers nespus !) Te iubesc nespus ! Fără a te fi îmbrățișat vreodată. În acest sărut, nedat nicicând, dorm cele mai frumoase versuri scrise pentru tine ! „Prietenă!” – Lasă-mă să-ți fiu prietenă, Dragoste, prietena ta, da, de vreme ce nu mai vrei să-ți fiu iubită, iubită de dragostea ta, între femei, iată, sunt cea mai abătută... Chiar dacă de la tine îmi vin necaz sau durere, ce-mi pasă la sfârșit?! Ceea ce vrei este mereu un dulce vis. Și, în inima mea, te binecuvânteț că mi-ai făcut mărturisirea! Sărută-mi mâinile, Dragoste, binișor, ca și când ne-am fi născut frate și soră, păsări din același cuib cântând la soare... Sărută-le, prin urmare ! Ah, ce nebunie dulce să închid în mâinile mele, la căldură, sărutările visate... „Minciuni!” („De ce nu mi se spune o minciună fericită care pentru mine ar fi un adevăr?!” Julio Dantas) – Crezi că nu știu că tu mă minți când se opresc asupra mea ochii tăi flatori? Și că ignor ceea ce simți? Sau ce imagine

adăpostește inima ta? Oh! Știu totul, dragoste! Vis și blândețe nu maschează aspra realitate... Dragostea nu palpită într-o inimă rătăcind în voia unei absențe locuite! Minți bine, dar eu nu te cred niciodată, fiindcă în lipsa de loialitate a ochilor tăi, granitul inimii tale înghețate, se încinge. Dar eu mă prefac că sunt păcălită, minunea mea, căci o iluzie fericită face mai mult decât o deziluzie crudă! „Vanitate!” – Visez că sunt Poetesa, Aleasa, cea care spune tot și care știe, cea a cărei inspirație pură și perfectă, adună într-un singur vers, imensitatea. Visez ca unul dintre versurile mele să strălucească destul pentru a lumina lumea ! Și să-i bucare chiar și pe cei care suspină din nostalgie, chiar și o inimă profundă și frământată! Visez că sunt Cineva pe lume... Cea cu vaste cunoștințe profunde. Pământul se curbează, în sfârșit, în fața mea ! Și când visez astfel la cerul atât de frumos, când în eter îmi iau zborul cât mai sus, mă trezesc din vis... Și nu mai sunt nimic !... „Turn de ceată!” – Am urcat până la Turnul meu fragil, cu totul în ceață, clar de lună și fum și, emoționată, m-am pus pe conversat cu poezii morți, toată ziua. Îmi povesteam visurile, veselia, versuri de-ale mele, despre dorințele pe care le aveam.. Atunci, poezii, plecând, izbucnind în plâns: Ah, ce extravagantă, copilă nebună și naivă! Am avut, mai mult ca toți, și noi iluzii. Și totul ne-a scăpat printre degete, totul este mort! Poezii au tăcut cu tristețe... Și aproape de cer, de atunci, eu plâng amar în înaltul Turnului meu cel fragil... „Cea mai mare tortură!” (Unui mare poet din Portugalia) Nu găsesc în viață nicio plăcere și plâng convulsiv, zi și noapte... N-am nici măcar o umbră fugitivă unde să-mi odihnesc capul, unde să dorm! Nici măcar o floare de liliac pentru a împodobi valul imens și atroce din inima mea. Biata mea mamă, atât de rece și palidă, cu Necaz și Amărăciune m-a alăptat! Ca poetă, sunt un ciulin disprețuit, buruiană pe care o calci și o fărâmi și, la fel ca tine, un răs fără no-

Carmen Doreal, Noapte poetică

roc. Dar tortura mea-i mai rea și nefericirea este că nu sunt poetă așa cum ești tu, ca să-mi proclam pe versuri Durerea. „A fi poet!” – Să fii poet înseamnă să fii deasupra oamenilor! Să muști așa cum săruți! Fiind cerșetor, să dăruie precum un domn din Regatul de Infra și de Dincolo de Rele! Înseamnă să ai mii de dorințe de splendoare, fără a ști numai ce îți dorești, să porți în sine-a-ți un astru care strălucește, să ai aripi și gheare de condor! Înseamnă să ți fie foame și sete de Infinit ! Drept coif, dimineți de aur și mătase, să condensezi lumea într-un strigăt! Și să te iubești pe tine, astfel, la nebunie... Ca tu să fii suflet și sânge și viața din mine și să o spun întregii lumi cântând! „Inconstantă!” – Am căutat dragostea care m-a înșelat, am vrut de la viață mai mult decât a dat. Eternă visătoare, îmi înălțam castelul de lumină, dar a căzut! Atâtea limpezime strălucă în tenebre, atâtea sărutări îmi ardeau buzele și soarele care strălucea la orizont echivala cu soarele care fugea de mine, mă alunga. Toată viața mea a fost dragoste, apoi uitare. Un soare se stinge, apoi un alt soare îmi lumina cărările încetoșate... Și acea dragoste care, puțin câte puțin m-alungă, este aidda acesteia care se ivește și care, la rândul său, va fugi și ea... Când? Nu știu... „Ceea ce ești!” – Tu ești cea pe care orice lucru o irită, o întristează, o amărăște și umilește, cea pe care Necazul a luat-o drept fiică, care nu merită nimic de la oameni și de la Dumnezeu. Cea pe care un soare clar o înecă în umbre, care nu știe nimic despre drumul pe care a apucat și pe care nici măcar o frumoasă dragoste nu o încălzește, nu o orbește nici luminează. Mare-Moartă fără de maree, val sau spumă care se târâie pe sol, cerșetore în zdrențe, făcută, toată, din lacrimi amare. Tu ești anul eternei ierni... Oh, de ce nu ești ca celelalte fete, oh, prințesă încântată a himerei! „Noapte tragică!” – Spaima și Angoasa dansează împreună... pe elegia unui clopot, la apus... În mijlocul acestei nopți, hohotind, ce preziceri de nenorocire și dolență! Mi-e atât de teamă de Noapte! Oh! Tatăl nostru, cel care ești în ceruri... Vai, sufletul meu se sufocă ! Mi-e atât de teamă de noapte ! Ce tulburare profundă când clopotul geme în rugăciune! Isuse! Isuse, ce noapte lungă și tristă! Durerea noastră cea care la atâtea altele rezistă când durerea este asemănătoare cu noaptea... O, noapte imensă, o, tu, noapte a calvarului, ia înfășurată în giulgiul durerii tale, durerea care m-a copleșit!

(Pentru cunoașterea poemelor comentate, am folosit versiunea franceză a unei antologii, traducerea din portugheză aparținând dnei Élodie Dupau)

Starea prozei **CUSCRA PRIMULEI MAȚO...**

..Suntem în așteptare uriașă: bunicul Teofan, participant activ la evenimentele din Decembrie '89 și posesor al certificatului de revoluționar acordat la recomandarea expresă a lui Gelu Voican Voiculescu. Vecinii, prietenii, și cunoscuții îl salută respectuos cu „Săru-mâna, domn Teofan”, noi, neamurile, nu, fiindcă știm de la bunica: rănilor de pe spatele bunicului au fost provocate de bătaia pe care a încasat-o el cu coada măturii de la bunica, fiindcă-l prinsese ascuns de frica securității la vecina-văduvă de la etajul șapte...

Așadar, aproape toată familia suntem prezenți la ieșirea din scara blocului, pregătiți să plecăm la aeroport pentru a întâmpina pe Primula, sora mamei venind tocmai din Australia. Aici trebuie să precizez că noi suntem singura familie-eveniment din tot blocul cu treisprezece etaje, drept care, la ieșirea noastră din „casa scării” pentru plecarea la aeroport, dintr-un balcon de la etajul șase cineva a strigat:

–Ioniculeeee!

–Ce-i, bă, ci vrei, ce urli?, a strigat un domn de la alt balcon.

–Vezi că pleacă nebunii...

Adică, noi.

Fratele meu, Ranghel, pe fază, a replicat prompt:

–Bă, umflature, fire-ai a dracului cu mă-ta, și cu tot nemușagul tău de culduși până la a șaptea spiță! Că mintenaș vin și te brișcălesc de numa!...

Astfel că am pornit spre marginea urbei către aeroport în grămadă după după model rugbistic: bunicul Teofan, Tușica Frida, soră-mea Persila, frate-mi-o Benu Ranghel, eu și *sentbernardul* familiei numit de corigenții la Zoologie „vițelul de la etajul trei”. Nu era singura confuzie, deoarece în urmă cu doi ani, fiul familiei Bruda, descrisese amănunțit o capră de tăiat lemne ca fiind eroina dintr-un serial de televiziune.

Profesorul de științe, om cu experiență profesională îndelungată la catedră și cu moralitatea pe verticală sigură, însă cu o prezență de spirit pentru moment ușor zdruncinată, a rezistat impactului și a dovedit până la urmă cu argumente solide că, în realitate, era vorba despre clonata „oaie Dolly”, devenită între timp „oaie eroină” gestantă după o împreunare cu un berbec de rasă Țurcană, în calitate de mamă a două veverițe și a unui pui de crocodil semănând cu un ursuleț *panda* – chestiune științifico-genetică – nu ne

băgăm, dar cineva, cu o inspirație absolut umanitară a postat pe facebook o fotografie a familiei ovine, iar în mai puțin de două sferturi de oră, fesbukul s-a umplut până la refuz de *laikuri* ...

Până la urmă, liceanul a obținut un cinci pentru imaginație și inventivitate și a fost admis la facultatea de medicină veterinară cu un „brava” al comisiei de examinare căzută în extaz și internată în ziua următoare la balamuc având un diagnostic identic și scris medicohieroglific perfect ilizibil.

...Urcărăm cu toții în camionetă și am pornit spre aeroport ca să o primim la avion pe cumnata Primulei, după cel de al treilea soț. Atmosfera era de curiozitate, condimentată cu veselie generală și chiar fericire, doar fratele meu, Ranghel, mi-a mormăit la ureche:

–Mă, eu nu mi-o mai prea amintesc pe cuskra asta din Mangrove – sper să nu facem, naibii, vreo confuzie!...

–Ei, na! i-am replicat. Păi, nu tu i-ai slujit coafura la cealaltă vizită, încât n-a mai vrut să plece în Mangrova, satul ei din Australia, timp de peste trei ani și două luni?

–Da, mă? O, da, ba da! Ah, da, uitai...

...Am oprit camioneta la intrarea în aeroport, cumnatul a făcut recensământul nostru constatând că soră-mea Persila și *sentbernardul* rămăseseră în decor la ultimul viraj de nouăzeci de grade luat de cumnat cu peste 170 de kilometri la oră... După reîntregirea familiei – Persila cu mâna dreaptă luxată din umăr – am intrat în incinta aeroportului în afară de Saint-Bernard căruia nu i se permise, un paznic vigilent lămurindu-ne:

–Dragi megieși, domnu Bernard nu are voie în incintă, deoarece e persoană cu băuturi alcoolice asupra sa...

–Dar e un câine *sentbernardez*, domnu..., încercă o conciliere cumnatul.

–Adică, mă înveți dumitale pe mine ce e ăla rom Jamaica?, se zbârli paznicul.

Și, intrărăm...

Călătorii păraseau Boeing-ul pe scara rulantă făcând semne vesele de „bun găsit” însoțite de „hello”-uri.

Și, în sfârșit!

–Mă, aia e, ea trebuie să fie cuskra!, strigă cumnatul. Haideți după mine!... Uite-o: nu arată a w

–Ba, da, i-am sărit eu în ajutor, da, parcă-i lipsește cercelul din urechea dreaptă...

–Lipsește! Ia, uite-te mai bine!...

Ne repezirăm tot grupul spre o doamnă corpulentă, cu zuluți complicați, cu vestimente compuse dintr-o rochiță uriaș-fluturândă și o pereche de șalvari în care intrau în voce Bunicul Teofan și soră-mea Persila. Ne-am îmbrățișat cu ...sorcova, bunicul și-a scuipat în sân după ce a sărutat-o pe obraji, în timp ce frate-mi-o, Ranghel, a întrebat musafira:

–Scuze, dragă, da pe uranguteț nu l-ai adus?

Ce întrebare de necioplit!

L-am atins cu cotul și i-am șoptit:

–Ce naiba, mă, Ranghe? Ne faci prestigiul de tot compromisul...

–Auzi, mi-a zis el, lasă-te de apropouri!...

La ieșire din aeroport, un tip ce părea fără nici un rost pe-acolo, se apropie de grupul nostru și întrebă cu inocență:

–Familia Replea?

–Da, răspunse bunicul. Dumneavoastră?

–Și doamna?, se prefăcu „inocentul” a nu fi auzit.

–Agentă de recrutări, Kilisa Tuti, se prezentă ea, vorbind foarte corect, și vin din Australia. Am nevoie de culegători de mango și banane

–Și să fie minori, da?

–Păi, cam da, așa am primit dispoziție de la ai mei când m-au trimis în calitate mea de agentă de recrutări...

–Nu, doamnă, reprezentați o organizație de pedofili recunoscută chiar și pe plan internațional. Dar misiunea vi s-a terminat...

–Nu aveți drept să... Sunt cetățean străin, cu acte în regulă, cu pașaport...

–Am înțeles și mă scuzați....Haideți cu mașina, se adresă „inocentul” cuiva printr-o microstație, că doamna pedofilă e cam plinuță și se deplasează mai greu pe jos...

DUMITRU HURUBĂ

Starea prozei

Impostoarea

Mă simțeam atât de nelalocul meu, înșelam încrederea bieteii femei care-și vărsase ofurile în poala mea și eu, nemernica, nici măcar nu eram capabilă s-o opresc. O singură dată mă mai complăcusem în a mă lăsa confundată cu cine nu eram, dar atunci îmi plăcuse. Fusese când m-au confundat babele într-o biserică în care mergeam prima dată, cu coana lor preotească. Le auzisem cum se contraziceau în spatele meu, ba că aș fi, ba că n-aș fi, până la urmă ajunseseră la concluzia că negreșit eu sunt, că doar aveam pălărie. Am tras concluzia că distinsa coană preoteasă nu prea mai trecuse pe la biserică de când se cununase, de vreme ce știristele cărora nu le scapă nimic n-o cunoșteau. Le-am lăsat să creadă asta, ce să vă fac dacă sunteți proaste? Au început să se perinde prin fața mea ca la sfintele moaște, să mă sărumânească, să-mi ofere diverse mici atenții, să mă întrebe de familie și câte și mai câte. Răspundeam evaziv, oarecum de sus, lăsându-le impresia pesemne că aș fi încrezută. Mai aruncam câte-un zâmbet, că-mi era milă de bietul popa, tinerel, frumușel, care n-avea nicio vină și habar n-avea ce se petrecea în biserică în timp ce el umbla cu Sfintele Daruri. El îi aducea slavă lui Dumnezeu, babele mă slăveau de zor pe mine. Am scăpat nejumulită atunci doar cu fuga, că una din ele, mai specialistă în investigații defel, după ce m-a studiat cu simț de răspundere, și-a îndreptat amenințător bastonul spre mine, răcnind cu voce alto spre contralto că n-aș fi eu aceea, „coana prioteasă e mai blondă și mai înaltă, c-am văzut-o eu ast' vară cu părintele, pe când se bronzau amândoi colo-n fundu' curții, da' eu nu m-am uitat înadins, doar că treceam pe-acolo din întâmplare...”

De data aceasta, însă, lucrurile stăteau diferit. De fapt, la început îmi plăcuse, cu acea atitudine naivă a omului căruia îi place să joace un rol. Dar lucrurile avansaseră și parcă nu mai era de glumit. Mă dusesem s-o iau pe prietena mea, psiholoaga, de la cabinet, să evadăm câteva zile la mare. Doar că ea își dăduse seama că

uitase ceva important acasă și fusese nevoită să se ducă. Îmi spusese că lipsește vreo jumătate de oră și, ca să nu stau în mașină, mă invitase să rămân în cabinet. În grabă, uitase să anuleze ultima consultație și așa m-am trezit eu cu această doamnă care venea prima dată și nu o cunoștea, încât, găsindu-mă pe mine făcându-mi de lucru pe-acolo cu o carte, mi s-a adresat ca și când la mine venea, spunându-mi că îi pare bine că, în sfârșit, mă cunoaște și în persoană. Vorbea repede, cu puternic accent moldovenesc, aproape fără să respire și poate și asta fusese unul din motivele pentru care n-o oprisem la timp. Ba nu, mă mint, chiar îmi plăcuse să fiu confundată cu „doamna doctor psiholog”. Cine-mi mai spusese mie vreodată așa?

Era doctoriță și directoarea la Ambulanță, venise direct de la serviciu, acum în postură de pacientă, ieșise din tura de noapte, obosită, îmbrăcată cu geaca roșie inscripționată SMURD. Poate și asta mă blocase cumva, când văd jachetele alea, inima îmi bate mai tare. Adevărul e că îmi făcea plăcere să o aud vorbind. Mă dădeam în vânt după accentul ei molatic de basarabencă. Zisese că s-a hotărât, în sfârșit, ar fi trebuit s-o facă mai demult, să vină să-și descarce angoasele, pe care prea adeseori le descărcase asupra familiei. Fiind doctoriță, își atribuia destul de bine și diagnosticele psihice.

Prima dată îmi spusese că, uneori, suferă de sindromul impostorului. Bine că suferea ea, eu n-aveam nicio treabă! Tocmai mă informase că a terminat Medicina *Magna cum laude* la Moscova, acolo se studiază, nu glumă, rezidențiatul în Basarabia, că are zece ani de practică la Urgan-

te, la noi. Cum se putea simți un astfel de profesionist impostor? Ea îmi amintește că, de fapt, acest sindrom îl au de regulă tocmai oamenii bine pregătiți, ași în meseria lor, nu cei care chiar ar trebui să îl aibă, apoi îmi povestește cu haz unul din astfel de cazuri. Deși era tobă de carte, deși vorbea românește dintotdeauna, crescută și venită din Basarabia, într-o familie de intelectuali, la început nu prea era în temă cu jargoul românesc de pe la noi. Într-una din gărzile de noapte, când a sunat telefonul, a priceput că e urgent, dar nu era foarte sigură care-i urgența. Plecase zorită spre adresă, dar cu neliniștea cât casa. Omul de la capătul firului pronunțase un cuvânt pe care nu-l cunoștea, așadar se ducea în orb, nu înțelese care-i organul afectat. Pe drumul până la victimă, obișnuia să-și facă procedurile mentale, să calculeze ipoteze și variante, pentru a avea mâna cât mai sigură și a acționa cât mai repede cu putință. Intervenția de urgență nu prea-ți dă timp de gândire. Dar atunci se afla în imposibilitatea de a-și repeta procedura de salvare. O fi la ficat, o fi la cord, o fi la rinichi... Până la urmă, având de ales între a nu-și face meseria și a se face de răs la șofer, singurul care mai făcea parte din echipaj, a preferat această variantă din urmă; salvarea unei vieți era mai importantă decât mândria ei. Ce dacă o să rădă șoferul de ea că nu știa un cuvânt? Parcă el le știa pe toate? Așa că îl întreabă liniștită: „Ce sunt alea boașe, nea Lică?” Nea Lică, atent la drum, conducând mașina cu 150 Km/h, cu sirena activată, pătruns de importanța de a fi ajuns și consilierul medicului de pe Salvare, a răspuns doct, precum școlarul care vrea să ia un zece curat: „Coaie, doamna doctor!” Apoi, cu un zâmbet șugubăț, îi adresă doctoriței care se înroșise toată: „Nu v-au învățat →

FLORENTINA LOREDANA DALIAN

Ilustrație de Marian Avramescu

d-astea la școală, hai? Cum v-or fi trecut ăia clasa?”

- Atunci m-am simțit cea mai mare impotoare, vă dați seama, să plec la intervenție fără să știu ce am de făcut? Dacă nu m-ar fi lămurit nici nea Lică?

Am liniștit-o cu un argument de bun simț, asigurând-o că nu e ea de vină, ci incompetenții de la Facultate care nu i-au învățat toate sinonimele acceptate sau nu de dicționar pentru glanda genitală masculină pereche, care produce spermatozoidii și hormonii masculini.

Dacă această relatare m-a amuzat, celelalte n-au mai fost deloc așa. Odată, un copil îi murise în brațe și nici acum nu era sigură că făcuse tot ce fusese omenește posibil atunci, deși își rememorase de zeci de ori procedurile aplicate. Zăcuse, umblase ca un zombi săptămâni întregi, uitase că are familie. Altădată, nu-i reușise o intubare, altă dată...

Nu mi se mai părea deloc interesant să mă dau drept cine nu sunt. Aflasem cu ocazia asta că n-aș fi fost în stare să preiau durerile oamenilor asupra mea, fără să le simt în stomac, în sânge, în inimă... Și când te gândești că, într-o vreme, o invidiam pe prietena mea pentru profesia ei care mi se părea atât de interesantă!

Când aceasta s-a întors, doctorița salvatoare se afla încă pe scaun în fața mea. Prietena a făcut ochii mari și a întrebat:

- Ce faci aici?

I-am dat eu răspunsul:

- Vorbim și noi, ca fetele.

Va trebui să reprogramezi ședința cu doamna doctor.

Aceasta, isteată, înțelegând cumva încurcătura, a protestat:

- A, nu, a fost suficient acum. Am spus și eu cui va, mi-am descărcat sufletul. Vă mai sun eu.

Și a ieșit. Îmi întreb prietena:

- Asta faci tu de obicei, îi ascuți, fără să le dai cine știe ce soluții?

- În șaptezeci la sută din cazuri, da. Ai idee câți oameni sunt pe lumea asta pe care nu-i ascultă nimeni?

Nu, n-aveam. Și nici nu voiam să aflu.

(Din volumul în lucru „Frumusețe străină”)

Starea prozei

Căpitane de județ, scris de Tugui în Bazilescu

Cum vântul sufla domol făcând să foșnească frunzele din gutuiul de pe alea ce ducea la calea ferată, cele două femei observară căzând câteva spre pământ, fapt ce arăta că va fi un an cu rod bun. Într-o grădină alăturată, un câine lătra înfundat, de parcă era ținut într-un cazan din care nu avea ieșire. Zgomotul produs de hămăitul său repetat, deși nu deranja prea tare, nu era nici pe departe ceea ce ar fi preferat cele două să audă în acea zi frumoasă.

Prin lumina palidă a soarelui se zărea perdeaua zmeurișului din grădina lui Florică a lui Curcanu, iar în geamul bordeiului corpul acestuia se ițea ca o amăgeală licărind, părând că șterge sticla întunecată, precum o năframă aurie de mătase, alergând prin curtea bărbatului, puternic luminată, alteori fiind întunecată de câțiva nori rebeli ce ascundeau soarele.

Didina știa de la tanti Lenuța, care o crescuse de copilă, că boieroaica era cumnata lui nenea Ion Dulgheru, însurat cu Maria din anul 1920, în vreme ce Ion Grosu o luase de soție pe sora ei, Elisabeta, încă din vara următoare; Maria Dulgheru, fusese o florăreasă destoinică toată viața sa, astfel că nu lucruse niciun moment la stat, câștigându-și banii cu papornița, cum mărturisea femeia adesea, către colegile din piață.

Pe vremea când Maria Dulgheru era mare florăreasă, mergea aproape zilnic să vândă în Piața Bazilescu, mai ales sâmbăta și duminica, recoltând florile din grădina sa: rozmarin, busuioc, gura-leului, ochiul-boului, crin, bujor, dar având pomi fructiferi, aducea la vânzare și vișine, cireșe, caise, gutui sau prune. Astfel florăreasa avea multe relații printre cucoanele Bucureștiului de la acele vremuri între cele două războaie mondiale.

— Dar ce faci Marie, aici, cu ochii la casa lui Grosu? întrebă Dulgheru curios.

— Mă uitam la florile soră-mii, sunt atât de frumoase dimineața, rosti ea.

— Mai bine gândește-te cum o ajutam pe Didina, că e gravidă cu Gheorghiadis, iar măgarul ăla a spus că nu-i recunoaște copilul! adăugă supărat Ion Dulgheru.

— Lasă că vorbesc cu moașa de la Maternitate, mâine, când merg la Bazilescu.

— Apăi, așa să faci, că de află soră-ta Lenuța, o dă afară din casă.

— Ioane, soră-mea Lenuța, dacă nu are copii, ar fi fericită să crească copilul Didinei, zise florăreasa care se întoarse zămbitoare către soțul său.

Apoi, Maria gânditoare, zâmbi amabil bărbatului său, își întoarse capul ca să deschidă ușa bucătăriei unde intrară amândoi. Se îndreptă de mijloc și cu o vădită plăcere îl urmă spre masa din grădină, pe soțul său. Dulgheru privi curios la iedera de pe casa de dincolo de gardul cumnatului său, când apăru femeia lui cu tava unde era micul dejun, care cei doi îl serviră la masa așezată spre grădina lui Grosu. Pregătea zi de zi mâncare bărbatului înainte de a merge la prințul Bibescu, unde lucra pe caleașca regală, ca vizitiu. Cum mesteca atentă mâncarea, Maria se gândea la povestea lui Gheorghe Zamfir și Alexandrei, care, fiind destul de tineri, se iubiseră fără să știe familiile și o făcuseră pe Didina, născută când Alexandra nu era măritată cu chipeșul țigan din cartierul Gușăți, cum se numea zona din spatele porților Palatului Brâncovenesc.

Astfel, cei doi tineri o concepuseră din dragostea lor ne bună pe micuța Didina, iar la câteva luni de la nașterea copilei, la București, Ion Dulgheru îi sugerase Elenei Popeangă, căreia toți îi ziceau tanti Lenuța, ce nu avea copii, fiind sora mai mare a Mariei, să ia de suflet, pe Didina. Astfel că vremea trecuse și fata ajunsese la 17 ani, fiind crescută de sora femeii, dar mințită de fiul boierului din sat, a fost iubită de tânărul Gheorghiadis, iar Maria se vedea nevoită să o ducă la medic, pentru că rămăsese grea.

— Ioane, tu știi în ce lună de sarcină este Didina?

— Marie, ești ne bună, de unde să știu așa ceva? Eu nu am vorbit cu fata subiectul ăsta, doar că am auzit-o pe Floarea încurajând-o să avorteze, că nu pare așa greu.→

ION DULUGEAC

— Curva dracu', ea care are șapte avorturi, unul chiar cu Ion Grosu, care a lăsat-o borțoasă acum vreo zece ani! rosti cu ciudă Maria, punând pe masă farfuria cu două ouă, ochiuri.

— Lasă asta, tu vezi ce poți face pentru Didina, dragă Mărie!

Așezând cele necesare mesei pentru soțul său, Maria își aminti cum, atunci când era tânăr, Oaie fusese bolnav de vărsat de vânt și rămăsese orb de ochiul drept. Urmarea acestui lucru a făcut să nu poată merge în armată. Fusese de mic argat la prințul Bibescu, apoi vizitiu și conducător al caleștii regale, astfel că, la cei 30 de ani ai săi, fusese numit adjunct al administrației princiare în Palatul Mogoșoaia, gândi femeia privind bucuroasă către omul ei.

Când termină de mâncat, Dulgheru se ridică brusc, se aplecă spre Măria, cum o numea el de când o cunoscuse, o îmbrățișă sărutând-o cu foc, apoi o ridică în brațe strângând-o la piept cu drag. Dar când o ridică în sus, femeia scoase un scâncet de durere sau de surprindere la gestul bărbatului, puternic impresionată de comportamentul său:

— Măi Ioane, hai să mergem, să nu întârziem, dragul meu!

— Da, mergem, femeie, mergem! spuse bărbatul, luându-și haina din cuiul de pe tocul ușii.

Cei doi înaintau încet, bucurându-se de acea dimineață frumoasă. Ziua era senină și grijile păreau uitate de timp, iar în nări se simțea mireasma proaspătă și crudă a ramurilor de brad de lângă alea ce ducea la Palat, unde brazii înmuguriseră de curând. După ce au luat florile pe care trebuia să le ducă la florăria Capșa, Ion și Maria au plecat spre oraș. Bărbatul își duse nevasta în colțul Pieții Bazilescu, de unde ea merse la tarabă, el plecând spre centru, mulțumit.

— Ce cocoană ești, Mario, numai cu trăsura vii la servicii!

— Lino, fată, nu fi rea, asta este starea mea! Îngână maria un vers.

— Uite mă, doamna vorbește în stihuri! Vezi mai bine că te-a căutat aia de la Maternitate și a zis că revine, să ia flori de la tine, rosti cu ciudă Lina, lui Gogu Snoagă.

Cum discuta Maria cu vecina de tarabă, acordeonistul Costică Țugui, care avea o mică formație cu frații Coașcă, de cântau pe la nunți și botezuri, apăru cu căruța plină de lemne a lui Tănase a lu' Gheorghe Curcanu. Le salută pe cele două femei, iar bietul Țugui, care se mai procopsise cu un copil, zâmbi și gândi în sine sa, că dacă iubești viața înseamnă să te bucuri, să greșești, să reușești și să înțelegi

eșecurile tale. Apoi, privind undeva departe, căutând orizontul ascuns, rosti cu glas tare:

— Măi, Țugui, să poți să o iei mereu de la capăt în fața oricărei greutăți, să fii convins că te face mai puternic, te ajută, poate să-ți ofere o lecție de viață... așa că, asta trebuie să avem în minte fiecare dintre noi, îi zise Tănase.

— Așa este, nea Tănase, ai dreptate. Uite, eu cred că și Lina tot așa gândește! Nu-i așa, făi, femeia care vinde flori? strigă lăutarul după precepușă.

— Așa e, nea Țugui, așa e, ca-n cântecele lu' matale!

Ca un fulger creator, atunci trecu prin mîntea lăutarului gândul că muzica poate fi un lucru folositor, necesar celor care aveau pasiunea cântului oral. Acest gând îl făcu să se hotărăscă atunci, în pragul cârciumii din piața Bazilescu, să scrie o nouă melodie. Privind caili vecinului său, gândea poate să scrie un cântec despre cai, care să conțină ceva din parfumul acelor vremuri, dar și despre hoții de cai ce adesea veneau pe la ei prin sat. Lăutarul se-ntrebă cum de-i venise acel gând tocmai acolo, regretând lipsa condeiului și-a unei coli de hârtie, cu sentimentul că e pregătit să înceapă, așa că scrise cu un cărbune pe o hârtie dată de Maria. Așa se face că, pe taraba florăresei, Țugui compuse melodia *Căpitane de județ*, cântec despre soarta crudă a hoților de cai. Trăind în țigănie, ca reprezentant al rasei sale, lăutarul trebuia să-și pună arta muzicală în folosul alor săi.

— Gata, măi Țugui? Ai scris deja melodia? îl chestionă Crăcan.

— Da, nea Costică, dar hai în cârciumă să o pun pe text, așa cum trebuie! rosti el.

— Eu te cinstesc ca să-mi cânti mie, întâia oară melodia aici, pe stradă. Ce zici, ești în stare? îl iscodi bărbatul pe vecinul său.

— Desigur! Costică Crăcan, tu ești muza mea, deci fii atent, așa fac! surâse lăutarul.

— Serios? Eu credeam că ești lăutar, dar văd că tu ești un artist, măi Țugui!

— La Bazilescu, compune Țugui muzică, Lino. Ce zici? o interogă Maria pe tigancă.

— Mario, e un țigan talentat și cântă la toți ștabii, cu lăutarii din oraș, adăugă vecina.

Când ajunseră în fața ușii cârciumii din Bazilescu, vântul se întepise, suflând cu putere iar norii negri ce se zăreau dinspre câmpia Chitilei, se apropiu. Tunete înfundate se auzeau

din depărtare, ușor de perceput, sunetele lor prevestind începutul furtunii, când străpungeau liniștea zilei. Câțiva țigani veseli îi salutară respectuos pe lăutar și pe vecinul său, pe care îl cunoșteau de la nunțile de pomină, unde Țugui cânta melodii vechi sau manele din lume adunate, pe la botezuri, cumetrii sau la Bodega *La Gheorghiiță încurcă-lume*, unde lună de lună dădea spectacole pentru clienții localului, care îl chemau uneori și acasă, să le cânte în familie.

Ceea ce s-a petrecut atunci în sufletul lui, cu o viață pusă în slujba muzicii lăutărești, a fost mai iute ca fulgerul. Cu ochii de două ori mai mari ca de obicei, cu fața lungă și speriată, omul nu se putea lămuri cum apăruse acea inspirație nouă, căzută așa ca din văzduh, și se uita curios la versurile notate cu cărbune pe hârtia albă pusă pe o masă, măsurându-le de-a fir-a-păr cu privirea lui confuză, încercând să stea lipit de peretele cârciumii, ca și cum ar fi vrut să scape de ceva nedorit și supărător. Când apăru și Doru Meiță, patronul localului, începu a cânta melodia cu patos, că toată lumea se adună ca la urs.

Un vânt umed și rece bătea dinspre Palatul Bazilescu, aflat în parcul de lângă piață, ducând prin tarabele negustorilor melodia creată pe loc, de maestrul Țugui, cel care deseori cânta cu vestitul Zavaidoc sau cu Jean Moscopol. Răsunetul cântului făcea să sune ciudat foșnetului apăsat al rafalelor de vânt care treceau peste acoperișul improvizat, din scândură și tablă albă, al tarabelor din piață. Din când în când, o bubuitură îndepărtată a unui tunet singuratic anunța furtuna care părea că se apropie, dar farmecul melodiei ce se născuse acolo, în fața tarabei Mariei Dulgheru, răsună minunat.

— Hei Mărie, ce faci, ești la concert sau la piață, zi-mi, ai adus flori?

— Desigur, doamna asistentă, uite-le aici! apoi Maria zâmbitoare îi întinse buchetul.

— Mulțumesc frumos, Mărie, cât costă?

— Eiii, costă, știi că eu nu-ți iau bani pe flori!

Afară, zgomotul făcut de clienți și de negustori era în toi, iar timpul se mai potolise, dar oglinda bălților de lângă borduri părea încă vălurită de suflul adierii de vară, în timp ce bolta părea împânzită de norii aflați la vest, arătând că vremea devenise instabilă. Către Gara de Nord, soarele se juca cu marginile zdrențuite ale norilor, aruncând lumini diafane pe taraba Mariei și pe luciul apei strânsă la bordura de vizavi, lăsând umbre ciudate pe suprafața unduitoare.

Ciuta...

Voi imita pământul și apa de izvor
Să încolțesc ca iarba, să las în
oameni dor
Să înfloresc ca ramul bătut de vânt și
ploi
Și să rodesc spre toamnă în glas de
pițigoi.

Să cânt ca ciocârlița când lanul este
copt
Și-n zborul ei în salturi doar triluri să
adopt.
În mugetul de ciute să mi se nască
pui
Și să-i hrănesc cu lapte; Golgota-
ncet s-o sui.

Iar curtea să le fie munții împăduriți
Să nu știe ce-i oful, de Dumnezeu
feriți.
Să nu îmi vadă lacrimi pe chipu-
mbătrânit
Nici dacă-n suflet sufăr; de vreme-i
stăpânit.

Din propria cenușă, să mă adun apoi
Din zborul spre Înalturi ; Am
căpriori vreo doi.
Să-i mângâi iar pe frunte chiar dacă
au crescut;
Să știe că sunt ciuta ce-n șoim s-a
renăscut...!!

Lirism răzleț...

Cum ai dormit? Și cât de-nsingurată
ți-a fost noaptea?
Nu ai văzut... am fost în zori, în
taină, te-am mângâiat,
Pe ochii tăi, te-am sărutat pe frunte,
te-ai speriat...
Și-ai tresărit; neastâmpăr și freamăt
era șoapta.

Ce ai visat? cu degete firave la
geamul tău
Luna-ți bătea, să îi admiri apusul
printre aștrii
Ce pâlăiau într-un mister neînțeles,
cu sihaștrii
Îngândurați. Și adormeau osteniți de
gânduri, spre hău.

N-ai auzit? Când raza de Soare
striga: -Stai, nu pleca!
Chipul să-ți văd. În spatele geamului
tău, lacrimi avea...
Nu ai văzut. Câtă tristețe amară; cum
te privea!
Dacă vedeai... chemarea visului
stingher, se-ndupleca!

În strop de tăcere

Ceasornicul bate în miezul de noapte
Îmi par încâlcite și ore și șoapte,
În strop de tăcere viorile-s norii
Ori vântul ce-aleargă în spatele
morii.

Dar cine sădește vecia în vale?
Și stâncile-n munte, de ce-mi sunt
rivale?
Au stele pe frunte dintr-un jad
necioplit
Ce toarce Lumină chiar de-i gerul
cumplit.

Stau umbre de veghe ca lupii în haite
Îmi plânge cerneala dând tocului
raite,
Să-mpidice Luna de vrăji să dezlege
Destinul de ape; un Crai să delege,

Să-mi ia suferința și plânsul din
pleoape
Și unde e cioclu'? doar corbii să-
ngroape!
Dar care-i obrazul ce-n noapte
tresare
Și care e Omul ce stă-n nepăsare?

Ceasornicul bate în miezul de
noapte,
Adună-n tăcere doar orele-n șoapte;
Istovit îmi pare un clopot din turlă,
Iar Luna-i sfioasă... în ger lupii urlă!

Sub tălpi îmi sângera un vis

E-atâta iarnă-n trupul meu și-atâtea
amintiri ne leagă
Încât clepsidra îmi părea că nu mai
vrea să mă-nțeleagă.

Miroase totu-a putregai ca frunza
care pică moartă
Într-un abis nestăvilnit; ca-ntr-un
firesc ce-a fost odată.

I-atât de frig și trist în Rai încât iar
mă apucă teama,
Că-s ochi de înger care plâng sau un
suspîn când plânge mama...!

Când mă ridici spre Cer în ger, îmi
pâlăie-n fereastră clipa
Și sunt copilul tău de ieri; și-mi ești
din înger doar aripa.

Câteodată mă căznesc cu soarta-n
noaptea ce m-așteaptă,
Privirea ta să o-ntâlnesc și vorba ta
cea înțeleaptă.

Singură-n infern, desculță, ploile-
ascundeam sub pleoape,
Îmi sângera sub tălpi un vis; iar ochii
mame-i văd aproape...!

În răsufierea nopții

-sonet-

Mă-ngână tăcerea în aburi de cuvinte
Cu dezmierdări pe gând; privirea ta
mă-ngână...
În ninse-nsingurări din lumea ta
păgână,
Sfioasă-n adieri din cerurile sfinte.

Mă mistuie dureri din clipe netrăite
Ce-au ostenit în trup, în răsufierea
nopții,
În stranii frământări pe dinaintea
sorții
Un dor nestăpânit în vorbe negărite.

Regretele târzii mi-au înlesnit festivalul
Aproape-n infinit să-mi ardă
neputința
Să trec printr-un abis schimbându-
mi azi ființa-n
Seri îngândurate, să-ntâmpin iar
destinul.

Mă-ngâna tăcerea în aburi de
cuvinte-n
Adieri sfioase din cerurile sfinte...

NASTASICA POPA

Revoluția franceză, între inevitabil și absurd

(VI)

„Niciun om dintre ei nu are idei de guvernare. Robespierre mă va urma”

(Danton, în fața Tribunalului Revoluționar)

Atmosfera de Teroare continuă, ura, incertitudinea, suspiciunea și teama este prezentă peste tot. Pentru a elimina orice amenințare din exterior Robespierre va desființa toate tribunalele revoluționare din provincie, singurul ce va fi păstrat fiind cel din Paris. Este mereu obsedat de pericolul unui atentat și se înconjoară de gărzi de corp. Sunt votate diverse legi care sunt aplicate arbitrar. Înculpații își pierd însă dreptul de a fi asistați. Încet, încet, Robespierre se va izola iar regula “ cu cât urci mai sus, cu atât ești mai singur ! “ se va reconfirma și în cazul lui. Pierduse de mult sprijinul popular după codamnarea hebertiștilor și a acordului pentru creșterea prețului maxim la cereale. Apoi, Comuna va limita și salariile, ceea ce va spori ura maselor contra lui. Poporul era deja sătul de Marea Teroare. Moderații și hebertiștii rămași în viață, se gândeau că vor fi următoarele victime ale Terorii. Apoi, brusc, Robespierre dispare o lună din viața publică. Revine și neinspirat, la revenirea în Paris, în loc să-și țină cuvântarea în Comitetul Salvării Publice el merge în Convenție unde face alte noi acuzații de complot. Când i se cer nume el refuză să le dea iar în ziua următoare, 27 iulie, Convenția, temătoare dar unită, votează arestarea lui împreună cu a fratelui său, a lui Saint Just și ale altor apropiați.

Există tot felul de variante ce descriu felul în care au sfârșit, Robespierre și cei care au fost arestați împreună cu el. Cu siguranță că toate variantele sunt relativ credibile. Mai importante decât detaliile sunt concluziile. Pentru un personaj ca Robespierre, care a decis direct moartea a sute de oameni, sau indirect a și mai multora, finalul era mai degrabă insuportabil de rușinos raportat la orgoliul său și la faima de incoruptibil. De fapt nu o greșală față de revoluție sau o ilegalitate dovedită i-a adus finalul ci mai degrabă inflexibilitatea care i-a dus faima și i-a crescut numărul de dușmani temători că le va veni rândul să fie ghilotinați.

Ca detalii ale finalului trebuie totuși spus că unul dintre tovarășii ce l-au însoțit în ultimile sale clipe de viață, un anume Le Bas, i-ar fi dat un pistol cu care să se sinucidă. Încercarea nu a reușit pe deplin datorită intervenției unui gardian care l-a împiedicat să o facă, astfel că Robespierre și-a tras un glonte în falcă, în loc să se împuște mortal în gură. Robespierre ar fi agonizat, întins pe o masă, toată noaptea, cu capul pe o cutie de corespondență, semiconștient și plin de sânge.

Înainte de a fi ghilotinat, cronicile timpului au consemnat că Robespierre a fost introdus în aceeași celulă în care și Danton își așteptase moartea. Era în ziua de 10 Thermidor, după noul Calendar revoluționar. În jurul orei 18.00, condamnații la moarte au fost duși în Place de la Revolution, actualmente Place de Concorde. Robespierre, se spune, a ținut ochii închiși tot timpul procesiunii : “ Robespierre a fost lungit pe jos. Nemișcat, el a privit mereu spre cer, în timp ce prietenii săi mor, unul după altul. I-a venit rândul lui Saint – Just. Palid, mereu impasibil, cu capul mereu sus (capul lui frumos) el urcă treptele eșafodului _____. Cu privirea rece, el măsoară sângerosul triunghi de oțel. Pe dânsul moartea nu-l sperie, pentru că “ Oamenii mari nu mor în pat “, spusese într-o zi. _____. Robespierre urmează să moară penultimul _____. Vuetul mulțimii se dezlănțuie ca un uragan. Ce sunt urletele astea ? _____. Călăul se apropie de el și dintr-o mișcare smulge bandajul de pe obrazul său. Ingrozitoarea rană va apare, sângele îi țâșnește din căscătura enormă a gurii. Robespierre scoate un răget atât de puternic încât este auzit până în

celălalt capăt al pieții. O rană ce nu conține sânge și țipătul durerii, astfel apare, în clipa supremă, Incoruptibilul în fața poporului, înainte ca să fie înhățat de călăi și culcat sub cuțitul ce va cade neânduplecat “ (citat preluat din Friedrich Walter – “ Robespierre “ – pag. 244 – 246).

Puțini francezi știu unde este îngropat Robespierre. Cimitirul Errancis e plasat într-un colț retras din Parcul Monceau. Cei ce vin din direcția Place de Clichy spre Place Charles de Gaulle, dacă vor să ajungă mai repede, traversează acest parc după ce depășesc Gare St. Lazare. Nu se mai fac înmormântări aici de mult timp. Aici se află mormntul lui Robespierre, după cum aflăm din aceeași carte : “ E încă lumină când groparii și-au isprăvit lucrul. Înainte de a pleca, ei bat în scânduri poarta cimitirului. Cel mai bătrîn dintre groparii șovăie o clipă. Niciun ciripit nu se mai aude. _____. Timpul se oprește o clipă în loc, atât cât trebuie pentru o scurtă rugăciune. Moșneagul de lângă poartă. Se caută prin buzunare, scoate o bucată de cretă și scrie pe scândurile neșlefuite: “ Lăsați-i să doarmă ! “ (citat din Friedrich Walter – “ Robespierre “ – pag. 246 – 247).

Moartea lui Robespierre, în iulie 1794 a dus apoi, în luna mai din anul următor, la suprimarea Tribunalului Revoluționar. Apar unele tulburări în diverse regiuni ale Franței, denumite generic Teroarea Albă, pentru că reprezentau mișcări care doreau repunerea în drepturi a monarhiei. Printre șefii armatei care vor trage în armatele regaliste în mai 1794 îl vom numi pe unul ce va reveni curând în prim planul istoriei. Numele lui este Napoleon Bonaparte. Puterea și influența lui vor crește tot mai mult.

În data 27 octombrie 1794, după adoptarea Constituției Anului III și moartea în Închisoarea Temple a fiului lui Ludovic XVI, cel numit Ludovic XVII, va avea loc instaurarea Directoratului format din patru directori, printre care Barras, cel ce se va ocupa de armată, dar nu direct pentru că nu se pricepea, ci prin cineva care se pricepea bine și se numea, cum altfel decât Napoleon Bonaparte. Suntem în anticamera Restaurării. Același Napoleon, care mitralia, cu mult zel, armatele →

ALEX MĂROIU

proregaliste în 1794, va revini în conducerea armatei Directoratului. Tot el va da ulterior o lovitură de Stat instaurând Consulatul și devenind Prim Consul. Și tot el, același Napoleon Bonaparte, eternul luptător pentru idealurile antimonarhiste ale Revoluției Franceze, va profita de momentul favorabil și, fără nicio ezitare, din poziția de Prim Consul, va trece cât se poate de firesc la ocuparea celui mai înalt loc din ierarhia unei monarhii a unui stat, devenind împărat! Restaurarea se producea !

NOTE

a) Honore Gabriel Riqueti de Mirabeau (1749 – 1791) – un aristocrat și mare orator din perioada Revoluției Franceze și Președintele Adunării Constituante. Suținător al monarhiei constituționale, provoacă neîncrederea colegilor deputați și este izolat din cauza aroganței și oscilațiilor în susținerea părerilor, la care se adauga ideea absurdă a desfășurării unei revoluții “ pașnice ”.

b) Benjamin Franklin (1706 – 1790) – Scriitor, diplomat, om politic, om de știință, inventator, tipograf, editor și intelectual influent american, unul dintre fondatorii Statelor Unite, redactor și semnatar al Declarației de independență ai Statelor Unite din iulie 1776. A fost, printre altele, directorul general al Postei Statelor Unite. În 1776 devine ambasadorul Statelor Unite la Paris și va cere ajutorul Franței în sprijinul războiului de independență contra Angliei.

c) Jacques Pierre Brissot – Warville (1754 – 1793) – reprezentant de seamă al girondinilor (care mai erau numiți și brissontini) în timpul Revoluției Franceze, fondator al Societății Aboliționiste a Prietenilor Negrilor, președinte al Adunării Legislative la momentul declarării războiului contra Austriei în 20 aprilie 1792.

d) Elie Guadet (1755 - 1754) – revoluționar francez din tabăra girondină, mort ghilotinat la Bordeaux, în 1794. Prezidează Adunarea Națională Legislativă între 5 februarie 1792 și 18 octombrie 1792.

e) Jacques Rene Hebert – (1757 – 1794) – Cunoscut jurnalist francez în timpul Revoluției Franceze, fondator și redactor al ziarului popular, sanculot “ Le Pere Duchesne “ (Parintele Duchesne), având o pozitie radical montagniardă, fără a fi membru al vreunui partid dar criticând permanent girondinii.

f) Louis Philippe d’Orleans (1747 – 1793) – descendent al ramurii inferioare a dinastiei de Bourbon, susținător activ al Revoluției Franceze, (de unde numele de Filip Egalité) devenit, după moartea bunicului Louis Philippe Joseph - Duce de Chartres, Louis Philippe - Duce de Orleans. Fiind adept convins al monarhiei constituționale, este susținător al revoluției di 1789. Va fi condamnat la moarte și ghilotinat în 1793 de Tribunalul Revoluționar.

g) Marie – Jeanne “ Manon “ Roland de la Platiere (1754 – 1793), născută Marie -

Jeanne Phlipon, cunoscută sub numele de Madame Roland, scriitoare și revoluționară cu vederi politice apropiate cu cele girondine având idei moderate. Cunoscută pentru analizele sale politice pertinente, a combătut ideile unor lideri politici de frunte ca Danton, Marat sau Robespierre. A fost ghilotinată în 1793.

h) Marie – Anne Charlotte de Corday d’Armont (1768 – 1793), cunoscută sub numele de Charlotte Corday – a fost o figură a Revoluției Franceze, condamnată la moarte și ghilotinată ca urmare a asasinării liderului iacobin Jean - Paul Marat considerat unul dintre cei care au influențat decisiv cursul radical al revoluției. Simpatizantă a girondinilor, ea se sacrifică pentru a elimina unul dintre cei mai periculoși și mai cruzi lideri. Moartea lui Marat a fost imortalizată de pictorul Louis David, un revoluționar care a votat condamnarea la moartea a lui Ludovic al XVI - lea pentru ca, ulterior, să devină Prim Pictor la curtea lui Napoleon I.

i) Assignate – Titlu de împrumut – (Titlu de tezaur public sau Titlu de Stat) emis în timpul Revoluției Franceze a cărui valoare era asigurată prin bunurile naționale. Emiterea multor assignate, combinată cu falsificarea lor, a dus la o inflație accentuată și ca urmare, în anul 1797 cursul lor a fost suprimat.

j) Jacques Rene Hebert, cu pseudonimul “ Pere Duchesne “ (1757 – 1794) journalist și om politic în timpul Revoluției Franceze, editorul ziarului având același nume și purtătorul de cuvânt al parizienilor radicali extremiști sanculoși. Este cunoscut pentru poziția sa și a celor care îl susțineau (Hebertiștii) presădind regimul iacobin să ia cele mai dure hotărâri și măsuri de eliminare fizică, prin ghilotinare, din perioada Revoluției Franceze. Printre cei ghilotați la insistența lui se numără regina Maria Antoaneta, acuzată de Rene Hebert de incest, Jaques Pierre Brissot, Madame Roland, Vergniaud și alți 21 de girondini moderați.

BIBLIOGRAFIE

– Dominique Vallaud – “ Dictionnaire Historique “ – Lettre D, page 264 – “ Danton Georges Jaques “ , Lettre L, page 573 – “ Louis XVI, rois de France “ , Lettre M, page 599 – “ Marat Jean Paul “ , page 603 – “ Marie Antoinette reine de France “ , Lettre R, page 823 – “ Robespierre Maximilien de “ , page 813 – “ Revolution Française “ , Lettre N, page 671 – “ Necker Jacques “ .
– Marco Drago & Andrea Boroli - “ L’ Enciclopedia della Storia Universale “ – Istituto Geografico De Agostini S.p.A. Novara. Traducerea din limba italiană : “ Enciclopedia de Istorie Universală “ – Alexandru Balaci, Mădălina Chelemen, Radu Gâdei și Sorina Venier – Editura De Agostini – Novara 1999, Litera T, pag. 1216 : “ Teroarea, perioada a Revoluției Franceze (IX 1973 – VII 1794)
– Jean – Joseph Juland – “ L’ Histoire de France pour les nuls, de 1789 á nos jours “ – First Edition, le departement d’Edi8, publié en accord avec John Wiley Inc. 92, avenue de France - Paris 2020.
– Le Grand livre du Mois – “ Les 2000 dates

qui on fait la France – (Periode 987 – 1987) “ – Chapitre 7 : La Revolution Francaise - L’ Imprimerie Bussiere Camedan Imprimeries “ – Saint Amand Montrond (Cher) 1997.

– Friedrich Sieburg – “ Robespierre “ – Editeur Librairie “ Universala Alcalay & Co. “ – Paris 1933. Traducere în limba română de S. Rivain + București 1937

– Gerard Walter – “ Marat “ - Nouvelle Edition Augmantee, Collection “ Les Grandes Revolutionnaires “ - Academie Francaise , Etudes historiques sous la direction de Louis Barthou, 22, rue Huyghes – Paris 1933. Traducerea în limba română de S. Paves – Editura Cugetarea + București 1937.

– Lion Feuchtwanger – “ Înțelepciunea Nebunului - Moartea și transfigurarea lui Jean Jacques Rousseau “ Aufbau – Verlag Berlin 1953. Traducere în limba română de Luiza și Petre Năvodaru, prefață de Savin Bratu, Editura Literatura Universală, București 1966.

– Lion Feuchtwanger – “ Vulpile în vie “ (“ Die Fuchse im Weinberg “) Aufbau – Verlag - Berlin 1952. Traducerea în limba română de Luiza Năvodaru și Petre Năvodaru, Prefață de H.Zaliș - Editura pentru literatură, București - 1966.

– Stefan Zweig – “ Orele Astrale ale Omenirii - Miniaturi Istorice “ – Cap.IV – “ Geniul Unei Nopti “ (Strenstunden Der Menschheit) – Fischer Bucherei KG, Frankfurt am Main und Hamburg 1964. Traducerea și Postfață în limba română de I.M.Ștefan, Editura Muzicală + București 1978.

– Georges Blond – “ Les enrages de Dieu “ – Edition Bernard Grasset, Paris 1976, traducere din limba franceză de Iulia Giroveanu și Sanda Mihăilescu – Boroianu, prefață de Dumitru Almaș, “ Furioșii Domnului “ , Editura Politică, București 1976.

– Anatolii Vinogradov – “ Cernii Konsyl “ – (În trei părți) - Goydarstvenoe Izdatelstvo Hudotelstvo Literatură – Mockva 1956. Traducerea în limba română de Alice Gabrielescu și Eleonora Mircea – Prefață Dumitru Almaș, “ Consulul Negru “ - Editura Pentru Literatură Universală - București 1964.

– Neagu Djuvara – “ Civilisations et loix historique - Esaie d’etude compare des civilisations “ – Humanitas, 1999, 2002. Traducere în limba română “ Civilizații și Tipare Istorice - Un studiu comparat al civilizațiilor “ Ediția VIII de Șerban Broché – EDitura Humanitas – București 1998, Litera N: “ Napoleon I “ , pag. 26 129, 132, 133, 356, 406.

- Michael Farquhar - “ A Treasury of Royal Scandals “ , Washington D.C. 2001. Traducerea din limba engleză – “ Scandaluri regale - Lidia Grădinaru, Prefață de Simona Preda” – Editura Corint Books – București 2019.

– Les 2000 Dates qui ont fait la France (987 – 1987) – Chapitre no 7. - “ La Révolution Française “ – “ Le Grand Livre du Mois “ - Ouvrage Composé par l’ Imprimerie BUSSIERE et par Bussiere Camedan Imprimeries Saint – Amand – Montrond (Cher) - Paris 1988

Evanescentă

Cerul

abia poartă câteva cicatrici de nori
doar într-o parte mai sângerează
o pată de soare
un ocean de senin se revarsă
peste satul uitat în mijloc de câmp
străjuț de cer și pământ

pier în văzduh ecouri de clopot
pier amintiri de copil
inocență mistuită
deșert de cenușă
e timpul povară

Dezagregare

Nemărginirea strălucește pe spinări
de delfini
care cioplesc în valuri
albastru cer ce plânge
sărute lacrimi înspumate
curmate la mal
plaja
cimitir de iubiri și dorințe
feudă de jurăminte arse de soare
dezagregare de stânci spălate de
timp

Timp defect

Port în mine răni ale unor gloanțe
care nu au fost trase încă
dintr-un război care nici nu a început
și totuși iată-mă
combatant convalescent
delirând un prezent desprins
de un trecut neîntâmpat
amintiri inexistente se risipesc
precum nisipul printre degetele
memoriei
conjug la timpul defect
pregătit să lupt pentru tine
te caut
să te salvez
sau să te cunosc
dacă tot ce am trăit împreună
nu s-a întâmplat
încă

Ferme de întuneric

Pe rafturi sunt înghesuite cărți de
polistiren
cu coperti de lux

(cine mai citește azi altceva decât
titluri?)
strălucesc a cultură generală precară
în lumina telefoanelor lăsate

la încărcat peste noapte

sunt ferme de întuneric
ce sting pâlpâiri plâpânde

nu căuta în cărți
oricum trebuie rescrise
acum avem toate informațiile la
îndemână
dar ce rost are să ne încărcăm
memoria?

suntem ferme de întuneric crescând

Defragmentare

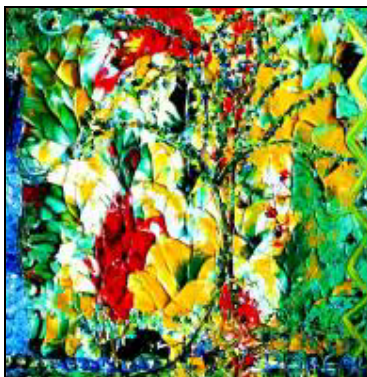
Câinii își urlă libertatea pierdută
în sălbăticia adânc înscrisă în gene
poetii deplâng mințile schingiuite
de muniția lor cu defragmentare
interzisă de atâtea convenții
niciodată eradicată
dispersându-și efectele
în timp

Întunericul îi apucă viguros cu
ambele mâini
că libertatea și-au pierdut-o demult
când au dat suflet la schimb pe
cuvânt

Poeții nu sunt oare
propriul lor poligon de încercare?
Un bătrân așteptând senin

Pe o bancă
un bătrân își așteaptă senin
nemurirea
cu gândurile răstignite într-o rugă
îngânată cu murmur
pe obraz i se prelinge o rază
plâpândă

efigia unor vremuri

Carmen Doreal, Pomul vieții

de care nici el nu își mai aduce bine
aminte

nimeni nu pare să-l vadă
toți trec pe lângă el grăbiți
din lipsă de timp
că timpul fuge de ei

furnici citadine cu simțuri
anesteziate

Frunze tremurânde

Sfărâmat în cioburi pe cer
soarele își mijește razele
în lumina plâpândă de toamnă târzie
solzi argintii strălucesc
șerpuind alene prin văi săpate
înainte de veacuri
ochii tăi fântâni de rouă
în ochii mei flămânzi
poem perpetuu
mă descompun literă cu literă
timpul îngheață
miros de sfârșit nesfârșit
tandă șoaptă fără cuvinte
e vântul

Suntem frunze tremurânde pe crengi
cerșind îndurare

Vânzătorul de noapte

Înăbușită-n amurg
ziua se stinge
cu ochii ciuguliți de corbii din
noapte
fuiore de lână dărăcită din sine
se torc în versuri imunde
fetide izuri diurne remanente
poet muribund
își vinde sufletul
și noaptea rămasă în el

FLAVIU CLAUDIU MIHALI

...

Carmen Doreal – un artist complex

Carmen Doreal este numele artistic al poetei și artistei plastice de origine română Carmen Țuculescu Poenaru, stabilită din 2001 la Montreal, Canada. Carmen Doreal s-a născut la Petroșani, România, a absolvit cursurile Școlii de Muzică și Arte Plastice din Tg-Jiu, Liceul Sanitar din Tg. Mureș și Colegiul „LaSalle”, Montreal. E vicepreședintă a *Asociației Scriitorilor de Limbă Română* din Quebec și membră în *Asociația Scriitorilor Români din America de Nord*, *Cenaclurile Eminescu și Destine Literare* din Montreal, *Cenaclul Columna*, Tg-Jiu și *Fundația Culturală „Constantin Brâncuși”* din România, *Academia Internațională de Beaux Artes Quebec*, *Cercul Artiștilor Plastici și Sculptorilor din Quebec* și *Academia Americano-Română de Științe și Arte* din S.U.A.

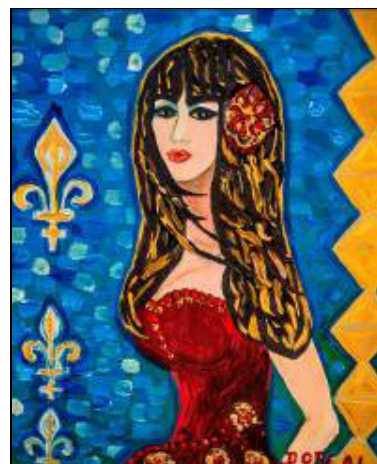
Carmen Doreal este autoarea a 5 cărți de poezie: *Vernisajul Iubirii*, 1999, Ed. Curierul Dunării, București, *Poeme în culori / Poemes en couleurs*, 2010, Ed. Nemesis, Montreal, *Întâlnire fără argumente*, 2013, Ed. Fides, Iași, *Reves d'emprunt / Vise de împrumut*, 2019, Ed. Fides, Iași, *Pe linia vieții, Editura Vatra veche 2022*

În colaborare cu poetul Daniel Corbu, este autoarea volumului de confesiuni «*Viața ca o carte, cartea ca un destin*» cu subtitlul, «*Daniel Corbu despre Daniel Corbu în dialog cu Carmen Doreal*», 2020, Ed. Princeps Multimedia Iași, volum distins cu premiul Cartea Recoltei Literare, în toamna lui 2020, la Iași.

Publică în diverse reviste literare din România și Canada: *Lucașfărul* (București), *Ramuri* (Craiova), *Columna*, *Măiastra* și *Confesiuni* (Târgu-Jiu), *Tribuna* (Cluj), *Astra* (Brașov), *Vatra Veche* (Târgu-Mureș), *FeedBack* (Iași), *Constelații Diamantine*, *Românul Canadian* (Toronto), *Capitala* (Ottawa), *Pagini româ-nești*, *Tribuna noastră*, *Candela*, *Destine Literare*, *La Concorde*, *Zig-Zag Român Canadian* (Montreal), *Lumina* (Novi Sad), *Auteurs des Laurentides*, *The League of Canadian Poets*, *The alternative*, *Culture inside*, *Arts et Lettres*, *Jurnal românesc*, *Clipa*, *Vocativ*, *Glasul*

Românesc al Americii, *Curentul Internațional*, *Boema*, *Romagazine*, *Agonia*, *Wordpress*, *Versuri și Creații*, *Sfera online*. Participă și colaborează cu diverse emisiuni de radio și televiziune, atât în România cât și în Canada.

Carmen Doreal e prezentă și în antologii literare: *Brève Anthologie*, *Palabras et en mundo / Les mots du monde*, *Les Cahiers de Val-David* (vol.1 și 2, 2009, 2014) *Festival's Notebooks / Los cuadernos de Val-David* (2009, 2014), apărute sub îngrijirea poetei Flavia Cosma, Toronto, *Antologia A.S.L.R.Q.*, două volume (2012, 2015), Ed. Fides, Iași și ASLRQ Montreal, sub îngrijirea lui Dumitru Scorțanu și a poezilor Adrian Erbiceanu și Ionuț Caragea, *Poètes Vos Papiers! Anthologie de la poésie roumaine*, (selecție și traducere de Paula Romanescu), 2014, Iași, *Enciclopedia Românilor din Montreal*, autor Prof. Dr. Dan Fornade, 2014, Montreal, *Antologia poeziei de dragoste; Sărutul*, 2014, Ed. Măiastra, Tg-Jiu, sub îngrijirea poetei Elisabeta Gâlcescu, *Gorjul Literar*, *Antologia Columna*, 2015, sub îngrijirea autorilor Doru Strâmbulescu și Marius Iorga, *Antologia Destine Literare*, autor și editor: scriitorul Alexandru Cetățeanu, 2016, Montreal, *Convorbiri cu Personalități Românești din Montreal*, două volume (2016 și 2019), interviatoare și coautoare: Veronica Balaj și Eva Halus, *Proceedings of the 40th American-Romanian Academy Congress*, redactori: Ruxandra Vidu și Ala Mindicanu, 2016, Montreal, *Voci din*

Carmen Doreal, Autoportret

Diaspora, 2017, autor: Ion Cristofor, Ed. Napoca Star, Cluj, *Escale în Panteon, de la Dosoftei la Vișniec*, eseuri și portrete literare, autor: Daniel Corbu, Ed. Princeps Multimedia, Iași, 2019.

Publică în diverse reviste literare din România și Canada: *Lucașfărul* (București), *Ramuri* (Craiova), *Columna*, *Măiastra* și *Confesiuni* (Târgu-Jiu), *Tribuna* (Cluj), *Astra* (Brașov), *Vatra Veche* (Târgu-Mureș), *FeedBack* (Iași), *Constelații Diamantine*, *Românul Canadian* (Toronto), *Capitala* (Ottawa), *Pagini româ-nești*, *Tribuna noastră*, *Candela*, *Destine Literare*, *La Concorde*, *Zig-Zag Român Canadian* (Montreal), *Lumina* (Novi Sad), *Auteurs des Laurentides*, *The League of Canadian Poets*, *The alternative*, *Culture inside*, *Arts et Lettres*, *Jurnal românesc*, *Clipa*, *Vocativ*, *Glasul Românesc al Americii*, *Curentul Internațional*, *Boema*, *Romagazine*, *Agonia*, *Wordpress*, *Versuri și Creații*, *Sfera online*. Participă și colaborează cu diverse emisiuni de radio și televiziune, atât în România cât și în Canada.

Autoare a peste o sută de lucrări în acrilic și ulei pe pânză, Carmen Doreal a participat la nenumărate expoziții internaționale de pictură în Europa și în Canada. A avut patru expoziții personale: două organizate de *Galeria de Artă Inter-Pallas* Montreal, în 2009 și 2010, și două în 2012 și 2016, la *Biblioteca Municipală din Deux-Montagnes*, orașul actual de reședință, la nord de Montreal.

Lucrările sale artistice sunt expuse în Europa și în America de Nord, în galerii de artă și colecții particulare

Nicolae Băciuț, Carmen Doreal și „Linia vieții”, Târgu-Mureș, 2022

Literatură și film

Hedonism cu violoncel

Mi-am amintit subit de „oglinză, o-glinjoară”, văzând titlul filmului pe Netflix, adică *Blanche comme neige/Albă ca zăpada...* Nostalgii cu frații Grimm. De data aceasta, o parodie realizată de Anne Fontaine în 2019 (tot ea a semnat și filmul *Les Innocentes*). Ne avântăm în peisaje montane de invidiat, brăzdate de cascade grandioase, sesizăm nuanțe inedite, cunoaștem 7 „pitici” cu totul altfel, ilustrând șapte fațete ale masculinității, într-un microclimat erotic fabulos (să nu se uite copiii la film, că Alba e tare *open mind*).

Mama vitregă – Maud- e copleșită de invidie și gelozie (Isabelle Huppert), deoarece Claire (Lou de Laâge) răspândește o frumusețe tonică. Ca în basm, Maud plănuiește dispariția ei. Doar că acolo în pădure Alba/Claire scapă și ajunge la cabana fraților gemeni (același actor îi interpretează pe amândoi: Damien Bonnard – l-ați

remarcat în *Les Intranquilles*). În camera de sus e un violoncelist dolofan, mereu însoțit de câinele alb meloman. Claire are timp și empatie pentru toți, face dragoste fără fașoane cu „piticii” pe care-i cunoaște. Bărbații sunt fragili, problematici, bizari. Claire e dezinhibată, luminoasă și se oferă natural, fără șiretenie, căutând să nu se lege de nimeni. Nu vrea să aparțină nimănui, iubește viața, profită de ea, savurează clipa, în ritm de *carpe diem*. E un hedonism de cea mai bună calitate. Pentru toți are un zâmbet, o înțelegere – librarul, veterinarul, preotul. Sex în mașină (câteva veverițe privesc prin parbriz), sex în pădure, în ploaie – ea se oferă tuturor cu o feminitate pură, apoi ascultă Bach, după care dansează sălbatic pe ritmuri drăcești.

În acest timp, Maud, veninoasa încrunțată, trage din pipa electronică, la volan, plănuind marea răzbunare, traversând munții cețoși (o muzică sinistră e necesară!). Ne lăsăm cuprinși de suspans.

Marele bal și vinul vărsat, dansul celor două femei ca o înlănțuire macabră, premonitoare – doar că noi ne așteptăm la *happy-end* chiar atunci când Claire e în sicriu și cei șapte bărbați îi dau sărutul final. Joacă în film și Charles Berling, Vincent Macaigne, Benoît Poelvoorde. Pe firul basmului, regizoarea punctează clocotul vieții, în diversitatea umană recognoscibilă. Rafinement, virtuozitate și acuratețe. De neratat!

ALEXANDRU JURCAN

Eu am trecut pe malul celălalt...

Scriu ca să fiu om. (Feodor Dostoievki)

Vine o vreme – neobservată, poate, decât de trăitorul aceluia *dat* – când apele ființiale și se retrag, ca la mișcarea unui atotputernic trident, în matcă. O vreme când îți culegi – de pe cele coclauri ale expansiunilor tinerești – efluviile călătoare, mesageri înaintași ai spiritului trimiși cândva sub formă de gând (*săgeată psi*) să întâlnească, din linia întâi, viața însăși. Sau să culeagă informații, să netezească și armonizeze căi între tine și „ei”, semenii, pentru un pas înainte din viitor: *o vreme de întors înapoi sensuri*.

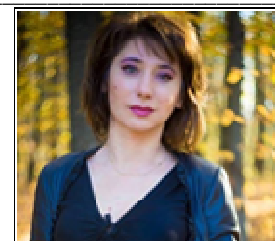
Precum corsarul marelui ocean al adevărului întins necunoscut în fața ta – cercetaș ieșit din tranșee cu o pânză albă în vârful spadei (sau nu), după cum îți-a fost vârsta și anvergura, inamicul sau prietenul, camarazii –, în toate zilele în care îți-a avântat cugetul spre micile sau marile victorii existențiale și-ai întărit pavăza. Și-acum, grație unei inversiuni a firii dinlăuntrului tău, mișcarea spiritului devenită centripetă strânge laolaltă plasele ca de pescar, înspre ceea ce s-a dovedit a fi cea mai albastră lagună străjuită în piept: *sufletul*. Te trezești deodată cu mari bogății spirituale, plonjat din epifenomenul trăirilor – deși ai crezut până atunci că roțița ta învârte cu propria vâltoare mecanismele lumii, în interiorul deplin al fenomenologiei: ÎNȚELEGEREA. Și demarezi cathartic o analiză a cauzelor ce te-au aruncat, de-a lungul anilor, în toate facerile, ca într-o misiune secretă având sarcina cuceririi, gândind că exteriorul – mediul social căruia-i ceream adopție, cooperare și validare – de cele mai multe ori poate acționa coroziv asupra sufletului de om.

Așadar, *Ființă vs. Mulțimi*... O proble-

mă ce pe unii îi face, la o adică, să se retragă precum personajele dostoievskiene în “subterana” din care mai ajung înspre semeni – o dată la patruzeci de ani “sociali” – numai triste și alienate însemnări. Dar, pentru a nu juca acest rol, omul se vede nevoit să pășească în misiunea sa cu prudență, camuflat corespunzător, ca atunci când ar explora spațiul extra-terestru. Dacă biata făptură s-ar duce în spațiul cosmic fără protecție, de bună seamă că ar muri! Lipsa presiunii ar forța aerul din plămâni să iasă afară, gazele dizolvate în fluidele corporale s-ar dilata, împingând pielea și forțând-o să se umfle ca un balon. Timpanele și capilarele i s-ar sparge, iar radiația ar distruge ADN-ul celulelor. Omul ar ajunge inconștient în doar câteva clipe! Analogic, pentru a evita în necunoscutul societății actuale consecințele unui astfel de scenariu, mai îmbrăcăm un rând de piele artefactuală, semănând cu un *homunculus*, ori respingem, timorați, *odiseea cunoașterii*...

Prin urmare, având instinctual și prin condiționări ale atâtor generații atenția pe neprielnicia spațiului exterior, social – afară e o junglă! – petrecem bună parte din viață dublând efortul facerilor noastre cu cel al strategiilor de protecție, până când se decantează proverbialul înțeles că *soarta îi favorizează pe îndrăzneți*. Astfel, din momentul unei atare deșteptări, aceluia Ulise interior din mitologia exploratorilor care suntem nu se va mai lega de catarg! Chemarea sirenelor, interșanjabilă cu cea a necunoscutului, va deveni o provocare la A ȘTI, la adevărul de a fi ființe multidimensionale, marinari ai altor ape, care – în sincronicitate cu orice amenințare sau cânt hipnotizator – în mod instantaneu sunt *deja* trecuți pe un celălalt mal, *deja* protejați:

*Eu am trecut pe malul celălalt
Și-n urmă țărmul a retras pământul,
Corăbiile-n ape-au înghețat*

*Căci marea și-a retras din pânze vântul.
M-am așezat să stau de vorbă mult
Cum gânditorul sta-n străvechea vatră –
El, în necropola cu rit și cult,
Eu, pol opus al epocii de piatră.
Dezmărginire, până-n zări m-ai dus!
Nu se legase-n crugul său Ulise
Să nu-și desfacă nodul care-a prins,
De trupul lui, catarg vrăjit de vise...
Și m-am lăsat cuprinsă în tumult
Cu marinarii gândului pe-afară,
În seara lumii celei de-neceput
Uitasesm că sirenele omoară...*

(*Dezlegarea de Ulise*, 24: ORE, Iași, 2023)
Schimbând astfel omul, transformând societatea, trecând de la minte la inimă și de la silogism la poezie, cum ar fi spus filosoful, cu alte cuvinte la poezia în care mai mult ca oricând *cred!*

Căci, în pofida atâtor frâne de mână trase prin bunul mers al culturii noastre adeseori, cred cu tărie în poetul care e – dincolo de trăire și sens, dincolo de o minte răscolitoare în ale științelor și artelor – un suflet pur, un suflet care „se aruncă” în adevărata Cunoaștere spre a se lăsa cunoscut, fără a se erija în altceva, în altcineva. El însuși *învățăcel* în fața Existenței, deși adult... Și cine mai are puterea de a fi „copil”, astăzi, când toți se vor: „Maestre!”?

Puterea de a naște fără frică cuvinte, sintagme, cosmogonii, puterea de a te fi *Dezlegat*, la sfârșitul timpului prorocit, de *Ulise*...

SHANTI NILAYA

CATRENE MIGRENOGENE

Un truc periculos

Un troc dezonorant în UE,
Din care unii-și fac statuie:
Ca să renunți la dreptul veto,
Să ceri în loc un câștig néto.

Culmea perfidiei

Să faci o țară crematoriu,
Să hăcuiești un teritoriu
Ș' apoi să zici cu m'en fich-ism:
„Eliberare de nazism!” ??...

Dacă tot te referi la istorie

Prin istorii slóbodă
Ca vodă prin lóbodă,
Gura-ți nu-și dă autogol
Cu imperiul mongol??

Agresor pacificator?

Acum, că a halit Crimeea
Și-o halcă groasă de ciolan,
Tot el să sară cu ideea
Să-ncheie pace ... pe maidan?!

Mult așteptatul interviu cu liderul de la Kremlin

Un jurnalist din Vest a vrut să-i ia
Un interviu briant, nu oareșice.
Citindu-l, comentează- o chehaiá
Că muntele-a născut un șoarece.

Dar la aproapele nu se gândește?

Din grea robie greu salvat
De rugă ca prin vedénie,
Pe sine doar se vede-n stat,
Ceilalți – hójma-n bejénie.

Și noi, din Est, am vrea-n UE reprezentare

N-a fost, în exprimarea lui livrésă,
Vreun apropó cuiva să-i tragă clapa,
Nici vorbă nu, dar toți au înțelés că
El bate șaua să priceapă iapa.

Cine să ne insuflă siguranța?

Când vezi probleme cum dezbat,
Mai importanți ar fi, e-hé,
Comentătorii din TV,
Nu responsabilii de stat.

Explicație de diasporean a fenomenului de emigrare în masă la români

Nu *manque d'argent* doar, sărăcia
Ne mână-n beznă să fugim:
Tupeul, nula, cumătria,
Prostocrația ca regim.

Lângă gârlă, la răcoare, Pun alegerile la cale

Sub o salcie pletoasă

Doi boși grei, dându-se huța,
Își frământă tărtăcuța
Cum s-o dea, piatra, din casă.

-Eu o litră, tu o litră,
Fata mea nu se mărită!

-Fata ta s-a mărita,
Da tu zestre ce i-i da?

-Dac-ajungem la-nțelegeri,
Votăm comasări de-alegeri,
Patruzeci de perne mari
Cu voturi pentru primari,
Patruzeci de perne mici –
Sfetnici să votăm și vici,
Și la perne – zeci de fețe
Pentru șefii de județe...

-Nu-ți fie cu supărare,
Fata ta s-a mărita,
Dacă i-i mai da ceva:
Loc la prezidențiale!

-Cuscre, dar hapsân ești, zău,
Nu te temi de Dumnezeu?
Las că ești tu din Buzău,
Dar nici eu din Melesteu.
Nu spuneai mata-n priér
Că te simți bine premier?!
Drept care partidul meu,
La impas luând aminte,
M-a propus la ce-i mai greu:
Candidat la Președinte!

-Dacă nu, rămâi, măi tată,
Cu fata nemăritată.
Ne-ntâlnim după alegeri
Pentru alte înțelegeri.

Joc de glezne

Că se-nțeapă pe la spate,
La scovérgi prin șandramále
Nu-i un semn că s-ar desparte
De ciolan și portparale.

Demosul votează liste

Sunt țări unde aleșii-aleg
Cine e candidatul lor
Și doar la noi – ce fac, ce dreg –
E-un drept doar al ...partidelor.

Generos, în an electoral, guvernul

La orice tentă de protest
Guvernul, receptiv, cedează,
Căci vin alegerile pe șest
Și atuncea cine mai votează?

Poliția față-n față cu protestatarii

Să dea - poliția - e-n stare
La sumeție vreo ghioldumă,
Văzându-i, însă, pe tractoare,
A înțeleș că nu-i de glumă.
Tentativă eșuată de a-i lua cu zurbáua
Guvernu-a pus, pe-ascuns, dar ca normal,
Impozit pe concediul medical.
Bolnavii, -n draci: că n-o să-i mai voteze,
Și guvernanții – hai să-l anuleze.

Da un bir pe aer nu s-ar cere?

Consultația la medic e cu plată?
Dar asigurarea n-o include?
La ghișeu – o replică-ndesată?
Oare Cel-de-Sus nu vă aude?
Púneți-o, în anul lui Dragon,
Și pe bioxidul de carbon!

Peștii hrăpăreți din energie

Vădit constrânși de plafonare,
Cei din engie-așteaptă, șfei,
Râvnita liberalizare
Să pună prețul ce-l vor ei.

Cât au să ne tot umfle „băieții deștepți” din energie factura?

Borțoasă, ne-a ajuns la os factura,
Tu dai c-un yaht și-un Rolls-Royce
Iovitura.
De grijă zici că-i mori poporului,
Când gata ești să-i scoți și pielea lui?!

Din agențiile bănoase Și statul ia ciubuce grase (Să-i pese de găbele noastre?)

Las' că băieții de săltat
Ne-au cocârjat cu – grea – factura,
Cu generoase dări la stat
Și-acestui a-istupă gura.

Speculă crasă cu energia electrică

Vor, i-acuzi tu, să te prade,
Ei - că piața hotărăște.
Cum, dar, când în lume scade,
Numai la noi prețul crește?

Statutu-i ca să apere corupții?

Când să-i dai afară din sistem,
Că-l făcură, bietul, de ocară,
Iar statutu-ți spune: „Nu putem!”,
Nu dai mai întâi statutu-afară?!

NICOLAE MĂTCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA MARTIE

MARTIE

E luna când se-agită norii,
Se-adună ciutele în cete,
Vin rândunelele, cocorii
Și berzele în sat. La fete.

GÂNDURI DE PRIMĂVARĂ

Pe cer când nu e nici un nor
Și pomii-s gata de-nflorire,
Să împletim un mărtișor...
Din taxe, lipsuri și scumpire!

MĂRTIȘORUL CHEFLIULUI

Dintre-atâtea mărtișoare,
Câte or mai fi sub soare,
Șnurul simplu i-e pe plac...
Prins la sticla de coniac.

DE 8 MARTIE

S-a supărat enorm nevasta,
Căci oferindu-i ghiociei,
Pretinde c-am făcut prin asta
Aluzie la părul ei!

DUPĂ IDILĂ

A fost, dar nu mai este un mister

Iubirea lor interesantă;
Ea s-a ales c-un post în minister,
El, cu soție din amantă.

DINTRE PĂSĂRI CĂLĂTOARE

Cât despre berze pot să jur
Că au mai toate un cusur:
Venind mereu anticipat
La domnișoarele din sat.

INFATUATUL

El e un om din ceia care
Mai rar se află pe aici:
Se crede-a fi atât de mare,
De nu-și încape în șorici.

DESPRE MĂRIMI

Oceanu-i mare, lacul, marea,
Dar la părerea mea rămân,
Că mult mai mare e răbdarea
Alegătorului român!

UNUI ÎNGÂMFAT

De când e promovat și este șef,
Se umflă în penaj ca un curcan,
Crezându-se ieșit în relief,
Dar cât un munte nu-i, că-i bolovan!

MĂSURA VALORII

Egali noi nu putem să fim,
Chiar de-am dori, cu frenezie,
Fiindcă ne deosebim
Și prin substanța cenușie.

MĂRINIMOSUL

Pozează ca o bună zână,
Dar e coțcar de spiță nouă:
Fiindcă azi îți dă c-o mână,
Iar mâine-ți ia cu amândouă!

ȘI ZARZĂRUL A ÎNFLORIT...

A dat, iar, zarzărul în floare,
Caisul, vișinul fălos,
Aleargă micii pe cărare
Și iezii, însă ce folos?

Fetițe cu fustițe scurte
Se-agită-n grupul zgomotos,
E larmă în întreaga curte,
Doar zâmbete, dar ce folos?

Adie-un vânt de primăvară,
E soarele mai radios,
Ies și bătrânii pe afară,
Încrezători, dar ce folos?

În Postul Mare-s credincioșii,
Pătruși de-un sentiment pios,
Părinții-și pomenesc strămoșii,
Pomană fac, dar ce folos?

Dar ce folos și cui îi pasă
De cel uitat de Dumnezeu,
Atunci când singur stai în casă
Și-n tine te închizi mereu?

ÎNSTRĂINARE (rondel)

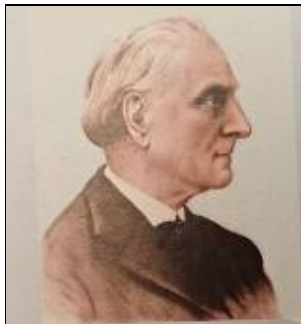
Azi tinerii-s plecați de-acasă
Din satul drag în depărtări,
Venind la nunți și-nmormântări
Dar nicidecum nu vin la coasă.

S-au dus în cele patru zări,
Părinții singuri stau la masă;
Căci tinerii-s plecați de-acasă
Din satul drag în depărtări.

Găsit-au muncă mai bănoasă
Doar după multe căutări
Și plecăciuni, mii de-nchinări,
De-ntreb: chiar nimănu-i nu-i pasă,
Că tinerii-s plecați de-acasă?

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

Radu D. Rosetti
(1874-1964)

TELEFONULUI MEU

Telefonul meu afon,
Ca și alte telefoane,
Câte-odată are ton,
Câte-odată are toane.

CATREN

Din bucata mea de pâine
Am hrănit un om și-un câine;
Câinele mă recunoaște,
Omul nu mă mai cunoaște.

UNUI SCRITOR

„Cât fi-va patria română,
Spuneai când începuși să scrii,

Volumul meu o să rămână!”
Și a rămas... în librării!

UNUI ACTOR

El rolul nu și-l cântărește
După valoare, ci în grame,
Ca să-l împaci, îi trebuie
Un rol de... 10 kilograme.

UNUIA

Capetele unor oameni
Au produs ceva în viață,
Numai capul dimitale
N-a produs decât... mătreață!
Selecție de VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Motto: „Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondență decât în opera sa. Cel mai adesea opera este o mască.” (Emil Cioran)

O revistă adevărată!

Mulțumesc!

Florin Egner

Gratitudine. Excelent număr!

C. Lupeanu

Felicitări! Felicitări și Doamnelor care semnează și înnobilează cu harul lor paginile revistei !! Îmbrățișări tuturor!

Melania Cuc

Am primit recenta revistă *Vatra veche*, editată precum la carte; felicitări, stimate maestre Nicolae Băciuț. Știindu-i conținutul, pot afirma, pe drept cuvânt:

De o lume-i cunoscută
Literara atmosferă,
Noutatea apărută,
Vatra veche ne-o oferă!

Vasile Larco

Domnu' BĂCIUȚ,
Sunt la curent cu ce vi s-a întâmplat la Iași...

Meritați și, cu toată afecțiunea, mă bucur din tot sufletul pentru acordarea Titlului de CETĂȚEAN DE ONOARE AL MUNICIPIULUI IAȘI. Repet: meritați nu doar pentru activitatea laborioasă pe care o desfășurați de ani de zile, dar și pentru OMUL DE CULTURĂ care vă dovedește a fi prin tot ce faceți. Dumnezeu să vă dea sănătate, reușite pe toate planurile și numai bine!

Să fie într-un ceas bun!

Doamne-ajută!

Cu cele mai alese și respectuoase sentimente de stimă și prietenie,

Dumitru Hurubă

Acum câteva zile, dl Dumitru Hurubă v-a scris câteva cuvinte de felicitare pt premiul obținut de dv. la Iași, la care subscriu, dar și adaug: dl Nicolae Băciuț are multe merite deja recunoscute. Aș dori să adaug unul care mi se pare foarte rar: el e un „grădinar al timpului”, îl „crește”, are secretele dilatării și înfloririi lui. Altfel, cum ar putea

edita atâtea cărți și cele 2 reviste lunare simultan cu zecile de activități la care participă? Sincer cred asta! Dinco-lo va fi „grădinar în rai”, dar acum e „grădinarul timpului cultural” ... și nu numai! Mulțumim mult!

Veronica Pavel Lerner

Mulțumesc,
dragă Nicolae, pentru căldura și lumina Vetrei!

Și pentru invitația să mărturisesc despre Grigore Vieru!

Din toate inimile lui **Iulian Filip** - dragoste!

Urări alese....

Am citit cu drag revista.

Admirabilă ! Cu atât de diverse tematici..Îndată devin patetică.

Urări alese cu drag. Trimise cu drag.

Veronica

P.S. A ajuns oare. mesajul cu textul semnat de dl. Pompiliu Crăciunescu ,? Dacă trebuie, îl trimit din nou. Toate cele bune!

Stimate domnule redactor-șef,
Primirea revistei VATRA VECHE este întotdeauna o bucurie, iar lectura ei o adevărată aventură intelectuală. Vă mulțumesc, inclusiv pentru postare și vă felicit pentru succesul durabil al acestei adevărate construcții literare!

Mihai Batog-Bujeniță

Distinse domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru publicarea materialului despre subsemnatul și pentru materialele pretioase din acest nr. al revistei, dorindu-vă și pe mai departe succes în apreciața muncă a

dv., în vederea informării cititorilor cu materiale valoroase - mai ales din domeniul cultural.

Al Dv.

Hans Dama,
Viena

Excelență, admirabil noul număr al revistei *vatra veche*. Calde felicitări și mult succes în continuare!!!

Valeriu Tudor

Stimate domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru numerele din revista *Vatra veche* pe care mi le-ați trimis cu deosebită constanță. Le-am citit cu multă plăcere, admirând ținuta intelectuală și patriotismul elevat al revistei.

Va recomand cu toată căldură un eseu al doctorandei mele, d-ra Andrada Danilescu, a cărei adresa electronică o aveți în cc. Eseul Andradei este despre Mary Robinson, o mai puțin cunoscută (dar valoroasă) poetă a secolului al XVIII-lea britanic. Articolul este și o interesantă și competență discuție a sublimului. Sper să îl considerați și D-voastră de interes pentru publicare în *Vatra veche*.

Cu mulțumiri,

Mihaela Mudure

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest nou număr al revistei „Vatra veche” pe care mi l-ați trimis, un număr foarte bogat, dens, cu articole care sunt pe placul cititorilor. Găsești tot ce vrei în această revistă: este prezentă istoria, literatura, cultura în diferitele ei forme. Ai ce citi aici, nu te plictisești, lucrările nu se repetă și mai ales are ceea ce trebuie unei reviste adevărate: originalitate, noutate, estetică literară.

Încă o dată, mii de mulțumiri și vă doresc o zi frumoasă de la poalele Tâmppei!

Nicolette Orghidan

Distins domnule Nicolae Băciuț!

Vă mulțumesc pentru acest număr în care mi-ați publicat prezentarea noului meu volum der versuri: „În Vraja Padurii Vieneze”, semnat de doamna Acad., Prof. univ.-dr. Carmen Bulzan. Desigur, actualul nr. al revistei este foarte valoros prin materialele variate publicate.

Felicitari și succes și pe mai departe, al DV.

Hans Dama,
Viena

Panoramic cultural - martie 2024

Iași – Acordarea titlului de „Cetățean de Onoare” lui Nicolae Băciuț, de către primarul Mihai Chirica

O nouă conducere a filialei Mureș-Harghita a UZPR.
Președinte: Nicolae Băciuț.

Râciu, evocare Gheorghe Șincai – 270

Ilie Șandru – 89

Deda, evocare Vasile Netea – 35

Toplița. „Așa a fost să fie” –
Ilie Șandru sărbătorit la 89 de ani!

Sânpetru de Câmpie, județul Mureș, Reuniunea culturală „Credință și tradiție - șezătoarea de altădată”

Târgu-Mureș, Galeria Deisis,
Expoziție Magdalena Demeter

OCHIUL CICLOPULUI

Carmen Doreal, Donna Alba

DING, DANG!	Clopotele ploii Își sparg În cuvinte Cântecul Care ajunge la tine	Ca o primăvară Sub zăpezi.	Pe mine n-ai să mă crezi!
Ding, dang, Ding-dang,		Crede în ding, Crede în dang,	NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat,
Florin Bengean, Valeria Bîlț, Sorina Bloj, A.I.
Brumaru, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu,
Luminița Cornea, Melania Cuc, Răzvan Ducan,
Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco,

Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș,
Eugen Mera, Simona Mihuțiu, Cristina Sava, Mihaela
Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe
Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan,
(Paris), Dumitru Ichim, (Canada), Bianca Marcovici
(Israel), Dorina Brândușa-Landen (Suedia) Simina
Lazăr (Paris), Veronica Pavel Lerner (Canada),
Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA),
Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev
(Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).
Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

• Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2024 • Email: vatraveche@yahoo.com, nicolaebaciut@yahoo.com; • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă *exclusiv* punctul de vedere al acestora.

